

TYTTÖENERGIALLA KASVANEET

AINO TORMULAINEN

Postfeministisen populaarikulttuuri-ilmion
yhdessä muistellut merkitykset

measured by
her enemies.

Tyttöenergialla kasvaneet

Postfeministisen populaarikulttuuri-ilmiön
yhdessä muistellut merkitykset

Tyttöenergialla kasvaneet

Postfeministisen populaarikulttuuri-ilmiön
yhdessä muistellut merkitykset

AINO TORMULAINEN

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkkajulkaisuja 159

Nuorisotutkimusverkoston julkaisu

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Ulkoasu: Sole Lätti

Taitto: Ari Korhonen

Tiivistelmän käännökset: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

Kansikuva: Katja Tukiainen

a GIRL is measured by her enemies (200 x 150 cm, oil on canvas, 2017)

ISBN 978-952-372-018-3

ISSN 1799-9227

Tähän julkaisuun Nuorisotutkimusseura on saanut avustusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 159, *Tiede*

2021. Julkaistu painettuna kirjana vuonna 2018.

Julkaisujen tilaukset:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>

Sisällys

ESIPUHE	7
1 JOHDANTO	10
2 TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIIITEKEHYS	32
3 TUTKIMUSAINEISTOT JA MENETELMÄT	56
3.1 Muisteluaineisto	56
3.2 Taustoittavat aikalaisaineistot	70
3.3 Analyysimenetelmät ja itsereflektio	72
4 TYTTÖENERGIAILMIÖ SUOMESSA	83
4.1 Aikalaisaineistojen tyttöenergia	84
4.2 Tyttöenergian peruspiirteet	102
4.3 Tyttöenergian hahmot	117
5 MUISTELIJOIDEN TYTTÖENERGIAMUISTOT	142
5.1 Muisteltu aika ja paikka	143
5.2 Yhteisöllisyys ja sukupolvisuhteet	167
6 TYTTÖENERGIAMUISTOJEN TULKINTA AIKUISEN SILMIN	191
6.1 Tyttöenergian heteroseksuaalinen ruumiillisuus	192
6.2 Roolimallit ja tyttöenergian idea	216
7 SUKUPOLVIPUHE TYTTÖENERGIASTA, TASA-ARVOSTA JA FEMINISMISTÄ	230
8 LOPUKSI	252
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	263
LIITTEET	289
TIIVISTELMÄ	303
SAMMANDRAG	305
SUMMARY	307

Esipuhe

Maissi Katariina Ahonen, tuttavallisemmin Masa nuortenkirjailija Tuija Lehtisen tuotannosta, Brenda Walsh *Beverly Hills 90210* -sarjasta, Neiti Etsivä, ensimmäisillä ikiomilla C-kaseteillani laulaneet Katri Helena ja Laura Voutilainen ja vuoden 1998 *Demi*-lehden ensimmäinen numero. Nämä ja monet muut tyttökulttuuriin liittyvät nimet tulevat mieleeni, kun mietin omaa nuoruuttani ja aikaani tyttönä. Näistä kanssani kasvaneista ja rinnalla kulkeneista populaarikulttuurin tytöistä tuli siis myöhemmin tutkimukseni kohteita – samoin kuin muistellusta tyttökulttuurista, joka onkin minulle sopiva tutkimusaihe myös siksi, että olen aina ollut innokas muistelija: jo 12-vuotiaina muistelimme ystäväieni kanssa usein ”menneitä”.

Tyttöenergisestä populaarikulttuurin lisäksi myös arjen tyttöenergia ja sitä välittäneet esikuvat ympärilläni ovat kiistatta vaikuttaneet minuun ja tämän tutkimuksen syntyyn. Kiitänkin aluksi tutkimuksen taustalla vaikuttavia vahvoja naisia. Alun perin minua jatko-opintoihin graduni valmistuttua kannusti emeritaprofessori Kaija Heikkinen, jonka johdatus naistutkimukseen -kurssilla fuksivuoden syksyllä 2005 ymmärsin olevani feministi. Sittemmin ohjaajinani toimineet sukupuolentutkimuksen professori Jaana Vuori sekä perinteentutkimuksen dosentti Sinikka Vakimo ovat tukeneet ja auttaneet minua väitöskirjamatkallani mittaamattoman paljon, mistä olen valtavan kiitollinen. Kiitokset ansaitsevat myös esitarkastajina toimineet Sinikka Aapola-Kari ja Kaarina Nikunen.

Väitöskirjavuosien saatossa minulla on ollut mahdollisuus osallistua moniin tilaisuuksiin ja konferensseihin, verkostoitua sekä tutustua mitä hienimpiin ihmisiin, joiden kanssa käydyt keskustelut ovat antaneet tutkimukselle paljon. Kiitän ensinnäkin Itä-Suomen yliopiston suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitosta ja sen koko henkilökuntaa sekä sosiaalisten ja kulttuuristen kohtaamisten tohtoriohjelman väkeä. Kiitos myös Joensuun tutkijanaiset ja eri yhteyksissä tavatut sukupuolentutkijat omasta yliopistosta, muualta Suomesta ja maailmalta. Populaarikulttuurin tutkimuksen tohtoriohjelman, johon kuuluin liitännäisopiskelijana (2012–2015) oli tutkimukselleni mitä sopivin yhteisö. Kiitos kommentteista, kannustuksesta ja vertaistuesta PPCS:n opiskelijakollegat ja erityisesti professorit Helmi Järviluoma-Mäkelä ja Hannu Salmi.

Tyttötutkimusverkostossa tekemämme yhteistyö on ollut tutkimukselleni äärimmäisen arvokasta. Erityiset kiitokset kuuluvatkin Heta Mularille, Lotta Palmgrenille ja Myry Voipiolle, joiden kanssa on tehty ahkerasti töitä, mutta muistettu myös nauraa. Ilon ja ahdistuksen tunteita olen saanut jakaa myös muiden jatko-opiskelijakollegoiden kanssa. Onneksi olette olleet tarvittaessa apuna ja läsnä: Salli Anttonen, Juhana Venäläinen, Anna Kinunnen, Tuomas Järvenpää, Lilli Rokkonen, Maiju Parviainen ja Terhi Nevalainen sekä ”poikkitieteellinen tutkijalounas”. Kiitos myös kaikki akatemian ulkopuolisen maailman ystävät, jotka olette kuunnelleet juttujani tutkimuksesta ja sen etenemisestä lenkkipoluilla ja saunan lauteilla. Lisäksi haluan kiittää historianantutkija Essi Huuhkaa, jonka kanssa pääsin toteuttamaan tutkimukseni yhtenä sivupolkuna populaarin historiateoksen *Ysärikirjan*.

Tutkimukseni teon ovat mahdollistaneet rahoittajat: Olvi-säätiö, Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Karjalan rahasto, Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö sekä Itä-Suomen yliopiston filosofinen tiedekunta apurahalla ja nuoremman tutkijan työsuhteella sosiaalisten ja kulttuuristen kohtaamisten tohtoriohjelmassa.

Tutkimuksen aineistojen osalta kiitän Suomen Kirjallisuuden Seuran arkistoa, etenkin Joensuun toimipistettä ja sen avuliasta henkilökuntaa. Lisäksi kiitos Janne Mäkelälle ja silloiselle Jazz & Pop Arkistolle (nykyinen Suomen Musiikkiarkisto) henkilökuntineen, kun sain viettää kanssanne aineistonkeruun parissa kuukauden kesällä 2013. Osa tutkimuksestani syntyi inspiroivassa Tarton keväässä, jonne minut toivotti tervetulleeksi Tarton yliopiston virolaisen ja vertailevan kansanrunouden laitoksen henkilökunta. Nuorisotutkimusverkoston julkaisusarjaan mukaan pääseminen on minulle suuri kunnia – erityiskiitos julkaisupäällikkö Vappu Helmisaarelle. Kuvataiteilija Katja Tukiaista kiitän kansikuvan käyttöoikeudesta.

Tunnen olevani onnekas, kun haaveeni kauniista väitöskirjasta toteutui kaikkien edellä mainittujen tekijöiden myötävaikutuksella. Suurimmat kiitokset kuuluvat kuitenkin muisteluryhmiin osallistuneille naisille: ilman teitä tätä tutkimusta ei olisi!

Lopuksi vielä kiitokset perheelle ja läheisille sekä kaikelle sille ympäriltäni saadulle tyttöenergialle, jolla tämä tutkimus tehtiin ja jolla kasvoin tämän tutkimuksen tekijäksi. Kiitos äiti ja isä, veljeni Antti

sekä kummitukset ja arjessa auttaneet appivanhemmat ja sukulaiset. Erityiskiitos loppumetreillä huhtikuussa 2018 vauvan nukutuslenkkejä tehneet #mietuun-apurit. Kiitos tutkimuksen syntymällään tarpeellisesti tauottanut Atmos sekä sen loppuunsaattamista kirittänyt Apollo – ja ennen muuta kanssani harjoitusväitellyt, minua haastanut, kannustanut, inspiroinut ja ajatukseni metsissä kävelyttänyt puolisoni Aapo.

Joensuussa, poikkeuksellisen helteisessä toukokuussa.

Johdanto

Tyttösankaritar Katniss Everdeen ampuu nuolen miesdiktaattorin sydämeen ja pelastaa fiktiivisen maailman *Hunger Games* -elokuvatrilogian päättävässä osassa (2015). Saman vuoden *Star Wars* -elokuvan pääosassa valosapelia ja voimaa käyttää miesjedien sijaan uuden sukupolven Reyniminen tyttö. Hollywoodin tähdet ovat yhä useammin nuoria naisia, jotka niin näyttelijöinä julkisuudessa kuin fiktiivisinä päähenkilöinäkin ovat näkyviä, voimakkaita ja osaavia hahmoja. Sama trendi näkyy myös suomalaisessa populaarikulttuurissa. Esimerkiksi myydyimpien musiikki-albumien listalle viime vuosina nousseet Alma, Sanni, Evelina, Ellinoora, Jannika, Vilma ja Saara Aalto, vain muutamana mainitakseni, ovat kaikki nuoria valovoimaisia naisia. Esimerkit kertovat nykyisestä populaarikulttuurista, mutta kytkeytyvät myös laajemmin yhteiskunnallisiin muutoksiin: tänä päivänä naisilla on mahdollisuuksia eri tavoin kuin aiemmin. Jotta ymmärtäisimme nykyisyyttä, on syytä katsoa menneisyyteen. Historiallisen katseen ei kuitenkaan aina tarvitse ulottua kovin kauas.

Tarkastelen tässä sukupuolentutkimuksen alan väitöskirjassa tytöille suunnattua 1990–2000-lukujen vaihteen populaarikulttuurin ilmiötä, jota kutsutaan nimellä *girl power* eli *tyttöenergia*. Tutkin erityisesti sitä, miten 1980-luvulla syntyneet, ilmiön nuoruudessaan kokeneet ja nyt jo aikuiset suomalaiset naiset kertovat ilmiöön liittyvistä muistoistaan erityisissä naisten vertaiskokemuksia jakavissa muisteluryhmissä. Edellä antamieni populaarikulttuurin esimerkkien lisäksi johdattelen tässä luvussa tyttöenergian ja tutkimukseni pariin Janitan muistelukertomusten lainauksilla, jotka kaikki hän kertoi yhdessä muistelutapaamisessa.

Tyttöenergia, ekana tulee mieleen tyttöporukka, jossa on tosi kivaa. Tyttöillä on tosi kivaa ja niillä on jotain yhteisiä kiinnostuksia ja ne tykkää tehdä asioita yhdessä. [...] Ja mulle tulee mieleen etenkin se ryhmytyminen. Jotenkin semmonen *girl power* -tyttöryhmät. Musta tuntuu että silloin mulla oli just semmonen tosi tiivis tyttöporukka just silloin 90-luvulla. Me oltiin Spice Girls -faneja ja tota niin, semmonen turvallinen tyttöporukkaryhmä, bestiksiä kaikki. [...] Samalla niistä tyttöporukoista tuli vähän, saatto olla, että joskus haukuttiin semmosiks kanaporukoiks – tai meillä tuolla Espoossa ainakin. (Janita, JpaN 2.2014¹)

1. Aineistositaatit tutkimuksen muisteluaineistosta, JpaN = SKS:n Joensuun perinnearkiston nauhoite, arkistointitunnus.

Janitan muistelun lainauksista voi löytää useita keskeisiä tyttöenergiailmiön piirteitä ja jaettuja kokemuksia. Ne koskevat esimerkiksi ystävyyttä, toimijuutta, faniutta ja alueellisuutta, ja ne johdattavat tutkimukseni temaattisiin analyysilukuihin.

Näkemykseni mukaan tyttöenergia on postfeministinen ja populaarikulttuurinen sukupolvikokemus. Postfeminisillä tarkoitan vuosituhannen vaihteessa kehittyntä kulttuuri-ilmiötä ja ajattelutapaa, joka kytkeytyy feminismin muutokseen. Postfeminismi näkyy erityisen selvästi viihteen kuvastoissa ja sen ominaispiirteitä ovat muun muassa naistoimijuus, feminiinisuuden näkeminen ruumiillisena pääomana, kuluttajuus sekä valinnan, individualismin ja voimaantumisen painottaminen. Suomalaisten tyttöjen kokemukset tyttöenergiasta risteilevät niin voimaantumisen ja yhteisöllisyyden kuin vastustamisen ja välinpitämättömyyden maastoissa.

Tyttöenergia kiteytyy kertomukseen menestyvästä nuoresta naisesta, joka on luova, kunnianhimoinen ja itsevarma. Spice Girls -yhtyeen suuren yleisön tietoisuuteen tuoma naseva *girl power* -slogan muuttui nopeasti arkikäsitteeksi, joka kuvaa kulttuurista ilmiötä, jonka myötä tytöt saivat tilaa ja valtaa populaarikulttuurin representaatioissa ja heidät nähtiin uutena kuluttajaryhmänä. Tyttöenergia näkyi tyttöjen arjessa, mutta erityisesti se oli läsnä populaarikulttuurissa, jossa tyttöenergia ruumiillistuu niihin sankarittariin, jotka ovat suorapuheisia, eivät pelkää valtaa, uskovat itseensä ja päättävät omasta elämästään. Nämä sankarittaret voivat olla niin kymmenvuotiaita tyttöjä kuin kolmikymppisiä naisia, ja heillä on sellaista toimintavapautta, josta vain harva nainen aiemmin pystyi haaveilemaan. (Baumgardner & Richards 2004, 60, 67; Currie, Kelly & Pomerantz 2009, 8–9; Harris 2004b, 17.)

Samalla kun tyttöenergia on kulttuurinen aikaan kytkettävä ilmiö, se on myös ristiriitainen puhetapa, jolla kuvataan nuorten naisten sosiaalista asemaa. Tyttöenergian käsitettä käytetään, kun puhutaan tyttöjen voimaantumisesta ja itsetunnon kohenemisestä. Erityisesti sen nähdään korostavan individualistista ajatusta yksilön mahdollisuuksista. (Aapola, Gonick & Harris 2005, 19; Mulari 2015, 20–21; Ojanen 2008, 8.) Historiallisesti 1990-luvun ”tyttöenergiatyttö” vertautuu mielestäni uuteen moderniin naiseuteen, joka 1920-luvulla kiteytyi ”jazz-tytöksi”. Käsite jazz-tyttö syntyi sodan jälkeisten sosiaalisten muutosten seurauksena

ja oli yksi keskustelluimmista sukupuoli-ilmiöistä Euroopassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Muoti oli keskeisessä asemassa: mukavat, väljät ja fyysiset liikkeet mahdollistavat korsetittomat asut toivat ripauksen androgynisyyttä, hameenhelman ja hiusten lyheneminen yhdistettiin kevytkenkäisyyteen. Naisen identiteetti riippui keskeisesti siitä, miltä hän näytti ja miten hän käyttäytyi julkisessa tilassa. (Kaarninen 1995, 245; Kearney 2004, 268; Mulari 2009; Tuomaala 2011, 64–68; Vehkalahti 2000; Vänskä 2006, 113–114.) Mervi Kaarnisen (1995, 179) ja Kaisa Vehkalahden (2000) mukaan 1920-luvun jazz-tyttöjä ei syytetty jazz-tyttöiksi siksi, että he olisivat sellaisia välttämättä olleet, vaan siksi että tyttöjen harrastukset ja toimintatapa ikään kuin ”miesten reviiirillä” aiheuttivat hämmennystä, joka purkautui syytöksinä. Jazz-tytön ja tyttöenergiatyön kulttuuriset ilmiöt horjuttivat samaan tapaan vallitsevaa sukupuolijärjestystä. Kirjallisuudentutkija Myry Voipion (2008) käsitettä käyttäen tyttöenergia ilmiönä onkin osa kulttuurista ”tyttöjatkumoa”.

Analysoin keräämiäni ryhmämuistelu- ja aikalaisaineistojen pohjalta, millainen populaarikulttuurin sukupolvi-ilmiö tyttöenergia oli Suomessa. Nuorten sukupolvi kasvoi uudenlaisen tyttöenergisestä tyttökulttuurin rinnalla aikuisiksi, ja he vaikuttavat nyt aktiivisesti eri tavoin yhteiskunnassa. Kysyn, miten nämä tytöt muistelevat tyttöenergia-ilmiötä ja miten he tulkitsevat sitä tämän päivän perspektiivistä. Tutkimus tarkastelee paitsi tyttöenergiaa ilmiönä, myös historiallista aikakautta ja siihen liittyviä tulkintoja yhteiskunnallisessa kontekstissaan. Oma näkökulmani painottaa sukupolvikokemusta ja nuorten aikuisten muistoja ja tuottaa näin uutta tietoa ilmiöstä omakohtaisen muistelun näkökulmasta. Tutkimus sijoittuu sukupuolentutkimuksen ja erityisesti tyttötutkimuksen, populaarikulttuurin ja -nuorisotutkimuksen sekä muistitietotutkimuksen kentille. Tutkimukseni vuosituhannen vaihteen postfeministisestä kulttuuri-ilmiöstä on ajankohtainen paitsi tyttö- ja sukupuolentutkimuksen kehyksessä, mutta myös tämänhetkisen ”ysäribuumin”² vuoksi.

2. Kun olin aloittanut tutkimukseni, kiinnitin ehkä enemmän huomiota erilaisiin 1990-lukua nostalgisoiviin mediaesityksiin, mutta tutkimukseni edetessä niitä alkoi ilmestyä koko ajan vain enemmän. 90-luku-teemaisia usean päivän musiikkifestivaaleja ja bileiltoja on vietetty jo vuosia. YleX radiokanavalla Matti Airaksisen vetämää ”Parasta ennen”-ohjelmaa kuultiin vuosina 2007–2016. Airaksisen lopetettua ”Suomen viralliseksi ysäri-DJ:ksi” nousi Radio Novan Oku Luukkainen ”Retroperjantai”-ohjelmalla, joka on Suomen kaupallisten radioiden kuunnelluin ohjelma yli 200 000 kuulijalla. (V0009AT/Musiikkiarkisto.) Internet on pullollaan erilaisia nos-

Ajatus väitöstutkimuksen aiheesta nousi tyttöjenlehti *Demiä* käsitelleen pro gradu -tutkielmani pohjalta. Pelkästään tämä tyttöenergiakulttuuriin laskettava tuote, vuonna 1998 perustettu suomalainen tyttöjenlehti, on synnyttänyt ikäisissäni naisissa valtavan tarpeen muistella ja kertoa omasta suhteestaan siihen. Keskustelut laajentuivat usein muihin tuon ajan tyttöjen populaarikulttuurin tuotteisiin, minkä myötä kiinnostuin tutkimuksellisesti tyttöenergiakulttuuriin laajuudesta, sen suomalaisista muodoista sekä yhdessä muistelun tarjoamista näkökulmista tähän kulttuuriseen ilmiöön. Lisäksi *Demin* sisältöjen tutkiminen nostatti lukuisia pohdintoja tyttöjen populaarikulttuurin suhteesta feminismiin ja herätti laajemmin kiinnostukseni esimerkiksi postfeministisen kulttuurin sekä postfeminismin käsitteen ymmärtämiseen.

Tyttöenergia-ilmion historia

Tyttöporukasta tulee mieleen, että silloin alko just meikkailee ekaa kertaa ja osti ripsiväriä ja huulipunaa, että mä yhdistän sen myös siihen että meillä oli just se tyttöporukka missä me kokeiltiin meikkejä ja ostettiin deodorantit ja napapaidat ja oli just ripsiväri, puuteri, deodorantti ja kynsilakat myös ensimmäistä kertaa. Oranssi ja sit sellanen limenvihree ne oli. Ja sit joka toinen [kynsi] oli oranssi ja joka toinen oli limenvihree [...] meidän jengillä. (Janita, JpaN 2.2014.)

Keskeisin käsitteeni tässä tutkimuksessa on *tyttöenergia* eli *girl power* ja siihen liittyvä *tyttöenergiakulttuuri*. Suomessa ”girl power” käännettiin mediassa useimmiten tyttöenergiaksi. Ensimmäiset maininnat sanan käy-

algisia muisteluun pohjaavia blogeja ja keskusteluketjuja. Esimerkiksi ”Nuoruusdisco”-niminen 1990-luvun lapsuutta käsittelevä turkulaisen historian tutkijan vapaa-ajan blogi on kerännyt vuodesta 2012 saakka yhteensä 736 000 lukijaa, päivässä kävijöitä on noin 500 (Huuha, sähköpostitiedonanto 8.5.2017). Yksi selitys nostalgiabuumiin on 1990-luvun eläneen sukupolven astuminen työelämään toimittajiksi, kirjailijoiksi, elokuvaohjaajiksi ja käsikirjoittajiksi, muusikoiksi ja radiojuontajiksi. Toinen selitys on se, että kulttuurintuotteiden tietoinen kierrättäminen on kuulunut postmoderniin kuluttamiseen jo vuosikymmenien ajan. Nostalgia on muutettavissa rahaksi ja lähes mikä tahansa menneen arkipäivän hyödyke voi nousta retrotyylin lähtökohdaksi. Muodin lisäksi populaarimusiikki edustaa yhtä nostalgista jatkuvan kierrätyksen lajia. (Salmi 2001, 147–148.)

töstä ajoittuvat vuoteen 1996³. Tyttöenergia otettiin mukaan *Kielitoimiston sanakirjan* vuoden 2004 versioon, jossa sanan käyttöesimerkiksi on kirjattu ”tyttöenergiaa pursuva poptähti”, ja sana rinnastetaan ”naisenergiaan”, joka puolestaan määritellään ”naisten voimasta, tarmosta, luovuudesta tms.” (MOT Kielitoimiston sanakirja). Vuonna 1997 ilmestyneessä Suomen kielen perussanakirjan CD-versiossa sanaa ei vielä ole, mutta sitä on käytetty 1990-luvun loppupuolella niin yleisesti, että sen lisääminen nykysuomea kuvaavaan sanakirjaan katsottiin aiheelliseksi (Kotus-tiedonanto, Joki 2015). Akateemisessa kielessä vilahtavat myös ”tyttövoima” ja ”tyttövalta” (esim. Laukkanen & Mulari 2011; Ojanen 2008, Saarikoski 2009). Ruotsissa tunnetaan käsitteet *tjejkraft* (voima) ja *tjejmakt* (mahti, voima), mutta samoin kuin useimmissa maissa, käytettiin länsinaapurissakin usein alkuperäistä englanninkielistä *girl power* -ilmausta. Omassa tutkimustekstissäni käytän suomennettua tyttöenergian käsitettä, mutta osittain joudun käyttämään myös alkuperäistä *girl power* -termiä esimerkiksi tutkimuskirjallisuuden yhteydessä.

Olen valinnut tutkimukseni keskeiseksi käsitteeksi nimenomaan *tyttöenergian* sen sijaan että puhuisin tyttövoimasta tai -vallasta. Ymmärrän, että tällä käsitteellä ja sen käännöksellä sekä vaihtoehtoisilla käännöksillä on sävy- ja merkityseroja. Perustelen käsitevalintaani ennen muuta sanan tunnistettavuudella ja populaarikulttuurisella yhteydellä Suomessa. Sekä omat havaintoni että *Kielitoimiston sanakirjan* valinta kertovat tyttöenergian käsitteen hallitsevuudesta Suomessa. Sanakirjassa tyttövoima tai -valta käännöksiä ei ole eikä niihin viitata samantapaisina sanoina. Suomennosta vastaava *girl energy* -termiä ei puolestaan tunneta englannin kielessä. Voima ja valta olisivat suurempia suomenkielisiä käännöksiä, mutta kenties aikanaan ilmiön yhteydessä liian vahvoja. Käsitteiden sävyerot tulevat osittain esille kun tarkastelee niiden käyttöä suomalaisessa

3. Kotimaisten kielten keskuksen tietojen mukaan media-arkiston osuissa sanan ”tyttöenergia” vanhin tieto on peräisin *Aamulehden* Allakasta 8.6.1996: ”Haku päällä (1995), Pikku naisia (1995), Clueless (1995) sekä nyt muodikkaat Jane Austen -filmatisoinnit tyytyvät todistamaan, että tyttöenergia on jotain hienovireisempää kuin miesten lajeissa kukkiva touhukas toverillisuus.” *Helsingin Sanomien* sähköisestä arkistosta (jonka vanhimmat tiedot ovat vuodelta 1990) vanhin esiintymä löytyy Suna Vuoren kirjoittamasta teatteriarvostelusta 13.7.1996 (teatteriryhmä Beowulf in Shakespeare-tulkinnasta *Paljon melua tyhjistä*): ”[Joel] Elstelän ohjauksessa nuoret naiset näyttelivät miehiä, ja joukon ainoa poika, Matti Hyppönen, häviää kunnianhimoisille tytöille menen tullen. Sana tyttöenergia – ilman minkäänlaisia diminutiivisia sävyjä – kuvaa jo paljon paremmin sitä hervotonta, herkästi tarttuvan hysterian, voimakkaan tahdon ja yllättävän energian ilmapiiriä, joka Beowulf in esityksestä pisaroi.” (Kotus-tiedonanto, Joki 2015.)

kontekstissa⁴. Sanalla ”tyttövalta” viitataan usein sukupuolten määrällisiin suhteisiin esimerkiksi koulutuksesta puhuttaessa. ”Tyttövoima” taas on usein tyttöenergia-käsitteen synonyymi ja se oli myös aikalaisaineistojen perusteella jossain määrin lasten itsensä käyttämä käsite. Tyttövoima ei kuitenkaan ole sana, joka olisi vakiintunut tarkoittamaan ja kuvaamaan koko laajaa *girl power* -ilmiötä. Sen sijaan tyttöenergialla, joka tuottaa selkeästi eniten internetin hakukoneosumia, viitataan juuri populaarikulttuuriin ja laajemmin monissa eri muodoissa nähtyyn ilmiöön, joka on kytköksissä tyttöjen voimaantumiseen.

Lyhyesti ilmaistuna ymmärrän tyttöenergian tarkoittavan asennetta, joka nostaa tyttöjä näkyville pitäen heitä tärkeinä ja jota ilmaistaan esittämällä aktiivisia ja monenlaisia tyttöjä. Tyttöenergiakulttuuri (*girl power media culture*) edustaa tiettyä hetkeä tyttöjen kulttuurisessa historiassa, mutta samalla tyttöenergiakulttuuri on yhä jatkuva ja kasvussa ollut ilmiö (Zaslow 2009, 3, 31). Emilie Zaslow (mt. 2–3) tiivistää asian seuraavasti: ”Over the past nearly twenty years, girl power has represented an expansive media culture that engourages girls and women to identify both as traditionally feminine objects *and* as powerful feminist agents.” (kursiivi alkuper.) Tyttöenergiassa on kyse tyttöjen voimakkuudesta, itsenäisyydestä ja feministisyydestä sekä ”tyttömäisyyden” (*girlie*) kääntämisestä voimavaraksi. Ilmiö yhdistyy kulutus- ja ulkonäkökeskeiseen yksilöllisyyttä korostavaan tyttökulttuuriin. Yksilön valintaa korostaen tyttöenergia tarjoaa tytöille ja naisille tunteen siitä, että he voivat itse päättää, milloin he haluavat olla tyttömäisiä, milloin voimakkaita, milloin äitejä tai uranaisia. Tyttöenergian kulttuurisissa representaatioissa tuodaan esille aktiivinen, äänekkäs, rohkea ja jopa seksuaalisesti provosoiva tyttö, joka on perinteisen nöyrän, passiivisen ja hiljaisen tyttömallin vastakohhta. (Aapola ym. 2005, 39; Hains 2012, xi; Laukkanen & Mulari 2011, 182–183; Zaslow 2009, 2–3.)

4. Internetin Google-hakukone tuotti keväällä 2018 tuloksina: ”tyttövalta” noin 550 tulosta (esim. taidekouluissa tyttövalta, kotitalouksien sukupuolisuhteista jne.), ”tyttövoima” noin 3000 tulosta ja ”tyttöenergia” 32 400 tulosta. Tyttövoima-sanaa käytetään tänäkin päivänä moninaisissa merkityksissä, esimerkiksi kun kirjoitetaan kuinka on saatu ”tyttövoimaa IT-alalle” tai kuinka tyttöjen keppihevosharrastus on ”tyttövoiman ilmentymä”. (Suomen Liikemiesten kauppapiston internetsivuston artikkeli 24.1.2018 ”Tyttövoimaa IT-alalle” <https://www.businesscollege.fi/opiskelijatarinoita/tyttovoimaa-it-alalle/> luettu 18.4.2018; *Iltä-Sanomien* 2.5.2017 Iina Kauppinen ”Suomalaistyttöjen keppihevokset nousivat uutiseksi maailmalla: ’Tyttövoiman ilmentymä’” <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005194271.html> luettu 18.4.2018).

Populaarikulttuurin välittämille ideoille on usein yhteistä se, ettei niillä ole aitoa alkua tai alkuperäistä esittäjää. *Girl power* -käsitteen on vaihtoehtoisesti nähty olevan lähtöisin afrikkalais-amerikkaisten naisten ”*You go, girl!*” -kannustusfraasista, 1980-luvun mustien naisten hiphopkulttuurista tai vielä varhaisemmista 1960-luvun tyttöyhteistä. Toisaalta ajatuksia kykenevistä tytöistä edustivat 1980-luvulla niin Barbie-nukke kuin Madonnakin. (Gonick 2008, 311; Hains 2008; Saarikoski 2009, 22.) 1990-luvun populaarin tyttöenergian taustalla oli amerikkalaistutkijoiden mukaan useiden sosiaalisten ja kulttuuristen liikkeiden yhteisvoima (Currie ym. 2009, 1–10; Hains 2012, 1–2; Zaslow 2009, 13). Useimpien lähteiden mukaan *girl power* -käsite sai alkunsa yhdysvaltalaisesta vastakulttuurisesta liikkeestä, joka pyrki politisoimaan tyttö-sanan korvaten sen karjhdusmaisella *grrrl*-sanalla. 1990-luvun alussa punkrockin siivulmiöksi nousi nuorten feministien ruohonjuuritason *riot grrrl*-liike.

Naisista koostuneen Bikini Kill -punk-yhtyeen perustajat uskovat, ettei sanayhdistelmää oltu käytetty ennen *riot grrrl*-liikettä missään muussa yhteydessä. Liikkeen ensisijainen tehtävä oli tehdä punkrockiin tilaa myös tytöille. Nämä naiset tekivät musiikkia, jonka avulla he pystyivät tuomaan esille tyttöyteen liittyviä aiheita nuorten feministien näkökulmasta. Esiintyjät pukeutuivat koulutyttöiksi, pieniin toppeihin ja revittyihin sukkahousuihin, ja he pyrkivät rikkomaan tyttöihin kohdistuvia sosiaalisia normeja ja odotuksia. Valtamediassa *riot grrrl*-bändit koettiin liian rajuiksi, ja heidän ironian keinoin toteuttamansa yhteiskuntakritiikki ymmärrettiin usein väärin. (Aapola ym. 2005, 19–25; Hains 2012, 13, 18–19; 2009, 97–99; Laukkanen & Mulari 2011, 182; Meltzer 2010, 5, 11, 14, 17–19.)

Myös toisenlaisia äänenpainoja esiintyi. *Riot grrrl*-liikkeen aikaan 1990-luvun alussa Yhdysvalloissa lisääntyi julkisessa keskustelussa tyttöihin liittyvä huoli, ja tyttöjen nähtiin olevan kriisissä. Kasvattajat ja asiantuntijat huolestuivat enenevissä määrin tyttöjen epätasa-arvoisesta asemasta niin koulussa, medioissa kuin kotonakin. Tytöille ryhdyttiin raivaamaan tilaa esimerkiksi erilaisilla aktivistikampanjoilla. Pitkälti psykologiaan perustuvat yhteiskunnallisen aktivistiliikkeen myyntimestyskirjat toivat tyttöjen itsetunto-ongelmat näkyviksi. (Aapola ym. 2005, 40–55; Zaslow 2009, 14–19.)⁵

5. Enemmän ”*girl in crisis*”-keskustelusta Amerikassa esim. Aapola ym. 2005, Hains 2012, Harris 2004b, Zaslow 2009.

Keskustelu teinitytöistä herätti myös kulttuuriteollisuuden: jos tytöt ovat arvokkaita ja heidän ääntään on kuunneltava, voidaan heille myös tuottaa kannustavia viestejä sisältävää kulttuuria oheistuotteineen. Tyttöenergia valtavirtautui ja kaupallistui pian sen jälkeen kun *riot grrrl*-liike rantautui Yhdysvalloista Britanniaan. Brittiläinen popmusiikin tyttöduo Shampoo tuli tunnetuksi vuonna 1994 ensimmäisellä hitillään ”Girl Power”, joka toi ilmauksen tunnetuksi kansainvälisesti. Varsinaisen tunnettuuden ilmaus saavutti, kun Spice Girls -yhtye otti sen iskulauseekseen noustessaan maailmanlaajuiseen menestykseen vuonna 1996. Spice Girls oli satojen 18–23-vuotiaiden tanssi- ja laulutaitoisten naisten joukosta kasattu tyttöryhmä. Se oli musiikkituottajien laskelmoitu tuote, jonka tarkoitus oli kilpailla Britannian suosituimpien poikabändien kanssa. Nopeasti menestykseen noussut yhtye puhutteli varsinkin varhaisnuoria tyttöjä, joille viralliset fanituotteet myytiin *girl power*-sloganin koristamana. Spice Girls -yhtyeeseen tyttöenergia usein synonyymin tavoin yhdistetäänkin. Spice Girlsin kohdeyleisö oli nuorta ja tyttöenergia yksinkertaistettiin hauskoiksi toteamuksiksi, jotka varhaisnuorten oli helppo omaksua. Haluttiin myös, että Spice Girls olisi helpommin vanhempien hyväksyttävä kuin *riot grrrl*-liike oli poliittisuudessaan ja rohkeudessaan ollut. (Currie ym. 2009, 29; Hains 2012, 26–27, 31, 34; Meltzer 2010, 73.)

Kun valtavan myynnin mahdollisuus oli aistittavissa, myös muu markkinateollisuus suuntasi katseensa tyttöihin. Huomattiin, että työllä on rahaa, ja heille ryhdyttiin tuottamaan monenlaisia tyttöenergisiä populaarikulttuurin tuotteita. (Hains 2012, 1–2; Swindle 2011.) Tyttöenergiaa käytettiin niin laajojen kansainvälisten kehitysapu- ja terveyskampanjoiden kuin jalkapallojoukkueidenkin sloganina. (Hains 2012, 44; Koffman, Orgad & Gill 2015; Zaslow 2009, 20.) Vuonna 2001 ”girl power” lisättiin *Oxford English Dictionary*-sanakirjaan määritelmällä: ”a self-reliant attitude among girls and young women manifested in ambition, assertiveness and individualism” (omatoimisuuden asenne tyttöjen ja nuorten naisten keskuudessa, joka näyttäytyy kunnianhimon, itsevarmuutena ja yksilöllisyytenä, suom. AT). (Meltzer 2010, 71). Vuonna 2003 *MovieMaker Magazine* nimitti *girl powerin* omaksi erityiseksi elokuvagenrekseen (Hains 2012, 44).

Tyttöenergiailmion historia on samantyylinen kuin hiphopin ja punkin. Niiden juuret ovat alakulttuurisessa kapinassa ja musiikissa,

josta ne kapitalistisen markkinakoneiston voimin on nostettu nuorten suosioon osaksi valtavirtaa ja muotia. Erityisesti anti-rasistisella hiphop-ilmillä ja tyttöenergialla on monia yhteisiä piirteitä.⁶ Molemmissa pilkkasanat, ”*girl*” ja ”*nigga*”, on omittu voimauttaviksi. Feminismi ja antirasismi liikkeinä pitävät myös molemmat ääntä sorrettujen puolesta. Populaarikulttuurisissa versioissa kuitenkin käytetään taustaideologioita varsin sovelletusti. (Chang 2005; Nieminen 2003; Saaristo 2003b; Strong 2011, 30.)

Kun tyttöenergiasta puhutaan, jakautuvat mielipiteet uudenlaisen tyttöyden ja voimaantumisen mahdollisuuksien juhlinnasta moraaliseen paniikkiin ja jopa väitteisiin siitä, että tyttöenergia on luonteeltaan feminismiin vastaista. Lyhyesti sanottuna kiistellään siitä, onko tyttöenergiasta enemmän haittaa vai hyötyä kohderyhmälleen. Ilmiön kannattajat ja ymmärtäjät näkevät tyttöenergian popularisoivan feminismiä ja esittävän sukupuolten tasa-arvon ajatuksia tyttöjen omalla kielellä. Heidän mukaansa tyttöenergia monipuolisti median nais- ja tyttökuva ja tytöt saivat enemmän aktiivisen toiminnan paikkoja, mikä nähdään positiiivisena voimaantumisen mahdollisuutena. Kriitikot ovat puolestaan sitä mieltä, että monipuolisuudestaan huolimatta kaikille tytöille tarjolla olevia rajattomia fyysisiä ja ulkonäöllisiä mahdollisuuksia korostava tyttöenergia ylläpitää niin kaksijakoista kuvaa hyvästä ja huonosta työstä kuin sukupuoli-, rotu- ja luokkahierarkioitakin. Rohkea äänekkäs feminiinisyyttä koetaan yliseksuaalisuutena ja tyttöenergian nähdään vahvistavan stereotyyppisiä käsityksiä ulkonäön ja naisen arvon kytköksistä. Yksilön kannalta tyttöenergian kriittinen tulkinta näkee sen esimerkiksi kuluttajuutena ja yksilökeskeisenä uusliberalismina, jossa vaatimukset on verhottu mahdollisuuspuheeseen. (Aapola ym. 2005, 18–39; Coulter 2010; Currie ym. 2009, 30; Gonick 2008; Laukkanen & Mulari 2011, 181–183; Ojanen 2008, 8; Saarikoski 2008, 13, 84–86; Taft 2004, 69–77; Zaslow 2009, 5–9.)

Kun tutkimus- ja mediakeskusteluissa on pohdittu ristiriitaisen tyttöenergian merkitystä ja ilmiön eri puolia, on samalla keskusteltu feminismistä ja feminismien tilasta (Banet-Weiser 2004, 122; Driscoll 1999, 186; 2002, 272; Gonick 2008; Hains 2012, xii; Lemish 2003). Spice Girlsit

6. Kiitos tästä tarkkanäköisestä ja analyttisestä huomiosta Itä-Suomen yliopiston Johdatus nuorisotutkimukseen -peruskurssin (2015) opiskelijalle.

esittivät aikanaan, että *girl power* on 1990-luvun tapa puhua feminismistä, josta on tullut likainen sana (Hains 2012, 35). Massatuotetun feminismin aitoutta ja poliittisuutta on kuitenkin myös kyseenalaistettu. Tyttöenergia on tulkittu esimerkiksi anti-feminismiksi, postfeminismiksi, näennäiseksi feminismiksi sekä yksilölliseksi voimaksi ja ostovoimaksi (Taft 2004, 70).

Toisin kuin Spice Girls, tyttöenergian käsite ja siihen liitettävä kulttuuri sekä feministinen ideologia eivät olleet ohimenevä trendi. Tyttökulttuuri ja feminismi ovat elävä ja näkyvä osa esimerkiksi nykyistä tyttöpäänhenkilöiden tähdittämää Hollywoodin elokuvatuotantoa sekä myös suomalaista populaarikulttuuria. Vuosien 1995 ja 2005 välillä julkaistujen tyttöjä käsittelevien elokuvien määrä osoittaa, kuinka laajoja aiheita tyttöyttä tarkastelemalla voidaan ottaa esille. (Tally 2008, 115.) Ruotsalaiseen populaarikulttuuriin uusi tyttö astui 1990-luvulla niin näkyvästi, että voidaan puhua tyttöelokuvien syklistä ja ruotsalaisesta tyttöelokuvasta omana genrenään (Mulari 2015). Myös vauhdilla kasvanutta chick lit -kirjallisuutta voidaan pitää yhtenä tyttöenergian aikaansaannoksena (Rasmusson 2008, 229; Nevalainen 2015), samoin 2000-luvun suomalaista ”uuden aallon tyttökirjallisuutta”, jossa kuvataan aiempaa moninaisempia tyttöjä ja heidän mahdollisuuksiaan (Voipio 2013, 120).

Viime vuosikymmeninä lukuisat naispoptähdet kuten Britney Spears, Christina Aguilera ja Miley Cyrus ovat valloittaneet maailman. Näiden ja monien muiden superartistien ympärillä on käyty ja käydään samanlaisia keskusteluja kuin Madonnasta jo 1980-luvulla. Kun yhä kysytään, sopiiko yliseksuaalinen ja provosoiva nainen kunnollisen nuoren tytön roolimalliksi, huomataan tyttöjen aina vain uudelleen symboloivan yhteiskunnan muutosta kulttuurisen sukupuolijärjestyksen horjuttajina. (Mulari 2015, 218–219; Ojanen 2011b, 28–29.) Mary Celeste Kearney (2015, 266) näkee glitterin ja kimalluksen (*sparkle*) ilmentävän visuaalisesti nykyajan *post-girl power* -aikakautta, josta tyttötutkimuksessa nyt keskustellaan. Kun 1990-luvun tyttöenergia tarjosi tytöille mahdollisuuden olla aktiivinen niin halutessaan, 2000-luvulla tyttöjen odotetaan olevan itseohjautuvia yksilöllisiä subjekteja. (Coulter 2010; Gonick, Renold, Ringrose & Weems 2009; Harris & Shields Dobson 2015a; 2015b.)

Vuosituhannen vaihteen Suomi ja lasten populaarikulttuurinen maisema

Mullon ollu tosi paljon just tota tyttöporukan, ja silloin se oli kivaa. Meillä oli just samat ihastukset, meillä oli tosi paljon samoja vaatteita, sama musiikkimaku [...] samoi kirjoja luettiin, samoja tv-ohjelmia katottiin ja meillä oli aina sellasta että jos joku rupes olee erilainen, että jos joku oli ostanu jonku jutun niin ”tää oli mun” eikä sitä saanu matkia. Mut sen piti olla niissä tietyissä määrissä, tietyissä rajoissa. (Janita, JpaN 2.2014.)

Suomessa 1990-luku oli taloudellisen laman ja teknologisen kehityksen myötä mullistava vuosikymmen, joka huipentui vuosituhannen vaihtumiseen. Seuraavaksi kuvaan tyttöenergiailmiön yhteiskunnallista ja populaarikulttuurista kontekstia. Kuvaus perustuu omiin muistoihini ja nuoruuden dokumentteihini, tyttöenergiakulttuuria ja 1990-luvun mediaa käsitteleviin aikalaisaineistoihin (SKS Yksi päivä mediaa 2001-keruu; Leikkiperinnekeruu; Suomalaisen päivä 2.2.1999 -keruu, koulu-laisvastaukset) sekä tutkimukseni muisteluryhmien keskusteluihin. Lisäksi olen käyttänyt *Mitä Missä Milloin* -vuosikirjoja kyseiseltä ajalta sekä aikakautta käsittelevää tutkimus- ja tietokirjallisuutta (Heinonen 2003; Huuhka & Tormulainen 2017; Kaartinen, Salmi & Tuominen 2016; Konttinen & Peltokoski 2004; Kopomaa 2000; Latvala 2000; Loivamaa 2016; Saarikangas, Mäenpää & Sarantola-Weiss 2004; Saarikoski 2004).

1980-luvulla syntynyt sukupolvi edustaa Suomen ensimmäistä todella kaupunkilaista sukupolvea. Kaupungistuneessa Suomessa elämää pönkittivät jo pitkälle saatetut hyvinvointivaltion rakenteet. Tämän sukupolven identiteetin rakennusaineet olivat varsin toisenlaiset kuin vanhemmilla suomalaisilla sukupolvilla. Heidän nuoruudessaan tapahtui myös merkittäviä poliittisia murroksia: Neuvostoliitto hajosi, Suomi liittyi Euroopan unioniin ja siirtyi rahavaluutta euroon. 1980-luvulla syntyneet onkin jaettu kahteen tunnistettuun sukupolveen: EU-jäsenyyden ja laman sukupolveen (1975–1984 syntyneet) sekä teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolveen (1985–1994 syntyneet). Sukupolvien yhteiskunnalliset kokemukset poikkeavat edeltäneiden ja seuranneiden sukupolvien kokemuksista ja muodostavat avainkokemuksiin pohjaavan sukupolven. (Ahonen 1998, 11; Torsti 2012, 65–68.)

1990-luvun alussa lama koetteli suomalaista yhteiskuntaa, mutta jo vuosikymmenen lopussa talous oli noussut paremmalle tasolle muun muassa uuden teknologiateollisuuden ansiosta. Vuonna 1995 Suomi liittyi EU:n jäseneksi, jääkiekossa voitettiin MM-kultaa ja ensimmäiset pakolaiset Somaliasta ja Balkanilta hakivat turvapaikkaa. Kasvissyönti yleisty ja eläinoikeuksista keskusteltiin aiempaa enemmän. Kiinnostava tapahtuma vuonna 1995 oli, kun ”kettutyöiksi” nimittetyt eläinaktivistit tekivät ensimmäiset iskunsa turkistarhoille. Vuosikymmenen aikana perustettiin useita uusia pop-musiikkia soittavia radiokanavia ja erityisesti vuonna 1990 aloittanut Radio Mafia vaikutti nuorison kuuntelutottumuksiin. Koko perheen voimin katsottiin televisiosta *Speden spelejä* ja missikisoja sekä kotimaisia perhedraamoja kuten *Kotikatua*, *Puhtaita valkeita lakanoita* ja *Metsoloita*. Kännykät ja tietokoneet alkoivat hiljalleen yleistyä myös kodeissa. Sähköpostit ja tekstiviestit nousivat vähitellen nuorten keskeiseksi viestintäkanavaksi, eikä kaveria tavoitellakseen enää välttämättä tarvinnut soittaa perheen yhteiseen lankapuhelimeen.

Sukupuolen näkökulmasta 1990-luku oli merkittävää aikaa. Tulokset 1980-luvulla Suomessa aktivoituneista naisverkostoista ja naisten liittoutumisesta poliittisessa päätöksenteossa näkyivät vuoden 1991 eduskuntavaaleissa, jolloin naisten osuus valituista kansanedustajista kipusi jopa maailmanlaajuisesti ennätyslukemiin (39 %). Vuoden 1994 presidentinvaaleissa Elisabeth Rehn nousi Ahtisaaren kilpakumppaniksi toiselle kierrokselle häviten vain niukasti. Kyseiset vaalit olivat ensimmäiset, joissa naisehdokkaat uhmasivat politiikan sukupuolihierarkiaa ja herättivät ajatuksen siitä, että valtion päämies voi olla myös nainen. Vaikkei naista presidentiksi vielä valittukaan, naiset pääsivät muihin korkeisiin asemiin, kuten Suomen pankin johtajaksi (1992), eduskunnan puhemieheksi (1994), ministeriöiden kansliapäälliköiksi (1995) sekä hallituspuolueiden puheenjohtajiksi (Vihreät 1997, Vasemmistoliitto 1998). Myös naisten vapaaehtoinen asepalvelus mahdollistui vuonna 1995. (Kuusipalo 1999, 72–73.) Naistutkimus, sittemmin sukupuolentutkimus, joka virisi jo 1980-luvulla, vakiinnutti asemansa yliopistoissa 1990-luvulla (Julkunen 2010, 123–124; Nenola 1999).

Populaarikulttuurissa poika- ja tyttöbändit olivat aikakauden ilmiö. Niiden rinnalla soitettiin eurodancea. Yhä useammin musiikkia kuunneltiin jo cd-levyltä kuin c-kasetilta. 1990-luvun alussa VHS-tallennus

hallitsi ja videokamerat olivat suuri myyntimenestys. Tamagotcheja eli virtuaalilemmikkejä näpyteltiin hieman ennen ensimmäisillä värikuorilla varustettua Nokia 5110-mallin matopeliä. Populaarikulttuurin suunnan näyttäjiä nuorille olivat radion sekä television *Lista top-40* ja MTV3:n nuorille suunnattu makasiiniohjelma *Jyrki* (1995–2001). Musiikkivideot olivat keskeinen osa musiikkikulttuuria. Vielä lähes koko 1990-luvun *Suosikki* -lehti säilytti asemansa johtavana nuortenlehtenä, jota lukivat niin tytöt kuin pojatkin. Lehti toimi tiedon välittäjänä musiikki- ja muotityyliin uutisoinnissa ja internetiä edeltäneen ajan sosiaalisena mediana. Esimerkiksi ”Missä oot?” -palstalla etsittiin tuntomerkkien perusteella jossain tavattua ihastusta tai kaveria.

Televisiosta näkyi huomattavasti vähemmän kanavia kuin tänä päivänä. Maaseutualueilla kaapeliverkon ulkopuolella näkyi vain kaksi Ylen kanavaa vuoteen 1993 saakka, jolloin mainostelevisio MTV3 aloitti valtakunnalliset lähetykset. Vuosituhannen vaihteessa tiistai oli populaarikulttuuria seuraavien mielestä ”hyvä tv-päivä”, koska silloin esitettiin sarjoja kuten *Ally McBeal*, *Kolmas kivi auringosta*, *Dharma ja Greg* sekä myöhäisillan *Salaiset kansiot*. 1990-luvun lopulla internet oli vasta tuloillaan, eivätkä sen tarjoamat mahdollisuudet olleet vielä kovin laajoja tai tuttuja. Esimerkiksi eräs koululainen kirjoitti vastauksessaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjoituspyyntöön: ”Niin, ja pitäisi katsoa internetistä olisiko siellä mitään kiinnostavaa tänään” (5323, Suomalaisen päivä 2.2.1999-keruu). Kirjeiden kirjoittaminen ja kirjeenvaihtoharrastus pitivät vielä pitkään suosionsa, samoin nuortenlehtien lukeminen.

Lastenkulttuurissa 1990-luvulla tärkeitä olivat esimerkiksi Tiimari, kauppa josta hankittiin hajukumeja, pieniä kuvioituja papereita ja tarroja keskenään vaihdeltaviksi sekä Kinder-yllätysmunat ja niistä saadut keräilylelut, muumi-buumi Tove Janssonin klassikkojen pohjalta tehtyjen japanilaisten animaatioiden myötä ja monet muut lelut kuten My Little Ponyt, peikkohahmo Trollit, Barbiet, Turtlesit, action-hahmofiguurit ja myöhemmin esimerkiksi Pokemonit. Viikonloppuaamuina televisiosta tuli animaatioita ja Disney tuotti vuosittain jättielokuvan kuten esimerkiksi *Aladdinin* (1992), *Leijonakuninkaan* (1994) ja *Töy Storyn* (1995) oheistavaroineen. Vuonna 2001 manga-sarjakuvien ja Harry Potterien lukeminen oli jo vuoden juttu.

Tähän populaarikulttuurin kontekstiin tyttöenergia ja Spice Girls

iskivät 1990-luvun lopulla. On kuitenkin syytä muistaa, että Spice Girls -yhtyeen fanius oli vain yksi lapsia koskettavista kulttuurisista muotivilyityksistä. Muita lasten suosikkeja vuosituhanen vaihteessa olivat muun muassa näyttelijä Leonardo DiCaprio, poikabändit Backstreet Boys ja Hanson, punkyhtye Apulanta, formulakuski Mika Häkkinen ja jääkiekkoilija Teemu Selänne. Todellisten henkilöiden lisäksi myös fiktiiviset ryhmät ja henkilöt olivat suosittuja: esimerkiksi televisiosta tutut *Salaisten kansioiden* agentit, Kummeli-hahmot, Sabrina-teininoita ja Frendit-sarjan kaverukset. (Leikkiperinnekeruu; Saarikoski 2009, 151–156.)

Myöhemmin vuosituhanen vaihtumisen millennium-hysteria näkyi kauppojen hyllyillä siihen liittyvänä krääsänä. Samaan aikaan Suomessa siirryttiin käyttämään euroja. Vuonna 2000 virkaan astui myös maan ensimmäinen naispresidentti Tarja Halonen. Tiedonvälitys maailmalta muuttui yhä nopeammaksi ja kansainvälisiä katastrofeja, kuten New Yorkin terrori-iskuja (2001) tai tsunamia (2004) seurattiin jo suorina lähetyksinä, samoin kotimaan pommi-isku- ja koulusurmautisia.

Koska vuosituhanen vaihteen mediamaisema oli hyvin toisenlainen kuin tänä päivänä, ennen muuta hitaampi ja pääosin televisio- ja radiolähetyksiin sekä perinteiseen lehdistöön perustuva, tyttöenergiailmiö kantautui eri puolelle Suomea eri aikoihin ja eri tavoilla. Ennen kaikkea tyttöenergia kuului musiikissa, mutta se vaikutti myös muuhun kulttuurikulttuuriin. Kaupoista löytyivät esimerkiksi korkeapohjaiset Spice Girlseillä nähdyt tolppakengät ja napapaidat. Muuta nuorison aikalaismuotia olivat esimerkiksi muoviset tatuointikorut, hiusmascarat, huulikiillot, neon-värit, jääkiekkjoukkueiden logojen koristamat lippahatut, flanellipaidat, jenkkihuivit, nappiverkkarit, trumpetti- ja reisitaskuhousut sekä väljä hiphop-tyyli. Muotituotteet hankittiin niistä muutamista kaupoista, joita kaupunkikuvassa tuolloin näkyi: Seppälästä, Lindexiltä, Vero Modasta tai suuremmista automarketeista. Harvinaisempia ostoksia saatettiin lähteä tekemään Helsinkiin ja muihin suurempiin kaupunkeihin tai jopa ulkomaille.

Ilmiö osana tyttökulttuurin tutkimusta

Kyllä meillä ainakin siinä kaveriporukassa päätettiin vähän että mitä musiikkia yhteisesti kuunnellaan ja kaikki kuuntelee sitä samaa. En tiää kenen ideasta se lähti aina, mutta se oli niinkun yhteinen mielipide. Ja pari kertaa me, kun Jyrkii kuvattiin Helsingissä silloin Lasipalatsin kulmalla, me pari kertaa mentiin, siinähän kuvattiin sitä yleisöä mikä roikku siinä lasien takana, niin pari kertaa me mentiin sinne ja se oli niin viilettä. (Janita, JpaN 2.2014.)

Tyttöenergiaa on tutkittu ennen muuta angloamerikkalaisen tyttö-tutkimuksen parissa. Erityisesti on tarkasteltu ilmiön myötä tuotettuja yksittäisiä kulttuurituotteita ja niiden nais- ja tyttökuvaa. Varsinaisesti tyttöenergiasta on tehty kolme merkittävää empiiristä ja etnografista tutkimusta (Currie ym. 2009; Hains 2012; Zaslow 2009), jotka pyrkivät selvittämään *girl power* -käsitettä tyttöjen oman ymmärryksen sekä kulttuuristen representaatioiden kautta. Mikään tutkimuksista ei kuitenkaan perustu keskeisesti aikalaisaineistolle tai muistelulle vaan 2000-luvulla varhaisnuoruutta eläneiden tyttöjen haastatteluihin. Kanadalaisessa (Currie ym. 2009) ja amerikkalaisissa (Hains 2012; Zaslow 2009) tutkimuksissa tutkijat haastattelivat teini-ikäisiä tyttöjä ja analysoivat heidän kasvukokemuksiaan uuden vuosituhaten puolelle jatkuneen tyttöenergiailmiön aikana. Haastateltavat muun muassa pohtivat ja tulkitsevat itse, mitä mieltä he ovat tyttöenergiakulttuurin kuvastosta.

Zaslowin tutkimus osoittaa, että tytöt todella omaksuivat *girl powerin* retoriikan yksilöllisestä valinnasta. He kuvasivat tyttöenergian tunnetta kuvitellen omaa tulevaisuuttaan. Samalla he rajasivat tyttöenergian individualistisesti niin, että se koski heidän omaa tyyliään, ääntään ja seksuaalisuuttaan. (Zaslow 2009.) Rebecca Hains (2012) pyrki tutkimuksessaan selvittämään, mitä mieltä varhaisnuoret tytöt ovat ristiriitaisista tyttöenergian viesteistä. Hänen tutkimuksensa keskittyy erityisesti tyttöenergian ilmentymiin lasten populaarikulttuurissa ja television tarjonnassa. Currien, Kellyn ja Pomerantzin (2009) tutkimus *Girl Power* käsittelee tyttöenergiaa ja tyttöjen nykypäivää erilaisten tyttöjen, kuten suosittujen, skeittaajien ja internetkeskustelijoiden sanoittamana.

Ilmiön aikaistutkimuksissa tartuttiin usein tyttöenergian tuolloin ilmeisimpiin muotoihin, Spice Girlsin ja yhtyeen faniuteen. Esimerkiksi Bettina Fritzsche (2004) tarkasteli kyseisen yhtyeen merkitystä tytöille

Saksassa. Shelley Budgeon (1998) ja Dafna Lemish (1998) taas tutkivat tyttöjen käsityksiä *girl power* -termistä ja ilmiöstä. Heidän Iso-Britanniassa ja Israelissa haastattelemansa itsevarmat tytöt osasivat jo tuolloin kritisoida massakulttuuria ympärillään ja neuvottelivat aktiivisesti median sisällöistä. Näissä Spice Girlsin aikalaistutkimuksissa esitetään, että yhtye tarjosi tytöille mahdollisuuksia muuttaa ja haastaa perinteisiä käsityksiä feminiinisydestä ja tyttöydestä. Tyttöenergiaa on myös käsitelty useissa tyttöjä, populaarikulttuuria tai postfeminismia käsitelleissä tutkimuksissa ja antologioissa (esim. Aapola ym. 2005; Gillis, Howie & Munford 2004; Harris 2004a; Tasker & Negra 2007a).

Suomalaisessa kontekstissa tyttöenergiailmion tutkimus on melko kapeaa, vaikka ”uuden tytön” teema on ollut osa tyttö- ja nuorisotutkimuskeskustelua myös meillä. Suomalainen tutkimus on keskittynyt pitkälti yksittäisten tyttöenergialla markkinoitujen kulttuurituotteiden analysointiin ja sen hetkiseen kokemiseen. Suomessa tyttöenergiaa käsittelevästä tutkimuksesta keskeisin on Helena Saarikosken SKS:n kansanrunousarkiston aineistoon pohjaava *Nuoren naisellisuuden koreografioita* (2009), joka keskittyy pikkutyttöjen Spice Girls -faniuden kokemuksiin ja tyttökulttuuriin. Spice Girls on innoittanut myös muita suomalaisia tutkijoita pohtimaan tyttöjen faniuden motivaatioita sekä tyttöbändin hurjan suosion syitä (esim. Jeronen 1998; Pajala 1999). Lisäksi monet tyttöenergiakulttuurin tuotteet kuten musiikki, kirjat, elokuvat, tv-sarjat, tyttöjenlehdet ja internetfoorumit ovat olleet tutkimuksen kohteina (Laukkanen 2007; Luukka 2003; Mulari 2015; Nevalainen 2015).

Laajemmin ajateltuna tyttöenergia asettuu osaksi tyttökulttuurin tutkimusta, jolla on pitkä historia erityisesti tyttökirjallisuuden tutkimuksessa. Kirjallisuudessa tyttöenerginen sävy on ”villikon” ja ”poikatyön” hahmoissa ollut olemassa läpi koko nuortenkirjallisuuden historian. Tyttöenergisyys kuuluu esimerkiksi jo 1940-luvun suomalaisen tyttökirjallisuuden teosten nimissä, kuten *Neiti Tuittupää* (Hilja Valtonen) tai *Dynamiittityttö* (Kirsti Bergroth), joista aikanaan tehtiin versioita myös valkokankaalle. Humorististen rakkausromaanien kirjoittajat havainnollistivat uuden naisen ongelmia ja pilkkasivat vanhoillista miesten maailmaa. Polkkatukkainen jazz-tyttö hurmasi miehen aktiivisella nokkeluudellaan eikä passiivisella avuttomuudellaan. Muita ominaispiirteitä hänelle olivat omatoimisuus ja ammattitaito. (Utrio 2006, 199.)

Fiktiivisten tyttöjä käsittelevien narratiivien tunnuspiirteinä voidaan pitää tyttöerityisyyttä. Myry Voipion (2015, 37) mukaan tyttöerityisyys läpäisee tyttökirjallisuuden eri tasot. Tekijät ovat useimmiten aikuisia naisia tai tyttöjä ja tarinat käsittelevät tyttöjä ja heidän elämäänsä sekä niitä asioita, joiden oletetaan puhuttelevan ja kiinnostavan tyttöjä. Lisäksi teokset on tuotettu, suunnattu ja markkinoitu tytöille. Tämän kaltaiset tyttöerityiset ja tyttöhahmojen tähdittämät televisiosarjat ja elokuvat voidaan laskea osaksi 1990-luvun tyttöenergiailmiota. Catherine Driscoll (2016) onkin todennut feminismiin kolmannen aallon tuoneen tytöt televisioon ja elokuvaan, neljännen aallon puolestaan uusiin digitaalisiin medioihin.

Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet

Meitä oli kans viis tyttöä ja me oltiin ihastuneita samaan poikaan ja me tehtiin sitä että me mentiin bussin päättäriltä toiselle päättärille edestakas koska se poika aina välillä käytti sitä bussia ja me saatettiin tehdä sitä siis seittämän tuntia päivässä. Kerran tai muutamia kertoja se sit tuli sinne ja me oltiin paniikissa ja välillä joku uskals sanoa jotain ja välillä ei. (Janita, JpaN 2.2014.)

Tyttöenergiamarckkinoiden keskeinen kohderyhmä, 1980-luvulla syntyneiden naisten sukupolvi, on nyt varttunut nuoriksi aikuisiksi. Tarkastelen heidän kokemuksiaan ja tulkintojaan tyttöenergiasta sukupuolen, kasvukontekstin, sosiaalisten suhteiden, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden, samaistumisen ja ajattelumallien näkökulmista. Analysoin, miten nyt jo aikuiset naiset kertovat tyttöenergiakulttuurin vaikuttaneen heidän toimintaansa, ruumiinkuvaansa, vertaisryhmiin, roolimalleihin ja käsityksiin sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Tutkimukseni tarjoaa lisää ymmärrystä populaarikulttuurisen tyttöenergia-ilmion kokemuksista ja sen merkityksistä Suomessa. Postfeministinen tyttöenergiailmiö liittyy kiinnostavasti moneen tutkimuskeskusteluun, jotka koskevat nykyfeminismiiä, nuorten naisten feminismivastaisuutta sekä feminismin uusia muotoja (esim. Gill 2016; McRobbie 2009).

Tutkimus perustuu ryhmähaastatteluille. Kun naiset muistelevat ryhmässä tyttöenergian kokemuksiaan, he kertovat tärkeistä kulttuurituotteista ja faniudesta, mutta myös muista tunteista, jotka kytkeytyvät ilmiöön: ulkopuolisuudesta, epävarmuudesta, poikkeavuudesta ja ilmiön

vastustamisesta. Tyttöenergian lähestyminen ainoastaan tyttöenergiakulttuurin tuotteiden ja representaatioiden kautta ei tuottaisi paljoakaan tietoa kyseisen kulttuurin ja ilmiön merkityksistä ja käyttötavoista todellisten tyttöjen elämässä, minkä vuoksi olen päätenyt muisteluaineiston käyttöön.

Tutkimustani ohjaa kaksi pääkysymystä:

1. Miten tytöt muistelevat tyttöenergiailmiötä ja miten he tulkitsevat sitä nykyajan perspektiivistä?
2. Millainen sukupuolvi-ilmio tyttöenergia oli suomalaisessa kontekstissa?

Tyttöjen populaarikulttuurin ja mediatutkimuksen ala on keskittynyt enimmäkseen ajankohtaisen median tarkasteluun, jolloin historiallinen näkökulma on usein jäänyt huomiotta (Kearney 2011, 4–5; Tuomaala 2011). Myöskään syvällisiä haastatteluihin pohjavia tutkimuksia, joissa tarkasteltaisiin yleisöjä ja sitä, millaista on elää tytöille suunnatun mediakulttuurin kuvaston kanssa, ei juuri ole tehty muutamia aiemmin mainitsemiani lukuun ottamatta (Hains 2012, 50; Zaslow 2009, 8). Lisäksi suurin osa tähän mennessä tehdystä tutkimuksesta on keskittynyt teini-ikäisiin tyttöihin ja heidän sen hetkiseen kokemukseensa tyttöenergiakulttuurista. Tässä tutkimuksessa jäljitän aikuisten naisten lapsuus- ja nuoruusmuistojen avulla sitä, millaisena ilmiönä muisteluun osallistuneet naiset näkevät tyttöenergian ja miten se heidän omaan elämäänsä liittyi. Tutkimukseni tarjoaa muistojen kautta tulkitun näkökulman tyttöenergiailmiöön. Se ei ole ilmiön faktuaalinen kuvaus vaan ilmiöön liittyvien muistojen ja kokemusten tulkintaa. Ymmärtävän muistitiedon tutkijana pyrin ymmärtämään menneisyyttä ja tavoittamaan naisten omat kokemukset ja näkemykset menneestä. (Fingerroos & Haanpää 2006, 39; Metsä-Tokila 2011, 103.)

Yhteiskunnassa on monenlaisia diskursiivisia käytäntöjä aina kasvatuksesta tieteeseen, taiteeseen ja mediaan, jotka voidaan nähdä sukupuolisuutta tuottavana valtana. Se, miten sukupuoli mediassa esitetään, kertoo ajasta, arvoista ja asenteista yhteiskunnassa. Mediaesitykset myös muokkaavat näitä arvoja ja asenteita. Ihmisten elämään ja arkeen medially on voimakas vaikutus, ja sen vuoksi media ja populaarikulttuuri esityksineen ovat osa yhteiskunnallisia valtajärjestelmiä ja vallankäyttöä. (Karkulehto 2011, 26; Karkulehto, Saresma, Harjunen & Kantola 2012.) Tutkimuksessani keskityn tytöille suunnattuun kulttuuriin, sekä fiktiivisiin esityksiin että todellisten henkilöiden representaatioihin osana

tyttökulttuuria, ja kysyn millaisia sukupuolittuneita malleja tyttöenergia aikanaan tuotti. Tarkastelen kansainvälisen populaarikulttuurisen tyttöenergia-ilmiön kaarta Suomessa: miten kansainvälinen feminismiä popularisoiva ilmiö vaikutti Suomessa eri vaiheissaan? Aikuisiksi kasvanneiden muistelijoiden tämän hetken näkökulma painottaa menneeseen katsovaa tulkintaa, jolloin käytettävissä ovat myös erilaiset käsitykset yhteiskunnan nykytilasta, esimerkiksi nykyfeminismistä.

Tutkimukseni tutkimuskysymyksissä näkyvät 2000-luvun tyttötutkimuksen kiinnostuksen kohteet, joita ovat tyttöjen kulttuuriset tilat, sukupuolittunut kulutuskulttuuri sekä tyttöjen kehitys, ikävaihe ja keskinäiset erot. Laajemmin tutkimukseni osallistuu tyttöjen mediatutkimuksen päämääriin lisätessään ymmärrystä ja tietoa siitä, mitä tytöt tekevät median ja populaarikulttuurin tekstien ja teknologioiden kanssa ja osoittaa, etteivät tytöt ole vain passiivisia kuluttajia saati median uhreja (Kearney 2011, 11). Tarkastelen 1980-luvulla syntyneiden suomalaisten sukupolvea, heidän kuluttamaansa populaarikulttuuria sekä sen kytkeytymistä osaksi kasvua erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tutkimukseni avulla voidaan ymmärtää yhtä tämän sukupolven kokemaa kulttuurista ilmiötä sekä tulkita laajemmin kyseisen sukupolven nuoruuden kontekstia.

Vaikka lähestyn tyttöenergiaa ensisijaisesti muistitiedon kautta, kontekstualisoin tyttöenergiakokemuksia vuosituhannen vaihteen suomalaiseen yhteiskuntaan, sillä kulttuurikontekstin selvittämistä voidaan pitää perinnetieteissä lähdekritiikkiin verrattavana välttämättömyytenä (Apo 1990, 76). Tutkimuksen ensimmäinen tavoite on ymmärtää tyttöenergiakulttuuriin liittyvää kulttuurista murrosta ja sen merkitystä nuorille naisille. Kun tutkimusaineisto antoi jo hyvin alkuvaiheissa suuntaa siitä, että naisten muistoista syntyy jo yksi väitöstutkimus, päädyin rajaamaan tutkittavien joukon 1980-luvulla syntyneisiin naisiin ja heidän kokemuksiinsa sen sijaan, että olisin edennyt alkuperäisen ajatukseni mukaisesti ja kerännyt laajemman, myös esimerkiksi samaan sukupolven kuuluvat nuoret miehet ja ikäryhmää opettaneet ja kasvattaneet aikuiset kattavan aineiston. Tavoitteena on antaa ääni nyt 20–30-vuotiaille naisille ja nostaa esille kyseisen ryhmän kokemukset. Analyysini etusijalla ovatkin muistelijoiden omat tulkinnat, joita vasten tarkastelen ilmiötä kokonaisuutena. Tutkimus kuvaa tähän tutkimukseen osallistuneiden naisten tuottaman muistitiedon avulla tyttökulttuurin merkityksiä Suomessa. Tutkimuksen toinen tavoite on esittää retrospektiivinen tiivis ajankuva

1990–2000-lukujen vaihteen populaarikulttuurisesta maisemasta yhden esimerkki-ilmion avulla ja suhteuttaa tyttöenergia sukupolvi-ilmionä yleisempään ajankuvaan. Kolmantena tavoitteena on metodinen tehtävä kehittää muistelutyon menetelmää, sillä vakiintuneesta muistitietotutkimuksesta poiketen tämä tutkimus keskittyy nuorten muistoihin ja lähihistorian tulkintoihin.

Tutkimuksen eteneminen

Mulle tulee tosta seksuaalisuudesta mieleen, mä olin ensimmäinen joka alkoi seurustelemaan mä oon ollu 13 ja mun poikaystävä oli kaks vuotta vanhempi [...] sitten mä muistan mun kavereiden kaa puhuttiin, ne oli tosi semmosia että ”sun ei tarvi tehdä yhtään mitään” ja mä muistan sen filiksen, kun mullon ollu se ettei mun oo tarvinnu todellakaan lähteä mihinkään seksiin, minä en ole valmis, ja mä muistan oikein sen että mä varmaan psyykkasinkin itteeni enemmän siihen että mä en oo valmis [...] se oli se ryhmä, se kaveriryhmän tuki oli tosi siihen positiiviseen suuntaan [...] no toisaalta siinä oli semmonenkin puoli, että musta tuntu välillä vähän siltä, että ne oli vähän kateellisia ja sit ne sano että älä tee sitä [...] mekään ei tehä. Se oli se toinen. Se oli ehkä kaksyk prosenttia siitä olosta ja kaheksankyt prosenttia oli kuitenkin sitä että [tukivat]. (Janita, JpaN 2.2014.)

Seuraavissa luvuissa esittelen tutkimuksen teoreettis-metodologist lähtökohdat (luku 2) ja aineistot (luku 3). Tämän jälkeen tutkimukseni etenee pitkälti samaan tapaan kuin tutkimusaineistoni muisteluryhmien toiminta. Aluksi niissä määriteltiin, mitä tyttöenergia tarkoittaa, miten se aikanaan ymmärrettiin ja millaisesta yhteisymmärryksestä käsin aihetta lähestytään. Tämän jälkeen ryhdyttiin nimeämään ilmiöön liitettävää populaarikulttuuria tuotteineen ja samalla jaettiin niistä muistettuja omia kokemuksia. Lisäksi omia muistoja tuotiin tapaamisissa esille myös tutkijana esittämiäni kysymysten ja tutkimusteemojen kautta, jolloin tyttöenergiaan liittyviä muistoja myös tulkittiin ja refleктоitiin enemmän aikuisen muistelijan näkökulmasta ja niitä suhteutettiin laajempiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Kaikkien analyysilukujen alkuun olen sijoittanut kyseisen luvun teemaan sopivia sitaatteja tyttöenergiakulttuurituotteista, jotta myös muisteltu populaarikulttuuri kuuluisi tutkimuksessa.

Neljännessä luvussa hahmotan ja kuvaan tyttöenergiailmiötä siihen yhdistettävien mielikuvien ja representaatioiden avulla. Analysoin ennen

muuta sukupuolentutkimuksen representaatioanalyysin kehyksessä sitä, millaista käsitystä 1990-luvun tyttöydestä ja tyttöenergiasta aikalais-aineistot ja muisteluryhmien yhdessä tehdyt määritelmät tuottavat. Mitä tyttöenergia siis tarkoitti ja miltä se näytti?

Analyytiluvut viisi ja kuusi keskittyvät naisten kokemuksiin. Painotan analyysissa tyttöjen välisiä eroja. Tarkastelen sitä, millaista tyttöenergian rinnalla kasvaminen oli tunnistamalla ja nostamalla aineistosta yhteisiä, tyttöyteen ja tyttöenergiaan liittyviä teemoja. Teemat ovat osittain sukupuolentutkimuksellisin intressein minun esille nostamiani, osin aineistolähtöisiä. Tässä johdantoluvussa siteeraamani Janitan muistelulainaukset kuvastavat hyvin tyttöenergian kokemista ja erityisesti niitä neljää temaattista näkökulmaa, jotka määrittävät henkilökohtaisia muistoja painottavia analyysilukuja: 1) kokemuksen aikaa ja paikkaa, 2) sosiaalisuutta, ystävyyttä ja ystävyuden käytäntöjä, 3) tytön heteroseksuaalisuutta ja ruumiillisuutta sekä 4) saatuja rooli- ja ajatusmalleja.

Luku viisi piirtää muistojen kautta tarkempaa kuvaa siitä, mitä tyttöenergia muistelijoille tarkoitti, kuinka paikka ja aika siihen liittyvät sekä kenen kanssa tyttöenergiakokemukset jaettiin. Käsitelen nuoriso- ja populaarikulttuurin tutkimuksellisia tulkintakehyksiä painottaen kahta temaattista näkökulmaa, muisteltua aikaa ja paikkaa sekä sosiaalisuutta, jotka muisteluaineistosta nousivat suureen rooliin muistelijoiden itsensä esille tuomina. Kuudennessa luvussa painottuu muistelijan nykyisen itsen refleктоiva ote ja analyttinen pohdinta tyttöenergian roolista omassa elämässä ruumiillisuuden, seksuaalisuuden ja ajatusmallien näkökulmista. Luku teemoineen pohjaa tutkijana tietoisesti sukupuolentutkimuksellisin intressein esille ottamiini kysymyksiin. Analysoin, millaista tyttöenergia muistettuna on oman kokijaruumiin näkökulmasta ja millaisia ajatuksia tyttöenergian, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden yhteenkietouma muistelijoissa herättää. Lisäksi tarkastelen luvussa sitä, kuinka eri tytöt tyttöenergiaa elämässään käyttivät ja millaisia asioita ja ideoita se kullekin antoi.

Seitsemännessä luvussa kuuluu eniten tyttöenergialla kasvaneiden, nykyisten aikuisten naisten sukupolven yhteinen ääni. Lisäksi luvussa painottuvat tutkimuskirjallisuuden valossa tekemäni tulkinnat. Käsitelen lopuksi muisteluryhmissä tietoisesti esille ottamaani teemaa tyttöenergian suhteesta feminismiin, jota tulkitsen ennen kaikkea postfeminismin ja suomalaisen yhteiskunnan sukupuolten tasa-arvon kannalta. Tutkimuksen

päättävässä luvussa esitän yhteenvedon tutkimuksestani tiivistäen analyysilukujen keskeiset havainnot ja tulkinnat sekä pohdin aineiston ja sen keruumenetelmän toimivuutta sekä laajemmin koetun tyttöenergian luonnetta Suomessa.

Tyttöenergia on käsitteenä väljärajainen. Tämän vuoksi tarkoitukseni on myös tehdä tyttöenergiailmistä ymmärrettävämpi kuvaamalla sitä erilaisten aineistojen ja ensisijaisesti tutkittavien omien kokemusten valossa. Pyrkimykseni on kirjoittaa siten, että lukija ymmärtää mistä tyttöenergiassa on kyse ja että lukija pystyy mahdollisesti myös aktivoimaan omia muistojaan. Elina Makkonen (2004, 19) luonnehtii yliopiston muistihistoriaa käsittelevän tutkimuksensa rakentavan fragmentaarista ja samalla kaleidoskooppista kuvaa yliopistosta työ- ja opiskelupaikkana, koska kokonaiskuvaa historiasta on muisteluotteen avulla mahdotonta saavuttaa. Makkonen antaa lukijalle ohjeen: ”Lukija voi tilkitä tekstin aukkoja omalla muistitiedollaan, kiistää toisten muistin ja huomata, miten lukemattomilla eri tavoilla samoistakin asioista voidaan näköjään kertoa” (mt.). Tyttöenergia oli vuosituhaten vaihteen kulttuurisen maiseman läpileikkaava ilmiö ja eräänlainen sukupolvikokemus, josta lähes kaikilla sen kokeneilla on mielipide tai vähintäänkin ohut muisto. Tämän vuoksi uskon tutkimukseni myös herättävän mielenkiintoa laajemmin. Toivon, että tutkimukseni auttaa lukijoita reflektoimaan omia kokemuksiaan ja mahdollisesti myös omaa nuoruuttaan – oli se sitten missä ajassa tahansa elettyä.

2 Teoreettis-metodologinen viitekehys

Tutkimukseni tyttöenergiasta Suomessa on monitieteinen, ja se asettuu sukupuolen-, populaarikulttuurin- ja nuorisotutkimuksen kentille. Näitä kenttiä tutkimuksessani yhdistää feministinen tutkimusnäkökulma: kysymys vallan ja sukupuolen suhteesta (Ramazanogly & Holland 2002). Nojaudun muistitietotutkimuksen tulkinnalliseen otteeseen, jonka avulla selvitän ihmisten kokemuksia, käsityksiä ja sanoituksia tutkittavasta ilmiöstä. Aineistoni ovat aikalais- ja muisteluaineistoa.

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettis-metodologista taustaa ja keskeistä käsitteistöä. Johdantoluvussa määrittelemäni *tyttöenergian* lisäksi keskeisiä käsitteitäni ovat tutkimusaiheeseen liittyvät *populaarikulttuuri*, *representaatio* ja *tyttökulttuuri*. Koko tutkimusta läpäisee *sukupuolen* tarkastelu, minkä vuoksi operoin sukupuolentutkimuksen käsitteillä. Keskeisiä niistä ovat *tyttöys* ja *postfeminismi*. Tarkastelen tyttöyden kokemusta huomioiden *intersektionaalisuuden*: iän, kulttuurisen kontekstin, sukupuolen, ruumiin ja seksuaalisuuden yhteenkietoutumat. Lisäksi lähihistoriaa käsittelevään pääaineistoon liittyvät metodiset käsitteet *muistelu* ja *kokemus*, ja koko tutkimukseni kokonaisuutta yhdistää tarkastelu *sukupolven* näkökulmasta.

Populaarikulttuurin tutkimus

Populaarikulttuuri ilmiöineen ymmärretään massakulttuuriksi tai sitä vielä laajemmaksi muodostumaksi, joka on osa mediakulttuuria. Keskeistä populaarikulttuurille on sen asettuminen perinteisen kansankulttuurin ja taiteeksi mielletyn korkeakulttuurin väliin sekä sen useimmiten kulttuuriteollinen luonne. Populaarikulttuurin kohdeyleisöksi nousi 1950-luvun jälkeen nuoriso, mutta yhä kasvavassa määrin populaarikulttuuri on nykyisin jo valtakulttuuria. Nuorten ollessa kyseessä on populaarikulttuurin tutkimus usein painottanut, etteivät nuoret kuluta mitään passiivisesti, vaan kuluttajat tekevät omia valintoja ja liittävät kulttuurituotteisiin omia merkityksiään. (Kallioniemi & Salmi 1991; Knuutila 1994, 19–22; Puuronen 1997, 113–115.) Vaikka nykyisin populaarikulttuuri on arkisen

kokemusympäristön itsestäänselvyydeksi muodostunut osa, mediatutkijat Koivunen, Paasonen ja Pajala summaavat (2001, 14), ettei siitä mikä on populaaria tai mitä on populaarikulttuuri, ole yhteisymmärrystä, vaan määritelmät ovat kontekstisidonnaisia, kiisteltyjä ja usein arvoladattuja.

Tutkimuksessani käsitän tyttöenergian populaarikulttuurissa tarkoittavan sukupuolittunutta suurille joukoille suunnattua kulttuurituotantoa, joka koostuu eri lajityypeistä. Tyttöenergiakulttuuriin liittyvät voimakkaasti materialistisuus sekä taloudelliset ja kaupalliset pyrkimykset mutta myös niin sanottu vaihtoehtoisuus. Tämän tutkimuksen kehyksessä populaarikulttuuri tarkoittaa ennen kaikkea tyttöenergiailmiöön liitettäviä kulttuuriteollisuuden tuotteita, jotka ovat olleet enemmistölle saman ikäisistä ihmisistä tuttuja ja saatavilla.

Populaarikulttuurin tutkimuksen vakiintuminen osaksi akateemista tutkimusta on suhteellisen uusi ilmiö. Kiinnostusta populaariin on lisännyt ideologiakriittisen tutkimuksen perinnettä uudistanut kulttuurintutkimuksen suuntaus. Monitieteinen kulttuurintutkimus on kiinnostunut arjen käytänteistä, objekteista ja esineistä, ei ainoastaan tekstien ja representaatioiden tasosta. Populaarikulttuuri voidaan käsittää vastarinnan sijaksi, jossa marginaalisemmat ryhmät saavat tilaa ja voivat tuottaa vaihtoehtoisia merkityksiä valtakulttuuriin. (During 1993/1999; Koivunen, Paasonen & Pajala 2001, 14–17; Seppänen 2005, 34–40.)

Populaarikulttuurilla voidaan viitata hyvin laajasti moniin arkielämän osa-alueisiin. Massamedia, viihde, sankarit, ikonit, rituaalit, psykologia, uskonto, toisin sanoen koko elämämme kuvasto kytkeytyy osaksi populaarikulttuuria. On myös sanottu voitavan käsittää populaarikulttuuri niinkin yleisesti kuin että se on kulttuuristen ryhmien ääni, joka kertoo ihmisten mieltymyksistä, vastustuksista ja päivittäisestä tavasta elää. (Browne 2006; Mintz 2006.) Kun arkipäiväiset kulttuurituotteet käsitetään alueeksi, jossa todellisuus merkityksellistetään, populaarikulttuuri näyttäytyy tärkeänä, moniulotteisena ja haastavana tutkimuksen kohteena. Merkityksellistämisen prosesseja tarkastellaan tutkimalla kulttuurin käyttöä: katselua, lukemista, kulutusta. Populaarikulttuuri voidaan myös nähdä aikalaisteksteinä, jotka muotoilevat käsityksiämme ja mielipiteitämme. Esimerkiksi sukupuolen neuvottelun tilana populaarikulttuuri on tärkeä. (Koivunen ym. 2001, 15.)

Populaarikulttuurin tutkimuksen ala voidaan jakaa kulttuurituotteiden tuotannon, itse kulttuurituotteiden ja vastaanoton analyysihin. Tässä

tutkimuksessa keskityn näistä alueista toiseen eli muistettuihin kulttuurituotteisiin ja erityisesti kolmanteen eli vastaanottoon. Vastaanoton tutkimuksen yksi haara, jota tutkimukseni myös sivuaa, on fanitutkimus. Faniuden tutkimus (*fandom research*) tai fanitutkimus (*fan study*) on viime vuosikymmeninä syntynyt kulttuurintutkimuksen alalaji, jonka pyrkimyksenä on esittää fanius myönteisessä valossa ja nostaa fanikulttuurin toiminnallista ja aktiivista puolta esille (Duffett 2013, 2; Nikunen 2008; Zwaan, Duits & Reijnders 2014).

Fanitutkimuksen lähtökohta on, että faniuden tuottamisessa aktiivisia ovat niin fanit itse kuin se tuotantokoneisto, jolla on faniuden synnyttämiselle selkeät taloudelliset intressit. Tuotantokoneistot luovat usein virallisia faniklubeja sekä kaupattavaa idoliin liittyvää oheismateriaalia. Lisäksi erilaiset mediat muodostavat käsitystä siitä, millaisena fanius nähdään. Faniuteen yhdistyvät voimakas tunteikkuus, joka voidaan nähdä jopa mielentilana, sekä kaupallisuus ja kaavamaisuus, minkä vuoksi fanitutkimukseen ja faniuden määrittelyyn kohdistuu myös runsaasti kritiikkiä.

Kritiikistä huolimatta voi kuitenkin väittää, että fanius on tärkeä tutkimusalue. Esimerkiksi faniuden analysointi auttaa selittämään, miksi ja miten yksilöt rakentavat identiteettiään nauttimiensa mediatuotteiden pohjalta. Faniuden tarkastelu auttaa myös paljastamaan, kuinka valta toimii kulttuurisella kentällä sekä osoittamaan sosiaalisia aseita yhteiskuntaluokkaa, sukupuolta ja muita identiteetin osia kohtaan. (Duffett 2013; Kovala & Saresma 2003; Nikunen 2003; 2005, 56–63; 2008; Zwaan ym. 2014.) Tyttötutkimukseen fanitutkimus ja fanikäytäntöjen myönteisen monipuolisuuden osoittaminen liittyvät ennen muuta siksi, että fanaattinen, hysteerinen, kirkuva fanityttö ja bändifani ”groupie” on yksi yleisin fanistereotypia (Duffett 2013, 40; Poikolainen 2015, 29–30).

Feministinen mediatutkimus on tukenut populaarikulttuurin tutkimusta luodessaan vaihtoehtoisia tutkimuskysymyksiä ja laajentanut kenttää tutkimalla aiemmin arvottomina pidettyjä tutkimuskohteita kuten saippuaopperaa, romanttista kirjallisuutta ja konsumerismia, alueita joilla kulttuurisia neuvotteluja ja kamppailuja käydään (Koivunen ym. 2001, 17; Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006). Naisten viihde on aiemmin usein jätetty huomiotta tai tuomittu vähäpätöisenä, turhana ja epäkiinnostavana tutkimuksen aiheena. Mediatutkija Rosalind Gillin (2007a, 13) mukaan tässä ei ole ollut kyse ainoastaan populaarikulttuurin

sivuuttamisesta akatemiassa, vaan myös sukupuolen ja naisten kulttuurin ohittamisesta ylipäätään.

Vastaanotto on ollut keskeinen feministisen mediatutkimuksen näkökulma. Vastaanottotutkimuksen näkökulmasta feministinen mediatutkimus on vaikuttanut siihen, että esimerkiksi eri television lajityypeille ja katsomisen tavoille on löydetty sukupuolittuneita toimintamalleja. Feministisen mediatutkimuksen ala on myös kehittänyt uudenlaisia tutkimusmenetelmiä vastaanoton tutkimukseen ja tarkastellut, kuinka mediaa arjessa käytetään ja miten siitä puhutaan, jolloin myös katsojan ja kuluttajan saama mielihyvä on otettu huomioon. Feministinen mediatutkimus on nostanut tutkimuskohteeksi naisten eletyn kokemuksen, kulttuurin naiskuvaston ja naisyleisöjen kokemukset. Lisäksi feministinen median analyysi on keskittynyt tarkastelemaan ja ymmärtämään, kuinka kuvastot ja kulttuuriset rakenteet liittyvät epätasa-arvoon, valtaan ja sorttoon. (Gill 2007a, 7, 13, 22–25; Puustinen ym. 2006; Rajalahti 2006a, 31–32; 2006b.)

Feministisen mediatutkimuksen varhaisia kriittisiä väitteitä oli, että media kuvasi naishahmoja passiivisina katseiden kohteina eikä aktiivisina toimijoina, jolloin ne eivät vastanneet naisten todellisuutta (Paasonen 2010, 43; Rossi, 2015, 79). Tässä näkökulmassa keskeinen tutkimuksen analyttinen käsite on *representaatio*. Lyhyesti määriteltynä representaatio on kuva, kuvaus ja esitys. Mediarepresentaatio on siten mediaesitys. Käsite korostaa sitä, ettei media ainoastaan esitä eli presentoi tai heijasta todellisuutta, vaan median välittämät esitykset myös aina tuottavat uudelleen todellisuutta ja merkityksiä maailmasta. Merkitykset ovat kerrostuneita, yhtä aikaa tarkoituksellisia ja tarkoittamattomia, minkä vuoksi representaatioita tulkitaan monella eri tavalla. Representaatio onkin samalla esittävä, edustava ja tuottava eli riippuen näkökulmasta, se joko heijastaa tai rakentaa todellisuutta. (Karkulehto 2011, 37; Paasonen 2010; Seppänen 2005, 39, 77–96; Webb 2009, 10.) Mediarepresentaatiot hyödyntävät kulttuurista tietoa ja ymmärrystä sukupuolesta. Mediakuvasto tuottaa ja rakentaa sukupuolia sekä vaikuttaa siihen, kuinka asemoimme itseämme objekteina ja subjekteina. Yleisö ei kuitenkaan ole passiivinen, vaan kuvaston kanssa tehdään koko ajan työtä: identiteettityötä, subjektityötä, sukupuolityötä. (Rossi 2003, 11–12; 2006b, 62–63; 2015, 77; Vänskä 2012, 4–44.)

Nuorisotutkimus ja sukupolvitarkastelu

Populaarikulttuuri on usein nuorison kulttuuria, sillä nuoret omaksuvat nopeasti uuden. Populaarit nuorisokulttuuriset ilmiöt kytkeytyvät lähes poikkeuksetta populaarimusiikkiin. (Kaarninen 2010; Kallioniemi 1991.) Tyttöenergiaan rinnastettavia nuorison faniuteen ja alakulttuurireihin liittyviä ilmiöitä ovat esimerkiksi punk, grunge, hevi ja tekno. Ne yhdistävät musiikkityylin ja usein melko saman ikäryhmän fanit, joiden tyyli ei rajoitu ainoastaan musiikkiin vaan leviää pukeutumiseen ja jopa ajatusmaailmaan. Vertaisryhmiin kiinnittymisellä onkin tärkeä merkitys yksilön identiteettityössä. 1990-luvulla nuoruuttaan eläneiden ”yksilöllisen valinnan sukupolven” nuorten aikuisten elämän keskeinen viiteryhmä on läheinen kaveripiiri, joka asettaa pysyvyyden alati vaihtuville kumppaneille, tölle ja muille projekteille. (Hoikkala & Paju 2008, 289.) Nuorisotutkimuksessa vertaisryhmän käsite nivoutuu läheisesti kulttuurin, subjektiviteetin sekä identiteetin käsitteisiin. Identiteetti rakentuu osin sosiaalisissa suhteissa, joissa vertaisryhmän rooli on tärkeä. (Puuronen 2003, 389–390; Wynn 2012.)

Vertaisryhmät ja ystävyysuhteet vaikuttavat identiteetin rakentumiseen, mutta populaarikulttuuria ja sen henkilöitä käytetään myös peilauspintana, jota vasten hahmotetaan omaa minua. Erityisesti nuorison keskuudessa identiteettejä etsitään, löydetään ja kokeillaan erilaisia kulttuurin tarjoamia malleja hyväksi käyttäen. Pirstaleisessa, informaatiolla kyllästetyssä ja monimutkaisessa maailmassa elämän kiinnostajia haetaan paitsi menneisyydestä ja omista sukujuurista, myös kevyemmistä seikoista, kuten populaarikulttuurista. Lisäksi vapaa-ajan lisääntyminen ja mediankäytön mahdollisuuksien paraneminen ovat tarjonneet nuorille entistä enemmän sosiaalista ja kulttuurista tilaa. Kehitys ja nykyiset nuorten yksilölliset mediankäytön tavat ovat etäännyttäneet yhä enemmän esimerkiksi vanhempien säätelyä nuorten roolimallien etsinnässä. (Grossberg 1995, 26–27, 42; Moilanen & Sulkunen 2006; Poikolainen 2015, 185.)

Identiteettityössä on keskeistä samaistuminen sekä identiteeteillä leikkittely. Fanius voi olla tärkeä identiteetin osa, mutta identiteetti ei koskaan rakennu pelkän faniuden ympärille. Fanius ja samaistuminen antavat mahdollisuuden ja luvan unelmoida toisenlaisesta, ehkä paremmasta maailmasta. Tämä ei tarkoita, että näitä unelmia ryhdyttäisiin

toteuttamaan vaikka fanius näyttääkin Kaarina Nikusen (2003, 134; 2005) mukaan tuottavan tietynlaista toimintakykyisyyttä (*empowerment*). Samaistumiseen rinnastettavan faniuden kautta on mahdollista eläytyä voimakkaasti ja intensiivisesti kulttuurisiin teksteihin. Käytän analyysisani enemmän muistelijoiden itsensäkin käyttämiä niin sanottuja ”emic-käsitteitä” *roolimalli* ja *samaistuminen* kuin identiteetti ja identifikaatio (Hall 1999).

Usein arkikielessä käytetty roolimallin käsite on käyttökelpoinen ja tärkeä myös tutkimuksessa. Yleisesti sillä tarkoitetaan sellaista henkilöä, jota voi katsoa ylöspäin ja johon yksilö pohjaa omaa persoonallisuuttaan, omia arvojaan ja toiveitaan. Populaarikulttuurin hahmot voivat roolimalleina tarjota erilaisia resursseja identiteettityöhön työkalupakin tavoin ja yksilö voi suhteuttaa itseään, asenteitaan, käytöstään ja elämäntapaansa median hahmoihin. (Gauntlett 2002/2008, 223, 228–229, 282.) Samaistuminen on roolimalleihin liittyvä läheiskäsite, joka tarkoittaa identifikaatiota, sitä että ihminen tunnistaa itsensä jossain toisessa asiassa tai ihmisessä ja liittää sen itseensä. Samaistumisesta puhutaan erityisesti elokuva- ja televisiotutkimuksessa, jolloin sillä tarkoitetaan tiettyyn henkilöhaamoon kiinnittymistä, sympatisoivaa suhdetta tai tietyn hahmon näkökulman omaksumista. Samaistumisen ja identifikaation rinnalla tutkijat ovat käyttäneet eläytymisen, empatian, empaattisen eläytymisen ja sosiaalisen perspektiivin ottamisen käsitteitä. Kulttuurin vastaanotossa identifikaation käsite on toimiva, sillä se kuvaa keskeisesti psyyken toimintaa ja sen avulla on mahdollista ymmärtää subjektiuden muotoutumista esimerkiksi kuvallisessa kulttuurissa ja kuvien roolia ihmisten arjessa (Nikunen 2005, 235; Seppänen 2005, 42, 70–71.)

Tutkimukseni tarkastelee tyttöenergiaa *sukupolvikokemuksena*. Kokemus samasta kulttuuriympäristöstä muokkaa tietyn ikäluokan makuja, mieltymyksiä ja käyttäytymistä samansuuntaisiksi. Mannheimin (1952) klassisen sukupolviteorian mukaan ikäpolvi, samanikäisyys, on edellytys sukupolven muodostumiselle, mutta vasta yhteinen kokemusmaailma tekee ikäpolvesta varsinaisen sukupolven. Mannheimilaisittain voidaan puhua kokemuksellisista sukupolvista, joiden kokemusmaailma vaikuttaa toimintamalleihin ja erilaisiin symboleihin liitettäviin merkityksiin. Toimintamallit puolestaan heijastelevat kulloistakin nuorisokulttuurista ajankuvaa. Kokemuksellinen sukupolvi muodostuu samanikäisten ikäpolvesta, joita yhdistää yhdessä koettu ja eletty avainkokemus, esimerkiksi

jokin suuri murros, kuten sota, lama tai globalisaatio. Nykypäivään Mannheimin teoriaa sovellettaessa on huomattava aikamme tyypilliset piirteet kuten globaali media- ja populaarikulttuuri, jotka vaikuttavat nykyiseen sukupolvimuodostukseen ja tuottavat näkemykseni mukaan ”kevyempiä” avainkokemuksia. (Ahonen 1998, 11; Häkkinen 2013; Jokinen 2003; Kuivas 2003; Mikkola 2002, 25–26; Puuronen 1997, 74–87; Purhonen 2007, 46–53, 63–64, 71–72–84; Salasuo 2006, 19.)

Kiivastahtisessa nykymaailmassa on nähty, että yhteisen kokemuksen jakavien ”mannheimiläisten” sukupolvien sijaan on pikemminkin ”massasukupolvia”, joihin kuuluvat nuoret elävät yksilöllistymisen paineessa. On mahdollista, että yhteiskunta muuttuu niin nopeasti, ettei yhteisesti jaettuja kokemuksia tai kollektiivista identiteettiä enää muodostu, kuten aiemmin suurten ikäluokkien ja 60-lukulaisten sukupolvien kohdalla. (Hoikkala & Paju 2008, 293–294.)

Sukupolvesta puhuttaessa on muistettava rajanveto niin edeltävään kuin seuraavaankin sukupolveen. Jokaisen sukupolven jäsenet voivat osallistua vain ajallisesti rajoitettuun prosessiin. (Puuronen 1997, 79.) Tyttöenergia on kuitenkin kulttuuri-ilmiö, joka liukui uuden vuosituhannen puolelle. Siksi ilmiön kokenut sukupolvi ei ole tiukasti rajattavissa. *Girl power* asettuu historiallisesti *riot grrrl*-liikkeen myötä 1990-luvun alun Amerikkaan. Globaaliksi kulttuuri-ilmiöksi ja Suomeen se tuli vuonna 1996. Kuitenkin esimerkiksi Spice Girls -fani-ilmiö kesti korkeimmillaan pari vuotta. Käytännössä ne tytöt, jotka olivat peruskoulun ala-asteella vuosina 1996–98, olivat ”oikean ikäisiä” ollakseen Spice Girls -faneja, eivätkä liian nuoret tai tietyn iän ylittäneet ehtineet tähän kulttuuriseen kokemukseen mukaan. (Saarikoski 2009, 13, 311.) Saarikoski luonnehtii Spice Girl -faniuden olleen ”poikkeuksellisen laajasti ja näkyvästi omaksuttu ja sukupolvea muodostava varhaisnuorten tyttöjen yhteiskokemus” (mt. 13).

Spice Girlsin aikalaisuuteen liittyy myös tyttöenergian ymmärrys. Kyseinen konsepti ei merkitse Spice Girls -faneja nuoremmille juuri mitään, vaikka tyttöenergiaan linkittyvät tyttöhahmot ja voimaantumisen idea on ollut heidänkin 2000-luvulla kuluttamassaan populaarikulttuurissa läsnä ja tunnistettava. (Hains 2012, 267–270, 285.) Nykytytöt ovatkin kasvaneet alusta saakka tasa-arvoisesti molempia sukupuolia esimerkiksi sankareina esittävän populaarikulttuurin rinnalla eikä heillä ei ole varsinaista syytä kysyä, missä tytöt ovat. Idea inspiroivista tytöistä

itseluottamuksen ja positiivisuuden viestinä näyttää tulleen vähemmän keskeiseksi myös popmusiikissa viime vuosina (Gauntlett 2002/2008, 230). Sukupolvikokemuksiin suhteutettuna tämä tarkoittaa sitä, että menneisyydessä syntyneet kielelliset, ajatukselliset ja toiminnalliset mallit voivat näyttäytyä nuoremmille ei-olevina (Puuronen 1997, 79). Iän lisäksi analyysissäni sukupuoli liittyy olennaisesti osaksi sukupolvitarkastelua. Sukupolvia nimittäin ajatellaan helposti ”miessukupolvinä” ja sukupolviajattelu on leimallisesti maskuliinista (Purhonen 2007, 97).

1980-luvulla syntyneet, oman tutkimukseni muistelijat, edustavat sukupolvea, joka varttui 1990-luvulla ja koki koko pitkän vuosikymmenen, johon mahtui lama, työttömyys, uusliberalismin nousu, globalisaatio ja siirtyminen jälkiteolliseen tietoyhteiskuntaan. Populaarikulttuurisen nuoruuden tarkastelun näkökulmasta tämä sukupolvi oli viimeinen ennen internetiä, mikä näkyy monin tavoin tutkimukseni aineistoissa. Kulutuskulttuurin tarkastelun näkökulmasta kiinnostavaa on myös se, että 1980-luvulla syntyneiden sukupolvi on lamasta ja niukkuudesta huolimatta ensimmäinen sukupolvi, joka on elänyt lapsuutensa aineellisesti vauraassa runsauden kulutusyhteiskunnassa. (Ahonen 1998, 14; Autio & Heinonen 2002; Wilska 2004.) Tutkimaani sukupolvea nuoremmat Mikko Salasuo (2006) onkin nimennyt ”atomisoituneeksi sukupolveksi”, joka on pirstaloitunut, hiukkasmainen ja jatkuvasti liikkeessä. Tähän sukupolveen ei liity enää kollektiivista tietoisuutta itsestä, vaan sitä leimaa postmoderni yksilöllistyminen ja erikoistuminen.

Tyttöyden ja tyttökulttuurien tutkimus

Lapsuuden-, nuorison- ja sukupuolentutkimuksen rajapinnoille asettuvan tyttötutkimuksen synnyn voi paikantaa 1970-luvun Englantiin, jossa kritisoitiin poikanäkökulman hallitsevan nuorisotutkimusta. ”Birminghamilaisen kulttuurintutkimuksen” koulukunnan tutkijat Angela McRobbie ja Jenny Garber (1976/2003) kiinnittivät huomiota systemaattisesti tyttöihin ja sukupuolinäkökulmaan vaatimuksenaan tehdä tytöistä ja heidän kulttuureistaan näkyviä. Heidän tavoitteensa oli emansipoida tyttöjä. (Driscoll 2008; Lähteenmaa 2002; Ojanen 2008; 2010; 2011a, 26–31; 2011b.)

Kun lapsudentutkimus ja nuorisotutkimus ovat usein sukupuoli-neutraaleja, tyttötutkimuksessa sukupuoli on keskeinen analyttinen

lähtökohta. Karoliina Ojanen (2010) tiivistää suomalaisen 1980-luvulla yleistyneen poikkitieteisen tyttötutkimuksen olevan ”feminististä tutkimusta eri-ikäisistä tytöistä, jossa hyödynnetään sukupuolentutkimuksesta tuttuja metodologioita ja kysymyksenasetteluja”. Tyttötutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tytöistä monissa eri positioissa: esimerkiksi siitä millaisissa olosuhteissa tytöt elävät, millaisia kulttuurisia tiloja he muodostavat ja mitä heille on tarjolla, mitä merkityksiä tytöt omille kulttuurilleen antavat ja kuinka tytöt kulttuurissa esitetään. Tyttötutkimuksen keskeisteemoja, joita analysoin myös tässä tutkimuksessa, ovat identiteetti, ruumiillisuus ja seksuaalisuus sekä sukupuolittuneet käytänteet ja valta. (Ojanen 2011b.)

Suomalaisen tyttötutkimuksen historiasta Ojanen (2008; 2010; 2011a; 2011b) erottaa erilaisia vaiheita ja painotuksia. Pohjoismaisesta tyttöjen reproduktiivisia taitoja ja kykyjä ihannoivasta asenteesta edettiin funktionaaliseen tyttökulttuurien hyödyn ja tehtävän näkökulmaan 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla korostettiin tyttöjen tietynlaista yhtenäisyyttä ja toimintatapoja postmodernin yhteiskunnan vaatimuksista selviytymisessä. Sittemmin ryhdyttiin puhumaan tyttöyden monista diskursseista, uusista tytöistä, pärjääjätytöistä sekä ongelmatytöistä, ja havahduttiin tyttöyden käsitteen kapeuteen. Tyttöjen moninaisuus ja keskinäiset erot nousivatkin tutkimuksen keskiöön 2000-luvulla. Viime vuosina pohjoismaisen tyttötutkimuksen painopiste on ollut tyttörepresentaatioissa ja fiktiivisten tyttöjen tarkastelussa sekä uusien mediamuotojen tutkimuksessa. (Mulari 2015, 219–220; Ojanen 2011b; Österlund, Söderberg & Formark 2013, 11–14; Voipio 2015, 59.)⁷ Tällä hetkellä tyttötutkimuksessa pinnalla pysyvien kestoteemojen lisäksi puhuttavat yhä enemmän globaalien ja aidosti moninaisen tyttöyden teemat, tyttötutkimuksen oma metodologia ja mahdolliset tyttömimetit (Ojanen 2010; 2011b).

Tyttöys sinänsä, mutta myös ”oikeanlainen” tyttöys, on jatkuvassa liikkeessä oleva neuvoteltava historiallinen konstruktio (Ojanen 2011b, 11). Usein yleinen tapa ymmärtää tyttöjen historiaa on todeta, että sellaista ei oikeastaan ole lainkaan olemassa: historia on kirjoitettu siten, että tytöt jäävät näkymättömiin. Kuitenkin läpi historian tytöt ovat olleet läsnä, on

7. Suomessa on julkaistu kolme tyttötutkimuksen antologiaa, joissa eri vaiheet ja painotukset on luettavissa: sosiologien toimittamat *Letit liehumaan* (1992, toim. Näre & Lähteenmaa) ja *Tulkintoja tytöistä* (2002, toim. Aaltonen & Honkatukia) sekä tyttötutkimuksen oppikirjaksi kirjoitettu *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen* (2011, toim. Ojanen, Mulari & Aaltonen).

vain osattava katsoa oikein. (Driscoll 2002; Tuomaala 2011.) Tyttöyttä tuotetaan ja rakennetaan jatkuvasti suhteessa naiseuteen, poikuuteen ja miehuuteen. Julkisissa keskusteluissa tytöt nähdään usein yhtenäisenä ja pojille vastakkaisena ryhmänä: vuoroin tytöt ovat liian vilttejä, vuoroin liian tasa-arvoisia tai menestyksekkäitä – poikien ”jyrääjiä”. Tyttöjen ja poikien tilanne nuoruudessa on erilainen. Tytöiltä odotetaan poikien tavoin itsenäistymistä lapsuuden ihmissuhteista, mutta samaan aikaan tyttöjen oletetaan säilyttävän taito muodostaa uusia läheisiä ihmissuhteita. Erilainen sukupuoleen perustuva kohtelu alkaa viimeistään puberteetti-iässä. (Aapola 1999; Aaltonen & Honkatukia 2002, 8-9; Mitchell & Reid-Walsh 2008.) Kaksijakoiseen sukupuolijärjestykseen liittyy käsitys tytöille ja pojille tyypillisestä käytöksestä. Tytöt voivat ehkä helpommin toimia maskuliiniseksi miellettyjen tapojen mukaisesti, kun taas poikien on vaikeampaa toimia feminiinisesti heteronormatiivisessa, eli heteroseksuaalisuutta oletusarvoisena pitävässä yhteiskuntajärjestyksessä. (Baumgardner & Richards 2004; Karkulehto 2011, 51; Ojanen 2008; Rossi 2006a, 2015, 15–27; Salonen 2005, 28, 50–51.)

Tyttöys ei ole kiinteärajanen ikäkategoria vaan aiemmasta ymmärryksestä poiketen tyttöys on ajallisesti pidentynyt molemmista suunnista. Tyttölapset ovat varhaisemmin tietoisia feminiinisestä identiteetistään ja samaan aikaan kolme-nelikymppiset naiset nimittävät itseään ja ikäisiään hilpeästi tytöiksi. Tyttöyteen liittyviä läheisiä käsitteitä ovat murrosikä ja nuori nainen. Arkiymmärrys tyttöydestä on, että se on jotain universaalia ja biologiaan perustuvaa ja kaikki naiset ovat sen kokeneet. Tyttöys ei kuitenkaan ole vain elämänvaihe, jota määrittävät psykologiset ja biologiset prosessit. Pikemminkin kyse on laajemmasta määrityksestä, siitä että tyttöjen kulttuureissa ja tyttöihin liitetyissä käsityksissä heijastetaan, tuotetaan ja kyseenalaistetaan yhteiskunnallisia sukupuolikategorioita. (Aapola 1999, 30–31; Aapola ym. 2005, 5–6; Baumgardner & Richards 2004; Harris 2004b, 191; Mitchell & Reid-Walsh 2008; Ojanen 2008, 3; 2011b, 11.)

Sukupuolentutkimuksen yksi keskeinen näkökulma seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden välisestä kiinteästä suhteesta on kulkenut keskeisteenä myös läpi tyttötutkimuksen historian (Ojanen 2010). Catherine Driscoll (2008, 24) korostaa, että seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden kietoutuman suhde populaarikulttuuriin tulee pysymään merkittävänä näkökulmana tyttötutkimuksessa huolimatta tutkimuskentän nykyisestä

tavasta korostaa tyttöjen välisiä eroja ja moninaisuutta. Tyttöyden tapauksessa ruumiillisuus kytkeytyy keskeisesti myös keskusteluihin feminiinisydestä. Nykyisissä tyttötutkimuskeskusteluissa perinteisenä pidetty feminiinisyys ei aina merkitse vain tyttöjä kahlitsevaa elementtiä, vaan sen kautta tyttöjen on ollut mahdollista saada omaa tilaa. Tyttömäisyys on voitu kääntää voimavaraksi ja kaikkea tyttömäistä meikeistä korkokenkiin voidaan pitää voimaannuttavina tyttömäisen feminismin osina – myös ironisesti. Populaarikulttuurissa on voitu viimeisten vuosikymmenten aikana todistaa feminiinisuuden ”tyttöistymistä” (*girling*), jonka myötä naisten ja myös tyttöjen ruumiista on tullut julkisen tarkkailun ja seksuaalisen esittämisen kulttuurinen pinta. (Currie ym. 2009, 196–197; Tasker & Negra 2007b, 18.) Näenkin tyttöyteen liittyvän feminiinisuuden niin että se on jatkuva prosessi, rakentuu neuvottelun alaisena ja näyttäytyy yhtä aikaa muotina, ulkomuotona sekä poliittisena prosessina (Baumgardner & Richards 2000/2010; Driscoll 2002; Hains 2012; Mulari 2015).

”Tyttö”-sana kävi läpi kielellisen uudistuksen 1990-luvulla. Sitä ennen tyttö oli lähes aina tarkoittanut konkreettista substantiivia, jolla kuvattiin tyypillisesti nuorta naishenkilöä. 1990-luvun alussa tyttö ei enää ollut vain substantiivi vaan myös adjektiivi. Kuvailevana sanana se on määre, joka määrittää, vaikuttaa ja muuttaa objektia, myös katsojan suhtautumista objektiin. 1990-luvun kolmannen aallon feminismi ja *riot grrrl* -liike olivat mukana tässä tyttökulttuurin ja tyttö-sanana uudelleenmäärittelyssä. ”Tyttöyteen” ja ”tyttöön” yhdistettiin ensimmäistä kertaa muu kuin lapsenomaisuus. Kyseessä oli käsitys, johon yhdistyi määritysten lisäksi myös tunteita nuoruudesta, äänekkyydestä, hauskuudesta, seksikkyydestä ja naisellisesta vahvuudesta. Kun tyttö ymmärretään tällä tavalla adjektiiviksi, tyttöys nähdään erityisesti länsimaisissa yhteiskunnissa uutena havaittavana affektina, positiivisena ja miellyttävänä tunteena hauskaasta, vapaasta ja voimakkaasta ihmisestä. Tyttöys affektina materialisoituu ja merkitsee tiettyjä ruumiita, ihmisiä sekä objekteja ja rakentaa siten tyttökulttuuria. Tätä tyttöyden myönteistä ja mielihyvää tuottavaa affektia myös kierrätetään tyttökulttuurissa ja sen mainonnassa jatkuvasti. (Swindle 2011.)

Tyttöyteen liittyy läheisesti *tyttökulttuuri*, joka on samaan tapaan ikämäärityksistä vapaa käsite ja laajentunut sisältämään niin lapsuuden, teini-ikä kuin nuoren aikuisuudenkin. Esimerkiksi nuorten naisten osin ironinen ja leikkisä, osin nostalginen tapa omaksua pikkutyttöille

suunnatun lelutavaran käyttö esimerkiksi asusteissa on yksi populaarikulttuurinen tapa ylläpitää nuoruutta. Mitchell ja Reid-Walsh (2008, xxvi) toteavatkin, että naiset voivat osallistua tyttökulttuuriin lähes kolmasosan elämästään. On kuitenkin huomattava, ettei tyttöys ole vain tuote. Tyttökulttuurissa estetiikka, läheiset ihmissuhteet, liikkeet, retoriikka ja kielenkäyttö sekä affektit ja tunteet eivät liity mitenkään kaupalliseen tyttökulttuuriin. Tyttökulttuuri on siis paitsi tytöille tehtyä, myös yhtä lailla tyttöjen itsensä tekemää. (Anttila, Ojanen, Saarikoski & Timonen 2011; Currie ym. 2009, 8–9; Kearney 2011; Swindle 2011.) Tyttökulttuurisista käytännöistä Suomessa on tutkittu esimerkiksi ystävyys-suhteita ja leikkejä (Aapola 1992; Lipponen 1990), erilaisia eri paikoissa toimivia tyttöryhmiä (Oinas & Collander 2007; Ojanen 2011a), fanikulttuuria (Lähteenmaa 1989; Saarikoski 2009) ja virtuaaliyhteisöjä (Laukkanen 2007; Palmgren 2014).

Tytöille suunnatun kulttuurin analysointi lisääntyi 1990-luvulla. Esimerkiksi feministitutkijoiden mielenkiinto tyttökirjoja kohtaan virisi tyttötutkimuksen yleisen nousun myötä. Kirjallisuuden, samoin kuin muidenkin kulttuurituotteiden kohdalla kiinnostuttiin siitä, miten tytöt ja sosiaalistetaan heidän lukemiensa kirjojen välityksellä. (Lappalainen 2001, 308.) Samoin tyttöjen median tutkimus tai tyttömedian tutkimus (*girls' media studies*) on 1990-luvulta alkaen laajentunut voimakkaasti. Se voidaan nähdä uniikkina akateemisen tutkimuksen alueena, jota yhdistää tyttöjen mediakulttuuri. Alan tutkijat analysoivat varsin erilaisia median muotoja, viime aikoina paljon myös nykYTEKNOLOGIOITA, kuten älypuhelimia ja internetpohjaisia sosiaalisia alustoja. Myös blogit, YouTube, julkiskulttuuri ja tosi-tv ovat yhä useammin tyttökulttuurintutkimuksen aiheita. (Kearney 2011, 1; Mulari 2015, 219–220.)

Omahuonekulttuuri on yksi tyttökulttuurin alakäsite, jota voidaan pitää varhaisen tyttötutkimuksen löydöksenä. Brittitutkijoiden McRobbin ja Garberin (1976/2003) havaintojen mukaan tyttöjen oma kulttuuri (*bedroom culture*), sijoittui kodin yksityisiin tiloihin, omiin huoneisiin, kun taas enimmäkseen poikien edustamat nuorison alakulttuurit näkyivät julkisessa tilassa. McRobbin ja Garberin tutkimusta luonnehti emansipatorinen ote: tyttöjen olisi tultava ulos kammareistaan ja näin julistettava heihin kohdistuvan sarron päättyminen. Omahuonekulttuurin miellettiin syntyneen sukupuolten rakenteellisesta epätasa-arvosta ja sen koettiin estävän tyttöjen toimimista julkisissa tiloissa. Sitä tarkasteltiin

patriarkaalisen vallan ilmentymänä ja sen koettiin valmistavan tyttöjä tulevaisuuden äidin ja vaimon rooliin. Tanskalainen Kristen Drotner sen sijaan on todennut tyttöjen saavan omissa huoneissaan, yksityisissä tiloissaan harjoitella naiseuttaan, harrastaa feminiinisiksi miellettyjä asioita ja liikkua lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Omahuonekulttuuri ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan kodin alueelle sijoittuvia kulttuureita, vaan käsitettä voidaan käyttää myös kuvaamaan tyttöjen yhdessä muodostamaa kulttuurista ja yhteiskunnallista tilaa. Näin tyttöjen omasta huoneesta on tullut selitys ja käsitteellinen väline, jolla ymmärretään tyttöjen tapaa järjestää elämäänsä. (Lähteenmaa 1989, 17; Ojanen 2010, 124; 2011a, 26–27; 2011b, 14–15, 19; Mulari 2015, 67–68; Saarikoski 2009, 215–216.) Myöhemmin omista makuuhuoneista on siirrytty esimerkiksi virtuaalisiin omiin huoneisiin, joita voivat olla erilaiset internetin tarjoamat vertaistilat ja foorumit (Keller 2012; Laukkanen 2007; Reid-Walsh & Mitchell 2004).

Catherine Driscollin (2008, 28) mukaan: ”*Girl culture is as contained and productive, as predictable and contingent, as the category of ‘girl’ itself*”. Tämän summauksen lisäksi ymmärrykseni jatkuvassa liikkeessä, neuvoteltuna olevista tyttöyden ja tyttökulttuurin käsitteistä tiivistyy Claudia Mitchellin ja Jacqueline Reid-Walshin (2008, xxxi) ajatuksessa: ”*Girls’ popular culture is still in development, adapting and changing. Like Web sites, and like ideas of girls and girlhoods, girls’ popular culture is continually ‘under construction’*”.⁸

Sukupuolentutkimus

Tyttötutkimusta on tutkimusalana luonnehdittu nais- ja sukupuolentutkimuksen ”tyttärekseksi” tai ”pikkusiskoksi”, jossa hyödynnetään sukupuolentutkimuksen teorioita (Ojanen 2011b, 10–11). Seuraavaksi esittelen niitä sukupuolentutkimuksen alan käsitteitä, joita tutkimuksessani hyödynnän.

Tytöt ja tyttöyden pitkittyminen, aikuisten naisten tyttömäisyyden kulttuuri ja yleistettynä koko tyttöenergia liittyvät osaksi ilmiötä, jota kutsutaan *postfeminismiksi*. Nojaan mediatutkija Rosalind Gilliin (2007a;

8. Tuottelias tyttökulttuuri on monipuolisen tyttöyden kategorian tavoin yhtä aikaa sekä enustettava ja arvaamaton (Driscoll 2008, 28). Tyttöjen yhä kehittyvä, sopeutuva ja muuttuva populaarikulttuuri on kuten internetsivut, jatkuvasti ”rakenteilla” (Mitchell & Reid-Walsh 2008). (Suom. AT.)

2007b), joka on ehdottanut, että postfeminismi käsitettäisiin herkkyydeksi (*sensibility*) ymmärtää nykymediaesityksiä kriittisesti. Hän näkee postfeminismin olevan kriittinen analyttinen käsite muutokselle, johon liittyvät ”uudenlaiset” kulttuuriset naiskuvat. Käytän tutkimuksessani postfeminismin käsitettä yhtenä analyysini teoreettisena käsitteenä, jonka avulla tulkitseen tyttöenergian suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Postfeminismistä on angloamerikkalaisella kielialueella keskusteltu aktiivisesti jo 1980–90-lukujen taitteessa, vaikkakin varsin vaihtelevin määritelmien ja näkemysten. Postfeminismiiä on tulkittu kolmella tavalla: feminismin epistemologisena siirtymänä, historiallisena muutoksena sekä feminismin takaiskuna. Laajimmillaan käsitettä käytetään teoreettisena näkökulmana, jolla haastetaan kriittisesti aiempaa feminismiiä poststrukturalismin, postmodernismin ja postkolonialismin käsitteiden tapaan. Kapeimmillaan postfeminismi nähdään haastajana feminismille. Tällöin se nähdään osana historiallista kehitystä, jonka myötä siirrytään feminismin jälkeiseen aikaan. Kolmannen ymmärryksen mukaan postfeminismi on kulttuuri-ilmiö, jonka representaatioissa tavoitellaan paluuta konservatiivisiin sukupuolirooleihin. Tällöin postfeminismi nähdään reaktiona feminismiiä vastaan: feminismi on tarpeeton, sillä kaikki tasa-arvon taistelut on voitettu. (Gill 2007a; 2007b; 2016; Henry 2004; Nevalainen 2015, 36–73; Nevalainen & Tormulainen 2012; Tasker & Negra 2007b.)⁹

Vuosituhannen vaihteen postfeministisiä mediarepresentaatioita yhdistää nippu suhteellisen pysyviä, keskenään ristiriitaisia teemoja, joita ovat naistoimijuus, feminiinisyden näkeminen ruumiillisena pääomana, jatkuva itsensä tarkkailu ja kehittäminen, valinnan, individualismin ja voimaantumisen painottaminen sekä luonnollisiksi miellettyjen sukupuolierojen korostaminen heteroseksualisoinnin kautta. Lisäksi postfeministisille kulttuurisille sisällöille kuluttajuus ja ironia ovat tyyppillisiä piirteitä. (Gill 2007a; 2007b; Salmenniemi & Ratilainen 2014; Nevalainen 2015; Nevalainen & Tormulainen 2012.)

Postfeministisen mediakulttuurin silmiinpistävin puoli on paikoitellen jopa pakkomielteinen kiinnostus ruumiiseen. Feminiinisyys määrittäytyy

9. Hyvän yleisesityksen postfeminismistä on tarjonnut esimerkiksi Rosalind Gill (2007a; 2007b; 2016). Postfeminismin taustoista ja ilmiötä määrittävistä piirteistä laajemmin olen kirjoittanut yhdessä Terhi Nevalaisen kanssa katsausartikkelissa (2012). Terhi Nevalainen väitöskirjassaan (2015) avaa myös yhden luvun verran postfeminismin käsitettä.

siinä ennen kaikkea ruumiillisuutena, kun aiemmin käsitys feminiinisydestä pohjasi sosiaalisiin rakenteisiin. Seksikäs ruumis esitetään tämän päivän mediassa naisidentiteetin avaimena ja voiman lähteenä. Naisellisen viehättävyyden ja heteroseksuaalisen kiinnostuksen herättämisen nimissä ruumista on jatkuvasti tarkkailtava, muokattava ja uudistettava kulutus-kulttuurin avulla. (Gill 2007a, 255.) Ilmiö liittyy osaksi pornoistumisen kulttuuria, joka tarkoittaa huomattavaa seksin ja seksuaalisuuden esittämisen lisääntymistä medioissa. Erityisesti mainonnassa niin naiset ja työt kuin lisääntyvissä määrin myös miesruumiit esitetään erotisoituna. (Gill 2007a, 256; Nikunen, Paasonen & Saarenmaa 2005.) Yksilöllisyyttä, valintaa ja toimijuutta korostava ideologia on kytköksissä muotiin, kaupallisuuteen sekä kuluttajuuteen. Jotkut, kuten Angela McRobbie (2009) tulkitsevat, että postfeminismi toimii feminismiä vastaan, koska kauneusteollisuuden ja muiden taustavaikuttajien merkitys naisruumiin kontrolloijana ja rakenteellisen epätasa-arvon rakentajana unohdetaan.

Postfeminismin tutkimus on laajentunut, kun postfeministiset kuvat ovat lisääntyneet kaikilla kulttuurin kentillä. Samalla käsite on vahvistunut. 2000-luvun puolella ryhdyttiin yhä enemmän tutkimaan erilaisia postfeministisiä populaarikulttuurin tuotteita, joista osa asettuu myös osaksi tyttöenergiailmiötä (Nevalainen 2015, 89). Yksi postfeminismin kiinnostavuuden ydin piilee juuri kulttuurisen viestin ja vastaanottajan kohtaamisessa. Vastaanottajien on nähty saavan postfeministisestä mediakulttuurista jotakin sellaista, joka vastaa heidän käsityksiään itsestään ja naiseudesta, jollaista he eivät muualta saaneet. (Mt. 14–15.) Suomessa postfeminismin tutkimus on kuitenkin ollut melko vähäistä. Syy postfeminismin vähäiseen käsittelyyn lienee käsitteen monitulkintaisuudessa. Lisäksi käsite kuten postfeminismi ilmiönäkin ovat leimallisesti amerikkalaistaustaisia. Siksi ilmiön näkyvyyttä ja käsitteen käyttökelpoisuutta Suomessa on pohdittu. (Hasanen, Koivunen & Kolehmäinen 2010; Mulari 2009; 2015; Nevalainen 2015; Nevalainen & Tormulainen 2012; Salmenniemi & Ratilainen 2014.)

Pidän postfeminismin käsitettä Rosalind Gillin (2016) tavoin käyttökelpoisena erityisesti siksi, että se mahdollistaa liikkeessä olevan kulttuurisen muutoksen tarkastelun, jossa uudet ideat eivät suoraan korvaa vanhoja vaan muuntuvat. Terhi Nevalainen (2015, 202) näkee postfeminismin keskustelukenttänä, jossa tärkeässä asemassa ovat juuri kyseisen kulttuurin kuluttajat. Kuluttajien tapa tulkita ja merkityksellistää postfeministisiä

sisältöjä kertoo Nevalaisen mukaan paljon enemmän postfeminismin vaikutuksesta yhteiskuntaan kuin akateemiset ylhäältä päin katsovat konstruktiot. Tällaiseksi feminismin jatkumon ja muutoksen analysoinnin työkaluksi postfeminismin käsite mielestäni parhaiten sopiikin, sillä näen esimerkiksi populaarikulttuurin tuotteista suuren osan olevan feministisen ajattelun kyllästämiä – ja postfeministisen ironian sävyttämiä. Tässä tutkimuksessa nojaan Gillin (2007a; 2007b, 2016) tulkintoihin ja ymmärrän postfeminismin yhtäältä kulttuuri-ilmiöksi, jota edellä mainitut piirteet määrittävät, ja toisaalta lähestymistavaksi, jonka avulla voidaan tarkastella kriittisesti sukupuoleen ja muutokseen liittyviä kysymyksiä erilaisissa mediaesityksissä.

Myös käyttämäni feministisen teorian käsite, *intersektionaalisuus*, liittyy postfeministiseen kulttuuriseen kuvastoon, ennen muuta sen osakseen saamaan kritiikkiin. Intersektionaalisuuden käsitteen taustalla on näkemys siitä, että feminismi on rajoittunut pääosin hyväosaisten valkoisten naisten piiriin. Lyhyesti tiivistettynä intersektionaalisuus on monien erojen yhteisvaikutusta: sukupuolen ja seksuaalisuuden ei enää ajatella riittävän identiteetin analyysin lähtökohdiksi vaan on huomioitava myös muita sosiaalisia eroja kuten esimerkiksi yhteiskuntaluokka, ikä, uskonto, etnisyys, ihonväri, ruumiin kyvykkyyden ja koko. Erot leikkautuvat ja vaikuttavat toisiinsa yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti, eikä eriarvoisuus siksi määriy kaikille samoin. Intersektionaalisuuden käsite onkin nousut länsimaisen feministisen tutkimuksen kenttään pitkälti kritiikkiä valkoista keskiluokkaista feminismiä kohtaan ja tarpeesta monipuolistaa toimijuuden analysointia. (Karkulehto ym. 2012; Rossi 2010, 35–37; 2015, 92, 103.) Lähestynkin haastattelemiä muistelijoiden kertomuksia intersektionaalisesti, ottaen huomioon paitsi iän ja sukupuolen, myös muistelijoiden erilaiset taustat. Tutkimukseni muistelijoita yhdistää samanikäisyys, kantasuomalaisuus ja sukupuoli, mutta heitä erottavat useat seikat – esimerkiksi nuoruuden asuinpaikka, perhemuoto, perheen varallisuus, yksilön sosiaalinen asema ja ruumiin koko. Ne kuuluvat muistelupuheessa ja vaikuttavat muun muassa kokemuksiin kuluttamisen mahdollisuuksista tai samaistumisen tunteista.

Niin edellä esittelemäni tyttötutkimuksen kuin feministisenkin tutkimuksen tavoite on ollut purkaa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä valtarakenteita. Usein tämä on tapahtunut tuomalla esiin unohtettuja ja vaijettuja asioita, ongelmia ja ihmisryhmiä. Tässä vallan purkamisessa on

kokemuksen tutkimus ollut keskeinen työkalu. (Koivunen & Liljeström 1996/2004; Matero 1996/2004; Ramazanoglu & Holland 2002, 121; Saresma 2010.) Erityisen keskeistä kokemuksen analyysi oli niin sanotulle *standpoint*-feminismille. Siinä ajateltiin, että naisten kokemuksia analysoimalla voidaan tutkia sukupuolta kriittisesti. Naisten kokemusten nähtiin tuottavan aidompaa tietoa kuin maskuliinisen vallan tuottama tieto. Näitä näkökulmia on kuitenkin kritisoitu ajatuksesta, että ”kaikkien” naisten kokemukset olisivat yhteisiä. Postmodernit tai poststrukturealistiset feministiset tietoteoriat suhtautuvatkin kokemukseen pikemminkin prosessinomaisena, jatkuvassa liikkeessä olevana asiana, jolloin ei ajatella, että kokemusta voitaisiin lopullisesti tavoittaa. Olemuksellisen kokemuksen tavoittamisen sijaan kiinnostavampaa on kokemuksen rakentuminen. (Matero 1996/2004; Saresma 2010.)

Feministisen tutkimuksen historiassa on edetty hienovaraisesti kohti moninaista, kerrostuksellista ymmärrystä alun ehkä naiivin yleistetystä naiskokemuksesta. Kun kokemusten jakaminen ei tarkoita oletusta kokemusten samankaltaisuudesta, nähdään kiinnostavana tutkia kokemusten muodostumista eroissa ja yhteenkuuluvuuksissa. Kokemus onkin yhä keskeinen, kun halutaan tutkia elämän sukupuolittuneiden rakenteiden yhtäläisyyksiä ja eroja tai epätasa-arvoa ja institutionaalisia valtajärjestelmiä. Tuija Saresma (2010, 72) korostaa, että oleellista on kysyä, miten tietynlaiset kokemukset tulevat mahdollisiksi tietyissä tilanteissa ja ympäristöissä ja miten niistä kerrotaan. Feministisen tutkimuksen kannalta kiinnostavaa on juuri se, kuinka valta mahdollistaa tai tukahduttaa kokemuksia. Kerrotut kokemukset ovat aina tulkintoja ja olosuhteissa muuttuvia prosesseja. Kaiken kaikkiaan kokemukset ovat aina paikantuneita ja erityisiä, ja sellaisina niitä kannattaa tutkia. (Ramazanoglu & Holland 2002, 124–125; Saresma 2010, 70–71.) Kokemuksesta tulee siten hyvin keskeinen tekijä tutkimuksen kokonaisuudessa: se on sekä tutkimuskysymys, tiedon kohde että se mitä selitetään (Koivunen & Liljeström 1996/2004, 280).

Tämän tutkimuksen käsitteistön kannalta on huomattava myös se, että kokemuksen käsitteellä on läheinen suhde muiston käsitteeseen. Feministinen muistelutyö ja muistitietotutkimus ovatkin molemmat ihmisten yksilöllisten ja kollektiivisten kokemusten ja muistojen jäljillä.

Muistelun ja muistitiedon tutkimus

Muistelu on tutkimukseni keskeisin metodologinen elementti. Koska käytän muisteluaineistoa, nojaudun muistitietotutkimuksen viitekehykseen. Päätökseni tarkastella tyttöenergiaa erityisissä muisteluryhmissä, joissa naiset saivat jakaa vertaiskokemuksia, on siten ohjannut tutkimukseni kulkua, tutkimuskysymyksiä ja menetelmän valintoja. Hyödynnän muistitietotutkimuksen traditiota, mutta samalla tutkimukseni kehittää muistelutyön menetelmää, sillä poiketen vakiintuneesta muistitietotutkimuksesta, jota yleensä tehdään vanhojen ihmisten parissa (Peltonen 1996, 2003; Raninen-Siiskonen 1999; Saarenheimo 1997), keskityn nuorten populaarikulttuurisiin muistoihin ja lähihistoriaan. Olen rakentanut tähän tutkimukseen ja muisteluryhmilleni sopivaa muistelumenetelmää innostuneena feministisestä muistelutyön menetelmästä sekä soveltamalla erilaisia nais- ja sukupuolentutkimuksen (Aapola 1999; Kosonen 1998; Oinas 2001a), historian, perinteen- ja kulttuurintutkimuksen (Kortelainen 2008; Makkonen 2004; Ukkonen 2000) sekä nuoris- ja populaarikulttuurin tutkimuksen (Poikolainen 2015; Salasuo 2014) piirissä tehtyjä muistitietotutkimuksia.

Muistitietotutkimus on monitieteistä ja monimetodista, ja sitä käytetään nykyisin lukuisilla humanistisilla oppialoilla historian tutkimuksesta kirjallisuudentutkimukseen. Suomalaisen muistitietotutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää eri arkistoihin kirjoitettujen muisteluaineistojen eli muistitietotekstien korostunutta asemaa haastattelumenetelmin kerätyn suullisen historian sijaan. Tutkimuksissa analysoidaan yhä useammin sitä, miten asiat kerrotaan ja tulkitaan, miten niitä eri väestöryhmien keskuudessa muistellaan ja on eri aikoina muisteltu. (Fingerroos & Haanpää 2006, 25–48; Fingerroos & Peltonen 2006, 7–24.) Pirjo Korkiakangas (2006, 132) tiivistää muisteluaineiston rikkauden piilevän siinä, että muisti on mukana kaikessa inhimillisessä toiminnassa, ja siten muisteluaineistot voivat myös olla kulttuuria ja sen merkityksiä kuvaavan, analysoivan ja tulkitsevan tutkimuksen suola.

Usein muistitieto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella sellaisia ihmisryhmiä, jotka ovat jääneet virallisen historian kirjoituksen marginaaliin tai vähemmälle huomiolle. (Fingerroos & Haanpää 2006, 27; Poikolainen 2015, 38–39.) Aiemmin vaietun esiin tuominen liittyy myös feministisen tutkimuksen painotukseen henkilökohtaisen poliittisuudesta.

Naishistorian tutkijat ryhtyivätkin 1970-luvulla hyödyntämään haastattelua naisten muistitietoa kerätäkseen, joskin tutkimuksen painopiste siirtyi vähitellen naisten äänen rekonstruoinnista sukupuolikokemusten kontekstualisointiin. Naishistorian ja feministisen tutkimuksen pyrkimyksenä on ollut sukupuolten historiallisuuden analyttisemmän tarkastelun lisäksi myös henkilökohtaisen kokemuksen ja toimijuuden korostaminen. (Tuomaala 2006, 274; 2005, 371.) Feministisessä tutkimuksessa on naisten kokemuksia kuulemalla kyetty nostamaan julkiseen keskusteluun muun muassa parisuhdeväkivalta ja muita sivuutettuja aiheita. Kokemusten kertominen voi olla lisäksi merkittävää ja voimaannuttavaa kertojalleen. (Ramazanogly & Holland 2002, 127, 137; Saresma 2010, 62.) Muistitietoa on myös jonkin verran hyödynnetty usein vähäpätöisenä pidetyn populaarikulttuurin ja nuoruuden historian tutkimuksessa (Jokinen 2003; Poikolainen 2015; Salasuo 2014; Strong 2011).

Ulla-Maija Peltonen (1996, 33) näkee muistitietohistorian merkittävyyden piilevän kertojan subjektiivisuudessa: kun tutkimus kokoaa yhteen suuren joukon yksilöllisiä kokemuksia, niistä voidaan löytää esimerkiksi tiettyä ikäryhmää tai sosiaalista ryhmää luonnehtiva yhteinen kokemus. Muistaminen voidaan nähdä historiallisena kokemuksena (tunnemuistona) ja historiallisena tietoisuutena (harkittuna muistona). Vaikka nämä kaksi muistamisen muotoa ovatkin vastakkaisia, ne myös edellyttävät toisiaan, sillä ne muotoutuvat sosiaalisissa ja historiallisissa konteksteissa. Historiallinen kokemus ja historiallinen tietoisuus limittyvät toisiinsa muistelukerronnassa, ja muistitieto tarjoaa informaatiota menneestä molempien näkökulmien kautta: subjektiivisena yksilöllisenä muistona sekä kollektiivisena, julkisena muistona. (Peltonen 2003, 20–21.)

On kaksi tapaa nähdä muistitieto aineistona. Realistisen muistitietotutkimuksen näkökulma etsii muisteluaineistosta faktatietoa ja pyrkii selvittämään, mitä on tapahtunut ja miten asiat ovat olleet, kun taas tulkinnallinen muistitietotutkimus lähtee nimensä mukaisesti menneisyyden tulkinnoista. Siinä muistelu nähdään menneisyyden tulkintana sekä prosessina, jossa keskeistä on antaa merkityksiä menneisyydelle nykyisyyden lähtökohdista käsin. Kiinnostavia ovat tällöin menneisyys, nykyisyys ja näiden kahden suhde muistelussa. Tutkijat kysyvät, miten mennyttä nykyhetkessä kerrotaan ja tulkitaan, mitä otetaan esille, mistä vaietaan ja kuinka nämä kerronnat ovat vuorovaikutuksessa historian julkisten esitysten kanssa. (Ukkonen 2006, 187–189.)

Seuraavanlainen tulkinnallinen kehys on tutkimukseni lähtökohta: kun omaa menneisyyttä ja kasvua aikuiseksi tyttöenergiakulttuurissa peilataan nykyisyydestä käsin, voidaan muistelu nähdä työskentelynä, jossa rakennetaan käsityksiä itsestä. Tällöin ollaan kiinnostuneita niistä tavoista ja representaatiosta, jotka ovat vaikuttaneet muistelijaan, ja siitä, miten hän on ne kokemusympäristössään ymmärtänyt. (Ukkonen 2000, 35–38.) Saara Tuomaala (2006, 288) tiivistää sukupuolentutkimuksen ja muistitiedon välisen kytköksen seuraavasti: ”Yksilöllinen sukupuoli-identiteetti syntyy minän ja toisten välisten erojen ja samuuskien jatkuvalla neuvottelulla. Muistelukerronnassa tapahtuvaa identiteettityöskentelyä voikin määritellä hakeutumisenä itsensä toistuvaan tunnistamiseen. Muistitietohistorian yhtenä tavoitteena voi olla oman sukupuolihistoriallisen äänensä löytäminen.”

Muistitieto rakentuu viime kädessä aina vuorovaikutteisesti muistelu- ja kerrontatilanteessa. Kun muistellaan ryhmässä, menneisyyttä tulkitaan yhdessä neuvotellen, toinen toistaan kannustaen ja muistoilla ruokkien. Tyypillistä on vertailla omia kokemuksia ja elämänvaiheita muiden kokemuksiin ja tulkita menneisyyttä yhteistyössä. Tutkimusaineistona tällaisesta muistelukerronnasta muotoutuu kollektiivisesti tulkittu, monimerkityksinen tutkimusaineisto, mistä syystä valitsin omaksi aineistonkeruumenetelmäkseni ryhmämuistelun. (Middleton & Edwards 1990, 29; Kosonen 1998, 260; Thompson 1987/1988, 205–206; Ukkonen 2000, 86.)

Muistitieto ei olekaan vain menneisyyden rekonstruktioita, vaan paremminkin yhteisöllinen tulkintaprosessi ja tutkijan ja muistelijoiden välinen vuorovaikutustapahtuma (Kortelainen 2008, 74–77; Ukkonen 2000, 94). Lisäksi muistelukerrontaa ohjaavat aina haastattelujen ja muistitietokeruiden ohjeistus sekä muistelijoiden käsitys aineiston käytötarkoituksesta. Sen vuoksi onkin oleellista täydentää muisteluaineistoa kontekstualisoimalla sitä niin muisteltuun aikaan kuin muisteluhetkeenkin sekä käyttää analyysissä erityyppisiä aineistoja ristiin, jotta kuva tarkasteltavasta aiheesta täydentyy. (Poikolainen 2015, 40–41.)

Muistelukerrontaa, kuten muutakin suullista kerrontaa leimaa kerronnan fragmentaarisuus ja sen ei-kronologinen eteneminen. Kertoja myös täydentää muistelukertomustaan erilaisilla kielellisillä keinoilla ja kerronnallisilla elementeillä. Näistä tyypillisimpiä muistelukerronnassa ovat eri aikatasojen ja toimijoiden vaihtelut: muistoissa menevät sekaisin

ajat, paikat ja ihmisetkin. Välillä henkilökohtaisesti koetut tapahtumat voivat myös sekoittua muualta luettuihin tai kuultuihin tietoihin. Usein menneisyyttä myös verrataan nykyaikaan. (Kortelainen 2008, 30–31, 82–83, 91–92; Raninen-Siiskonen 1999, 37; Saarenheimo 1997, 38; Ukkonen 2000, 94.)

Muistitietoa lähdeaineistona käyttävän on huomioitava ja tiedostettava analyysissään paitsi edellä esittämäni muistelun piirteet, kuten aikatasojen vaihtelut ja tilanteisuus, myös muisteluun liittyvä nostalgisuus. Nostalgia on erityisesti läsnä silloin, kun muistellaan jotain, joka koetaan lopullisesti menetetyksi, kuten tutkimukseni kontekstissa lapsuus ja nuoruus ovat. Nostalgiaan liittyykin ihmisen tuleminen tietoiseksi tietyn ajanjakson lopullisesta taakse jäämisestä. (Korkiakangas 1999, 171–171; 1996, 38; Laurén 2006, 84.) Pirjo Korkiakankaan (1999, 171) mukaan nostalgia on ”muistojen sävyttymistä surumielisellä kaipauksella tai eriasteisilla mielihyvän ja menneisyyden nautiskelun tunteilla.” Nostalgian tärkein ominaisuus onkin sen voimakas emotionaalinen latautuneisuus. Vaikka nostalgiaan yleensä yhdistetään vain positiivisia tunteita ja tunnelmointia, voi se sisältää myös surullisia, melankolisia ja katkeria sävyjä. Muisteluun sisältyy kuitenkin aina myös unohtamista, ja muistelu saa sävynsä ja voimansa nimenomaan nostalgisia tunteita ja mielikuvia herättävien piirteiden kautta. Muistelun nostalgisuus ei ole sitä, että palautettaisiin mieleen onnellisia tai katkeransuloisia muistoja, vaan tällaisia muistoja nimenomaan tuotetaan ja synnytetään muistellessa. (Korkiakangas 1996, 37–38, 203.)

Oman menneisyyden muisteluun on yhdistetty lukuisia eri käsitteitä, kuten henkilökohtainen kerronta, omaelämäkerta, kokemuskerronta ja muistelukerronta. Nämä käsitteet korostavat ja tuovat esiin kukin erilaisia näkökulmia ja vivahteita. Omaelämäkerran ajatuksen soveltaminen muisteluun on yleistä ja luontevaa. Tämän tutkimuksen populaarikulttuuriseen muisteluun kronologinen elämäkerrallinen muistelu ei kuitenkaan suoraan sovellu, sillä ryhmähaastatteluissani aiheen muistelu on asiasta toiseen pomppivaa, ja se rakentuu enemmänkin populaarikulttuurin lajien, aiheiden ja yhdistävien teemakokonaisuuksien ympärille kuin muistelijan elämäkerrallisuuden varaan. Tässä muistelussa toimivampi onkin kokemuskerronnan käsite, jolla tarkoitetaan nykyisyydestä eli kerrontahetkestä käsin tulkittua ja kerrottua elämäkokemusta. Kokemuskertomukset ovat minä-muotoisia, kertojan omaan elämään pohjautuvia muistelmia:

kerronnassa korostuvat kokijan omakohtainen näkemys tapahtumista ja hänen osallisuudestaan niihin (Raninen-Siiskonen 1999, 30).

Kokemuskerronta voidaan erottaa muistelukerronnasta niiden eroavien aikatasojen mukaan, kuten karjalaisen siirtoväen muistelua tutkinut Tarja Raninen-Siiskonen (1999, 29–35) on tehnyt. Kokemuskerronta on synkronista, etnografisessa preesensissä tapahtuvaa ja muistelukerronta diakronista, historiallisuutta painottavaa. Muistelukerronnassa kertoja elävöittää kokemuksiaan kuulemillaan, oppimillaan ja lukemillaan yksityiskohdilla, kun taas kokemuskerronnassa kertoja kuvaa henkilökohtaisia kokemuksiaan. Teoreettisesti muistaminen ja muisteleminen voidaan erottaa toisistaan, mutta todellisuudessa ja erityisesti haastatteluissa ne esiintyvät rinnakkain. Haastattelutilanteessa haetaan yhtä aikaa niin muistettua eli mielessä säilyneitä kokemuksia ja tapahtumia, kuin muisteltuakin, eli kerrontatilanteeseen ja tutkimusaiheeseen sopivia kokemuksia elämästä. (Mt. 34–35.) Muistelukerronta tai muistelupuhe – kuten Taina Ukkonen (2000) nimittää – on erityisesti haastatteluissa tuotettua elämäntapahtumien ja muiden menneisyyteen kuuluvien asioiden mieleen palauttamista ja tulkintaa, jonka keskeisenä motiivina on tarve tulkita ja arvioida menneisyyttä ja tietyissä tilanteissa jopa kertoa sitä vastapainona viralliselle historialle. Muistelukerronnan avulla ihmiset pyrkivät ymmärtämään ja hallitsemaan omaa menneisyyttään ja lähihistoriaansa. Kerronta voikin olla samaan aikaan ajanvietettä, kertojanlahjojen toteuttamista ja terapeutista toimintaa. (Peltonen 1996, 282–283; Ukkonen 2000, 30.)

Feministisen tutkimuksen keskeinen käsite, *kokemus*, kytkeytyy läheisesti muistitiedon tutkimukseen. Kokemusta pidetään kuitenkin ongelmallisena tutkimuskohteena siksi, että sen tarkka määrittely jää usein tekemättä. Kokemuksella viitataan henkilökohtaisiin, arkisiin elämäntapahtumiin ja tunteisiin sekä niiden tulkintoihin. (Saresma 2010, 61.) Ramazanogly ja Holland (2002, 124) määrittävät kokemuksen viittaavan tietoisuuteemme sosiaalisesta olemassaolostamme. Heidän mukaansa kokemuksia on mahdotonta tarkastella puhtaasti henkilökohtaisina, sillä sosiaalinen kontekstimme muokkaa kokemusta aina. Lisäksi kokemus täytyy ilmaista jotenkin jollain kielellä, ja ilmaisussa kokemus asettuu ilmaisuhetken kontekstiin. Ramazanogly ja Holland jakavat kokemuksen eri tasoihin, jotka ovat aina läsnä. Kokemuksella on tapahtumien taso ja sosiaalinen taso eli se mitä todella tapahtuu ja kuinka ymmärrämme tapahtuman sosiaalisesta kontekstista käsin. Ruumiillinen taso käsittää

eri kokijaruumiiden erilaiset kokemukset ja ruumiiseen sidoksissa olevan tunteiden tason. Lisäksi on tunnistettu arvojen ja etiikan taso eli eri tavat, joilla ihmiset arvottavat asioita, sekä teorian, kielen, diskurssin, merkitysten tai kommunikaation taso, joka on ainoa tapa päästä käsiksi kokemuksiin. Tasojen erottelu havainnollistaa kokemusten moninaisuutta. Se myös havahduttaa huomaamaan, ettei kokemus koskaan voi olla yhteinen ja jaettu, sillä se on jokaisen omista mahdollisuuksista, rajoista ja konteksteista riippuvainen. (Saresma 2010, 63.)

Tässä feministisen kokemuskeskustelun ja muistitiedon käsitteiden moninaisuudessa olen päätenyt siihen ratkaisuun, että puhun tutkimuksessani *muistoista* eli kerrotuista kokemuksista, *muistelusta* ja *muistelukerronnasta* sekä muistelutilanteesta tuotetusta *muistelupuheesta*, joka määritteli kerrotun kokemuksen sisältöä ja muotoa. Tämän käsitteellisen ja metodologisen tason suhteen pidän lähtökohtanani myös sitä, että tarkastelen muisteluaineistoja ennen muuta tyttöenergiailmion suomalaisen kokemuksen näkökulmasta, en niinkään keskity muisteluun tai muistamisen prosesseihin sinänsä. Tarkastelen itse muistelua vain sen verran kuin se ryhmässä tapahtuneen muistelukerronnan analyysin kannalta on tarpeen.

Tutkimukseni muistelumenetelmän yhtenä tausta-ajatuksena on ollut kiinnostukseni feministisen muistelutyön menetelmää kohtaan. Menetelmä kehitettiin Saksassa Frigga Haugin ja hänen tutkimusryhmänsä (1987) toimesta. Keskeinen idea oli muodostaa yhteys teorian ja kokemuksen välillä ja samalla uusi näkökulma sukupuolittumisen ja sukupuolisosialisaation tutkimiseen. Menetelmä tavoitteli feministisen tietoisuuden kasvua. Sen keskeinen metodologinen idea oli, että muistelu-ryhmän jäsenet kirjoittavat hän-muotoisia kertomuksia. Tämän jälkeen he keskustelevat niistä yhdessä. Lähtökohtana feministisessä muistelutyössä on oletus ruumiin sukupuolittumisen prosessien huomaamattomuudesta ja arkipäiväistymisestä. Muistelutyössä on tarkoitus kirjoittaa pienistä tapahtumista, niin kutsutuista lapsuuden avainkohdista, joista voi tunnistaa merkittäviä tapahtumia yksilön kasvussa yhteiskunnan jäseneksi. Muistikuvien avulla kohdistetaan huomio henkilökohtaisiin ruumiskokemuksiin. Haugilainen muistelutyön menetelmä korostaa ruumiillisuutta, sitä että sukupuoli rakentuu mieheksi ja naiseksi historiallisten ja kulttuuristen merkitysten kautta. (Aapola 1999, 297–303; Haug ym. 1987; Koivunen & Liljeström 1996/2004, 280–283; Kosonen 1998, 24–35; Oinas 2001a, 63–65.)

Tutkimusmenetelmänä muistelutyö on kasvattanut suosiotaan niiden parissa, jotka pyrkivät tulkitsemaan sosiaalisten rakenteiden roolia yksilön elämässä (Onyx & Small 2001). Menetelmää on lisäksi hyödynnetty erityisesti sukupuolentutkimuksessa, jossa sitä on pidetty erityisenä feministisenä metodina (Hasanen ym. 2010). Suomessa muistelutyön menetelmää on käytetty tyttötutkimuksen kentällä muun muassa tutkittaessa kokemuksia ja merkityksiä koululiikuntamuistoista (Kosonen 1998), tyttöjen murrosiästä (Aapola 1999) sekä kuukautisista ja kasvavasta tyttöruumiista (Oinas 2001a).

Ulla Kosonen (1998) toteaa muistelutyön menetelmän soveltuvan erityisesti lapsuus- ja nuoruusajan sosiaalistumisen tutkimiseen. Nuoruudessa tapahtuu perustavanlaatuisia prosesseja subjektiivisuuden muotoutumisessa, mutta tuolloin ei kuitenkaan ole vielä resursseja siihen, että nämä prosessit olisi mahdollista ymmärtää suhteessa laajempiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin määrittelyihin. Esimerkiksi monet nuoruuden kamppailut, tunnekonfliktit, seksuaalisuuteen ja ruumiillisuuteen liittyvät tunteet ovat teini-ikäisenä vaikeita aiheita käsitellä. Aikuisena muistoihin voidaan palata, asettaa tapahtumat erilaisiin konteksteihin ja nähdä oma osuus tapahtumissa. (Mt. 24–25.) Kosonen (mt. 281) tiivistääkin muistelutyön menetelmän tavoitteeksi löytää ja purkaa tapoja, joilla yksilöt menevät mukaan, tuottavat ja uusintavat yhteiskunnan alistavia rakenteita.

Tutkimukseni muistelumenetelmä on muotoutunut useiden erilaisten muisteluun ja muistelutyöhön pohjaavien tutkimusten innoittamana. En esimerkiksi ole toteuttanut feminististä muistelutyön menetelmää sen alkuperäisessä muodossa, jossa muistot kirjoitetaan hän-muotoisina ja analysoidaan kollektiivisessa ryhmässä, vaan muistelu on *oral history*-tutkimusperinteen mukaisesti suullista. Keskeistä on kuitenkin ollut feministisen muistelutyön ajatus naisten vertaisryhmästä, kollektiivisuudesta ja (nais)kokemusten jakamisesta. Arkisen, populaarikulttuuriaiheen avulla voitiin käsitellä kokemusta naiseksi kasvamisesta myös feministisistä teemoista käsin: ruumiillisuuden, seksuaalisuuden ja sosiaalisten suhteiden sekä roolimallien ja vallan näkökulmasta.

3 Tutkimusaineistot ja menetelmät

Tutkimukseni aineistot koostuvat kahdesta erilaisesta, toisiaan täydentävästä aineistotyypistä. Pääaineistoani on tätä tutkimusta varten keräämääni muisteluaineisto, joka vastaa kysymykseeni henkilökohtaisesta ja toisaalta jaetusta sukupolven ja sukupuolen kokemuksesta. Toinen aineistotyyppi, taustoittavat aikalaisaineistot, tarjoaa puolestaan näkökulmaa tulkittavaan ilmiöön ja tulkintojen kontekstiin.

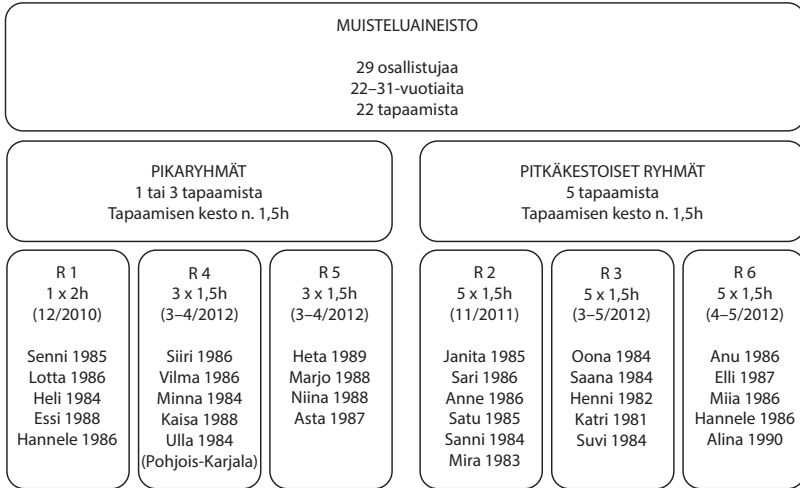
Muodostin ja rajasin aineistot omaa tutkimustehtävääni varten. Aloitin keräämällä muisteluaineistoa, joka herätti kysymyksiä ilmiön luonteesta ja ohjasi minua aikalaisaineiston pariin: etsimään vastauksia ilmiön luonteesta myös media-aineistoista, arkistoista ja populaarikulttuurin tuotteista. Pitäen mielessäni tutkimusongelman etenin aineistossa laadullisen tutkimuksen prosessia seuraten, jolloin tieto ja ymmärrys ilmiöstä lisääntyivät ja suuntasivat puolestaan kysymyksiäni. Tässä luvussa esittelen ensin muisteluaineiston ja kokemuksia ryhmämuistelumenetelmästä. Sitten kuvaan sen, miten muodostin aikalaisaineistot. Lopuksi avaan aineistojen analyysitapoja ja tutkimusprosessia.

3.1 Muisteluaineisto

Ryhmähaastatteluilta vuosina 2010–2012 keräämäni muisteluaineisto koostuu yhteensä 33 tunnista nauhoitettua keskustelua. Kaikkiaan kuuteen 1990-luvun nuoruutta ja tyttöenergiaa käsittelevään muisteluryhmään osallistui yhteensä 29 naista. Osallistujat olivat haastatteluhetkellä iältään 22–31-vuotiaita. Rajasin tutkittavien joukon 1980-luvulla syntyneisiin naisiin, jotka ovat ikänsä puolesta tyttöenergiailmion kohderyhmää. Kyseessä on laadullinen, ryhmässä jaettuihin kokemuksiin ja keskusteluihin perustuva aineisto.

Muisteluryhmien koko vaihteli viidestä kuuteen. Viiden hengen ryhmässä puheenvuoron ottaminen oli vielä suhteellisen helppoa, ja minun oli moderaattorina mahdollista antaa kaikille vuoronsa. Ryhmiä oli kahdenlaisia: ilmoittautuessa tuli kertoa haluaako osallistua pitkäkestoisempaan viisi kertaa kokoontuvaan ryhmään vai muutaman kerran

Kuvio 1. Muisteluaineisto kuviona

tapaavaan ”pikaryhmään”¹⁰, jotka muisteluaineistoa havainnollistavassa kuviossa ovat ryhmät 1, 4 ja 5 (jatkossa ryhmät lyhennetty R1 jne.). Muistelija Hannele osallistui niin kokeelliseen ryhmään kuin myöhemmin järjestettyyn muisteluryhmään, jonka vuoksi muistelijoiden määrä aineistossa on 29 vaikka kuviossa muistelijoita on 30.

Tutkimukseen osallistunut *muistelija* on synonyymi haastateltavalle, *muisteluryhmä* tarkoittaa avoimen teemahaastattelun muodossa toteutettua ryhmäkeskustelua ja *muistelutapaaminen* on haastattelutilanne, jossa muistelijat tapasivat. Muisteluryhmä ja muistelukeskustelu rinnastuvat menetelmällisesti ryhmähaastatteluun, ja kuvaan muisteluryhmieni toimintaa osin haastattelututkimuksen käsittein.

Ennen väitöstutkimuksen aloittamista en ollut tehnyt haastatteluita. Ensimmäiset haastattelut tein kokeiluina, vaikka myöhemmin ne

10. Etsiessäni ryhmiin jäseniä mainoksessa käytin nimityksiä ”pikaryhmä” ja ”vertaisryhmä” erottamaan muutaman tapaamisen ryhmän ja viiden tapaamisen ryhmän. Nimitys on huono, sillä molemmat ryhmätyypit olivat kuitenkin vertaisryhmiä. Muutaman kerran tapaavan ryhmän tausta-ajatuksena oli olettaus, että muistelija osallistuisi helpommin jos hänen ei tarvitse sitoutua tapaamaan montaa kertaa. Erilaisilla ryhmillä en pyrkinyt saamaan erilaista tietoa ilmiöstä vaan kyse oli käytännöllisistä seikoista. Useaan kertaan tavanneet ryhmät kuitenkin pystyivät tekemään pidemmän alku- ja loppukeskustelun.

osoittautuivatkin päteviksi ja aineistoina samanarvoisiksi kuin myöhemmät haastattelut. Ensimmäisen muisteluryhmän haastattelun tein joulukuussa 2010. Kun syksyllä 2011 olin työharjoittelussa Intiassa, järjestin siellä viisi haastattelutapaamista suomalaisille harjoittelijakollegoilleni. Näiden kokeilujen avulla sain selville, kuinka paljon ja minkä tyyppistä muistelua tutkimusaiheeni herättää, millaista sanastoa muistelijat käyttävät ja millaisia käsitteitä minun haastattelijana on hyvä käyttää. Heti ensimmäisessä haastattelussa törmäsin ongelmiin käsitteiden ”tyttöenergia” ja ”girl power” käytössä ja tulkinnoissa, minkä vuoksi myöhemmissä haastateluissa tapaamiset aloitettiin sillä, että nämä käsitteet määriteltiin yhdessä. Yksi tutkimukseni tavoite olikin selvittää, mitä tyttöenergia käsitteenä tarkoittaa ja kuinka sitä sanana käytetään, enkä tämän vuoksi itsekään muisteluryhmien toiminnan alkaessa ollut tai halunnut olla vielä liiaksi perillä käsitteestä ja sen erilaisista ymmärryksistä. Lisäksi ensimmäisissä haastateluissa hankaluutta aiheutti aikarajaukseni. Ensimmäiset ryhmät jäivät muistelemaan melko ahtaasti vain 1990-lukua tulematta muistoinen kohti tätä päivää, koska olin suullisesti esittämässäni haastattelupyynnössä maininnut tyttöenergian liittyvän 1990-lukulaiseen populaarikulttuuriin.

Näiden kokemusten jälkeen lähdin valmistelemaan loppujen muisteluryhmien toimintaa Joensuussa keväällä 2012. Olin ajatellut mainostaa muisteluryhmiä kahviloissa ja julkisissa tiloissa, mutta litteroituani ensimmäisten ryhmien nauhat koin ettei muisteluaineiston edustavuus vaadi sataa eikä edes useita kymmeniä osallistujia, sillä jo näiden ensimmäisten ryhmien aineiston perusteella esioletukseni tyttöenergiasta tunnistettavana sukupolvikokemuksena näyttivät pitävät paikkansa.

Mainostin tutkimustani tuona aikana suosituimmassa sosiaalisessa mediassa Facebookissa (mainosteksti, liite 1). Lähetin avoimen Facebook-kutsun tapahtumaan 94 kaverilleni, jotka sopivat kohderyhmään tai joiden ajattelin olevan aiheesta kiinnostuneita ja jakavan mainosta. Suunnittelin muisteluryhmien mainoksen tarkasti, sillä kielellisillä valinnoilla esimerkiksi arkistojen keruuesitteissä luodaan jo ennalta näkökulmia, joilla on perustava vaikutus syntyvään aineistoon (Latvala 2005, 58; Pöysä 1997, 40–41). Pohdin paljon sanavalintoja ja sitä mitä mainoksessa pystyn ryhmästä kiinnostuneille lupaamaan. En halunnut johdatella liikaa esimerkiksi mainitsemalla tyttöenergian piiriin luokiteltavia tuotteita. Mainoksessa nimesin Spice Girlsin sekä Nylon Beatin, sillä ne olivat

tulleet esille jo ensimmäisissä ryhmissä ja olivat tunnetuimpia esimerkkejä tyttöbändeistä, joista aikalaismedia puhui ilmiön yhteydessä. Toin mainoksessa esille myös sen, että tutkijana minua kiinnostavat kaikenlaiset muistot ilmiöstä, myös siihen liittyvät kielteiset kokemukset.

Ryhmähaastattelu tuottaa monipuolista tietoa ja erilaisia tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. Sen avulla voidaan saavuttaa niin yksilöiden erinäisiä kokemuksia ja tarinoita kuin kollektiivinen näkemyskin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61–62.) Nuorisotutkimuksen parissa ryhmähaastatteluilla on onnistuttu selvittämään seikkoja nuorten omista käsityksistä. Ryhmähaastattelu on koettu toimivaksi erityisen hyvin silloin, kun tutkittavaa ilmiötä on haluttu lähestyä ilman tiukkoja ennakkokäsityksiä. (Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 299.) Oleellista on, että halusin järjestää muistelutapaamiset heti tutkimukseni alussa, jottei minulla itsellenikään olisi liian laajaa ymmärrystä siitä, mitä kaikkea tyttöenergia voi tarkoittaa.

Yhdessä muistelu helpottaa muistamista. Muisti on kollektiivinen ja menneen mieleen palauttaminen edellyttää kommunikointia muiden kanssa. Muistot populaarikulttuurista eivät sijoitu aina tarkasti oman elämän vaiheisiin eivätkä palaudu mieleen yksin muistellessa, minkä vuoksi halusin toteuttaa aineiston keruun ryhmämuotoisena. Muistojen mieleen palauttaminen aiheuttaa joskus suoranaisten ketjureaktion, kun yksi muisto herättää toisen ja toinen kolmannen. Ryhmämuistelussa muistelijat vertaavat, kritisoivat ja puolustavat erilaisia näkökulmia sekä omia kokemuksiaan, jolloin he samalla myös esittävät ne perusteet, joiden pohjalta he muistavat ja uudelleenrakentavat asioita. Yhdessä muisteluun kuuluu väittely sekä perustelujen ja uskottavuuskriteerien esittäminen ääneen ja niiden pohtiminen yhteisvoimin. (Halbwachs 1992, 50–51; Korkiakangas 1999, 164; Middleton & Edwards 1990, 29; Thompson 1987/1988, 205–206; Ukkonen 2000, 40–41.) Ryhmämuotoisuutta perustelen lisäksi tehtyäni saman huomion kuin Jaana Lähteenmaa (2001, 57–58), joka on huomannut ryhmähaastattelun olevan yksilöhaastattelua toimivampi muoto, sillä yksin erilaisista tempauksista on vaikeampaa ja nolompaa kertoa, mutta porukassa sellaisten muistelu saattaa olla hauskaa ja kerrontatapahtumakin muotoutuu ”karnevalistiseksi”.

Muistelijat

Aineiston muistelijat ovat 1980-luvulla syntyneitä 22–31-vuotiaita nuoria naisia, jotka kiinnostuivat mainoksen perusteella tulemaan mukaan ja kokivat, että heillä on jotain sanottavaa aiheesta. Osa tutkimukseen ilmoittautuneista oli pitkäaikaisia ystäviäni, osa tuttuja ja osa täysin tuntemattomia. Osallistumismotiiveiksi muistelijat mainitsivat muun muassa kiinnostuksen tutkimusaihetta kohtaan, solidaarisuuden tutkijaa ja tutkimusaineiston koostamista kohtaan, tutkijan tuntemisen, halun kuulla vertaistarinoita muiden nuoruudesta, käsityksen tutkimukseen osallistumisen hauskuudesta ja yleisesti halun osallistua tieteelliseen populaarikulttuuria käsittelevään tutkimukseen. Myös tutkimusmetodi, ryhmässä yhdessä muistelu, kiinnosti ja itsestä puhuminen koettiin mukavaksi. Aineiston keruun ajankohta oli otollinen: muisteltava ajanjakso oli saanut jo nostalgisen sävyn ja muisteluryhmien kokoontuessa keväällä 2012 elokuvateattereissa olivat jälleen esillä nuoruudesta tutut hahmot *Titanic*-elokuvan 3D-versiossa ja *American Pie* -elokuvasarjan jatko-osassa. Muistelijat reflektoivat muistelemisen asettuvan myös itselle sopivaan aikaan, kun nuoruudesta oli siirrytty jo aikuisuuden vaiheisiin.

Tutkimukseen osallistuneista 29 naisesta kolmasosa oli haastatteluhetkellä yliopisto-opiskelijoita (10), muut työelämässä. Koulutukseltaan heistä yliopistotaustaisia (FM tai YTM) oli kolmasosa (10) ja loput ammattikorkeakoulututkinnon (6) tai ammatillisen koulutuksen suorittaneita (4), yhdellä oli lukiokoulutus.¹¹ Haastatteluhetkellä muisteliijoista suurin osa asui Joensuussa. Kotoisin he olivat 25 eri paikkakunnalta. Alueellisesti muistelijat jakaantuivat nuoruuden kotipaikkansa mukaisesti: Pohjois-Karjala (10), Etelä-Karjala (3), Kainuu (1), Pohjois-Pohjanmaa (3), Lappi (1), Pohjois-Savo (3), Etelä-Savo (3), Päijät-Häme (1) ja Uusimaa (4). Kaikki muistelijat olivat kantasuomalaisia.

Pyysin muistelun alkaessa jokaista osallistujaa täyttämään taustatietolomakkeen (liite 2). Muistelijat eroavat toisistaan sosioekonomisen taustan, perheen koon ja perhemuodon sekä vanhempien työ- ja koulutustaustan myötä. Erityisesti intersektionaalisuutta eli leikkaavia ja risteäviä eroja muistelijoiden välillä tuovat kotipaikkakuntaan ja perheen taloudelliseen

11. Useammalla osallistujalla oli taustalla monia koulutuksia esim. ammattikoulutus ja nyt yliopisto-opinnot. Tämän vuoksi lukumäärät eivät täsmää osallistujien määrän kanssa (29).

tilanteeseen liittyneet seikat. Alueellisuus ja populaarikulttuurinen nuoruus onkin ollut yksi tutkimuksen tietoinen näkökulma, josta olin kiinnostunut ja jota pyrin kuulemaan myös rakentaessani muisteluryhmien kokoonpanoa.

Tutkittaviksi hain 1980-luvulla syntyneitä naisia, jotka ovat olleet tarkasteltavan kaupallisen populaarikulttuurisen ilmiön kohderyhmää ollessaan nuoria 2000-luvun vaihteessa. Valintaani vaikutti nimenomaan muistelijoiden ikä, sillä halusin tutkia ilmiötä suhteessa koettuun nuoruuteen, sekä tutkittavien sukupuoli, koska tyttöenergiakulttuuri oli selkeästi tytöille kohdennettua ja vaikutti tyttöjen kokemusmaailmaan. Tutkimukseni rajaus noudattaa laadullisen tutkimuksen tarkoituksenmukaisuuden perustetta siten, että tutkimukseen valitaan henkilöitä, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon, joilla on kokemusta asiasta tai jotka edustavat tutkimuksen tarkoituksen kannalta relevanttia ryhmää (Puusa & Juuti 2011, 55; Puusa 2011, 76).

Tutkimustani esitellessä minulta on usein kysytty, mitä tekivät ne, joihin tyttöenergia ei iskenyt: ketkä jäivät ulkopuolelle? Pääsääntöisesti heteronormatiivinen tyttökulttuuri on kudottu tyttö- ja naisahmojen romanttisen juonikuvion ympärille, minkä vuoksi yksi selkeä ulkopuolelle jäävä ryhmä voisivat olla lesbo- ja bi- sekä muut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat naiset. Yksi näkökulmallinen ratkaisu olisi ollut laajentaa muistelijajoukkoa esimerkiksi etsimällä tietoisesti eri taustaisia muistelijoita ja löytää kenties näin ”vastustavia”, toisinteon tai sivuuttamisen kokemusten ääniä.¹² Aluksi olin kiinnostunut selvittämään myös poikien ja vanhempien tai muiden kasvattajien kokemuksia tyttöenergiasta. Muisteluryhmien tapaamisten päätyttyä ja saatuaani kaiken aineiston tekstimuotoon, huomasin kuitenkin aineiston riittävän varsin hyvin yhteen tutkimukseen. Siinä kuuluu erilaisia – niin myönteisiä, kielteisiä kuin haastaviakin – ääniä ja kokemuksia. Luovuin ajatuksesta kerätä lisää eri näkökulmia tarjoavaa muisteluaineistoa ja päätin keskittyä ainoastaan tyttöjen muisteluun. Aineistoa ja ennen muuta sen aikakontekstia kuitenkin täydentää aineisto, jonka talvella 2017 keräsin kirjoittamaani populaaria 1990-luvun lapsuutta ja nuoruutta käsittelevää tietokirjaa varten ja joka syntyi yhdessä tapaamisessa (Huuhka &

12. Tutkimukseen osallistuneiden muistelijoiden seksuaalisesta tai sukupuoli-identiteetistä en kysynyt taustatiedoissa eikä se ole tiedossani.

Tormulainen 2017). Tähän ryhmähaastatteluun kokoontui viisi vuosina 1979–1987 syntynyttä suomalaista miestä muistelemaan 1990-luvun nuoruutta (JpaN 7.2017).

Muisteluryhmien muodostaminen

Muisteluaineiston keruuta suunnitellessani ajattelin osallistujien aika-
taulujen vuoksi järjestää kahdenlaisia ryhmiä, joiden olennaisin ero olisi
ollut tapaamiskertojen määrä. Oletin näiden ”pikaryhmiksi” nimeämien
ryhmien keskustelun onnistuvan yhdessä tapaamisessa, kuten olin tehnyt
ensimmäisessä haastattelussani (R1), jossa puoleltoista tunnin keskus-
telun aikana kävimme keskustelua lyhyesti kaikista populaarikulttuurin
genreistä. Molemmat pikaryhmät tapasivat kuitenkin lopulta suun-
nitellun kahden tapaamisen sijaan kolme kertaa, sillä jo ensimmäisen
ryhmän kokoontumisen jälkeen huomasin, kuinka paljon aikaa kuluu
tutkimus- ja arkistointilupien täyttämiseen sekä ryhmän toiminnan
kuten tapaamisaikojen ja yhteisten sääntöjen määrittelyyn. Kun
myös pikaryhmien tapaamisia tuli useampia, kaikkien ryhmien toiminta
oli varsin yhtäläistä ja niistä saatu muisteluaineisto tutkimuksellisesti
samanarvoista. Pikaryhmiksi kutsumani ryhmät (R4, R5) kokoontuivat
kolme kertaa, pidemmät ryhmät (R2, R3, R6) viidesti.

Asetin tiettyjä kriteerejä haastateltavien valinnalle ja myöhemmin
kokosin muisteluryhmät muistelijoiden iän ja asuinpaikan sekä keski-
näisen tuntemisen ja kaverisuhteiden perusteella. Yksi ryhmistä koostui
Pohjois-Karjalassa kasvaneista naisista, sillä halusin tietoisesti tarkastella
myös alueen ja paikan merkitystä. Ryhmät muodostin siten, etteivät
ne koostuneet ainoastaan kaveriporukoista, ja niin että minulle täysin
tuntemattomilla oli mahdollisuuksien mukaan ryhmässä ainakin yksi
ennalta tuttu henkilö. Samassa ryhmässä olleista muisteliyoista ketkään
eivät olleet tunteneet toisiaan lapsuusaikana. Myös ikä oli ratkaiseva tekijä
ryhmäjaossa. Pyrin muodostamaan ryhmät siten, ettei osallistujien välillä
ollut suuria ikäeroja. Vuonna 1982 syntynyt on kokenut ilmiön hiukan
toisin kuin vuonna 1989 syntynyt, koska erityisesti lapsuuden, teinivuo-
sien ja aikuistumisen kohdalla ikäerot ovat merkityksellisiä. Esimerkiksi
kouluinstituutioon perustuvien ikäerojen, joissa vuosikin muodostuu
merkittäväksi, on nähty heijastuvan myös koulun ulkopuolelle (Aaltonen
2006, 119; Aapola 1999, 232). Muistelijat pitivät ryhmämuodostusta
onnistuneena.

Monet asiat yhdistivät muisteluryhmään osallistuneita. He kuuluivat sukupolviryhmään, 1980-luvun tyttöihin, jotka jakoivat samankaltaisen kulttuuriympäristön kokemuksen. Haastatteluhetkellä he kuuluivat minun tutkimustarkoituksessa kokoamaani muisteluryhmään, missä he toimivat yhdessä vertaisina ja tapaamisten myötä ryhmäytyen.

Ihminen muistelee menneisyytään aina jonkin ryhmän jäsenenä. Muistelija asettuu joko ryhmään, johon on kuulunut menneisyydessä, tai ryhmään, johon hän katsoo kuuluvansa nykyisyydessä. Vaikka yksilö sijoittaa itsensä osaksi jotakin ryhmää, muistaminen toteutuu yksilöllisissä muistoissa. (Halbwachs 1992, 53; Miettunen 2009, 271.) Osa ryhmistä ryhmäytyi enemmän ja muistelijat jakoivat hyvinkin henkilökohtaisia kokemuksia, toiset taas pitäytyivät turvallisella kulttuuristen representaatioiden tasolla. Tämä on myös muisteltavan aiheen etu, kun muistelija sai valita painottaako enemmän henkilökohtaista kokemusta vai kollektiivista, kulttuurisen kuvaston muistelua.

Ryhmien toiminnan edetessä ryhmille muodostui ryhmäidentiteetti ja kun aineisto tuotettiin yhdessä, se on myös ryhmän mielipide ja tulkinta, ei ainoastaan yksilöiden. Ryhmäidentiteetti näkyy esimerkiksi Annen tavassa puhua ”meistä”: ”musta jotenkin tuntuu että me unohettais jotakin”, ”no mitä me on kuunneltu?” (JpaN 3.2014, 4.2014.) Ryhmähaastattelun tieto on ryhmän yhdessä tuottamaa ”group dataa”, reflektoituja, jaettuja ja neuvoteltuja käsityksiä. Muistelun ja kerronnan taustalla on kertojan yksilöllinen kokemus, josta konstruoidaan kerrontahetkellä haastattelukontekstin kannalta olennainen tulkinta. Pyrkimys voi olla muistaa oikein, mutta myös tulkita eli ymmärtää ja selvittää itselle ja muille ryhmässä, miksi menneisyys ja oma elämä ovat olleet juuri tietynlaisia. (Makkonen 2005, 97–98; Peltonen 1996, 102–103; Saarenheimo 1997, 97–104.)

Muistelutapaamisten kulku

Ensimmäinen muisteluryhmä R1 kokoontui kotonani ja R2 Intiassa Jaipurissa talossa, jossa asuimme harjoittelun ajan. Muut muistelutapaamiset pidettiin Joensuussa neutraalissa kokoustilassa ja työhuoneessani yliopistolla yleensä viikon tai kahden viikon väliajoin. Muistelutapaamisissa oli läsnä lisäksi kolmesta viiteen osallistujaa. Aikataulullisista syistä kaikki ryhmät eivät päässeet kokoontumaan kokonaisina, vaan tapaamista puuttui usein yksi tai kaksi osallistujaa. Tapaamiset aloitettiin

siten, että minä vedin ohjatusti kierroksen, jota ei vielä nauhoitettu ja jossa jokainen osallistuja sai vuorollaan kertoa oman valintansa mukaan kuulumisistaan. Kierros toimi lämmittelynä ennen varsinaisen muistelukeskustelun ja nauhoituksen alkua.

Ensimmäisen tapaamisen aluksi muistelijat tutustuivat ja kertoivat itsestä perustiedot niin nauhalle tutkimuskäyttöön kuin muille osallistujillekin. Näiden esittelyiden sekä samassa puheenvuorossa kerrottujen osallistumismotiivien pohjalta ryhmä muodosti yhteisen muisteluperustan. Saarenheimon (1997, 121–122) mukaan yhteinen menneisyys voi ilmentää ryhmän jäsenille tämänhetkisten identiteettien samankaltaisuutta ja samaan ryhmään kuulumista. Muistiin palauttaminen on prosessi, joka voidaan sosiaalisesti suorittaa loppuun keskustelun avulla, ja muistelukerronnassa ryhmä voi luoda omaa historiaansa ja identiteettiään (Peltonen 1996, 27). Ensimmäisissä tapaamisissa aloitimme tyttöenergiaa laajemmalla muistelulla ja käsitelimme yleisesti 1990-lukua ja vuosituhanen vaihdetta aikakautena. Tällä yleisellä muistelulla saatiin aikaan rentoa tunnelmaa ja ryhmäytymistä, harjoiteltiin nauhalle puhumista ja ryhmässä keskustelua sekä rakennettiin ymmärrystä yhteisestä, kaikkien kokemasta ja jakamasta menneisyydestä. Samalla tarkoituksena oli aktivoita varsinaiseen temaattiseen muisteluun. Ensimmäisissä tapaamisissa osallistujat myös täyttivät tutkimus- ja arkistointiluvat. Tutkimusluvut päivättiin ja allekirjoitettiin jokaisen tapaamisen aluksi muistuttaen tutkimusluvan tarjoamasta luottamuksesta.

Tapaamisten teemat päätettiin ensimmäisellä kerralla, jossa ehdotin jakoa kulttuurituotteiden lajien mukaan: musiikki, liikkuva kuva (tv, elokuva, pelit) sekä tekstimateriaali (kirjat, lehdet). Viiden tapaamisen ryhmissä oli mukana myös teema ”muuta” (internet, vaatteet), jossa käsiteltiin myös enemmän muisteluryhmään osallistumisen kokemusta sekä tehtiin yhteenvetoa. Teematapaamiset osoittautuivat onnistuneeksi valinnaksi, sillä nuoruuden kokemuksia oli helpompi muistaa ja käsitellä yhden teeman avulla. Teemat jäsensivät muistoja ja rajasivat muistelua. Eri teemat keskusteluttivat enemmän kuin toiset. Esimerkiksi liikkuvaa kuvaa käsitelleet tapaamiset venyivät lähes kaksituntisiksi, kun puolestaan sarjakuvien kohdalla päädyttiin toistelemaan, ettei tytöille kyseistä genreä ole juuri ollut tarjolla.

Muistelutapaamiset olivat avoimia ryhmässä toteutettuja teemahaastatteluita. Olin valmistanut jokaiseen tapaamiseen teema- ja kysymyslistan,

mutta esittämäni kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelivat tilanteen mukaan, eivätkä kaikki osallistujat kommentoineet jokaista teemaa. Myöskään teemat ja aihepiirit eivät olleet jokaisen muisteluryhmän kohdalla täysin samat, vaan haastattelu eteni haastateltavien ehdoilla tilanteen mukaan. Haastattelutilanteita kuvaa avoimen haastattelun määritelmä: haastattelijat ja haastateltavat keskustelevat tietystä aiheesta, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä läpi samoja teema-alueita. (Eskola & Suoranta 1998/2000, 86; Tiittula & Ruusuvaara 2005/2009, 11–12.) Joskus keskustelu eteni siten, että keskustelimme täysin suunnitelmattomasta mutta aiheen kannalta merkittävästä teemasta.

Muistutin osallistujia tapaamisista sähköpostitse hyvissä ajoin ennen sovittua ajankohtaa. Näissä sähköpostiviesteissä annoin muistelijoille ohjeita muisteluprosessin aloitukseen: kannustin esimerkiksi etsimään omia valokuvia ja päiväkirjoja sekä listasoin tulevan tapaamisen keskusteluaiheita kysymysten muodossa. Osa muistelijoista oli valmistautunut keskusteluun ennalta lähettämäni kysymysten avulla, ja he ottivat ajoittain aiheet ja mieleen palauttamansa kokemukset itse esille keskusteluissa. Tapaamisten aluksi vedin yhteen edellisen kerran keskusteluita, jolloin myös edellisestä tapaamisesta puuttuneet muistelijat saivat lisätä omia kommenttejaan. Tapaamiset etenivät yleensä siten, että kuulumiskierroksen jälkeen nauhuri käynnistettiin ja aloitettiin kulloisenkin teeman käsittely ensin yleisesti nimiä ja tuotteita mainiten ja myöhemmin tarkentaviin kysymyksiin ja muistelukerrontaan laajentaen.

Kokeilin valmisteltua muistinvirkistysmateriaalia kahden ryhmän kanssa (R5 ja R6) ja erään ryhmän (R3) muistelija toi omia valokuvia mukanaan. Materiaalia käytin vasta kahdessa viimeisessä ryhmässä. Muistelun innoittajina käytetyt kuva- kirja- ja musiikkivalinnat olivat minun valitsemiani siten, että kaikki käyttämäni nimikkeet oli mainittu jo aikaisemmissa ryhmissä, joten arvioisin, että en vaikuttanut liiaksi puheenaiheisiin tai etukäteismäärittänyt tyttöenergiaa.

Populaarikulttuuriin liittyvät esineet auttavat yksilöä hahmottamaan ajanjaksoja. Esimerkiksi C-kasetin muistelemineen on auttanut ihmisiä muistamaan erilaisia vivahteita ihmissuhteissa ja kodintekniikan käytössä. Kasettien, usein nuoruuteen sijoittunutta käyttöaikaa muistellaan tunteikkaasti hyvänä ja kiinnostavana ajanjaksona omassa elämässä. (Kilpiö, Kurkela & Uimonen 2015, 59–60.) Siitä, että myös esineet voivat toimia menneisyyden kosketeltavina ja konkreettisina välittäjinä ja muistin apuna

(Kortelainen 2008, 64–74; Koskijoki 1997; Raninen-Siiskonen 1999, 34), hyvänä esimerkkinä toimi kahdessa ryhmässä esillä ollut Spice Girls-keräilykuvakansio. Kuvat herättivät muistelijoiissa varsin tunteikkaita muistoja ja veivät muistelijat suoraan ajassa taaksepäin. Erilaiset esineen tuomat tunteet ja hämmennys keräilykuviin liittyvistä yhä tarkoista muistoista kuuluvat nauhalla.

Oma roolini ryhmissä muodostui sellaiseksi, että sijoituin osallistujan ja keskustelunvetäjän välimaastoon. Olin vertainen, mutta tietoinen siitä, että ryhmäkeskustelussa keskustelunvetäjällä eli moderaattorilla on valtaa ottaa osallistujat vastaan, määritellä tapahtumalle raamit sekä luoda keskustelulle säännöt ja edellytykset. (Valtonen 2011, 2005/2009, 231.) Annoinkin keskusteluun toimintaohjeita, kannustin, ohjasin ja esitin tarkentavia kysymyksiä. Ajoittain vaadin muistelijoita kertomaan nauhalle asioita, kuten sisarusten ikä tai lukioaikainen työpaikka, joita he pitivät esimerkiksi keskinäisen ennalta tuntemisen vuoksi itsestäänselvyyksinä. Asetin keskustelulle toimintaohjeita ja käytin erilaisia keskustelunvetämisen tekniikoita kuten vastauskierroksia silloin, kun halusin kaikkien pääsevän ääneen. Muistelijat myös tarkistivat minulta toimintaohjeita.

Hyvin tyyppillinen muistelijoilta esittämäni toive ja kannuste oli tiukoista aikarajoista luopuminen: rohkaisin heitä toistuvasti tulemaan muistelussa lähemmäs tätä päivää tai 2000-luvulle. Koska aineistossa listattiin paljon tuotteita ja nimiä, mutta unohdettiin sanoa niistä enemmän, kannustin muistelijoita usein omakohtaiseen kerrontaan: ”ohjeeks tälle kerralle, että tavallaan kertokaa vähän vielä enempi ja kuvaillkaa niitä hahmoja vaikka tai mistä tykkäsitte [...] kertokaa niistä hahmoista ehkä omasta näkökulmasta tai miten ootte kokeneet ne”. (JpaN 16.2014.) Lisäksi kuten jo aineistonkeruun mainoksessa, myös muistelutapaamisissa toin eri tavoin esille, että aiheeseen liittyvät muistot ja kokemukset voivat olla niin myönteisiä kuin kielteisiäkin: ”[...] eikä tarte ajatella että se oli positiivinen tyttöenergia vaan voi olla niin kun Sanni sano, että se oli ärsyttävä samalla” (JpaN 2.2014).

Muisteluryhmiä muodostaessani yksi päällimmäisistä ajatuksistani oli kysymys: mikä motivoi tutkittavia osallistumaan tutkimukseen ja mitä heille voin antaa? Marja Saarenheimo (1997, 54–55) pohti aineiston keruun yhteydessä kenttätutkimuksesta tuttua haastattelun ”vaihdamta-teoriaa”, jonka mukaan hedelmällisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen tutkittavien kanssa edellyttää myös tutkijaa tarjoamaan osallistujille

jotakin. Tällaisia vaihdettavia asioita voivat olla empatia, kuunteleminen ja tutkittavien itsetunnon koheneminen tai erilaiset palvelut ja hyödykkeet. Itsestään selvää oli, että minun täytyi järjestää tapaamisiin välipalamaista tarjoilua, sillä iltapäivällä ja illalla järjestetyt keskustelut olivat pitkiä. Ilmoituksessa, jolla ryhmään osallistujia etsin, pyrin tuomaan esille, että yhdessä muistelemisen on hauskaa ja että jokaisen muistot ja nuoruuden kokemukset ovat tutkimuksen kannalta arvokkaita. Toiminnan lähtökohdina oli tarjota mahdollisuus muistella lähihistoriaa, tarjota kiinnostava ryhmä tälle keskustelulle sekä mahdollisuus tavata muita ikäisiään ihmisiä.

Tutkimustyön alussa olin innostunut edellä esittelemäni Frigga Haugin työtyhmineen (1987) kehittämästä feministisen muistelutyön metodista, jossa tavoitteena on purkaa naisia rajoittavia käsityksiä ja siten luoda mahdollisuuksia niistä vapautumiselle. Ryhmän jäsenten voimaantuminen ja tietoisuuden kasvu ryhmässä toimimisen motiivina ei kuitenkaan tuntunut sopivan omaan tutkimukseeni. Sen sijaan ajattelin, että ne voivat olla ryhmän toiminnasta syntyviä myönteisiä sivuvaikutuksia. Saarenheimon (1997, 94–95) mukaan muistelemisen hyödyt ovat kahdenlaisia: yhdessä muistelemisen voi lujittaa samanikäisten ihmisten keskinäistä sukupolvi-kokemusta ja toisaalta olla pohjana eri-ikäisten väliselle vuorovaikutukselle ja ymmärtämykselle. Muistaminen tuottaa mielihyvää ja ihmiset voivat olla riemuissaan pelkästään siksi, että jokin kauan sitten unohtunut, tietoisuudesta kadonnut tapahtuma palaa mieleen. (Saarenheimo 2012, 73.) Muistoilla ei tavoitella vain henkilökohtaisen jatkuvuuden tunnetta, vaan etsitään myös yhteisöllistä oikeutusta ja arvoa oman viiteryhmän totuudelle. Vertaiset ymmärtävät mistä puhutaan, kun viitataan Scary Spice Mel B:n tukkaan tai todetaan yleistäen *Salaisten kansioiden* Scullyn olleen ”kova”. Vain vähän vanhemmilla tai nuoremmilla muistot ovat siinä määrin erilaisia, että yhteisesti jaettua kokemusta ei niin helposti synny. Riittävä yhteisymmärrys onkin tausta, jossa erilaiset kokemukset ja käsitykset voivat esiintyä rinnakkain: kollektiivinen muistelukokemus ei edellytä, että keskustelun tulisi olla sopusoinnussa tai koostua yhtenäisistä puheenvuoroista. (Saarenheimo 1997, 100, 124.)

Muistelun herättämiä tunteita, sen mahdollista terapeutista ulottuvuutta ja muistelun merkityksiä itselle pohdittiin muisteluryhmiäni viimeisissä kokoontumisissa. Tutkimusaineistoksi kerätty muistelu koettiin mielekkääksi, tarpeelliseksi ja hauskaksi. Kokemus oli antanut tutkimukseen osallistujille esimerkiksi uusia näkökulmia omaan elä-

mään, työkaluja identiteettityöhön sekä mahdollisuuden nostalgiseen nuoruuteen paluuseen. Moni kertoi jatkaneensa muistelua muuallakin. Oli kiinnostavaa kuulla vertaistarinoina muiden nuoruudesta ja luvallinen itsestä puhuminen koettiin mukavaksi. Muistelijoiden kokemus on pitkälti samanlainen kuin Leila Simosen (1995, 22–23) body-projektin naisten, jotka kokivat naisryhmän toiminnan mielekkääksi ja korostivat omasta itsestä puhumisen ihanuutta ja mahdollisuutta olla kiinnostava, huomion keskipisteenä ja omine kokemuksineen arvokas. Simosen (mt. 152) muisteluryhmän tavoin myös minun muisteluryhmissäni itsensä tunnistaminen toisten tarinoissa oli tyyppillistä: naisten henkilökohtaisiksi kuvittelemat puutteet, ongelmat ja vaikeudet sekä monesti myös ilot olivatkin yleisempää, jaettua omaisuutta.

Muistelupuhe aineistona

Muistelutapaamisissa huomasin tiettyjen teemojen toistuvan ja kerrotujen kokemusten olevan pitkälti samansuuntaisia. Koin iloa tutkijana huomattessani tutkimusaiheeni todella tuottavan yhteisiä jaettuja kokemuksia ja ilmiön olevan yhteisesti koettu ja sukupolvikokemuksellinen. Aineiston määrän on sanottu olevan riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymykseensä ja kun aineiston lisääminen ei tuo enää uutta vaan teemat toistuvat (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 117). Kuuden muisteluryhmän toiminnan jälkeen koin muisteluaineiston olevan riittävä: aineisto alkoi toistaa samoja teemoja ja olin saanut vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Olen litteroinut muisteluaineiston sanatarkasti. Litteroituna aineisto on noin 550 sivua. En ole merkinnyt äänenpainoja, mutta olen merkinnyt tärkeimmät reagoinnit kuten naurun litterointiteksteihin. Muistelijoiden kielenkäyttöä en ole stilisoinut, vaan puheenvuoroissa kuuluvat niin murrepitoiset kuin yksilölliset sanavalinnatkin. Parantaakseni luettavuutta olen kuitenkin poistanut tutkimustekstissä esittämistäni sitaateista joi-tain täytesanoja, jotka eivät ole vaikuttaneet katkelman merkitykseen. Pyrkimykseni on kunnioittaa tutkittavien omia tulkintoja heidän menneestään, ja käytän tutkimustekstissä tietoisesti paljon suoria sitaatteja muistelu keskusteluista. Aineistokatkelmiksi olen valinnut puheenvuoroja, jotka edustavat yhteistä ryhmässä muodostettua mielipidettä, minkä lisäksi olen pyrkinyt käyttämään runsaasti myös esimerkkejä vastus-

tuksesta, erimielisyyksistä sekä epäroinneistä, jotka kuvaavat aineiston neuvotteluluonnetta.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet muistelijat olen anonymisoinut antaen heille peitenimet ja poistaen ratkaisevat tunnistetiedot. Muisteluaineisto on tutkimuksen ajan ollut ainoastaan minun hallussani. Aineistöäänitteet on arkistoitu SKS:n arkiston Joensuun toimipisteeseen ja sitä koskevat arkiston säädökset ja käyttöehdot. Kunkin ryhmän ensimmäisessä tapauksessa selvitin muisteliijoille käytännön asioita tutkimuksesta ja aineiston käsittelystä sekä sen anonymisoinnista ja jaoin kirjallisen tutkimuksen perustiedot käsittävän tiedotteen (liite 3). Arkistosuostumusten allekirjoittamisen yhteydessä kerroin arkistointikäytännöistä sekä siitä kuka käyttää, näkee ja käsittelee aineistot missäkin vaiheessa ja mitä arkistointi tarkoittaa. Lisäksi kävimme läpi ryhmäkeskustelun ohjeita sekä sääntöjä ja korostin, ettei nauhalle ole syytä puhua muiden ihmisten koko nimillä ja tunnistetiedoilla. Tein osallistujille selväksi, että he voivat ottaa yhteyttä ja tulla katsomaan litteroituja aineistoja ja halutessaan poistattaa joitain kertomiaan kohtia. Tällaista jälkisensuuria ei kukaan muisteliijoista kokenut tarpeelliseksi. Olen sitoutunut tutkittaville antamiini lupauksiin koskien tutkimusaineistojen luottamuksellisuutta. Heitä koskevat aineiston henkilötietoihin ja aineiston tuottamiseen liittyvät lupaukset on annettu monin tavoin: kirjallisesti, suullisesti sekä virallisten suostumusten ja sopimusten muodossa (Kuula 2006a, 101; 2006b).

Kun päädyin ryhmähaastattelujen tekemiseen yksilöhaastattelujen sijaan, hylkäsin samalla mahdollisuuden tehdä molempia rinnakkain. Kenties ryhmähaastattelun ohessa tehdyt yksilöhaastattelut tai muisteliijoiden henkilökohtaiset kirjoitukset olisivat antaneet enemmän nimenomaan henkilökohtaisia kertomuksia kuin mitä ryhmäkeskustelussa oltiin valmiit jakamaan. Ryhmähaastattelut tuottavat kuitenkin sellaista yhdessä neuvoteltua ja tulkittua näkemystä, josta olen lähtökohtaisesti ollut kiinnostunut. Ryhmänä tuotettu tieto myös palvelee kysymystä yhteisestä, jaetusta sukupolvikokemuksesta.

3.2 Taustoittavat aikalaisaineistot

Keräämääni muisteluaineistoa täydentää toinen aineisto, joka taustoittaa aikalaisnäkökulmaa ja kontekstualisoi muistelua ja siitä tekemiäni tulintoja. Taustoittava aineisto on toiminut apuna niin tyttöenergian aikalaisvastaanoton kuin itse ajankohdan, silloisen yhteiskunnan, lapsuuden ja mediamaiseman ymmärtämisessä. Suulliset ja kirjalliset aineistot eivät sulje toisiaan pois, vaan eri aineistot voivat tukea ja täydentää toisiaan (Portelli 2006, 50). Ulla-Maija Peltosen (2003, 22) mukaan valokuvia ja muita dokumentteja voidaan muistitietoa jäljitettäessä käyttää niin todisteina kuin johtolankoinakin.

Aikalaisaineisto on kokoelma erilaisia materiaaleja tyttöenergiailmiön ajalta, siis 1990-luvulta ja vuosituhannen vaihteesta. Aineisto on osittainen, mutta harkitusti ja tietoisesti kokoamani. Siihen kuuluu Musiikkiarkiston media- ja arkistoaineistoja ja Suomen Kirjallisuuden Seuran arkiston perinneaineistoja ja keruita. Lisäksi aikalaiskirjallisuus kuten elämäkerrat ja suomalaista yhteiskuntaa tiivistävät vuosikirjat ovat olleet apuna kontekstualisoinnissa. Samoin omat dokumenttini, erilaiset nuoruuden aineistoni ovat auttaneet hahmottamaan omia muistojani sekä populaarikulttuurista aikajanaa. (Ks. lopusta tutkimusaineistot sekä liite 4). Nimitän arkistotyötäni ”haravoinniksi” Satu Apon (2001, 28) analyysitavastaan käyttämän ”kampaamisen” vertauskuvan innoittamana. Otteeni arkistoihin oli ”kampaamiseen” nähden hieman yleisempi, ja siten tällainen ”haravan heilautus” tuotti jo riittävästi aineistoja ilmiön taustoittamiseen, sillä olin lähtökohtaisesti kiinnostuneempi muisteluaineiston muistelukerronnasta kuin aikalaisaineistoista.

Keräsin aikalaisaineiston vasta vuonna 2013 muisteluhaastattelujen jälkeen, sillä kuten edellä toin jo esille, ajatukseni oli, että en ennen haastatteluita sitoutuisi liikaa tyttöenergian aikalaismäärittelyyn ja antaisi siten sen ohjata haastatteluaineiston keruuta. Keskitin arkistotyön nuorten suosiman musiikin ympärille. Musiikkiarkistossa (ent. JAPA: Jazz & Pop arkisto) kävin läpi tyttöenergiaan liittyviä aineistoja, kuten 1990–2000-lukujen lehtileikekokoelmia, AV-aineistoja, levy-yhtiöiden tiedotteita sekä tallennettuja internetsivustoja. Yhdeksi aikalaismediakokonaisuudeksi valitsin musiikkipainotteisen nuortenlehti *Suosikin* sen helpon saatavuuden vuoksi. Lisäksi se oli 1990-luvulla keskeisin suomalaisen nuorisokulttuurin yleislehti ja toimii siten hyvänä ajankuva-aineistona.

Media-aineistoon kuuluivat myös *Demi*-lehden kymmenen vuoden vuosikerrat (1998–2008), jotka olen kerännyt pro gradu -tutkielmani yhteydessä (Tormulainen 2010).

Valtaosa aikalaisaineistosta on media-aineistoa ja perustuu aikuisen toimittajan näkökulmaan, mutta toinen aikalaisääni on lähtöisin suoraan lasten ja nuorten kynästä. Se koostuu otoksesta SKS:n arkiston keruista Suomalaisen päivä 2.2.1999 ja Yksi päivä mediaa 2001 sekä Kertomuksia suomalaisesta peruskoulusta 1996, joiden vastauksissa nuorten silloinen mediankäyttö on esillä. Aineistoista käyttökelpoisimmaksi osoittautui vuonna 1998 kerätty 9-13-vuotiaiden lasten kirjoitusten kokoelma, Leikkiperinne I ja II, joista II-keruussa oli teema omasta suosikista. Leikkiperinne II keruun tiedotteen mukaan keruukutsu lähetettiin 1340 ala-asteelle. Leikkiperinneaineisto, jota Helena Saarikoski (2009) käytti keskeisenä aineistonaan Spice Girls -fanityttöjä käsittelevässä tutkimuksessaan, kiinnosti minua, koska suosikki-teeman yhteydessä puhutaan myös tyttöenergiasta. SKS:n eri keruiden vastauksissa samat populaarikulttuurin nimikkeet toistuvat, ja ne kuvaavat aikaa ja aikansa hittejä varsin hyvin. Perinneaineisto, johon tutustuin ja josta tein muistiinpanoja, mahdollistaa aikuisena muistellun tiedon ja tuolloin kirjoitetun lapsen näkökulman vertaamisen.

Lapsen ja nuoren näkökulmasta ovat syntyneet myös dokumentit, jotka olen omilta nuoruusvuosiltani tallettanut. Tämä vuosilta 1990–2004 säilynyt aineisto koostuu päiväkirjoista, ystäväkirjoista, valokuvista, kirjeistä, kirjevihkoista ja pienistä oppitunnilla kirjoitetuista lapuista. Ne toimivat muiden aikalaisaineistojen tapaan johtolankoina (Ginzburg 1996; Kurki 2010; Seppä 2010), joiden avulla pystyin hahmottamaan nuoruuteen, tyttöyteen ja ajan populaarikulttuuriin kuuluneita asioita ja teemoja. Tyttöenergiakulttuurin tuotteet ja kulttuuriset representaatiot, joita tutkimusaineistossani muistellaan, ovat luonnollisesti osa tutkimukseni taustoittavaa aineistoa, ja ne ovat olleet osa tutkimuksen aikaista arkeani. Tutkimuksen teon aikaan kuuntelin tyttöenergiamusiiikkia, katsoin musiikkivideoita, elokuvia, tv-sarjoja, luin tyttökirjoja ja jopa tanssin tuttuja koreografioita.

Aikalaisaineistoista tein muistiinpanoja, joita järjestin teemoittain. Rakensin tutkimuksen työkaluksi kulttuurihistoriallista ja omaelämäkerrallista aikajanaa, jossa populaarikulttuuriin liittyviä hetket, historialliset ja oman elämäni merkittävät tapahtumat lomittuvat. Sovelsin

sukupolvitutkimuksessa esitettyä ideaa hahmottaa sukupolvikokemuksen kehystä visuaalisesti lineaarisella aikajanalla (Jyrkämä 2001; Marin 2001). Arkistoaineistot esiintyvät melko pienessä roolissa analyysissa ja ne ovat enemmänkin toimineet minulle eräänlaisina todisteina ja muistiin palauttajina. Eniten käytän aikalaisaineistoja, ennen kaikkea media-aineistoja, kuvatessani ensimmäisessä analyysiluvussa sitä, millainen ilmiö tyttöenergia oli Suomessa.

3.3 Analyysimenetelmät ja itsereflektio

Aineistolähtöisessä tutkimusasetelmassani olen kiinnostunut ensisijaisesti tyttöenergiaan liitettävien muistojen ja kokemusten tulkinnoista sekä laajemmin tyttöenergia-ilmioistä Suomessa. Muisteluaineistoa olen kerännyt ja analysoinut laadullisen sisällönanalyysin ja lähiluvun menetelmin, rinnan ja ristiin aikalaisnäkökulmaa edustavien aineistojen kanssa (ks. myös Poikolainen 2015, 41–44). Aikalaisaineistot kertovat tutkittavasta ajasta kuvaten tuolloista todellisuutta, muisteluaineisto puolestaan on yhdessä tuotettua muistihistoriaa ja tulkintoja menneestä.

Näkökulmani on feministinen, koska tarkastelussani otan kriittisesti huomioon sukupuolen ja sen tuottamisen ja koska tarkastelen naiskokemusta. Käytän erilaisia aineistoja osoittaakseni tyttöenergiakulttuurin olevan monista aineksista rakennettu, ja nostan naisten muistot ja kokemukset arvokkaaksi tiedoksi. Feminististä tutkimusperinteen mukaisesti tarkastelen sitä, kuinka maailma sukupuolittuu erilaisissa tyttöenergiakulttuurin esityksissä. Kuinka sukupuolta ja sukupuolieroa on tuotettu ja tuotetaan historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti.

Muisteluaineisto on vuorovaikutuksellista dialogia, jossa puhutaan yhtäaikaaisesti monista asioista. Ryhmämuotoisesta puheesta tutkittavaan aiheeseen merkittävällä tavalla liittyvä puhe täytyy seuloa esiin. Muisteluaineistoa läpikäydessäni olin toisinaan pettynyt, kun moniin esille tullessiin kulttuurituotteisiin ei mainintaa enempää paneuduttu. On kuitenkin muistettava, että myös kertomatta jättäminen tai jonkin asian unohtaminen on tulos siinä missä nostalginen vilkas muistelukin. Tutkijan tehtävä on kontekstualisoida ja kiinnittää huomiota muun muassa siihen, mistä vaietaan sekä niihin seikkoihin, joissa merkitykset rakentuvat (Oinas 2004, 220).

Aineistolähtöisessä työskentelyssä edetään tutkimusprosessin eri vaiheissa aineistoa uudelleen lukemalla. Käsitepari ”temaattinen lukeminen” ja ”analyttinen lukeminen” toimivat analyysin ohjenuorina (Palmu 2007, 146–147). Temaattisen lukemisen vaiheessa koodasin ja luokittelin aineistoa tehden samanaikaisesti alustavaa analyysia. Analyttinen lukeminen puolestaan on teemoista kirjoittamista ja yhteenvedojen tekemistä. Muisteluryhmien toiminta ja aineiston alustava analyysi tapahtuivat yhtäaikaaisesti, kun tein tutkimuspäiväkirjaan huomioita ja litteroin nauhoituksen mahdollisimman pian. Hieman myöhemmin kuuntelin nauhat ja tarkistin litteraatiot sekä tein sisällysluettelot jokaiseen keskusteluun.

Jatkoin aineiston käsittelyä ja järjestin sitä temaattisesti koodauksen avulla. Muisteluaineiston koodauksen muodostin aineistolähtöisesti, aluksi tapaamistenkin pohjalla olleen kulttuurin lajeihin perustuneen teemajaan mukaisesti sekä tarkennetusti pienempiin ylä- ja alakategorioihin. (Rantala 2015, 110–112.) Yhteensä temaattisia pääkoodeja oli 12. Genrejaon mukaisia olivat musiikki, liikkuva kuva ja tekstit, sekä lisäksi temaattiset yläkoodit esimerkiksi paikka, aika, sosiaaliset suhteet, vaatteet, seksuaalisuus ja identiteetti. Alakoodeja olivat esimerkiksi leikki, tanssi, opettaja, perhe, ulkonäkö ja tunteet. Teemoittelua ja vertailua tehdessäni kiinnitin huomiota olennaisimpiin, esimerkiksi usein esiintyviin asioihin, ja tein samanaikaisesti huomioita tutkimusintressin kannalta erityisistä kohdista. Aineiston muodostuksen eri vaiheissa tutkimuskysymysten kannalta kiinnostavat teemat ja tärkeimmät analyttiset kategoriat hahmottuivat ja niiden pohjalta lähdin järjestelmällisesti analysoimaan aineistoa. Esitin aineistolle kysymyksiä: mitä muistetaan ja miksi, millaisin painotuksin mitään muistetaan yksilöiden henkilökohtaisessa kerronnassa ja millaisiksi muodostuvat ryhmien keskinäiset tulkinnat?

Laadullisen sisällönanalyysin tarkoituksena ei ole tuottaa kaiken kattavaa kokonaiskuva aineistosta vaan keskittyä tutkimuskysymysten kannalta oleellisiin teemoihin ja näkökulmiin. Sisällönanalyysi on myös varsin joustava tutkimusote, sillä se voi sisältää niin kvantitatiivisia kuin kvalitatiivisia elementtejä. (Seppänen 2005, 146.) Temaattista luentaa täsmänsi lähilukeminen, josta etenin kohti tulkintoja. Lähiluvussa on kyse saman tekstin useaan kertaan lukemisesta. Lukeminen eri kerroilla ei ole samanlaista, vaan lukea voidaan eritellen, katkonaisesti, eri yksityiskohtiin keskittyen. Prosessissa on mukana myös kirjoittaminen sekä muistiinpanot ja merkinnät eri lukukerroilta. (Pöysä 2010, 338–340;

2015, 30–33.) Tutkimuksessani lähiluku tarkoittaa aineistojen tarkkaa kuuntelua ja tulkintaa. Koska aineistoni on niin laaja, en ole soveltanut lähilukua sen alkuperäisimmässä mielessä eli lyhyen tekstin läpikotaisin lukemisena (Pöysä 2010).

Analyysiprosessissa jatkuva analyysin tarkistaminen, uudelleen analysointi sekä nauhojen kuuntelu ja niihin palaaminen ovat keskeistä. Koska muisteluaineiston alkuperäinen muoto on suullinen, on keskustelun nauhoitus alkuperäisin aineisto, ei sen litteraatio. (Kortelainen 2008, 78, 80, 85; Thompson 1987/1988, 108.) Lähilukua tehdessäni palasin myös itse keskustelutilanteeseen mielessäni tai nauhoja kuunnellen: millaisia tunteita tai äänenpainoja muistelija käyttää ja mitä ne kussakin yhteydessä tarkoittavat?

Muistelukerronnan lähilukeminen sisältää myös paljon narratiivisen tutkimuksen elementtejä. Kertomuksen tutkimus voidaan ymmärtää väljäksi metodiseksi viitekehyykseksi. Matti Hyvärinen (2006) on esittänyt, että jokainen käyttää hieman eri tavoin ja eri suhteessa kerronnallisia keinoja itsensä ja identiteettinsä ymmärtämisessä. Tutkimukseni muistelijat kertovat episodimaisia muistelukertomuksia, joista on välillä vaikea hahmottaa ehyttä tarinaa, koska niissä siirrytään nopeasti tapahtumasta toiseen. Tämä on toki muutenkin tyypillistä muistelukerronnalle. Kertomuksen analyysi ei kuitenkaan tarkoita vain yhtä vakiintunutta metodia, joka etenisi ennalta sovittujen vaiheiden kautta, vaan kyse on enemmänkin tutkijan käytössä olevien erilaisten analyyttisten välineiden soveltamisesta kuhunkin aineistoon tutkimuskysymyksiä valaisevalla tavalla (Hyvärinen 2010, 90; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005/2009). Tutkimuksessani sovellan narratiivisuuden analyysia teemoittelun, lähiluvun ja sisällönanalyysin yhtenä elementtinä.

Analysoin erilaisia aikalaistekstejä, koska halusin selvittää, mitä suomalainen tyttöenergia käsitteenä aikalaispuheessa tarkoitti, ketä ja mitä asioita siihen yhdistettiin ja millaisissa yhteyksissä siitä puhuttiin. Taustoittavien aikalais- ja media-aineistojen tarkastelussa diskurssianalyysia¹³ lähellä oleva lähilukemisen ote painottuu. Lisäksi saadakseni selville, miltä tyttöenergia näytti, mitä ja ketä siihen kuului, aloin muistelutapaamisten päätyttyä

13. Diskurssianalyysi on määritelty ”sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9–10).

hahmotella tyttöenergiaan liitettyä populaarikulttuuria visuaalisesti, ja otin kaikki aistit käyttöön: koostin työhuoneeni seinälle päivittäin katseltavaksi lajityypeittäin kuvakollaaseja muistelukeskusteluissa useimmin esille tulleista ja merkittävimiksi nousseista hahmoista ja tuotteista. Saara Särmän (2014, 2016) käyttämä feministinen kollaasimetodologia eli leikkisä luovuutta ja kokeilevuutta edistämään pyrkivä tutkimuksen tekemisen tapa innosti työstämään kollaasia yhä pidemmälle. Kollaasien avulla itselleni muodostui selkeämpi kuva esimerkiksi siitä, kuinka moninaiset hahmot tyttöenergiaa edustavat. Tyttöenergiakulttuurin representaatioita läpikäydessäni tein muistiinpanoja, kirjasin juonikuvauksia ja omia nykyhetken katsomis- ja lukukokemuksiani. Työt eivät aina jääneet työhuoneelle, vaan luin iltaisin nuortenkirjoja, etsin divareista vanhoja lehtiä, haravoin kirpputoreja vanhojen levyjen toiveissa, itkin ja nauroin omia nuoruuden päiväkirjoja, valokuvia ja kirjeitä selatessani sekä kuuntelin yhä uudelleen eri ihmisten hyvin samanlaisia muistoja lähes aina kun tapasin jonkun ikäiseni, jonka kanssa tutkimusprojektista tuli puhe.

Tutkimusta aloittaessani pohdin erityisen paljon omaa tutkijapositiotani ja sitä, kuinka tiedon tuottamiseen vaikuttaa se, että tutkin samalla myös omaakin menneisyyttäni. Myöhemmissä vaiheissa esiin nousivat kysymykset tutkimukseen osallistuneiden muistelijoiden keskinäisistä suhteista ja heidän suhteestaan minuun. Muistitietotutkimukseen, samoin kuin feministiseen tutkimukseen, joihin tietoteoreettisessa ja metodologisessa mielessä sitoudun, liittyy aina tutkijasubjektin itsereflektio (Heikkinen 2010; Liljeström 2004). Itsereflektio tarkoittaa tutkijan sitoumusten auki kirjoittamista, esimerkiksi sellaisia asioita kuten sisä- ja ulkoryhmäläisyys, oma paikantuminen erilaiset taustamuuttajat huomioiden, tutkijan oman roolin ja muistin merkitys sekä suhde tutkimuskohteeseen. Muistitietotutkimuksessa refleктоivalla paikantumisella on koko tutkimuksen teon prosessissa keskeinen sija, sillä muistin ja kerronnan totuudet ovat aina subjektiivisiin näkökulmiin sitoutuneita, epätäydellisiä ja keskeneräisiä. (Fingerroos & Haanpää 2006, 41; Fingerroos 2010, 73.)

Muistaminen ryhmässä on yhteinen prosessi, joka vaatii molemminpuolista ymmärrystä. Haastattelijan asettamalla kysymyksillä on kuitenkin aina arvolataus ja suuri merkitys. (Thompson 1987/1988, 121, 135). Koen, että vertaisroolini muisteluryhmissä edesauttoi ymmärtämään monia yhteisesti jaettuja yleisiä kertomuksia. Osallistumiseni keskusteluun oli luonnollista: samaan sukupolven kuuluvana ja tutkimuksen kohteena

olevan ilmiön nuorena kokeneena olin yksi muistelijoista. Samalla kun olin tutkija, ohjaaja, keskustelunvetäjä ja haastattelija, olin myös tuttu, kaveri, vertainen ja osallistuja. Frigga Haugin muistelutyömetodissa tutkijan rooli ja siihen liittyvä asiantuntijuus viedään lähtökohtaisesti pidemmälle. Tutkija siirtyy tutkimuksen teon subjektin lisäksi sen objektiksi, aitoon dialogiin tietämisen prosessissa. (Liikkanen 2000, 142–143.) Tätä periaatetta pyrin tutkimuksessani noudattamaan.

Jo tutkimukseni alkuvaiheessa mietin paljon sitä, kuinka kykenen tutkijana olemaan riittävän kriittinen tilanteessa, kun olen itse kokenut ainakin osan tyttöenergiakulttuurista voimauttavana. Olen ratkaissut asian siten, että reflektoin omaa rooliani jatkuvasti tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja että pyrin erottamaan ja tuomaan esille muistelijoiden omia tulkintoja kokemuksistaan. Kuten grunge-musiikin muistoja tutkinut Catherine Strong (2011, 3), myös minä koen, että jokaisessa kohdassa, jossa analysoin muistelijoiden puhetta ja kokemuksia, myös osa minusta käy läpi samaa tulkinta- ja reflektointiprosessia, jota muistelijat muistelutilanteissa ja myöhemmin kävivät.

Itsereflektion nimissä on mainittava, etten ole sellainen populaarikulttuurin suuri fani tai kuluttaja, että osaisin esimerkiksi luetella ulkoa *Buffy Vampyyrintappajan* tärkeät repliikit tai tietäisin minkä vuoden levyltä Britney Spearsin ”Baby One More Time” -hitti löytyy. En myöskään ollut aikoinani Spice Girls -fani. Tyttöenergiakulttuurin rinnalla kasvaneena, sitä seuranneena ja siitä innostuneenakin tutkin kuitenkin myös omaa historiaani, en niinkään itselleni vierasta. Koenkin, että tyttöenergiakulttuuriin osallistuneena ymmärrän ilmiötä ja sen naiskokemusta erityisellä tavalla. Samaan aikaan minulla on aiheeseen myös tutkijan kriittinen, tulkitseva ja laajempiin yhteyksiin tutkittavaa aihetta suhteuttava ote.

Koska tutkimusaihe on läheinen sekä minulle että muistelijoille, suhteemme siihen on nostalgisesti värittyä. Tämän nuoruuden muisteluun liittyvän nostalgisuuden tiedostan ja otan sen vakavasti tulkinnoissani huomioon. Tutkimusprosessin aikana olen tehnyt monia aikamatkoja omaan menneisyyteeni, pohtinut ja käsitellyt omaa henkilöhistoriaani ja palannut kipeisiin muistoihin. Menneeseen olen matkannut monissa paikoissa, joskus yllättävissäkin hetkissä. Erityisesti aktiivisin muisteluryhmien vaihe keväällä 2012 toi omat muistot ja esimerkiksi ala-asteen koulukaverit öisin uniini. Kävin mielessäni läpi aihetta ja omia kokemuksiani yhä uudelleen, kuulemani muistot sekoittuivat omiini,

ja omaksuin esimerkiksi tutkimukseeni osallistuneiden muistelijoiden käyttämää sanastoa omaan puheeseeni. Vaarana ovat tällöin tutkijan tulkinnoissaan tekemät ”automatismit”, tutkijan hairautuminen siihen, että hän sisäänkirjoittaa omia kokemuksiaan tai tietojaan kuulemiinsa muistoihin ja tekemiinsä tulkintoihin. Tällaisessa tilanteessa tutkijan on palattava aineistojen tarkkaan lähilukemiseen. Kirjoittamisessa on tällaisen vaaran edessä pidettävä mielessä ja tuotava esiin muistelijan ja tulkitsijan äänen välinen ero sekä reflektoitava sitä, mihin tutkijan tulkintani kussakin kirjoitustilanteessa perustui. (Pöysä 2015, 30, 41.) Tiedostettuna sukupolvikokemuksesta tulee tutkimuksen tulkintaresurssi ja tutkijan itseymmärryksen väline. Itsereflektion ja omien muistojen kierteessä on myös pakko käydä itsekin pohtimaan sitä, kuka on ja mistä tulee. (Elfving 2006, 198.)

Jälkikäteen ajateltuna myönnän, että olin tutkimukseni alussa ja muistelutapaamisissa itse äärettömän innoissani muistelusta ylipäänsä. Muistelutapaamisia nyt muistelllessani huomaan, etten välttämättä ollut aina tyynen rauhallinen ja neutraali tutkija vaan myös innokas vertainen. Ajoittain saatoin olla – yhtäältä tutkijana, joka saa esioletuksilleen tukea aineiston äärellä, toisaalta vertaisena, joka on jakanut samoja kokemuksia – jopa liiankin innoissani. Tiedostan ja otan huomioon sen, että oma innostukseni muistelua kohtaan tutkimuksen alussa on vaikuttanut tutkimukseni alkuasetelmaan, esimerkiksi tarkoin ja huolella pohtimani muistelijoita etsivän mainoksen sanavalintoihin: tekstissä kutsutaan osallistujia mukaan ”yllättymään kuinka hauskaa yhdessä muistelu voikaan olla”.

Ilmaisun taustalla oli kuitenkin kokemukseni ensimmäisissä ryhmissä työskentelystä. Niissä koettiin pääosin mukavia yhdessä jakamisen hetkiä, joihin sisältyi paljon naurua, mutta myös vaikeiden ja kipeidenkin tarinoiden muille jakamista. Näistä ryhmistä saamieni kokemusten perusteella minulle syntyi mielikuva siitä, että muistelu, jopa nolojen tai vaikeiden asioiden kertominen ja jakaminen ryhmässä voi muuttua ”karnevalistiseksi” ja hauskaksi (Lähteenmaa 2001, 57–58). Lisäksi muistelun on tunnistettu yleisesti olevan luonteeltaan sellaista, että mennyttä parannellaan nykyhetken kannalta edullisemmaksi ja myönteisiä asioita muistellaan mieluummin kuin ikäviä. (Peltonen 2003, 13; Raninen-Siiskonen 1999, 33.) Muisteluryhmien toiminnan alkaessa koinkin muistelun enemmän myönteisenä asiana, mutta tutkimusprosessin myötä muisteluun ja muistelun eri sävyihin liittyvä problematiikka on näyttäytynyt uudella

tavalla, minkä olen pyrkinyt huomioimaan monin eri tavoin analyysissäni. Esimerkiksi hauskuus, nauru ja katarttinen puhdistautuminen nolon tai kipeään muiston kertomisen päätteeksi (Saarenheimo 1997, 118–119) on aineiston analyysin kannalta monella tavoin tärkeää, mutta myös varsin ongelmallista. Ikävien asioiden välttely muistelussa ja toisaalta naurunsekainen ryhmämuistelu onkin ajoittain tuottanut haasteita tulkinnoissa: joskus äänenpainot voivat vihjata ikävään kokemukseen, mutta samalla on myönnettävä, että vaikenemisen syyt ja erilaiset sävyt kokemuksissa voivat osittain jäädä piiloon.

Muisteluryhmien mainoksessa esitin ryhmien toiminnan motiiviksi nuoruuden muistelemisen yhdessä ja fokusoin muistelun populaarikulttuurin tyttöenergiaan. Oma tutkimuksellinen tavoitteeni oli saada muisteluryhmien tapaamisista hyvää tutkimusaineistoa, jonka avulla pystyn vastaamaan tutkimuskysymykseeni tyttöenergian kokemisesta ja sen tulkittamisesta nykypäivän perspektiivistä. Osallistujien osalta tavoitteenani oli tarjota heille mielekäs kokemus ja mahdollisuus keskustella kokemuksista vertaisryhmässä.

Olin myös alusta lähtien toivonut, osin feministisen muistelutyön innoittamana, että ryhmän jäsenet voivat samalla tehdä identiteettityötä katsoessaan omaan nuoruuteensa ja pohtiessaan naiseuttaan ja naiseksi kasvamistaan. En kuitenkaan lähtenyt liikkeelle tästä identiteettityön ja refleksiivisyyden ajatuksesta, vaan halusin kuulla muistoja populaarikulttuurisesta ilmiöstä. Koska populaarikulttuuriset muistot eivät sijoitu aina tarkasti oman elämän vaiheisiin, yhdessä muistelu oli aiheen puolesta toimivin ratkaisu. Lisäksi teematapaamiset ja populaarikulttuurinen aihe tarjosivat muistelulle eri tasoja, joille asettumisestaan osallistuja pystyi tekemään ratkaisunsa itse muistelutilanteessa. Toiset kertoivat esimerkiksi hyvinkin henkilökohtaisesti hankalasta ruumissuhteestaan tai kiusaamisesta, kun taas toiset jäivät näistä teemoista keskusteltaessa hiljaisiksi, mutta heidän oli kuitenkin mahdollista osallistua keskusteluun populaarikulttuurisen kuvaston tasolla. Tämä mahdollisuus valita keskustelun eri tasojen väliltä vaikutti siihen, millaiseksi aineisto muodostui. Ajattelen että muisteluun osallistumista helpotti myös se, että jokainen sai valita, millä intensiteetillä keskusteluun ja eri aiheiden käsittelyyn osallistuu.

Ryhmämuistelun ongelmallinen puoli on kuitenkin juuri se, että vaikeat asiat, joita muut ryhmäläiset eivät tunnista tai jaa, jäävät ehkä kertomatta. Ne voivat toki olla myös sellaisia kokemuksia, joiden jäljille ei välttämättä

edes yksilöhaastattelussa ja suoraan kysymällä pääsisi. Ryhmämuotoisuus siis vaikuttaa yhdessä tuotettuun aineistoon myös ongelmallisella tavalla: se rohkaisee samankaltaisiin ääniin. Ryhmämuistelutilanne tuottaa tietynlaista muistelupuhetta, johon vaikuttavat lukuisat eri seikat, erityisesti kuitenkin ryhmän muut jäsenet omine muistoineen. Tällä on vaikutuksensa aineistoni muisteluiden sävyihin. Ryhmämuotoisuus voi tuottaa esimerkiksi vääristyneitä käsityksiä siitä, että ryhmäläisten enemmistön mielipide olisi koko ryhmää edustava kanta. Näkemykseni mukaan valtaosa muistelijoista kuitenkin uskalsi tuoda esille myös erilaisia kokemuksia ja haastaa sekä ryhmässä eniten edustettua kokemusta että minun esittämiäni esioletuksia. Esimerkiksi nuortenkirjailija Tuija Lehtisen tuotanto, jota itse olin nuorena lukenut ja josta muissa ryhmissä oli aiemmin puhuttu paljon, ei eräässä ryhmässä herättänyt juuri keskustelua eikä muistelijoista kuin yhdellä ollut siitä sanottavaa, mitä ihmettelin ääneen. Kun summasin seuraavassa tapaamisessamme kirjallisuusteemasta esille tulleita nimikkeitä, muistelijat jatkoivat listaukseni perään jopa naljaillen: ”ja Aion järkytystä kun myö ei oltu luettu Tuija Lehtistä”, ”sitä piti käsitellä eniten”, ”niin niin se oli tärkeä [naurua]” (Alina ja Hannele, JpaN 21.2014). Näin muistelijat kommentoivat tapaamisen kulkua ja edellisessä tapaamisessa tutkijana esille tuomiani ennako-oletuksia siitä, että Lehtinen olisi koko sukupolvelle tuttu sekä siitä, mitä olin vertaisena kokijana itse tapaamisessa kertonut.

Vaikka tutkijana olinkin muisteluryhmiä kootessani ajattelemtuuttani ohjannut ryhmien toimintaa mukavana mahdollisuutena palata menneeseen, pyrin tutkijana itse muistelutilanteissa tuomaan esille myös muistelun muita puolia. Halusin esimerkiksi selvittää, mikä tyttöenergian kuvastossa tai viestissä oli ollut itselle hankalaa tai vaikeaa ja mitä siinä mahdollisesti tietoisella tavalla vastusti. Muistelutilanteissa pyrin tietoisesti kysymään sitä, millaisia erilaisia kokemuksia muistelijoilla oli sekä tarkistamaan, edustaako esitetty näkemys koko ryhmän mielipidettä.

Yleisesti voi sanoa, että käsitykseni mukaan muisteluryhmään osallistuminen oli monelle muistelijalle positiivinen kokemus – erään muistelijan sanoin ”ihanaa” – ja ajoittain nostalgista. On kuitenkin huomattava, että kokemus saattoi olla myös raskas, koska osallistujien täytyi muistella myös aikoja, jotka olivat olleet itselle ikäviä tai vaikeitakin. Tutkijana voi kokea yhtä aikaa sen, että yhtäältä ilahtuu saadessaan jonkun ihmisen pohtimaan omaa elämäänsä, ja että toisaalta taas huolestuu ja hämmentyy: minäkö

sen aiheutin (aiheesta myös Laakkonen 2015, 77–78)? Esimerkiksi omaa elämää koskevien henkilökohtaisten kipeiden muistojen ja kokemusten kuten avioeron tai läheisten kuoleman mieleen palauttaminen voi tutkimushaastattelun myötä aiheuttaa ahdistusta, vihaisuutta tai vaikkapa katkeruutta. Henkiset haitat ja epä mukavuuden tunteet eivät ole ennalta ennustettavissa tai mitattavissa, eivät myöskään myönteiset tunteet tai osallistumisesta aiheutuva mahdollinen ilo. (Kuula 2006a, 56, 63, 160–161; 2006b.) Koska muistelu oli ensimmäisissä haastatteluissa herättänyt ennen kaikkea myönteisiä nostalgisia kokemuksia¹⁴, en ollut ehkä varautunut tarpeeksi mahdollisiin haittoihin, joita osallistujat muistelemisen myötä joutuivat kohtaamaan heidän palatessaan sellaisiin muistoihin, jotka he olivat jo halunneet unohtaa. Katkeruus mennyttä kohtaan heräsi aika ajoin, kun muiden osallistujien kokemuksia verrattiin omiin kokemuksiin. Muiden muistojen kuulemisen myötä eräs muistelija kertoo ajatelleensa omaa elämäänsä: ”Harmittaa että on tavallaan ollut niin kiltisti aina. Että oisin voinut vähän enemmän kapinoida. Tavallaan harmittaa, että olen jättänyt asioita tekemättä ihan siksi etten kehtaa.” (JpaN 22.2014.)

Tiedostettuani nämä edellä kuvaamani tutkimusasetelmaan liittyvät haasteet, olen aineistoa myöhemmin analysoidessani pyrkinyt erityisesti kiinnittämään huomiota ja etsimään vastustavia ääniä ja kommentteja, ja tehnyt tätä esimerkiksi konkreettisesti kuuntelemalla tarkkaan äänenpainoja ja vaikenemisiä. Analyysissäni olen tuonut mahdollisimman paljon näitä seikkoja esille, samoin kuin ryhmämuotoisuuden ja omien tutkijan ennako-oletusten mahdollisia vaikutuksia muistelijoiden näkemyksiin sekä tuloksiin. Kirjoittaessani tutkimustekstiä olen pyrkinyt pitämään eettiset näkökulmat mielessä ja tuomaan ne näkyviksi.

Tutkimuksen lähdekriittinen kysymys liittyy muisteluaineiston edustavuuteen ja siihen kuinka yleistäviä tulkintoja yhteensä 30 naisen (mukaan lukien minut itseni) muistelukerronnan perusteella tyttöenergian kokemuksista ja merkityksistä voi tehdä. Ensinnäkin on selvää, että

14. Nostalgia on läsnä tapahtumissa ja tilanteissa, joihin aikalaiset kokoontuvat muistelemaan (Miettunen 2009, 249). Voimakkaan nostalgiset olivat ”kiitosbileet”, jotka järjestin tutkimukseen osallistuneille muistelurupeaman päätteeksi. Tilaisuudessa muisteltu populaarikulttuuri sai muodon, kun kuuntelimme ja katsoimme musiikkivideoita, täytimme ystävänkirjan sivuja, söimme ja joimme ”aikakauden” herkkuja. Näin muistelu muuntautui nostalgiseksi kokemukseksi, jossa pala mennyttä koettiin nykyhetkessä. Nostalgia voi ilmetä muistelijoiden menneeseen kohdistamassa kaipuussa ja toiveissa samankaltaisen toiminnan ilmaantumiseksi (Miettunen 2009, 250).

tyttöenergiailmiöön kriittisesti suhtautuneet, sitä vastustaneet ja jopa vihanneet eivät olleet mukana muistelussa. Olen myös tiedostanut, että tutkimukseni alkuasetelma, muisteluryhmien kokoaminen kulttuurisen tyttöenergiailmiön ympärille, ei tuota ilmiöstä kaikenkattavia kokemuksia. Johtopäätöksiä ei voi tehdä koskemaan kaikkia suomalaisia naisia, eivätkä kaikki muisteluryhmissä jaetut kokemukset ja tulkintani niiden merkityksistä koske täysin kaikkia osallistuneita muistelijoitakaan. Kuten Tuija Saresma (2010, 63) toteaa, tutkimus voi parhaimmillaankin tavoittaa vain hetkellisesti pienen osan kokemuksistamme, sillä ihmiset niin muistelijoina kuin tutkijoinakin ovat aina paikantuneita omine resursseineen sekä kulttuurisine pääomineen tiettyyn maailmaan. Lähtökohtaisesti olen ollut kiinnostunut juuri tyttöenergiailmiön kohderyhmän kokemuksista – ja ilmiön laajemmista yhteyksistä, kuten sen postfeministisestä luonteesta – haluten löytää vastauksia yhdessä ryhmänä pohtimisen ja tulkitsemisen avulla. Kyseessä on erilaisista näkemyksistä ja kertomuksista koostettu tulkinta tyttöenergiasta. Aineisto on tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tuottamaa, ja koskee heidän tekemiään tulkintoja asioista. Tutkijan tekemä analyysi puolestaan on lopulta kuitenkin tuotettu tutkijan näkökulmasta. Näin tutkimus itsessään on sosiaalinen konstruktio, joka on syntynyt vuorovaikutuksessa. Tutkijana olen vastuussa tehdyistä tulkinnoista, ja ne ovat ensisijaisesti minun tulkintojani. (Knuutila 2010, 19–20; Puusa 2011, 73; Pöysä 2015, 158.)

Tutkimustulosten näkökulmasta tutkimuksen eettisyyttä voi edistää antamalla tutkittavien tarkistaa tekstin raakaversioita ja pyytää heiltä kommentteja tutkijan tekemiin tulkintoihin (Vakimo 2010, 103). Esimerkiksi Kaisu Kortelainen (2008, 53–54) ja Taina Ukkonen (2000) ovat pyrkineet huomioimaan muisteluun perustuvan tutkimusaineistonsa kertojat ja tuottajat siten, että tieteellisen yhteisön lisäksi tekstejä on lukenut myös osa haastateltavista, jotka ovat kommentoineet ja ehdottaneet korjauksia. Kortelainen toteaa, että haastateltavilta saaduista kommenteista paljastuu muistitiedon yksi ominainen piirre eli aineistojen tulkinvaraisuus eri konteksteissa. Kun muistelupuhe irrotetaan alkuperäisestä asiayhteydestä tutkimuskäyttöön, on mahdollista, että tutkija tulkitsee muistelijoiden kertomia yksityiskohtia virheellisesti. Omassa tutkimuksessani annoin mahdollisuuden tutkimukseen osallistuneiden kommentoinnille käsikirjoituksen loppuvaiheessa. Tutkimuksen käsikirjoitus oli PDF-muodossa suljetulla verkkosivulla tutkimukseen osallistuneiden tutustumista varten

kuukauden ajan lokakuussa 2017. Valtaosa ei kommentoinut käsikirjoitusta lainkaan. Neljä osallistujaa lähettivät viestin ja kertoivat tarkistaneensa erityisesti omia kommenttejaan todeten samalla aineiston käsittelyn asianmukaiseksi.

Haluan tutkimuksessani oman ääneni lisäksi kuuluvan myös kaikkien niiden muistelijoiden äänen, jotka jakoivat arvokkaita kokemuksiaan ja muistojaan tutkimustani varten. Koen muistelijat kanssatutkijoiksi, koska aineisto on yhteistyön tulos. Se, että tekstissä tuon esille muistelijoiden oman tavan kertoa ja tulkita tutkittavaa aihetta, on eettinen ratkaisuni ja pyrkimykseni kunnioittaa muistelijoita. Tämä ryhmien yhdessä tekemä tulkinta, sukupolven ääni kuuluu kaikissa analyysiluvuissa. Aikalaisaineistojen analyysi kontekstualisoi ilmiötä läpi tutkimuksen, mutta erityisesti sitä käytetään luvussa neljä, jossa ilmiö sijoitetaan tarkemmin nimenomaan Suomen kontekstiin. Analyysiluvuissa viisi ja kuusi muistelukerronta on keskeisessä roolissa. Siinä kuvaan ja analysoin 1980-luvulla syntyneiden tyttösukupolven kuuluneiden yksilöiden muistoja. Luvussa seitsemän puolestaan muistelijat edustavat yhdessä sukupolvensa yhteistä ääntä ja tulkintoja.

4 Tyttöenergiailmiö Suomessa

Tämä luku kuvaa tyttöenergiaa kulttuuri-ilmiönä Suomessa. Luvussa lähestyn tyttöenergia-käsitteen määrittelyä kolmesta tulokulmasta käsin: aikalaisaineistoista, muistelijoiden ymmärryksestä sekä muistelijoiden nimeämien representaatioiden analyttisestä järjestämisestä. Analysoin käsitteen käyttöä, ymmärtämistä ja kehittymistä suomalaisessa kontekstissa.

Tässä luvussa tarkastelu on tarkoituksellisesti moniaineistoinen. Luvun tehtävänä on johdattaa lukija syvemmälle käsitteen ja ilmiön ymmärryksessä, jota vasten seuraavien lukujen muistelukertomuksien tarkastelu on mielekkäämpää. Ensimmäisessä alaluvussa taustoitan aikalaisaineiston valossa sitä, mitä tyttöenergia tarkoitti ja millaista tyttöenergiakulttuuria meillä oli eli mitä erityispiirteitä nimenomaan suomalaisen tyttöenergiakulttuuriin kuului. Toisessa alaluvussa tarkastelen tyttöenergiaa muistelijoiden määrittämien keskeisten piirteiden avulla ja suhteutan ilmiötä postfeministiseen kulttuuriin. Lopuksi analysoin tyttöenergian representaatioita.

Emile Zaslow (2009, 3) tulkitsee tyttöenergian edustavan erityistä diskursiivista hetkeä tyttöjen kulttuurihistoriassa. Sana saattaa herättää jokaisessa kuulijassa jonkin miellelyhtymän, mutta kohderyhmään kuuluneet ymmärtävät sen erityisellä tavalla. Tyttöenergian käsite ei ollut tutkimukseni muisteliijoillekaan aina helppo eikä tyttöenergia tarkoittanut kaikille täysin samaa asiaa. Kun ryhmässä keskusteltiin siitä, mitä tyttöenergia käsitteenä on, koettiin myös turhautumista: toisinaan oli epäselvää, mitä kukakin osallistuja tyttöenergialla tarkoitti tai mitkä aihealueet nuoruudesta kuuluvat tyttöenergian piiriin. Määrittelyn vaikeudesta huolimatta jokainen ryhmä muodosti neuvotellun käsityksen tyttöenergiasta, minkä pohjalta myöhempi keskustelu käytiin. Luvussa 4.2. kerron ryhmissä tehdyistä määritelmistä ja tyttöenergian suhteuttamisesta osaksi historiaa ja nykypäivää.

*Ne ei tahdo mua
ne tahtoo Ingalsin Lauran
essussaan kiltisti tottelemaan
mut vielä mä nousen ja maailmalle nauran
vielä joskus teen niin kuin huvittaa
ja niitä kaduttaa*

Maija Vilkkumaa, ”Ingalsin Laura” (2001)

4.1 Aikalaisaineistojen tyttöenergia

Tässä alaluvussa analysoin suomalaista tyttöenergiakulttuuria aikalaisaineistojen pohjalta. Aloitan siteeraamalla Ylen näyttämää ohjelmaa *Retrolissun ysärit* (2013), jonka ensimmäisessä osassa juontaja summaa tyttöenergian tarinan seuraavasti:

Seksi, valta ja nauru kietoutuivat yhdeksi isoksi superpalloksi, joka nimettiin Lontoon Camdenissa girl poweriksi. [...] feminismiin kolmas aalto syntyi ponarit päässä vuonna 95. Brittiläinen punk-kaksikko Shampoo hoilas biisissään ’Girl power’, ettei ne haluu olla poikii vaan tyttöi, ja vuotta myöhemmin olikin girl powerin suuri vuosi: Spice Girlsien esikoislevy ilmestyi. (*Retrolissun ysärit*, 1. jakso¹⁵.)

Kuten moniin muihinkin maihin, myös Suomeen tyttöenergian käsite ja ilmiö levisivät vasta Spice Girls -yhtyeen myötä. Tyypilliseen tapaan ennen internetiä, kansainväliset ilmiöt tulivat Suomeen pienellä viiveellä. Edeltävän sitaatin lisäksi *Retrolissun ysärit* tiivistää tyttöenergian tulon Suomeen varsin ytimekkäästi: ”1990-luku alkoi virallisesti Madonnan *Blonde Ambition* -kiertueesta [...] viidentoista sentin kengänpohjat kohottivat tyttöenergian uudelle tasolle. Spaissarit kävivät Suomessa ja Nylon Beat kikatteli.” (*Retrolissun ysärit*, 1. jakso.)

Populaari aikalaiskeskustelu Suomessa noudatti pitkälti samaa kaavaa kuin tyttöenergiailmiötä tulkitseva akateeminen keskustelu: toisaalta oltiin huolissaan tytöistä yliseksuaalisen kuvaston keskellä, toisaalta korostettiin tyttövoiman myönteisiä puolia. Helena Saarikoski (2009) on koontanut suomalaisen kulttuurilehdistön Spice Girlsä käsittelevän artikkelikor-

15 Ylen vuonna 2013 näyttämä kymmenosainen *Retrolissun ysärit* sarja, (<http://areena.yle.fi/1-2032059> luettu ja katsottu 7.12.2015), tallenne saatu myös Yleltä tammikuussa 2014.

puksen vuosilta 1997–99. Kulttuurilehdistön keskustelu oli päivälehtiä perusteellisempaa, ja siksi se edustaa hyvin ilmiöstä käytyä julkista keskustelua, vaikka se keskittyykin yhteen yhtyeeseen. Saarikosken mukaan tuolloin keskusteltiin muun muassa tyttöydestä ja tyttö kuvasta, miehistä ja pojista, ulkonäöstä ja seksuaalisoinnista, faniudesta, kaupallisuuden ja aitouden ristiriidasta, äitiydestä sekä *girl powerista*.

Saarikosken mukaan aikalaisartikkeleille oli tyypillistä asettaa vastakkain nykyinen ja se mitä oli ennen. Uutta oli tyttö, joka oli rohkea, aktiivinen ja aggressiivinen, jopa seksuaalisesti provosoiva. Nyt tytöille olivat avoinna kaikki mahdollisuudet yhteiskunnassa. Uuden tytön vastakohta oli perinteinen tyttömalli, joka kasvatti tytöistä nöyriä, passiivisia ja äideiksi ja vaimoiksi sopivia naisia. Aikalaiskeskusteluissa pohdittiin Spice Girlsien suosion syytä ja sitä, mitä se kertoi ajasta ja erityisesti tyttökulttuurin ja tyttöjen sosialisoinnin tilasta. Artikkelit olivat pääosin myönteisiä: tytöt todettiin niissä terveiksi eikä heidän katsottu olevan vaarassa, Spice Girls -ilmiö oli tervetullut tyttökuvan uudistaja ja tyttöjen itsetunnon kohottaja. Saarikoski painottaa, ettei keskustelu koskenut vain yhtä yhtyettä. Sen sijaan kyse oli monitahoisesta kulttuurikeskustelusta, jota käytiin sukupuoli- ja sukupolvi- sekä media-, kulttuuri- ja kasvatuspoliittisilla sektoreilla, joilla perinteisesti tytöille sopivaa paikkaa yhteiskunnassa on pyritty määrittämään ja pohtimaan. (Saarikoski 2009, 115–117, 119–120.)

Saarikosken (2009) aineisto edustaa mielestäni kattavasti yhden esimerkkisyhtyeen kautta sitä suomalaista keskustelua, joka tyttöenergian ympärillä käytiin myös yleisemmin. Itse keskityn aikalaisaineiston analyysissä ennen kaikkea tyttöenergia-sanana käyttöön ja ilmiöön liittyneeseen keskusteluun. Kontekstualisoin suomalaista tyttöenergia-ilmiötä analysoimalla *Suosikki*-lehtiä, Musiikkiarkiston lehtileikekokoelmien media-aineistoja, *Demi*-lehtiä (1998–2008) ja SKS:n arkiston Leikkiperinne-keruun vastauksia. Kysyn, kuinka Suomessa käytettiin tyttöenergia-ilmausta eri yhteyksissään, mitä sillä tarkoitettiin ja mitä kulttuurisia representaatioita siihen yhdistettiin.

Tyttöenergia syntyi englanninkielisessä maailmassa ja tuli tutuksi pitkälti angloamerikkalaisissa populaarikulttuurin tuotteissa. Kulttuuri on kuitenkin aina paikantunutta ja Suomessakin tyttöenergiaa sovellettiin kansallisiin tarpeisiin. Tyttöenergia yhdistettiin kaikkein vahvimmin pop-musiikkiin; myös asiasanat *tyttöenergia* tai *girl power* tuottavat eniten

musiikkiin liittyviä osumia. Aivan erityisesti sitä käytettiin Spice Girlsin menestyksen aikaisesta naisten tekemästä musiikista. Tämä luku seuraa ilmiön musiikkipainotusta.

Spice Girls ja girl power -puhe

Rakastamme... Tyttöenergiaa

Victoria: Girl Power on pohjimmiltaan itseensä uskomista. Voit saavuttaa mitä tahansa, jos todella keskityt siihen ja tuet toinen toista. Se on ihmisvoimaa, poikavoimaa, homovoimaa, mustaa voimaa, aasialaista voimaa...

Mel B: Voit tehdä mitä haluat. Voit olla juuri niin hullu kuin haluat, niin normaali kuin haluat, tai niin ylpeä tai kovaääninen kuin haluat.

Emma: - Voit olla kuka tahansa! Tyttöenergia on tasa-arvoa sukupuolten välillä. (*Suosikki* 10/1998, 32–34)

Edellä *Suosikin* sitaatissa Spice Girls -yhtyeen jäsenet puhuvat tyttöenergiasta hauskuutena, itsenäisyytenä, itsetuntona ja sukupuolten tasa-arvona. Tämän ymmärryksen oppivat niin median toimijat kuin kuluttajatkin. Muistelu- ja aikalaisaineistossa tulee esille, että erityisen hyvin fanitytöt omaksuivat tämän ”Spice Girls -kertomuksen”, jollaiseksi Helena Saarikoski (2009, 21) tutkimuksessaan nimittää sitä populaarikulttuurin tuotantoa, joka koostuu median välittämästä tietoudesta liittyen yhtyeeseen, sen jäseniin, historiaan ja ideologiaan. Kertomukseen kuului olennaisesti myös se, että kukin yhtyeen jäsenistä edusti erilaista persoonaa.

Tyttöenergiailmiön arjen näkyvimpiä muotoja olikin se, miten pikkutytöt yhtyettä fanittivat ja pukeutuivat idoleidensa mukaisesti. Spice Girls -yhtyettä imitoivat tanssi- ja leikkiryhmät olivat suosittu faniuden muoto, ja suomalaistytöt tanssivat Spice Girls -koreografioita kuten tuollon sadat samankaltaiset kaveriporukat ympäri maailman. Roolileikkiin myös kannustettiin aikalaismedioissa. *Koululaisessa* järjestettiin alkuvuonna 1998 valokuvakilpailu ”Ketä Spice Girlseistä muistutat?”, johon saattoi osallistua lähettämällä kuvan joko itsestään tai kavereiden kanssa ryhmänä (Kuva 1).

Ilta-Sanomien (23.5.1998) viikonvaihdeliite esitteli jutussaan ”Oikeat Spaissarit ovatkin Espoosta!” viidesluokkalaiset tytöt, jotka ennen Spice Girlsin Helsingin konserttia ”tunsivat sanomattoman vahvan *tyttövoiman* virtaavan hermostoonsa” (kursiivi alkuper.) ja päättivät järjestää Itäkeskukseen oman playback-esityksensä (Kuva 2). Humoristiseen,

Kuva 1. Koululaisen Spice Girls -lisäliite vuodelta 1997.

Ketä Spice Girlse istä muistutat?

Ota osaa Koululaisen upeaan kilpailuun. Tyttöenergia jyrää! Ketä Spice Girlseistä juuri sinä muistutat. Voit lähettää pelkästään oman kuvasi tai voit osallistua kavereiden kanssa ryhmäkilpailuun. Muista liittää valokuvaan nimesi, osoitteesi ja ketä tytoistä esität. Jos osallistut porukalla, laita mukaan kaikkien kuvassa olevien nimet ja osoitiedot.

Värikuvien tulee olla toimituksessa 15.1.98 mennessä. Laita kuoreen tunnus Spice Girls, Koululaisen toimitus, PL 125, 00002 Helsinki.

Megamakee kilpailu

MEGAPALKINNOT

Koululaisen raati valitsee kuvien perusteella näkösimmmät Spice Girlset. Kuvat julkaistaan helmikuun Koululaisessa.

1. Palkinto Spice Girls -kamera
2. 5 kpl Spiceworld cd:tä
3. 5 kpl Spice Girls t-paitoja

Mahtavia Spice Girls palkintoja!

Ennen vai Nanna?

Spice Girls Jeffan Spiceworld The Movie maailmanensi-ilta 26. 12. 1997 Englannissa ja Suomessa todennäköisesti 27.2.1998

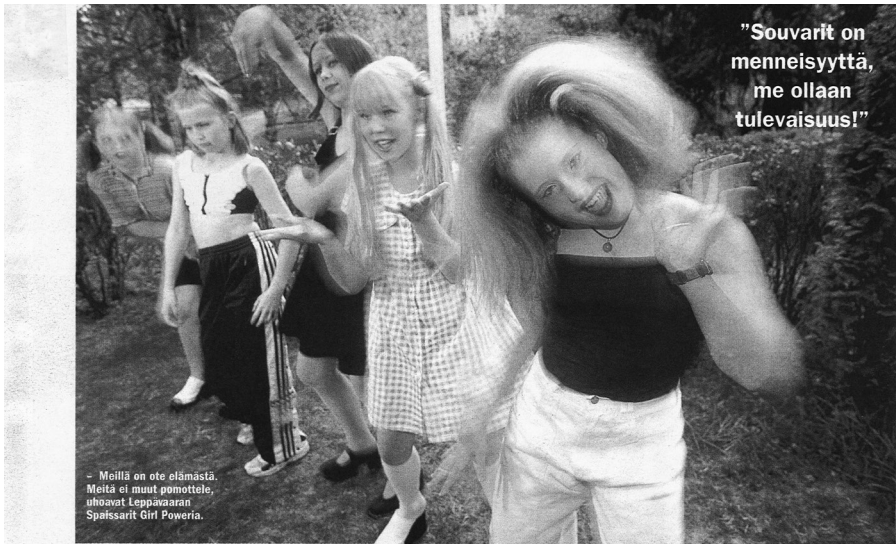

Suomalaiset muistokappat: Nana, Pia, Emma ja Nanna.

Avaat: Pirreita, Kertti, Boccinam, Simulanki, Luommentuolun

mutta arvostavaan tyyliin kirjoitetussa jutussa toimittajan käyttämänä sekä tyttöjen sitaateissa kuuluu varsin vahvana opittu ”spice-kieli”. ”Meillä on ote elämästä. Meitä ei muut pomottele, uhoavat Leppävaaran Spaissarit Girl Poweria.” (Mt.)

Erästä suomalaista Spice Girls -ryhmää edustivat joensuulaiset ”mini-spaissarit” vuonna 1998 (*Yle* 14.7.1998). Ryhmästä tehty Ylen televisiohaastattelu on tutkimukseni pääaineiston, Itä-Suomessa tuotetun muistelun näkökulmasta kiinnostava. Moni muistelijoistani oli vuonna 1998 suunnilleen saman ikäinen kuin dokumentin tytöt. Viiden 11-vuotiaan tytön ryhmä kertoo toimittajalle haastattelussa naisenergian tarkoittavan toisten tukemista ja kaverin puolustamista. Naisten käyttämä voima on älyllistä, kun taas miehet käyttävät lihasvoimaa, sanoo yksi haastatelluista tytoistä. Spice Girls -fanit puhuvat naisenergian ymmärryksestään juuri idoliensa pohjalta: ”nehän on sanonu silleen” ja ”ne ei jätä ketään yksin”. Samalla he antavat esimerkkejä omasta elämästään ja toteavat tyttövoimaa olevan ajatus: ”kyllä myökin pärjätään”. Yksi tytoistä kertoo pärjäämisen esimerkkinä, kuinka on tapellut koulussa luokkalaistaan poikaa vastaan: ”mie vaan tappelin enkä niinku luovuttanut”. Toimittajan kysyessä onko

- Meillä on ote elämästä. Meitä ei muut pomottele, niohovat Leppävaaran Spaisarit Girl Poweria.

Oikeat Spaisarit ovatkin Espoosta!

MIKKO VIENONEN

Areenassa ensi viikolla esiintyvä Spice Girls on huijausta, brittien muovi- tuotteistettua plää-pläättä. Oikeat Spaisarit tulevat Espoon Leppävaarasta.

Eräänä kevätpäivänä Mäskylän koulun viidesluokkaiset Emma, Kati, Satu, Emmi ja Jonna tunsivat sanomattoman vahvan *tyttövoiman* virtaavan hermostoonsa.

- I tell you what I want, what I really really want, tytöt karjaisivat, ja päättivät mennä Helsingin Iräkeskukseen näyttämään junteille, miten peppu heiluu ja mono lentää.

Tytöt ottivat aivan omaloitteisesti yhteyttä Iräkes, ja homma oli sillä selvä. Seuraavaksi he soittivat Ilta-Sanomien, ja tähän on tultu.

Emmi

(Scary Spice)

(Baby Spice)

Emma xx

Leppävaaran Spice Girls esitti Iräkeskuksen lavalla muun muassa megahittinsä *Who Do You Think You Are* ja *Wannabe*. Suksee oli tavaton: rahaa tuli satoja markkoja.

Kyseessä oli play-back-esitys, mutta 12-vuotiaat Spaisarit voisivat aivan hyvin laulaa itsekin. Valiottavasti he eivät suostu myymään itseään levy-yhtiöille.

Spice Girls on tehnyt toistaiseksi vain yhden keikan, mutta maine on jo kova. Esimerkiksi Myyrmässä tunnetaan enenevää kateutta tyttöjen valtavia tienestä ja hurjaa suosiota kohtaan.

- Me ei haluttu Myyrmäniin esiintymään, koska siellä ei ole lavaa. Siellä voi esiintyä vain katusoitajat. Tosi törkeätä, Spaisarit ottavat kantaa suoma-

laisen lavakulttuurin linjauksiin. Millaisia ovat Leppävaaran Spaisarit? Antavatko maailmalla menestyneet kopiot heistä oikean kuvan?

Posh Spicen väitetään olevan entien poikien makuun. Pitääkö paikkansa?

- Nytt tulee riitaa, Satu parahaata.

- En oikeastaan.

- Paitsi kun huvittaa - ja harvoin huvittaa, *Scary Spice* kennekuule.

Sporty Spice diggaa urheilusta, pelaa jalkapalloa ja kannattaa Liverpoolia.

- Joo, mä harrastan jalista, sulkista, ratsastusta ja kuvista, SM-liigasuosikkini on Ajax. Ai ei se oo suomalainen? No pelaa siellä ainakin yksi suomalainen! Kati jyrisee.

Satu

(Posh Spice)

(Ginger Spice)

Ginger

Baby Spice on entinen lapsimalli, josta muutt joutuvat pitämään huolta.

- Mallintöistä ei ole koke-musta, ja kyllä mä oon ihan selvitytyä, Emma vannoo.

- Tikkarinsyöjä se on, *Scary Spice* latistaa jälleen.

Scary Spice itse onkin turskin röyhkeä ja kovaääninen ihminen, jolla on lävistys kielessä ja armeijan ryyssyt päällä.

- Röyhkeä en ole, mutta kovaääninen kyllä, Emmi arvostelee itseään.

- Kielessä sillä ei ole ollut lävistystä, mutta feikki nenässä kyllä, *Baby Spice* paljastaa.

Scaryn pitäisi myös olla musta. Onko hänelle tehty michaeljacksonit?

- Eiei. Rusketun sitten ke-sällä.

Ginger Spicen pitäisi olla kokossin pomo, itsenäinen ja hanna- otsikoihin pyrkijä, joka on kuulemma kuin ananas: sisältä pehmeä, päältä kova ja sitkeä.

- Olen omien teiden kulki- ja, mutta otsikoista en tiedä, Jonna epäilee.

- Ei se ulkoa oo silleen kova. Se on pehmeä päältä ja si-sältä, vakuuttaa *Baby Spice*.

Spaisareiden Girl Power on suorastaan shokeerannut heidän vanhempansa. Emman äiti esi-merkitä oli täysin kläpää päähän klopattu, kun hän kuuli lSille myönemystä lehdistötilaisuudesta. Onneksi hän sai paikan meikk-kaajana, jottei hän täysin jäänyt osattomaksi ältitsemusta.

- Huh. Mä oon täynnä positiivista energiaa, sikshyy Emma kuvassessiosa.

Apua: onks tää sittenkin joku BumsitBumin piilokamera? ■

Kati

Kati

(Sporty Spice)

kaikilla naisilla energiaa, tytöt vastaavat yhteen ääneen että ”on, jos sitä osaa käyttää hyväkseen”. Ujollakin ihmisellä on energiaa, muttei sitä ehkä uskalla näyttää ja sanoa ääneen.

Yhdessä toisiaan täydentäen tytöt kertovat, että ujonkin pitää vain määräilevälle miehelle sanoa: ”nyt mie määrään täällä talossa kaapin paikan”. Kysymykseen onko naisenergia sama kuin tasa-arvo, vastaavat tytöt päällekkäin puhuen yhtä aikaa kielteisesti ja myönteisesti. Hetken kuluttua tarkennetaan sen olevan sama ”joissakin asioissa”. Neuvottelun jälkeen yksi tytöistä toteaa, että ”se energia tarkoittaa muutakin kun pelkkää tasa-arvoa” ja jatkaa myöhemmin: ”siinä energiassa on eri asioita ja se yks on niistä se tasa-arvo”, mikä ”on aika tärkeää siinä” täsmentää toinen. (*Yle* 14.7.1998.) Spice Girls -puhetavan mukaisesti myös nämä tytöt tunnistivat tyttöenergiassa olevan monia puolia, joista he nimeävät ainakin toisten tukemisen, määräilevien miesten vastustamisen, naisten itsenäisyyden ja pärjäämisen sekä kaiken tämän rohkeasti ilmaisemisen.

Spice Girls -yhtyeen Suomen konserttia käsittelevän *Helsingin Sanomien* jutun ohessa oli 11-vuotiaan Maijan haastattelu, jossa tyttöenergiaa myös määritellään tutun Spice Girls -kertomuksen mukaisesti: ”Spaissareiden kuuluisa tyttöenergia on Maijan mielestä villeyttä, rohkeutta ja vähän hulluuttakin. Sitä on Maija vähän napannut itselleenkin.” Jutussa Maija mielti: ”Niiden nimi on Spice Girls eli Maustetytöt. Kaikki mausteet on erilaisia ja jokainen voi valita suosikkinsa. [...] Kyllä mä varmaan joskus ajattelen, että olenpa ollut tyhmä kun oon tuhlannut kaikki rahani Spice Girlsiin.” (*HS* 26.5.1998.) Aikuisten näkökulmaa puolestaan edustavat saman aukeaman pääjutun kommentit: ”Spice Girlsin lahja maailmalle sisältää muutaman svengaavan popbiisin, jotka on maustettu helposti sulavalla pullamössöfeminismillä. Spaissareita kuunneltuaan teinityttö tajuaa, että pojat ovat ihan ällöjä, mutta niitä on mukava kiusata puukeutumalla piukkoihin hamosiin ja meikkaamalla kasvot nätiksi.” (Mt.)

Leikkiperinneaineistossa ”tyttövoima” *girl power* näyttäytyy samana asiana kuin se syy, minkä takia bändiä kerrotaan ihailtavan. Idoleilla on hyvä ääni, kauniita vaatteita, tanssitaitoa sekä tyttövoimaa, mikä mainitaan yhtenä listatuista ihailtavista ominaisuuksista. (Saarikoski 2009, 183–184.) SKS:n Leikkiperinnekeruun omaan suosikkiin liittyvissä vastauksissa on hyödynnetty kulttuurissa jaettua tietoa faniudesta sekä omakohtaisia kokemuksia. Aiheina kirjoituksissa ovat keruuhohjeen mukana tulleiden apukysymysten ohjaamana esimerkiksi omaan suosikkiin

liittyvä tieto, suosikin ominaisuudet, syyt ihailuun, oheistavarat ja niihin käytetty raha, keräilyharrasteet ja fanikäytänteet sekä suosikkiin liittyvät unelmat. Aineisto osoittaa, että Spice Girlsien mediakertomus on opittu, sillä lasten kirjoituksissa kuvataan, kuinka maustetytöt uskaltavat tehdä mitä tahansa, ovat rohkeita ja hulluja. Median puhetapa kuuluu myös, kun vastauksessa kerrotaan yhtyeen menestyksen olleen ”räjähdysmäistä” ja kuvataan ”keikkasuosiota saanutta sinkkua” (Leikkiperinne II, vastaus 0493).

Helena Saarikosken mukaan leikkiperinneaineistossa Spice Girlsien *girl power* tulkitaan voimaksi, tarmoksi, rohkeudeksi, rajuudeksi, hulluudeksi, omavaltaisuudeksi, itsepäisyydeksi ja rajojen ylittämiseksi. Tämä rajojen rikkominen on hauskaa ja hassua, mutta samalla pelottavaakin. Se on rajua, hullua, kuritonta ja hallitsematonta. (Saarikoski 2009, 183–184.) Havaintojeni mukaan tyttövoima, tyttöenergia ja *girl power* vaihtelevat Leikkiperinnekeruun kirjoituksissa Spice Girlsien keskeiskäsitteenä. ”He eivät luovuta, heissä on voimaa” (2099). ”Spice Girlssien tunnussana on Girl Power!” (0294), kirjoittaa puolestaan 11-vuotias vastaaja. Osassa kirjoituksista tämän tunnussanan merkityksen analysoidaan liittyvän esimerkiksi taitoihin sekä itsenäisyyteen. ”Thailen Spice Girlsien laulutaitoa sekä voimaa selvitä ongelmista, eli girl poweria” (0336).

Lasten kirjoituksissa yhtyeen jäsenistä puhutaan kuin omista tutuisista ja heidän tekemisistään tulkitaan ymmärtävällä otteella. Eräs vastaaja kirjoittaa Suomen konserteista ja Gerin bändistä lähtemisestä. ”Aluksi en ymmärtänyt hänen päätöstään, mutta loppujenlopuksi ymmärsin että hänessähän oli Girl Poweria ja hän käytti sitä ja päätti kokeilla omia ’siipiään’” (0488). Toinen vastaaja puolestaan pohtii, kuinka yhtyeen jäsenen avioituminen ja lastensaanti vaikuttavat siihen, että maustetytöistä tulee näiden seikkojen myötä enemmän naisia: ”En tykkää kauheasti siitä kun Mel B ja Vicky saavat vauvat ja menevät naimisiin. Jälkimmäinen on pahempi koska ei se silloin ole mitään TYTTÖ ENERGIAA vaan ’ROUVA ENERGIAA’ yök.” (0534–535). Aikalaiskeskusteluunkin vastaajat ottavat kantaa: ”Spice Girls osaa laulaa ja tekee hyvää musiikkia sekä on hyvä esikuva tytöille.” (0344).

Spice Girlsin maailmankiertueen osana tehdyt Helsingin konsertit toukokuussa 1998 olivat tyttöenergiamailmion ajoituksen keskeinen määrittäjä. Kaksi loppuunmyytyä konserttia keräsivät noin 24 000 kuulijaa Helsingin Hartwall Arenalle. Helsingin konsertit jäivät viisihenkisen

alkuperäisen kokoonpanon viimeisiksi, sillä jälkimmäisen konsertin jälkeen Geri ilmoitti erostaan. Gerin lähtö bändistä on mukana 31:ssä SKS:n kirjoituksessa (Saarikoski 2009, 182), Suomen konsertissa vastaajista oli noin kymmenen. Syksyllä 1998 toteutetun Leikkiperinne II -keruun aikana monen fanius oli jo loppunut. Gerin eron ja Suomen konserttien jälkeen fanius koki kolauksen: ”Vähän sen konsertin jälkeen Geri lähti Spice Girlsistä, ja sen jälkeen en enää ollut Spice Girls fani” (Leikkiperinne I 0479, 11v). ”Näiden tapahtumien jälkeen olen epävarma koko Spicejutusta” (0488). Yksi vastaaja puolestaan toteaa maustetyöistä ”he ovat entisiä idoleitani” (1149). Sekä muistelu- ja aikalaisaineistoissa että viime vuosina julkaistuissa reflektioivissa artikkeleissakin¹⁶ Suomen konsertti, Gerin ero ja Spice Girlsistä luopuminen ovat isoja, tunteikkaita teemoja.

Suomalainen tyttöbändibuumi

Vuosituhanneen vaihteessa kaikki tyttöbändit markkinoitiin Spice Girlsin tavoin kaveriporukoina, jotka ovat etsineet onneaan yhdessä kovalla työllä. Tyttöbändibuumissa jäljittelyllä oli suuri rooli ja usein sen läpinäkyvyys johti epäonnistumiseen. Musiikintutkija Janne Mäkelä (2003, 61) toteaa, että 1990-luvun lopulla *girl power* alkoi olla markkinointikäsitteenä kulu- nut. Se myös menetti merkitystään, kun sen äänekkäimmät puolestapuhajat, brittiläiset maustetyöt katosivat julkisuudesta yhtyeen hajotessa ja rikkoivat tyttöenergian ideaaliin kuuluvan ystävyyden, naislojaalisuuden ja yhteisöllisyyden.

Vaikka Suomen ensimmäisenä tyttöbändinä pidetty Tavaramarkkinat oli toiminut jo 1980-luvulla, alkoi varsinainen tyttöenergiaan kytkeytyvä ilmiö kaupallisin tarkoituksin näkyä ja kuulua vasta 1990-luvulla. Tyttöpopin maihinnousu Suomeen alkoiikin *Iisalmen sanomissa* vuonna 1996 julkaistun artikkelin mukaan Taikapeili-yhtyeestä vuonna 1994. Suomalainen musiikibisnes oli artikkelin kirjoittajan mukaan kirjoitus- hetkellä värikkäämpää kuin koskaan aiemmin ja suomenkielinen tanssipop merkittävin asia sitten punk-aallon. Teksti tiivistää tyttöpopin historiaa: ”Megabändien jälkeen mimmiäjä rävähti kurioositeetista valtavirraksi: esimerkiksi Mira, Minna, Jazmine, Tanya ja Nylonbeat edustavat tyttöpopin toista aaltoa. Tämän syksyn uutuustuote ovat ulkomaantuliaiset,

16. Henrikson 2015; Huttunen 2013; Rönty 2015.

eli poikabändien formaatilla rakennetut tyttökokoonpanot, sekä toisaalta naisrockbändien esiinmarssi discokompin varjosta.” (*Iisalmen sanomat* 27.11.1996.)

Käsitteet *girl power* ja *tyttöenergia* hakivat vielä muotoaan, kun vuoden 1996 syyskuussa *Suosikissa* kirjoitettiin ensimmäistä kertaa Nylon Beatista ja saman vuoden joulukuussa Spice Girlsistä. Termiä käytettiin vuorotellen englanniksi ja suomeksi. ”Tyttö-poweria!” otsikoi *Suosikki* (2/1997, 98–101, 108) kirjoittaessaan yhteistä Plus, Mascara, Grumps ja The Ultra Bimboos. Nimityksinä vaihtelevat ”tytöt” ja ”naiset”, jopa ”rotunaiset”. Lähes poikkeuksetta tyttöbändien yhteydessä mainitaan myös Spice Girls. Esimerkiksi grunge-tyylistä popmelodista rockia Grumps-yhtyeessä soittavia 17-vuotiaita tyttöjä verrattiin kansainväliseen aikalaiseen, mutta yhtyeen ”Veera ja Minttu painottavat, ettei Grumps ole mikään Spice Girls, joka hilluu lavalla minihameet päällä” (*Suosikki* 2/1997, 98–101, 108). Mascaran *Erittäin hyvä* levyistä todettiin: ”Mielleyhtymä on selvä, eikä sitä voi vähätellä. Härmän Spice Girls! S-Team, Mizu ja Kveeni eivät edes selittele mitä girl power on. Tyttöenergia ja estro tuoksuu vahvana näiden neitien auroissakin, ja näkyy jo jalkaterien asennoissa. [...] nämä biisit ovat tyttöhuumorin juhlaa!” (*Suosikki* 5/1997, 77.)

Ruotsalaisesta tulokkaasta *Suosikki* (2/1998, 86) puolestaan kirjoitti: ”Popsie pursuaa girl poweria: ’Meitä on turha komennella!’, ’Lisää tyttöenergia!’” Bändi ei kuitenkaan halua ”uudeksi girl power-tyrkyksi ja ideologian edustajiksi” vaan on ”mieluummin pop-bändi, joka sattuu koostumaan tytöistä”. (*Suosikki* 7/1998, 92–93.) Jutussa kuitenkin kommentoidaan yhtyeen sanoituksissa olevan enemmän *girl poweria* kuin monen muun, sillä heidän kappaleensa ”Single” on ironinen kannanotto tyttöjen ulkonäköpaineisiin. Se mitä tyttöenergialla *Suosikin* teksteissä tarkoitetaan, jää monin paikoin lukijan itsensä tulkittavaksi. Siinä on kyse asenteesta ja vahvuudesta. Esimerkiksi Popsie bändin tytöt ovat ”lahjakkaita ja itsepäisiä nuoria naisia, joita ei hevillä lannisteta” (*Suosikki* 2/1998, 86).

Menestyvän tyttöbändin luominen oli monen levy-yhtiön unelma. Etsittiin ”Suomen Spice Girlsejä” ja rakennettiin ryhmiä ulkomaisen sabluunan mukaan. Tyttöbändibuumin myötä syntyi pitkäaikaisia menestyjiä sekä hetken pinnalla olleita tähdenlentoja, joista tyttöenergiailmiön selkeitä tuotteita olivat naisista koostuneet yhtyeet Plus, Sitruunapippuri ja Mascara. Vuonna 1996 perustetusta Plus yhtyeen epäonnistesta osasta tyt-

töbändibuumissa kertoo *Helsingin Sanomien* (23.11.1997) haastattelussa yhtyeen Stephania ”Stefi” Freeman. Taustalla oli tuottajien rahan ahneus, ja yhtye hajosi pian, sillä väkisin koottu ryhmä, jonka jäsenten oli käsketty valehdella tunteneensa toisensa jo pitkään, ei onnistunut toimimaan yhdessä.

Myöskään teinipopjäljittelyn tyypiesimerkiksi (Mäkelä 2003, 61) nimetty Sitruunapippuri ei menestynyt näyttävästä mainoskampanjasta huolimatta. Bändin kotisivuilla sekä levy-yhtiön tiedotteesta pyrittiin hyödyntämään brittibändin menestystä ja rakennettiin suora yhteys Spice Girlseihin: ”GIRL POWER puhuttaa. Ihastuttaa ja vihasuttaa. SPICE GIRLSit valloittavat yhä useampia sydämiä. Ja rikkovat ennätyskiä. 11.8. julkaistiin SITRUUNAPIPPURIn esikoisalbumi.” (Sitruunapippurin internetsivu^{17.}) *Helsingin Sanomien* (3.3.2000) tyttöbändejä käsittelevässä jutussa Sitruunapippurin lyhyeksi jäänyttä uraa perustellaan sillä, että ”tyttöbändimarkkinat olivat vain ylikuumenneet”. Yhtyeen kaulahahmoa Taina Kovalaista harmitti, kun bändi rinnastettiin Spice Girlsin kopioksi. Kolmas suomalaiseen tyttöenergiapiikkiin ajoittuva lyhyen aikaa menestynyt yhtye Mascara (1997–1999) tehtiin tietoisesti vitsiksi ja kannanotoksi silloiseen tekno- ja tyttöbändibuumiin. Se oli tarkoituksella parodiaa, mitä harva varmaan ymmärsi, kommentoi bändin sanoittaja, Sari Wallenius.¹⁸

Suomalaisessa tyttöenergiatuotannossa tärkeäksi kriteeriksi nousi suomenkielisyys. Pyrittiin luomaan menestyvä suomen kielellä laulava yhtye, johon suomalaiset tytöt voisivat samaistua. Näistä onnistuneimpia olivat Nylon Beat ja Tiktak, joiden jäsenet olivat aloittaessaan vielä nuoria, alle 20-vuotiaita tyttöjä. Nylon Beatin tytöt ovat lehtijutuissa ”itsevarmoja teiniprinsessoja” ja ”tikkaritähtiä”, jotka nousivat koko kansan tietoisuuteen MTV3:n *Kiitorata* ohjelman myötä vuonna 1995. Lehtijutuissa ”naikkarien” suosiota selitetään tyttöjen tavallisuudella, aidolla hölmöilyllä ja sen myötä kotoisuudella: ”Jonnan ja Erinin tyttöenergian juuret ovat

17. Sitruunapippurin www-sivut (tallennettu 1.11.2002, tehty todennäköisesti esikoisalbumin ilmestyessä vuonna 1997) [luettu 5.7.2013] www.musicfinland.com/sitruunapippuri/stoori.htm EMI:n tiedote 29.7.1997

18. Trio toi tyttöbändi-buumiin toisenlaista näkökulmaa. He halusivat tehdä parodiaa tekno-kulttuurista ja muista tyttöbändeistä, olivat rajuja ja pukeutuivat rohkeasti. He halusivat antaa esimerkkiä naisesta, joka näyttää miltä tahtoo, ei aina käyttäydy söpösti ja esimerkiksi ”Assanvessankassa”-singlen sanat ottavat kantaa naisten matalapalkkaisuuteen. (Sarja, Janne: We want more: Mascara *Yle.fi*. 1.8.2014. Viitattu 7.10.2015 <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/08/01/we-want-more-mascara>)

syvällä Itä-Helsingissä” (IS 17.10.1998). Nylon Beatissä oli ”teinienergiaa” ja lauluissa ”raikas tyttökuva”. Yläasteystävät Jonna ja Erin korostivat useissa eri yhteyksissä, että he olivat olemassa jo ennen maustetyttöjä ja muovisia tyttöbändejä. Nylon Beatin tyttöenergia oli tyttöjen välistä ystävyyttä, itsenäisyyttä ja energiaa, joka vei tyttöjä musiikkimaailmassa eteenpäin: ”Nylon Beatin Erin ja Jonna ovat nuoria. He ovat naisia. Ja he uskaltavat sanoa, mitä ajattelevat.” (IS 30.4.1994.)

Nylon Beatin tavoin myös kotimainen Tiktak pohjautui aitoon ystävyYTEEN, ei tehtyyn tyttöbändituotteeseen. ”Fiksujen tyttöjen rokkia” soittava ”pihakatu-uskottava” Tiktak aloitti vuonna 1998. Spice Girls-buumi oli juuri hiipunut, uusi nuori tyttöyleisö oli vailla kuunneltavaa eikä Suomessa ollut vielä nähty samanlaista konseptia, näin nuoria tyttöjä, jotka soittavat itse. Tiktakin tytöt kuvattiin Nylon Beatin tapaan kotoisiksi ja tutun tuntuisiksi. He olivat ”toimeliaita ja mielipiteissään varmoja lähiötyttöjä” (HS *Nyt* 48/99), joista paljastui ”paljon herkkiä tunteita ja epävarmuutta, mutta vielä enemmän kunnianhimoa ja rakkautta omiin tekemisiin” (Demi 6/2006, 57). Tiktakista kertovan kirjan takakansi mainosti: ”Tyttöenergiaa suomalaisen tyyliin!” (Haapala, 2000). Kirja, samoin kuin monet lehtijututkin korostivat bändin tyttöjen ystävyyttä ja bändin aitoutta. Yhtye oli olemassa jo ennen levy-yhtiön kiinnostusta. ”Sekoita yhteen kuusi teiniseireeniä, pari kovan luokan hittibiisiä ja ripaus räväkkää tyttöenergiaa. Syntyy ilmiö nimeltä Tiktak – takuuarma menestystarina, jonka levyjä ostavat niin pikkutyöt kuin aikuiset miehetkin.” (IS 11.11.2000.) Tiktak ja Nylon Beat ajallistuvat läheisesti kuumimpaan tyttöenergian aikakauteen, ja molempien yhteydessä käytettiin runsaasti tyttöenergia-termiä. Esimerkiksi Nylon Beatin ”tyttöenergiaa viedään myös visailuun”, Tiktak ”säteilee tyttöenergiaa” (Demi 12/1999, 4) ja on ”energinen tyttöbändi”, ”energiaa paukkuva tyttöbändi” ja lopulta jopa ”veteraanityttöbändi” (IS 14.9.2007).

Naisrokkarit ja tasa-arvoistuva musiikkikenttä

Suomalaisissa rockhistoriikeissa naisia on vain vähän. Muutamista mainituista muistetaan aina todeta heidän olleen toiminnallaan raivaamassa elintilaa ylipäättään naisille suomalaisella rock-kentällä. Suomirockin sukupuuhun Petri Nevalainen on (2005, 120–121) listannut syntymävuoden mukaan suomalaisia rockvaikuttajia. 1950-luvulla syntyneitä naisia näkyy

miesten joukossa muutama: Muska, Maarit, Liisa Tavi, Heinäsirkka ja Tuula Amberla. 1960-luvulla tuli muutama lisää: Kikka Laitinen, Liisa Akimof, Anna Kuoppamäki ja Marjo Leinonen. 70-luvulla syntyneistä mainitaan Jonna Tervomaa, Maija Vilkkumaa, Terhi Kokkonen, Tarja Turunen sekä Nylon Beatin Jonna ja Erin. 1980-lukulaisista riittää joka vuodelle jo vähintään yksi nainen, mikä kertoo nuorempien kohdalla musiikkikentän tasa-arvoistumisesta.

Osin jo tyttöbändibuumin aikana, mutta etenkin sen jälkeen, alkoi suomalaisten naisrokkarien esiinmarssi. Toiveita ”kotimaisesta Alanis Morissettestä” jo ”rokkimimmeistä” olivat esittäneet jo vuodesta 1996 alkaen useat toimittajat (*Iisalmen sanomat* 27.11.1996, *City* 03/97, *Suosikki* 3/1998, 12). Näihin toiveisiin vastasivat lähes samaan aikaan levyttäneet Jonna Tervomaa ja Maija Vilkkumaa. Vuoden tulokkaaksi vuonna 1998 noussutta Jonna Tervomaata levy-yhtiö nimitti Suomen ainoaksi naisrokkariksi, ja hänen yhteydessään kirjoitettiin ”Suomi-rockin itsenäisten naisten ilmiöstä” (*Anna* 37/1999). Vuonna 1999 esikoislevynsä julkaissut Maija Vilkkumaa nousi Tervomaan rinnalle ”rockmimmiksi” ja ”Suomen ykkösnaisartistiksi”. Media-aineistoissa keskeisenä näyttäytyy naisten itsensä tekemä musiikki. Tervomaan ja Vilkkumaan menestys ajoittuikin vuosiin, jolloin tämän tyylin musiikille oli tilausta.

Näiden eniten mediassa huomiota tuolloin saaneiden ”suomen vihaisten naisten” sekä tyttöbändien vaikutus kotimaiseen rockiin on kiistaton. Seuraavilla vuosikymmenillä suomirock on ollut huomattavasti aiempaa tasa-arvoisempaa (Aho & Taskinen 2004). *Demin* (5/2000, 58) tyttöbändejä käsittelevässä jutussa ”Leidit lavalla” todettiinkin musiikin tasa-arvoistumisesta: ”Selitti sitä sitten tyttöenergialla tai ei, jotain on tapahtunut.” Juttuun haastatellut ”suomalaisen musiikin uudet kasvot” Lab-yhtyeen Ana, Kemopetrol-yhtyeen Laura ja Jo Hope pohtivat naisten asemaa 2000-luvun rockmusiikissa ollen samaa mieltä siitä, että ”naisrokkari” on heidän mielestään ”karmeaa sana”. Kemopetrolin Laura toteaa jutussa, että ”[n]aisrokkari on naisihminen, joka tekee musiikkia”. Jo Hope sanoi puolestaan: ”Jos siihen rinnalle laittaa sanan miesrokkari, huomaa, ettei naisrokkari oikeastaan tarkoita yhtään mitään. Sehän kertoo esiintyjästä pelkän sukupuolen. On oikeastaan ajanhukkaa kohkata koko naisrokista”. Muusikot kuvaavat haastattelussa omia kokemuksiaan ja korostivat, etteivät ole juuri törmänneet epätasa-arvoiseen kohteluun sukupuolensa vuoksi. ”Ei meidän bändissä ole mitään tyttö-poika-jakoa,

Kuva 3. Demin (5/2000, 58) tyttöbändejä käsittelevä juttu ”Leidit lavalla”.

Selitti sitä sitten tyttöenergialla tai ei, jotain on tapahtunut. Suomalaisen musiikin uudet kasvot ovat kauniimpia kuin vanhat. Labin Ana, Kemopetrolin Laura ja Jo Hope ovat jo uransa alkumetreillä kevyesti kansainvälistä tasoa. Yhtä mieltä lahjakkaat laulajat ovat ainakin kahdesta asiasta: naisrokkari on karkea sana ja miesyleisö on yllättävän kiiltä.

TEKSTI: JUHA ITKONEN KUVAT: PENTTI HOKKANEN/FLAMING STAR

Jon ja Lauran meikit ja hiukset: Heidi Reponen/Maybelline, Pantene Pro-V. Jon meikkivotteena Express Makeup 3 in 1 Sand O30 -meikkipuikko, jossa meikkivoide, peiteaine ja puuteri samassa tuotteessa. Luomilla Natural Accents Pearl Sand O3 - ja Cola Nut 66 -puuteriluomivärit. Rajaus maista Lamerdenes neostimuloin rajuaknyti. Ripustasi vedenkestävä maista Great Last -ripustin: Huuhtelujauha Onyx Leses Terra Coute. Huuhtelupa kosteuttava Moisture Whip Sweet Honey. Hiukset pestiin ja hoidettiin Pantene Pro-V Color -hoitavaalla shampooilla ja suojaavalla hoitoaineella. Muotoiluun Sculpting Mousse Extra Strong Hold ja Sculpting Gel Extra Control. Viimeistelyyn Healthy Hold Super Hold -hiuskiinnin.

Lauran meikkivotteena Express Makeup 3 in 1 Best O33 -meikkipuikko, jossa meikkivoide, peiteaine ja puuteri samassa tuotteessa. Luomilla Natural Accents Shiny White 64 - ja Graphite 87 -puuteriluomivärit. Ripustasi pidentävä maista Longueux Infrinie -ripustin. Huuhtelupa kosteuttava Moisture Whip Touch of Pearl. Hiukset pestiin Pantene 2 in 1 -shampooilla, joka lisää kosteutta kuiville/rautuneille hiuksille. Muotoiluun Volumising Mousse Strong Hold. Viimeistelyyn Healthy Hold Strong Hold -hiuskiinnin.

58 Demi

mä menen melkein jätkänä siinä joukossa.” Kaksi kolmesta painotti konkreettisesti esimerkkinä keikkaelämää, raskaiden soittimien kantamista ja omaa osallisuuttaan siinä: ”Bändikamoissa on vain pari sellaista tavaraa, joita mä en jaksaa nostaa.” Nuorten naisrokkareiden kokemusten

perusteella naisilla meni pop- ja rockpiireissä vuosituhanen vaihteessa jo varsin hyvin. Jo Hope kuvasi tätä mielipiteellään: ”Jos minulta kysytään, naiset ja miehet suhtautuvat musiikkiin kyllä hyvin pitkälti samalla tavalla. Ei siinä mitään isoa eroa ole.”

Kansainvälisen populaarin ja akateemisen keskustelun tavoin myös suomalainen tyttöenergian aikalaiskeskustelu nosti feministiset näkökulmat osaksi populaarikulttuurin ja etenkin musiikin käsittelyä. Aineistossani tyttöenergian ymmärretään olevan tyttöjen ja naisten näkyvyyttä ja tasa-arvoisempaa asemaa juuri musiikkimaailmassa sekä naisten toimijuutta. Esimerkiksi Nylon Beatin Jonna ja Erin kuvaavat heidän laulujensa tyttöjen olevan itsenäisiä ja tekevän aloitteita siinä missä pojatkin. Maija Vilkkumaan sanoituksissa lauletaan puolestaan äidin ja tyttären suhteesta, tyttöihin kohdistuvista odotuksista sekä vaatimuksista ja niiden aiheuttamien paineiden purkautumisesta. Esimerkiksi ”Ingalsin Laura” on kappale, jossa otetaan kantaa ja kannustetaan tekemään toisin kuin ”kilttityttö odotukset” ja oikeanlaisen tytön malli tarjoaa (Gargano & Vilkkumaa 2004, 135). Ylen *Retrolissun ysärit* -sarjan tyttöenergiaa käsittelevässä jaksossa ilmiön ja feminismin suhdetta tiivistettiin seuraavalla tavalla:

Täydet pisteet girl powerille siitä, että se toi tyttöyteen makua. Tytöt saivat luvan olla iloisia ja pomppivia. He luopuivat grunge-ajan ruutupaidoista ja valkoisista pooloista ja huomasivat, että heillä on tissit: ”iiks”. Mutta riittikö se naisille, ”ehi”, nyt episkohtelu sai riittää ja vuosisatoja naisten sisäänsä patoutuneet tunteet saivat purkautua. (*Retrolissun ysärit*, 1. jakso.)

Suomalaisissa media-aineistossa ei tässä yhteydessä käytetty sanaa feminismi, vaan puhuttiin naisasiasta ja tasa-arvosta. Esimerkiksi Nylon Beatissä oli kyse ”romanttisesta tanssipopista ja pikkuisesta naistietoisuudesta”. Otsikon ”Naisasiaa!” alla Jonna ja Erin kertoivat: ”Meitä ei tosiaankaan mies viekoittele – me viekotellaan se!” (*IS* 30.4.1994.) Feminismistä otettiin tietoisesti etäisyyttä, kuten esimerkiksi Jonna Tervomaan haastattelussa: ”Naisasianaiseksi Tervomaa ei tunnustaudu, vaikka harmitteleekin, että ylilyönnit ovat vieneet pohjaa terveeltä feminismiltä.” Jonna lausuu: ”Tasa-arvoa kyllä vaadin. On paljon asioita, joissa sitä ei ole saavutettu. Omassa elämässäni se ei ole ongelma, olen tasa-arvoinen niiden ihmisten kanssa, joiden kanssa olen tekemisissä.” (*IS* 16.5.1998.)

Tyttöenergiasta naisvoimaksi

Tyttöbändibuumin aikaan merkittäväällä vauhdilla lisääntyivät myös tyttöjenlehdet, klubit ja internetsivustot, jotka nostivat tyttöjenvälisen ystävyuden populaariin muotoon (Aapola ym. 2005, 126). Kansainvälinen ilmiö sai rinnalleen monia kansallisia muotoja. Yhä ilmestyvä, vuonna 1998 perustettu *Demi*-lehti on yksi ilmiön aikana lanseeratuista suomalaisista tyttöenergiakulttuurin tuotteista. Se on tytöille suunnattu, tyttöjä arvokkaana ja tärkeänä pitävä media, joka samalla markkinatalouden tuotteena myy itseään ja muita tuotteita sekä kannustaa tyttöjä individualistiseen yksilötoimijuuteen. Aikalaismedian *Demissä* käytettiin myös tyttöenergia-sanaa eri yhteyksissä korostaen sen myönteistä sävyä. Olen tulkinut *Demissä* tyttöenergian puhettavan olevan kannustusta ja tyttöjen itsetunnon nostamista, ”ihana sinä”-asennetta. (Tormulainen 2010.) *Demin* menestyksen myötä Suomeen lanseerattiin myös *MissMix*-sekä *Girls*-lehdet.

Tyttöenergia ja sen kaupallinen, kulttuuriteollinen tausta tulivat muutamaa vuotta myöhemmin uudessa muodossa esille, kun tv-tähti-formaattien *Idols* (2003) ja *Pop-Stars* (2002) myötä julkisuuteen kipusi lahjakkaita naisia valmiiksi viitoitetulle soolouralle sekä uusia tyttöbändejä. Bändit olivat tv-ohjelmaformaateissa tuotettuja ja niiden elämäankaari jäi lyhyeksi. Esimerkiksi Gimmel-yhtye oli tyyppillisen kaavan mukaan kasattu tyttöbändi. ”Hittejä ja hyvää energiaa!”-mainoksen perusteella mukana oli vielä hiven tyttöenergian retoriikkaa. Myös Gimmelin vuoden 2003 ”Lentoon”-kiertueesta kirjoitettiin: ”Ilmassa oli yhä enenevässä määrin tyttöenergiaa, kun DJ soitti mm. Shakiraa, Nylon Beatia ja Tik Takia” (*Iisalmen sanomat* 9.3.2003). Rajusti tuotteistetun Gimmelin arvosteltiin useissa yhteyksissä olevan vain tehtyä tavaraa, ei musiikkia. Yhtyeettä markkinoitiin ennen kaikkea lapsille ja sen fanitavaran myynti oli valtavaa. Varhaisemman Spice Girlseihin liittyneen mediakeskustelun tapaan (Saarikoski 2009, 119) lehtijutuissa kuitenkin todetaan, etteivät Gimmelin kaltaiset idolit vaikuta vahingollisesti nuoren maailmaan tai kehitykseen vaan voivat olla ensikosketus musiikkiin ja kaveripiiriin. (*Iisalmen sanomat* 8.3.2003.) Janne Mäkelän (2003, 63) mukaan teinipopilmiölle onkin löytynyt entistä enemmän ymmärtäjiä aina Spice Girlsin menestyksestä lähtien. Gimmelin vastaanottoa musiikkilehdistössä tarkastellut Mäkelä kertoo hämmästyneensä sitä, että rockmediassa yhtye ei saanutkaan kritiikkiä osakseen vaan se ymmärrettiin yhtenä formaattihankkeena

muiden samanlaisten rinnalla. Sen sijaan päivä- ja kaupunkilehdet esittivät etenkin kolumneissaan perinteisempää kritiikkiä markkinakoneistoa kohtaan. (Mt.)

Suosikissa vuoden 2002 jälkeen tyttöenergia-tyyliset sanavalinnat vähenevät. Ajan myötä tyttöenergia edustajineen kasvoi mediapuheessa ”naispoweriksi” ja ”naisvoimaksi”, tytöistä tuli ”prinsessoja”, ”kuningattaria” ja ”voimaisia”. Esimerkiksi Nylon Beatin jäähyväiskiirtueen mainoksessa vuonna 2003 kahdeksan levyä tehneet tytöt ovat kasvaneet ”popin kuningattariksi”. Naismuusikoiden uutta aaltoa, 2010-luvun ”vaihtoehtoisia voimaisia” (*Suosikki* 8/2011) edustivat itse musiikkinsa tekevät naiset. Chisun kuvattiin olevan ”musiikin monilahjakkuus” (*Suosikki* 12/2009, 20–24): ”Hän osaa säveltää, sanoittaa, äänittää, tuottaa, soittaa ja laulaa. Hän on mukava ja vielä hyvän näköinenkin.” Tyttöenergian jatkumoon, tällaisiksi uusiksi 2000-luvun voimaisiksi lukeutuvat lisäksi esimerkiksi suomalaiset artistit Mariska, Irina ja naisrockduo PMMP.

Vuonna 2002 aloittaneen PMMP yhtyeen yhteydessä tyttöenergia-sana tulikin jälleen esille eri medioissa. Kirjoitettiin, että ”Rusketusraidat”-hitti pursuaa ”teinityttöenergiaa” sekä ”Kovemmat kädet -levyn sanoituksissa kuuluu tyttöenergia” (*Metro*, 10.3.2004). PMMP:n arkielämästä kertovat lyriikat, jotka aluksi ”pursuivat tyttöjuttuja” käsitelivät myöhemmin niin parisuhdeväkivaltaa, aikuistumista kuin tyttöihin liittyviä odotuksiakin. PMMP:n kärkinaiset ”ovat hyvä esimerkki tasa-arvon kohentumisesta suomalaisessa rockissa [...] Tasa-arvo musiikkimarkkinoilla etenee, kun vahvat naiset puolustavat oikeuksiaan ja näkemyksiään.” He ”ovat esimerkkinä uusille nuorille naisille” eivätkä ”siedä musiikkibisneksen määrääleviä setiä”. (*IS Plussa* 14.10.2006.) Heidän kohdallaan tärkeää oli suoruus, rohkeus, aitous ja tietty rajuus. ”PMMP:tä ei olisi ilman ylilyöntejä, anteeksiantoa ja prinsessa-asennetta” (*Demi* 11/2006, 54–55). Yhtyeen viimeisen levyn (2012) ”Tytöt”-singlen arvostelussa PMMP:n nähtiin ”palauttavan girl powerin arvoonsa” (*HS Nyt* 2012).

Monimerkityksellinen iskulause

Summatakseni suomalaisen median tyttöenergiapuhetta, näen että aikalaismedia luonnehti tyttöenergia-sanalla kulttuurikentän kuvastoa uudistaneiden kokoonpanojen, esiintyjien tai hahmojen toimintaa. Kuvastossa keskeisenä aktiivisena ja energisenä toimijana oli tyttö tai

nainen. Hänen kuvataan olevan rohkeasti oma itsensä: hän ei esimerkiksi välttämättä käyttäydy tai näyttäydy aina sukupuoliodotusten mukaisesti. Itse tyttöbändit tai naisartistit ottivat usein etäisyyttä tyttöenergiaan niin ideologiana kuin sananakin. Analysoimissani aikalaisaineistoissa tyttöenergia on enimmäkseen ”spice-kielestä” opittua toistoa, jossa ilmiötä ei selitetä tai tarkenneta. Joskus sitä määritellään kuitenkin hiukan enemmän, kuten toimittaja *Spice World the Movie* elokuva-arvostelussa kirjoitti: ”He metelöivät itse. Sitä on girl power, ja se on ihan hyvä sanoma” (*HS Nyt* 19/98). Tyttöenergian kohdalla voidaan puhua kansainvälisen ilmiön kotouttamisesta: sen suomalaisista muodoista, kuvastosta ja kielestä, jotka sopivat pikkutyttöjen suuhun paremmin kuin vieraskieliset käännökset.

Globalisaation myötä kaiken kaikkiaan erilainen tuotteistaminen ja kansainvälisten muoti-ilmiöiden Suomeen tuominen lisääntyi voimakkaasti 1990-luvulla. Tyttöenergia oli yksi näistä globaaleista ilmiöistä, joka hyödytti taloudellisesti ennen muuta myös kotimaisia media- ja kulttuurituotannon toimijoita. Mediatuotannon näkökulmasta tarkasteltuna on selvää, että kansainvälistä mallia kannatti soveltaa kaupallisiin tarkoituksiin myös meillä. Samoin myynnin edistämistä ajatellen, media- ja kulttuurituotannon rakenteissa todennäköisesti erilaisten markkinointi- ja tuotantotoimijoiden toimesta *girl power* -sloganin kääntäminen voiman ja vallan sijaan ”vaarattomamman” kuuloiseksi tyttöenergiaksi oli järkevää. Hauskana tyttöjen juttuna markkinoitu tyttöenergia oli helpommin kohderyhmän omaksuttavissa ja sen etäännyttäminen taustalla häilyvästä feministisestä ideologiasta helpotti puolestaan kuluttajatyttöjen vanhempien lompakoiden nyörien löystymistä.

Ajallisesti tyttöenergiailmiö asettuu 1990-luvun puolestavälistä vuosituhannen vaihteeseen. 2000-luvulle tultaessa tyttöenergia-sana vähitellen katoaa. Termiä on käytetty 1990-lukua käsitelleessä nostalgisessa mediapuheessa, muttei enää arkisesti. Aivan viime vuosina internethakujen perusteella tyttöenergia on tullut jälleen näkyvämmäksi mediassa – varmasti ainakin osittain siksi, että toimittajina ovat nyt tyttöenergian kasvatit itse, jotka kokevat sen omakseen¹⁹.

19. Esimerkiksi vuonna 2014 ilmestyneen Helinä-keiju ja Mikä-mikä-hirviön arvoitus -elokuvan arviossa sanotaan: ”Kaikkea sävyttää keijukaverusten reipas tyttöenergia.” (*Nyt-liite*, elokuva-arvio 22.12.2014, Anna Möttölä, ”Disney uusi keijuseikkailu tarjoaa reipasta tyttöenergiaa” <http://nyt.fi/a1419215910538> luettu 29.9.2015).

Aikalaisaineisto ja koonti tyttöenergian ymmärryksestä (kuvio 2) osoittavat, että termi oli monimerkityksellinen aikansa mediaslogan. Tyttöenergian käsite ei ollut täysin selvä aikalaisilleen eikä sille ollut vakiintunutta yhtä merkitystä tai käyttöyhteyttä. Siitä huolimatta tyttöenergiasta vallitsee tietty yhteinen ymmärrys, joka ruumiillistuu nuorissa, sanavalmiissa naisissa – tytöissä joissa on energiaa. Eri mieltä oltiin siitä, miten mediaviesti on tulkittava ja arvotettava ja mitä vaikutuksia sillä on (Saarikoski 2008, 86). Seuraavissa alaluvuissa analysoin, millaiseksi tyttöenergia määriteltiin muistelutapaamisissa. Käsittelen myös, millaisia muita populaarikulttuurin nimikkeitä kuin musiikkia muistelijoiden keskuudessa tyttöenergiaan yhdistettynä mainittiin. Miltä tyttöenergia Suomessa näytti?

Kuvio 2. Koonti tyttöenergian ymmärryksestä aikalaisaineistoissa

Hauskuus	nauru, kikatus, positiivinen energia
Itsenäisyys	”Meillä on ote elämästä. Meitä ei muut pomottele”, ”Kyllä myökin pärjätään”
Sukupuolten tasa-arvo	tyttöjen ja naisten yhtäläiset mahdollisuudet musiikin parissa, feminististen teemojen käsittely lyriikoissa, feminismi-sanan kiertäminen tai välttely: ”naisasia, naistietoisuus”
Rohkea asenne	uskaltaa tehdä mitä vain, rajojen ylittäminen, itsepäisyys, voima, tarmo, rajuus, hulluus, villeys, rohkeus, omavaltaisuus, ylilyönnit, kovaäänisyys, sanavalmius
Itsevarmuus	omanarvontunto, itsearvostus: määräälevien miesten vastustaminen, ylpeys, vahvuus: vahvat naiset puolustavat näkemyksiään
Toimeliaisuus	taito, lahjakuus, itse tekeminen, ei luovuta
Älykkyys	naisten käyttämä voima on älyllistä, ”fiksujen tyttöjen rokkia”
Ystävyyys	naislojaalius, yhteisöllisyys, toisten tukeminen ja kaverin puolustaminen
Kansallisuus	suomalaisuus, kotoisuus, tavallisuus

Uuden julkaisun naiskuva piirtyi alusta alkaen kirkkaina: tällaisen lehden lukija ei alistu aina ja vain kundien tahtoon, vaan hänestä varttuu itsetietoinen, tervehenkinen nainen, jolle ulkonäöstä huolehtiminen on tärkeää, mutta sitäkin tärkeämpää on sivistys.

Päätoimittaja Oona Tuomi pääkirjoituksessaan, *Demi* 4/2004

4.2 Tyttöenergian peruspiirteet

Tyttöenergia herättää yhteisesti ymmärretyn mielikuvan ryhmälle, jonka jäsenet kuuluvat ”oikeaan” sukupolveen. Samalla ilmiö on hajanainen, useiden eri määreiden, adjektiivien ja esimerkkien summa, jonka osatekijöihin vaikuttaa ilmiöön liittyvä laajempi ideologia. Seuraavaksi analysoin, mitä tyttöenergia pienimmillään on ja millainen yhteinen ymmärrys sukupolvi-ilmiöstä muisteluaineiston perusteella muodostuu.

Olen koonnut muistelijoiden määrittämiä tyttöenergian piirteitä kaikista muistelukeskusteluista, mutta erityisesti tarkastelen ensimmäisissä tapaamisissa yhdessä muodostettua käsitystä ja ryhmän tulkintaa tyttöenergian luonteesta. Tämän jälkeen siirryn seuraavassa alaluvussa muistetun tyttöenergiakuvaston analysointiin: tyttöenergian hahmogallerian tyttö- ja naistyyppeihin ja heidän aikajanelle asettumiseensa. Seuraava sitaatti Anun puheesta kuvaa esimerkkinä monipuolista pohdiskelua, jota tyttöenergiasta käytiin. Sitaatissa Anu määrittelee, mitä tyttöenergiaan liittyy, kuka hahmo sitä populaarikulttuurissa edustaa ja mihin aikaan ilmiö asettuu.

Mulle tuli nyt mieleen vahvoista naisista, että siinä vaiheessa kun mä, se oli vuostuhannen vaihteessa kuitenkin, kun tuli Ally McBeal. Se oli siinä vaiheessa jotenkin semmonen uus ja hieno, koska se on vahva nainen, vaikka se onkin semmonen luuviulu, niin se oli sillä lailla kuitenkin lakimies ja tekee kaikkee hienoo. Vaikka se nyt onkin sitten hyvin naisellinen ja riutuu sitten rakkauden tuskissansa, mutta että se, niinku tavallaan yhdisty siinä se naisellisuus ja miesten maailmassa eläminen, semmonen vahva. (Anu, JpaN 18.2014.)

Jatkumo Spice Girlsistä uudelle vuosituhannele

Muistelijoiden määrittämän tyttöenergian voidaan tiivistää olevan ty-
töille suunnattu ja tyttöjä käsittelevä kaupallinen populaarikulttuurin
ilmiö. Sen nähdään alkaneen Spice Girlsistä ja olleen kuumimmillaan
1990-luvun puolivälistä vuosituhanneen vaihteeseen ja jatkuvan yhä. Tä-
hän tiivistettyyn määritelmään olen päässyt analysoimalla muistelijoiden
näkemyksiä ilmiöstä. Ennen muuta määritelmää haettiin ensimmäisissä
muistelutapaamisissa, jotka aloitin kysymällä, mitä tyttöenergia muiste-
lijoiden mielestä tarkoittaa, millaisia asioita siihen voi liittää, kuinka sitä
voisi määritellä ja miten ilmiö asettuu osaksi historiaa.

Aino: Otetaan semmonen kierros että mitä te ymmärrätte että girl power, tyttö-
energia tarkoittaa tai mitä se teille tarkoittaa?

Niina: No tottakai girl powerista tulee aina ensimmäisenä mieleen Spice Girls,
koska se oli se juttu mikä nousi silloin, mut ehkä just sit semmonen että silloin kun
oli ala-asteen loppupuolella, yläasteella että oli tosiaan tytöt ja tyttöjen jutut ja
silleen niinku, että oli semmosia juttuja joihin pojat ei päässy ollenkaan mukaan
ja sit siitä niinku pidettiin kans vähän meteliä. (JpaN 15.2014.)

Muistelijat tunnistavat tyttöenergian ilmiöksi, havaittavissa olevaksi
merkittäväksi tapahtumasarjaksi. Alina tiivistää tyttöenergian olevan
länsimainen kulttuuri-ilmiö, jonka myötä ”tulee lupa olla jotenkin
semmonen voimakas yksilö naisena” (JpaN 18.2014). Ilmiöön yhdiste-
tään monia asioita, jotka tapahtuivat tai tulivat 1990-luvulla näkyviksi.
Ensimmäisissä muistelutapaamisissa omasta tyttöenergia-aikakauden
nuoruudesta tunnistettiin ”aktiivisempi tyttökuultuuri”, joka tarkoitti
esimerkiksi tyttölehtien lisääntymistä sekä sitä, että tytöille oli suunnattu
aiempaa enemmän erilaisia muodin ja kulttuurin tuotteita (JpaN 2.2014).

Tyttöenergian näkeminen ilmiönä tuo muistelijoiden määrittelypuhee-
seen myös kiinnostavaa metaforien käyttöä. Alussa ilmiö ”räjähtää”, ”on
voimakkaimmillaan”, ”kilpistyy ja kulminoituu”. Sen jälkeen se etenee
ja liikkuu eteenpäin, jopa eri kulkuvälineiden kyydissä. Henni kuvailee
kuinka kantrilaulaja Shania Twain ”hyppäsi tyttöenergian kärryyn” hit-
tiensä ”Man! I Feel Like a Woman” ja ”That Don’t Impress Me Much”
myötä. Samassa ryhmässä keskusteltiin siitä, oliko ruotsalainen Pandora
”eurodance-junassa” vai ”girl power -junassa” (JpaN 8.2014). Kulttuuri-
ilmiöt koskettavat toisia enemmän, toisia taas vähemmän. Senni toteaa

Spice Girlsin olleen ”yleinen kulttuuri-ilmiö”, jonka mukana hän vain ”velloi” (JpaN 1.2014).

Muistelijat hahmottavat, että voimakkaita naisia on kulttuurisina esikuvina ollut pitkin historiaa. Jotain merkittävää kuitenkin tapahtui 1990-luvun lopun tyttökulttuurissa ja 1980-luvulla syntyneille naisille, jotka ikänsä puolesta olivat juuri otollista yleisöä. ”Sitä vaan sattuu oleen sen ikänen kun se [Spice Girls] tuli, että varmasti noilla vanhemmillakin on ollu omat semmoset tyttöenergia-asiansa” (Marjo, JpaN 15.2014). Tyttöenergian alakulttuurisista juurista tai *riot grrrl*-liikkeestä Suomessa ei tuolloin varhaisteinien keskuudessa kuitenkaan tiedetty juuri mitään, vaan tyttöenergia käsite tuli tietoisuuteen samoin kuin monissa muissa maissa Spice Girlsin myötä, mihin se muistelijoiden sanoin ”kulminoi-tuu” ja ”kilpistyy”. Spice Girlseihin liittyy vahvasti ajatus jostain uudesta, räväkästä sekä poikkeavasta niin esiintymisen kuin menestyksenkin suhteen. Tähän yhdistyy myös edellisten sukupolvien hätkäyttämistä ja vanhempia vastaan kapinointia.

Henni: Mun mielestä siihen energisyyteen vielä semmonen tietynlainen riiviö-henkisyys että et olihan ennenkin semmosia naisroolimalleja jotka oli paljon esillä mutta et noi oli silleen et vähän huonokäyttöinen ja vähän niinku

Katri: Joo joo

Saana: Näyttävää ja kovaäänistä ja

Henni: Niin aivan uudenlainen (JpaN 7.2014.)

Hannele: Kyllä miekin sen siihen Spice Girlsin liitän tai siitä jotenkin lähteväks ilmiöks mut että niinku mut just se, et sieltä niinku ponkastaan semmoseen menestykseen mitä ei kovin moni muu niinku saa vaan miettii et et tietyl tavalla naiset voi saavuttaa jotain semmosta vieläkin isompaa tai hienompaa mitä miehet ei ehkä koskaan saaneetkaan, niin se. (JpaN 18.2014.)

Tyttöenergia ilmiönä ajoitetaan voimakkaasti 1990-luvun puoliväliin ja vuosikymmenen loppuun. Muistelijatytttöjen omassa elämässä tyttöenergiakulttuuri tuli vaiheeseen, jonka Sanni kuvaa olleen aikaa kun ”oli jotenki aktiivisesti tyttö eikä vielä nainen ja se oli tosi jees” (JpaN 2.2014).

Spice Girlsistä ilmiö laajenee ja jatkuu jossain muodossa tänäkin päivänä. Tarkkaa ajankohtaa tyttöenergiailmiön päättymiselle muistelijat eivät nimeä, sillä he kokevat sen yhä jatkuvan. Muistelijat käyttävätkin eräässä ryhmässä termiä ”jatkumo”, jossa tyttöenergiailmiö asettuu 1990-luvun

puolivälissä alkavaan aikakauteen, jota eri kulttuurituotteet edeltävät ja jatkavat. Muistelupuhe ajoitetaan kuitenkin selkeästi omaan tyttöikään. Tällöin ilmiö saa raamit vuodesta 1996 (Spice Girlsin ensimmäinen levy) 2000-luvun alkuvuosiin.

Tyttöenergian kehittyessä ja muuttuessa muistelijoiden sukupolvi muutti pois kotoa ja kasvoi tytöistä nuoriksi naisiksi. Muisteluhetkellä he kuluttivat jo enemmän naisten viihdettä. Ilmiöön yhdistetyistä muistelussa mainituista populaarikulttuurin tuotteista lähimpänä tätä päivää ovat *Sinkkuelämää* (*Sex and the City* 1998–2004, Suomessa 1999–2004) ja jatkumoon asettuvat PMMP (2003–2013) sekä 2000-luvun puolella menestyneet naisartistit, joista moni oli muisteluhetkellä listaykkösinä. Nykypäivänä tyttöenergia ei ole esillä samanlaisena ”hypetettyinä” ilmiönä, mutta kuten Siiri sanoo: ”onhan se jatkunu siitä ei vaan enää puhuta tyttöenergiana, kun siis mieltii jotain Suomenkin tähtiartisteja niin siellä on jotain Chisua ja Jenni Vartiaista, nimetkääpä joku miesartisti” (JpaN 12.2014).

Eihän se käsite välttämättä siinä muodossa oo käytössä tänä päivänä mitä se oli sillon joskus 90-luvulla, ehkä osittain sen kaupallisuudenkin takia. Se on lanseerattu ihan eri tavalla, että ei se nouse otsikoihin samalla tavalla. Ei sillä että mie väittäisin ettei se olemassa ole. (Suvi, JpaN 8.2014.)

Tyttöenergiaa nähdään yhä olevan olemassa, muttei siitä enää käytetä sanaa tyttöenergia. Katri tuo esille ilmiöön liittyneen tuotteistamisen ja erottaa siitä tyttöenergian sanoman todetessaan että ilmiö on jatkunut, mutta ”tietysti erityyppisenä, et ei oo Maija Vilkkumaa -tikkareita tai muuta, mut siis et se ajatus et naisetkin pystyy siihen mikä on periaatteessa ollu niinku miesten juttu” (JpaN 7.2014).

Kaupallisuuden ja tuotteistuksen ilmiön osana muistelijat tunnistavat ennen muuta tämän päivän näkökulmasta menneeseen katsoessaan. He puhuvat ”markkinamiehistä” ja ”koneistosta”, jotka tietoisesti rakensivat esimerkiksi tyttöbändejä, mutta korostavat, etteivät ilmiön aikaan lapsena ja nuorena vielä ymmärtäneet ”kapitalismia ilmiön takana”. Lotan mielipiteessä kuuluu pääosin muista muistelijoista poikkeava sävy hänen vastustaessaan tuotteistettua tyttökulttuuria, mikä on olennainen ja kiinnostava näkökulma, ja tuo esille myös marginaalisempia ja vaihtoehtoisia muistoja ja ymmärrystä ilmiöstä.

Minua se niinku ärsyttää jotenkin suunnattomasti ja minusta se on ihan semmonen jotenki tuottamalla tehty termi, joka ei ainakaan niinku minun omaan elämään kauheasti tavallaan limity, että tavallaan Spice Girlseihin ja tämmösiin se on niinku tuotettu homma että sillon ruettiin mainostamaan girl poweria. (Lotta, JpaN 1.2014.)

Tyttöenergiaa määriteltiin paitsi ajallisesti myös erilaisten adjektiivien ja määreiden avulla, jotka olen listannut kuviossa 3. Tunnistan viisi keskeistä kriteeriä, joiden perusteella voidaan määrittää erilaisten asioiden ja representaatioiden tyttöenergisyttä. Näitä ovat *tyttö-/naistoimijuus*, *feminiinisyyys* ja *yhteisöllisyys*, joiden kaikkien läpi leikkaa *tyttöjen ja naisten rohkea asenne* sekä *sukupuolten tasa-arvon eetos*.

Kuvio 3. Tyttöenergiaan yhdistetyt ilmiötä kuvaavat sanat

Tyttöenerginen hahmo on:	Tyttöenergiaan liittyy:	Tyttöenergia on:
Esikuva	Itsevarmuus	Itsetunnolle hyväksi
Roolimalli	Uskaltaminen	Pöljää
Nuori	Paremmuus	Metelin pitämistä
Nuoruuden iässä	Valta	Aggressiivista
Vanha	Voima	Räjähtelevää
Yksin vahva	Kovuus	Rauhallista
Vapaa	Itsekunnioitus	Yhteistä
Itsenäinen	Oma ajatus	Ikäneutraalia
Voimakas	Oma tahto	Seksikästä
Mahtava	Aatteellisuus	Sekava
Kova	Erytisyyys	Hämärä
Vahva	Uudenlainen näyttävyys	
Tasavertainen	Riivihenkisyys	
Arvostaa itseään	Huonokäyttöisyys	
Muiden arvostama	Itse tekeminen	
Ihailtava	Aktiivisuus	
Vaikutusvaltainen	Energisyys	
Kovaaäninen	Erilaisuus	
Huutelija	Yhteisöllisyys	
Meluisa	Yhdessä tekeminen	
Riiviö	Ryhmäytyminen	
Vikkelä	Sukupuolen korostus	
Rämäpää	Naisellisuuden korostus	
Räväkähkö	Feminiinisyyys	
Epäsovinnainen		
Aktiivinen		
Aikaansaava		
Tärkeä		
Erytinen		
Naisellinen		

Tyttötoimijuus

Keskeisin, lähes ääneen lausumaton tyttöenergiaa määrittävä tekijä on tyttöys. Muistelijat ajattelevat tyttöenergiaa ikäneutraalina asiana todeten, ettei tyttöenergia ”kato ikää”. Parhaiten tyttöenergiaa edustaa Niinan mukaan henkilö, joka on nuoruuden iässä ja aktiivinen. Toisaalta tyttöenerginen voi olla myös vanhempi, esikuvamainen nainen, joka välittää viestiä ja näyttää nuoremmille tytöille, että miesten maailmassa voi pärjätä. Heta lisää yhdeksi lisäkriteeriksi vielä näkyvyyden: ”Sen ihmisen on oltava näkyvä. Nuorekin tytön on oltava näkyvä, et ei saa kangistua näihin rooleihin, mitä joskus konservatiivisina aikoina on luotu.” (JpaN 15.2014.)

Vaikkei tyttöenergisestä henkilön iällä sinänsä ole merkitystä, selkeästi vanhempien naisten asenteellista toimintaa nimitetään toisin: ”tätienenergiaksi”²⁰, ”naisenergiaksi” tai jopa ”mummoenergiaksi”. Lisäksi muistelijat kokevat tyttöenergian kehittyvän ja kasvavan: sen edustaja voi muuttua kulloiseenkin elämäntilanteeseen sopivaksi. Kuten Anu asian ymmärtää: ”Musta tuntuu et koko ajan se tulee vanhemmaksi se edustaja, kun itekin vanhenee” (JpaN 18.2014).

Tytöyden lisäksi toimijuus on selkeä määräävä tekijä. Tyttöenergian yhteydessä toimija voi olla ”vähän semmonen kuka tahansa” (Siiri, JpaN 14.2014). Populaarikulttuurin esityksissä toimija voi olla myös muu kuin ihmishahmo, kuten esimerkiksi animaatioiden sukupuolitetuissa eläinhahmoissa. Toimijuuteen liitetään aktiivisuus, itse tekeminen, ratkaiseminen sekä rohkeus yrittää, kokeilla ja tehdä uusiakin asioita. Muistelijat huomaavat toimijuuden myös vastakohtien kautta. Esimerkkeinä he mainitsevat, kuinka kauhuelokuvien kirkuvat ja pelkäävät naiset eivät ole aikaansaavia, Disneyn prinsessat ovat olleet passiivisia prinssin odottajia ja *Aku Ankassakin* naiset ovat usein vain sivuhahmoja. Vertauskuvallisesti muistelijoiden sanoin toimijat ”eivät jää laakereilleen lepäämään”, ”tarttuvat hetkeen”, ”uskaltavat ottaa askeleen” eikä heidän ”yli kävellä tosta vaan”.

Muistelijat puhuvat sivulauseissa tyttöenergiaan liittyvästä tuotteistuksesta, kaupallisuudesta ja kuluttajuudesta. Vilman ryhmässä todetaan, että

²⁰ Tätienenergia = ”keski-ikäisten naisten energia” mainitaan *Mitä Missä Milloin 1996* -kirjan vuoden sanat -luettelossa vuodelta 1995 (johon on koottu sanoja, jotka kuluneen vuoden aikana ovat tulleet uusina käyttöön tai olleet runsaasti esillä).

noin kymmenenvuotiaan tytön silmissä Spice Girls oli uutta ja ihmeellistä ja tosi ”wau”. Lisäksi se osattiin myydä hyvin. ”Kaikki ne oheistuotteet ja kaikki se keräilyvälä ja vaatteet et se vaan tehtiin niin kokonaisvaltaseks että se oli niin iso osa jotenkin elämää” (Siiri, JpaN 12.2014). Tuotteistetun kulttuurin myötä toimijuus on myös kuluttajuutta, huomauttaa muiste-
lijoista Oona: ”Tyttökin on kuluttaja jolle voi markkinoida asioita, että sellanen toimija markkinoiden kentällä” (JpaN 11.2014).

Tyttöenergia puhui korostetusti tytöistä. Yksi olennainen ilmiön tuoma muutos tyttöjen keskuudessa oli se, että ”oli ok myös fanittaa tyttöjä” (Sanni, JpaN 2.1.2014). Heteroseksuaalisen romanssi-ideologian merkitys fanikulttuurissa (Lähteenmaa 1989, 78–80; Poikolainen 2015, 246) väheni, kun tytöt saattoivat ihailta nyt myös toisia tyttöjä ja naisia sekä samaistua ystävyyskuvastoon (myös Hains 2012, 71). Tyttöjen ja naisten vertaaminen poikiin ja miehiin on kuitenkin monen muistelijan tapa määrittää toimijuutta. Oonan ryhmässä pohdittiin, kuinka ei ole olemassa käsitettä ”poikaenergia”, vaan se on jotain oletusarvoista. Tyttöenergiaa tarvittiin osoittamaan, että työtökin voivat tehdä asioita ja toimia: ”Ei niinku tartte tehdä mitään tai olla tekemättä että sen takia että on tyttö” (Minna JpaN 12.2014). Tasa-arvoisuus mainitaan sanana harvemmin. Tasa-arvoa konkretisoidaan esimerkein, jossa tytöt ja pojat asetetaan rinnakkain, yhtäläisiksi toimijoiksi, tai naisten ja miesten taitoja verrataan: ”Se ajatus et naisetkin pystyy siihen, mikä on periaatteessa ollu niinku miesten juttu” (Katri JpaN 7.2014).

On väitetty, että Suomessa on ollut tarve todistaa ja esittää, että naiset pärjäävät siinä missä miehetkin. Tätä on nimitetty suomalaisen ”vahvan naisen myytiksi”, jonka ideaali on sukupuoleton, ikään kuin vain kansalainen sellaisenaan. Sukupuoliero esitetään tyypillisesti vertaamalla naisen asemaa mieheen, ei toisinpäin. (Lempiäinen 2002, 33; Markkola 2002.) Muistelijoiden tavassa verrata naisia miehiin korostuu ennen muuta se ajatus, että nimenomaan juuri naisena pärjätään – vielä miehiä paremmin. Astan ryhmän keskusteluissa mies asettuu tyttöenergialle ”vastavoimaksi” ja ”heijastukseksi”, mutta siten, että mieshahmo on tyttöenergialle ”alisteinen”. ”Tyttöenergia ei vaan oo et on naisia kasassa näin et se [...] ei vaan riitä et täytyy olla joku et ne tytöt on parempia kun ne pojat” (Asta, JpaN 16.2016). ”Justiinsa sitten se että naisilla on myös valtaa ja voimaa, ei pelkästään miehillä. Me ollaan tasa-arvosia ellei jopa vähän parempiakin.” (JpaN 15.2015.)

Feminiinisyyys

Tyttöenergian naistoimijuuteen liittyy ilmiön toinen keskeinen piirre: korostettu feminiinisyyys. Tyttöenergian markkinat aina kimaltavista huulikiilloista tarroihin ja vaatteisiin korostivat ilmiön tyttömäistä feminiinisyyttä ja itsen muokkaamista. Tyttömäinen feminiinisyyys juhlistaa oikeutta olla tyttö ja näyttää siltä ilman, että tasa-arvoisuus suhteessa poikiin vaarantuu. Tyttömäisyyttä jopa karnevalisoitiin tyttöbändeissä, artisteissa ja elokuvissa räväkkytenä. Tämän leikkisän feminiinisyyden on nähty toimivan tytöille voimauttavana ja merkittävänä tekijänä. (Baumgardner & Richards 2000/2010, 2004; Hains 2012; Zaslow 2009).

Suomalaisessa yhteiskunnassa pukeutuminen on yleisilmeeltään ollut epäeroottista, mikä on liitetty sukupuolten tasa-arvoon. Naisellinen pukeutuminen, korut ja meikit kuuluvat yhäkin monella naisella vain juhlaan ja erityistilanteisiin, eivät arkeen. (Apo 1999, 23; Julkunen 2010, 190; 1999, 95.) Tyttöenergia toi ja uudisti luvan olla tyttö ja naisellinen: pukeutua ja koristautua feminiinisesti, meikata ja tavoitella viehättävää ulkomuotoa.

No se varmaan on lähtösin siitä jollain lailla siitä Spice Girlsien girl powerista ja ainakin silleen kun ite ajattelee jälkikäteen sitä että mitä se ehkä siinä oli niin se oli varmaan just sitä että voi korostaa sitä omaa naisellisuuttaan ja tuua sitä enemmän esille ja ehkä se on jollain lailla sitä vieläkin. (Elli, JpaN 18.2014.)

Elli jatkaa pohdintaa vielä lisäämällä mahdollisuuden olla oma itsensä, korostaa omaa sukupuoltaan ja tuoda luvallisesti esille sisällään olevan naisen ja tytön. Sanni toteaa, että tyttöenergiakulttuuri ”myös lietsoi sitä feminiinisyyttä”. Tyttöenergiassa muistelijoiden kokemana tärkeää oli se, että sai olla selkeästi tyttö. Oma naiseuttaan ei tarvitse piilottaa tai hävetä eikä myöskään tarvitse yrittää olla poika tai leikkiä sellaista, voidakseen ”riehua ja tehdä tyhmiä asioita” (Minna JpaN 12.2014).

Lisäksi tyttöenergiassa oli myös ”lupa olla seksikäs” (Marjo, JpaN 17.2014). Marjo toteaa tyttöenergian olleen ”vähän semmosta napapaitameininkiä” (JpaN 15.2014). Napapaidat erilaisilla teksteillä, jopa pikkutuhmillla viesteillä, löytyivät 1990-luvulla monen tytön vaatekaapeista. Janita muistelee paidoissa lukeneen ”jotain typerää” kuten ”*naughty but nice*”. Pukeutumisella oli mahdollisuus näyttää feminiinistä puolta ja tuoda

tyttöyttä esille, kun aiemmin ikäluokan pukeutuminen oli ollut hyvin yhtäläistä, jopa androgyyniä sukupuolesta riippumatta (JpaN 2.2014; Anttila 2005, 274). Siten jotkin vaatekappaleet ja asusteet, kuten minihameet, napapaidat ja korkeapohjaiset kengät yhdistyvät kasvaneeseen tyttöenergiamuotiin sekä tyttömäiseen feminiinisyteen. Näitä visuaalisia merkkejä aikuiset kritisoivat niin mediassa, kouluissa kuin kotonakin. Suomessa napapaitapukeutuminen yhdistyi keskusteluun esiteiniin liian varhaisesta seksuaalisuudesta ja kulttuurin seksualisoitumisesta ja herätti kuumentunutta moraalista väittelyä mediassa. (Autio 2004; Jeronen 1998; Saarikoski 2009.)

Paitsi tyttöenergiassa feminiinisyys tyttöilynä, yhdistyy leikkittelyyn myös maskuliinisuus, kovuus ja aggressiivisuus. Sari kuvailee, kuinka action-sankaritaret television toimintasarjoissa ottavat seksuaalisuuden ja naisellisuuden käyttöön ongelmatilanteissa: ”Musta on kiva, että ne käyttää siis ulkonäköä tavallaan hyväkseen siihen, et ne vaikka viettelee jonkun vastapuolen miehen johonkin ja silleen sit loppujen lopuks vaan hakkaa sen, ottaa mitä halua ja lähtee menee. Et kuinka hienosti ne käyttää naisellisuutta hyväkseen.” (JpaN 4.2014.) Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden yhdisteleminen näkyi myös esimerkiksi musiikkikentän vahvojen naisten ulkonäössä, kuten No Doubt -yhtyeen keulakuva Gwen Stefanin sekä muiden aikalaisartistien armeijatyylisiä reisitaskuhousuja ja pieniä toppeja yhdistävässä pukeutumisessa. Naismaskuliinisuuden (Rossi 2003, 59) ja sukupuoliyouston, eli naisten sosiaalisesti maskuliiniseksi ja feminiiniseksi miellettyjen positoiden ottamisen, on osin nähty olevan suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoeetoksen mahdollistamaa. Historiallinen miesmäinen pukeutuminen kuvastaa myös sitä, että tasa-arvoisen aseman saavuttamiseksi tuli olla mahdollisimman miesmäinen tai androgyyni, minkä vuoksi tyttöenergian ”paluu” feminiiniseen oli radikaalia ja osin vaikeaa ymmärtää.

Yhteisöllisyys ja ystävyys

Kolmantena keskeisenä piirteenä muistelijat määrittävät tyttöenergian perustuvan ennen muuta naisten väliselle yhteisöllisyydelle ja ystävyydelle. Useat tyttöenergiää käsittelevät tutkimukset (Aapola ym. 2005; Harris 2004b; Zaslow 2009) ovat korostaneet tyttöenergian postfeminististä individualismia. Tässä tulkinnessa voimaantunut itsenäinen tyttöenergiatyttö

jää kamppailuineen yksin. Yksilöllisyys kuuluu monin paikoin myös muistelijoiden käsityksissä, mutta kun muistelijat määrittivät tyttöenergiaa, ystävyydellä oli siinä heidän mielestään keskeinen merkitys. Se, että keskusteluissa puhuttiin omakohtaisten kokemusten kautta, näyttää korostavan ystävyyttä tyttöenergian tunnuspiirteenä.

Tyttöenergia on jotenkin tyttöporukassa. Tai ite oon viettänyt sen ajan kyllä ihan tyttöjen kanssa ei kaveripiirissä ollu varmaan laisinkaan poikia, muistaakseni ainakaan, niin tavallaan se oli semmonen niinku jengi, eikä vaan yksilö. (Ulla, JpaN 13.2014.)

Kaisa kuvaa osuvasti, kuinka tyttöenergia meidän juttuna ”on ehkä jotenkin semmosta liimaa, joka pitää tietyn porukan kasassa” (JpaN 13.2014). Marjo puolestaan näkee tyttöenergiaa määritellessään siihen liittyvän tyttöporukan toimijuuden: ”Mulle se tyttöenergia tarkoittaa sitä, että jos muodostuu semmonen porukka niin sit ne on niitä asioita mitä tehään sillä porukalla.” Hänen mielestään on ”erilaisia tyttöenergioita, mutta se on aina sen yhen tyttöporukan yhteinen energia, joka saa ne tekemään jotain ihmeellistä.” (JpaN 15.2014.) Yhteisöllisyyden ja tyttöryhmän merkitys ei katoa, vaikka ikää tulisikin. Esimerkiksi tyttöjen illat aikuisten naisten toimintana nähdään sellaisena naisten välisenä vapaa-ajanvieton tapana, joka yhdistetään osaksi tosielämän tyttöenergiaa. ”On tyttöjen juttuja ja on tyttöjen iltoja, ja sillä sanalla on ihan oma, tai ihan sama kelle sen sanoo niin kaikki tietää aina että mikä on tyttöjen ilta ja mitä niissä niinku tapahtuu ja mistä niissä puhutaan” (Alina, JpaN 18.2014).

Paitsi omakohtainen kokemus tyttöenergian ystävyydestä, myös ilmiön kuvasto puoltaa muistelijoiden mielestä ystävyyttä yhtenä tyttöenergiaa määrittävänä piirteenä. Näkyvin naissolidarisuuden korostaja on toki Spice Girls, jonka viisi jäsentä vanhoivat ikuista ystävyyttä ja naissolidarisuutta (Hains 2012, 31–32; Lemish 1998, 160–161; Saarikoski 2009, 196). Spice Girlsissä ja *Sinkkuelämässä* ”on aina ollu se tytöt yhdessä” (Essi, JpaN 1.2014). Näihin ryhmiin liittyy voimakas ”yhteisrintama”, mikä Hannelen mukaan on juuri se Spice Girlsien *girl powerin* voima. Miehet tulevat ja menevät, mutta ystävyys pysyy, ja siihen voi luottaa. (JpaN 20.2014.)

Naisyleisölle suunnattu tuote mahdollistaa naiskatsojassa feminiinisen identifikaation. *Sinkkuelämässä* on kyse yhdeksi tytöistä pääsemisestä, ja siksi sarja avaa naisystävyyden siteet uudella tavalla. Sarja esittää naisten

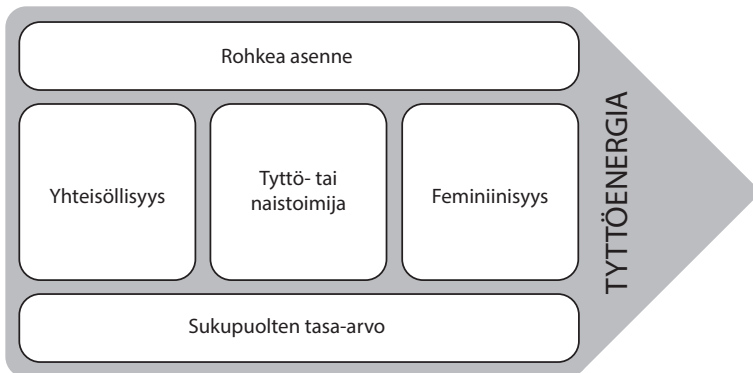
välisen ystävyuden homososiaalisuutena, jossa naiset jatkuvasta miehen metsästyksestä huolimatta ovat toinen toisiaan varten. (Gill 2007a, 243.) *Sinkkuelämää*-sarjan tyttöenergisyystä kolmannessa muistelutapaamisessa neuvotellessaan Suvi palauttaakin ryhmäläisilleen mieleen, kuinka ensimmäisellä kerralla ryhmä yhdessä määritteli yhteisöllisyyden ja ystävyuden tyttöenergian kriteereiksi. Kaikissa muisteluryhmissä kyseinen sarja kuitenkin aiheuttaa määrittelyssä ongelmia. Vahva ja perustavanlaatuisuus naisystävyyttä kiinnittää naisnelikon tyttöenergiaan, mutta heteroseksuaalisen unelmaparisuhteen tavoittelun ja kuluttajuuden nähdään ikään kuin vähentävän sarjan ”pisteitä”. Tyttöenergian määritelmä tarkentuukin negatiivisten ja vastakohtien kautta. Muistelijoitten mielestä tyttöenergisyystä vähentävät selkeästi yliseksikkyyttä, kohtuuton tuotteistaminen, miesten liiallinen mukana olo tai turhan voimakas heteronormatiivisuus ja parisuhteen tavoittelu.

Rohkea asenne ja sukupuolten tasa-arvo

Edellä esittämiäni tyttöenergian keskeispiirteitä – toimijuutta, feminiinisyyttä ja yhteisöllisyyttä – läpileikkaavat tulkintani mukaan neljäs ja viides ilmiöön liitettävä piirre: asenne ja tasa-arvo, jotka osittain limittyvät toisiinsa.

Tietynlainen aitous ja rohkeus olla oma itsensä kuuluvat tyttöenergian asenteeseen. Jo Spice Girls välitti tytöille ”olkaa sellaisia kuin olette”-sanomaa esittämällä toisistaan poikkeavia ”jokainen on erilainen”-rooleja.

Kuvio 4. Tyttöenergian keskeispiirteet

Muistelijoiden mielestä tyttöenergiassa olennaista onkin se, että saa ja pystyy olemaan oma itsensä sekä tämän yksilöllisyyden hyväksyminen. Aitoudeksi mainitaan myös se, että ”saa piereskellä” (JpaN 12.2014) ja ”uskaltaa myös haista pahalle ja olla vähän hikinen” (JpaN 16.2014). Alina esimerkiksi mainitsee itselleen tärkeimpänä aitoutta ja rohkeutta edustavan kirjallisuuden tytön, Astrid Lindgrenin Marikin, joka on ”sellainen rämöpää, joka ei paljon ajattele mitä muut tekee ja se on vikkela kun Virsulan vaarin porsas ja silleen mahtava, tukka vähän hapsottaa mutta ei haittaa” (JpaN 18.2014). Tyttöenergiaan kuuluvatkin ”rämöpäisyys”, ”räväkkyys” ja ”riiviöhenkisyyys”, jotka liittyvät asenteeseen, jossa ”naisten tartte olla aina niitä hiljaisia hissukoita” (JpaN 6.2014), mikä puolestaan oli hyväksi tyttöjen itsetunnolle (JpaN 2.2014).

Muistelijoiden puheessa asenne liittyy itsenäisyyteen, millä puolestaan tarkoitetaan muun muassa naisten vapautta, valtaa, voimaa ja toisin tekemistä, sitä ettei tarvitse tehdä niin kuin muut ovat aiemmin tehneet tai toimia odotusten mukaisesti. Vahva nainen on itsenäinen toimija, joka ei juuri välitä muiden mielipiteistä eikä pyri miellyttämään muita. Itsenäisyyttä on myös itsemääräämisoikeus, oikeus päättää omasta ulkonäöstään, seksuaalisesta toimijuudestaan ja elämästään.

Rohkeaan asenteeseen kytkeytyvät ajatukset naisten kykenevyydestä ja itsenäisyydestä sekä tasa-arvosta. Ajatus tasa-arvosta onkin näkemykseni mukaan toinen läpileikkaava tyttöenergian piirre. Muisteluhetkellä Suomessa näkyvästi esillä olevat naisrokkarit luetaan ”naisasiaihmisiksi” ja Spice Girlsin aikoihin kulminoituu ”tyttöenergialiike”. Katri tiivistää tyttöenergia-asenteen olevan ”se semmonen että olen tyttö ja voin tehdä samoja asioita kuin poikakin” (JpaN 7.2014). Muistelijoiden näkemyksien mukaan tyttöenergia oli jotain uutta, entisestä poikkeavaa ja sukupuoliroolit ja -odotukset rikkovaa. Tyttöenergiakulttuuri korosti ja toi selvästi esiin sen, että naisetkin voivat Hannelen sanoin ”olla ihan *’even’* [engl. tasoissa], siellä tasavertaisesti ja et ei oo sellasia juttuja jotenkin mihin ei vois rueta tai mitkä ois jotenkin et nää ei oo naisten juttuja” (JpaN 18.2014).

Postfeministinen populaarikulttuuri-ilmio

Tyttöenergiakulttuurin voidaan muistelijoiden yhteisen ymmärryksen pohjalta tiivistää olevan tytöille suunnattu ja tyttöjä käsittelevä populaari

kaupallinen ilmiö, joka vaikutti myönteisesti median tyttörepresentaatioiden monipuolistumiseen sekä tosielämän tyttöjen elämään. Tyttöenergiänen tyttö tai naistoimija on aktiivinen, tarvittaessa rohkea, omanlainen ja persoonallinen. Hän toimii vertaisena, jopa parempana miessukupuoleen nähden, ja tekee omaa sukupuoltaan näkyväksi pitäen oikeutensa feminiinisiin piirteisiin toimien joko yksin tai naisyhteisöllisyyden puitteissa. Tyttöenergia sisältää kuitenkin myös suuremman ajatuksen, ideologian naisten tasa-arvosta ja vapautumisesta. Muistelijoiden määrittämät piirteet ovat pitkälti samat kuin Rebecca Hainsin (2012, 109) tunnistamat tyttöenergian avainideat: voima, älykkyys, käytös, ulkomuoto, naisellisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomalaiset muistelijat kuitenkin korostavat ystävyyttä ja yhteisöllisyyttä enemmän kuin amerikkalaisten tutkimusten tyttöenergian määritelmässä on tehty.

Näiden tyttöenergian tunnuspiirteiden myötä tyttöenergia asettuu näkemykseni mukaan osaksi postfeminismiä, kulttuuri-ilmiötä, jossa populaarikulttuurin esittämät naiset ovat avoimen seksuaalisia ja feminiinisiä, keskittyvät ulkonäköön ja kuluttajuuteen, mutta toimivat voimaantuneina subjekteina heille jo raivatussa maailmassa. He eivät välttämättä nimeä itseään feministeiksi tai puhu feminismistä, mutta he puhuvat feministisin sisällöin. (Gill 2007b; Nevalainen 2015; Tasker & Negra 2007b.) Toisen aallon feminismissä itsenäisen naisen kuva sisältää monia poliittisia puolia, postfeministinen populaarikulttuurinen ymmärrys puolestaan rajaa esityksissään itsenäisyyden pääosin seksiin ja valinnan mahdollisuuteen. (esim. Glitre 2011, 18.) Yksilöllinen, itsenäinen naistoimija onkin tyttöenergiassa ja postfeminismissä keskiössä ja itsemääräämisoikeus nähdään hahmojen keskeisenä piirteenä. Näen tyttöenergian sävyttyvän postfeministiseksi esimerkiksi aineistoni tyttö- ja naistoimijuuteen liittyneissä Astan ja Hetan kommentteissa (JpaN 15.2015), joissa tyttöenergian hahmoja suhteutettiin miehiin ja naiset nähtiin jopa parempina. Tähän ajatukseen näyttää liittyvän käsitys naisten jo saavutetusta tasa-arvoisesta asemasta. Naiset ovat uudelleenkirjoittaneet maailmaa, jossa miehet ovat häviäjiä ja naiset pärjäävät jopa miehiä paremmin (Gill 2016).

Tyttöenergian asettumisen tunnistaminen osaksi postfeminististä populaarikulttuuria tukevat myös erilaisten kulttuurituotteiden analyysit. Esimerkiksi Amanda Lotz (2001), näkee amerikkalaisen lakisarja *Ally McBealin* hyvänä mallina postfeministisestä kulttuurista ja on määritellyt

neljä postfeminististä piirrettä: 1) tarinat käsittelevät eri tavoin naisten suhdetta valtaan, 2) kuvauksessa on vaihtelevia feministisiä ratkaisuja, 3) kuvauksessa on yrityksiä dekonstruoida eli paljastaa kätkeytyt merkitykset sukupuolen ja seksuaalisuuden vastakkainasettelujen esittämisestä ja 4) esitykset havainnollistavat nykyisiä sukupuoleen liittyviä kamppailuja.

Monissa tyttöenergiaan yhdistettävissä tuotteissa on läsnä tietoisuus toisen aallon feminismistä ja sen poliittisista saavutuksista. Itsenäisten, työssäkäyvien sinkkunaisten sitoutuminen tasa-arvoon näkyy monin tavoin, esimerkiksi juuri *Ally McBeal* -lakisarjassa seksuaalisen häirinnän oikeusjuttuina. Monet tyttöenergiksi mielletyt tv-sarjat keskittyvät feministiseen maastoon ja teemoihin kuten perheen ja työn yhdistäminen, naisen ulkonäkö ja itsensä esittäminen, äitiys, naisystävyyden ongelmat ja heteroseksuaalisen suhteen eteen tehtävät kompromissit. (Gill 2007a, 241.) Myös tyttöjen sarjakirjallisuudesta, kuten *Neiti Etsivästä* tai suomalaisesta Taru Mäkisen *Jade*-sarjasta on löydettävissä emansipatorisuutta, jotka tarjoavat lukijoilleen feministisiä malleja (Lappalainen 2001).

Tyttöenergia asettuukin osaksi feminismien kolmannen aallon eetosta, jossa voimaantuminen ja toimijuus määrittävät tyttöjä enemmän kuin avuttomuus ja alistuminen (Banet-Weiser, 2004). Toimijana voi olla monenlaisissa rooleissa, niin kuluttajana markkinoilla kuin tasavertaisena vaikkapa poikien harrastuksissa. Toisaalta tähän aktiiviseen, uuteen toimijuuteen liittyy muistelijoiden mukaan myös muiden tukeminen ja ystävyys. Jotta pystyy olemaan oma itsensä, tarvitsee tukea ja hyväksyntää. Tyttökaverimedia tai tyttöystävyyssmedia (*girlfriend media*) onkin Alison Winchin (2013) mukaan huokoinen termi, joka yhdistää tapauksia ympäri mediakentän ja kuuluu kiinteänä osana postfeministisen mediakulttuurin kuvastoon. Tyttöystävyyden kuvasto kytkeytyy täydellisen itsen tekemiseen. Ystävyys on sijoitus yksilölle, sillä tyttökaverit ovat keskeisessä roolissa feminiinisuuden rakentamisessa, esimerkiksi normatiivisen ruumiskuvan ylläpidossa. (Mt. 2–5.) Yksilöllisyys ja toisiin naisiin tukeutuminen saattavat vaihdella postfeministisessä kuvastossa, mutta selvää on, että tukipilaria tarvitaan ja se löytyy ennen kaikkea toisista naisista. Individualistisetkin sankarit kehittyvät usein naispuolisiin ystäviinsä tukeutuen. (Nevalainen 2015, 46–47; Winch 2013.)

Humoristiset, sukupuolistereotypioita ironisoivat ja seksuaalisia tabuja rikkovat naisrepresentaatiot lupaavat naisille valtaa. Rosalind Gillin (2007a & b) mukaan populaarikulttuuri on vastannut feminismien kritiikkiin

naisen esineellistämisestä luomalla uuden hahmon: seksuaalisesti itsenäisen heteroseksuaalisen nuoren naisen, joka leikkii seksuaalisella vallalla ja provosoi. Äänekkyyys, näkyminen ja metelin pitäminen – jopa edellä mainittu ”riiviöhenkisyys” – toimivat myös tyttöenergisien asenteiden merkkeinä. Katri nostaa ryhmässään esille muiden unohtaman tärkeän kysymyksen: ”Entäs sitten hiljaset tytöt niin onks niillä niinku tyttöenergiaa ollenkaan? Jotkut hissukat niin et onks ne vaan ne jotka huutelee kujilla?” (Katri JpaN 7.2014.) Samaa kysymystä on pohdittu paljon myös tyttöenergiaa käsittelevässä tutkimuksessa (Aapola ym. 2005, 18–39; Currie ym. 2009; Taft 2004 69–77; Zaslow 2009, 5–9). Tämän kysymyksen myötä siirryn tyttöenergiakulttuurin tärkeisiin representaatioihin, joista muodostuu tyttöenergian ”tyttö- ja naisgalleria”. Galleriaan mahtuu pelkkiä riiviöitä monipuolisemmin erilaisia tyttöenergiaa välittäviä hahmoja. Lisäksi hahmojen analysoinnin myötä löydetään lisää tyttöenergian määritelmää tarkentavia yksityiskohtia.

Valerie on paras ystäväni, mutta en osaa kuvitellakaan minne joutuisin ilman Lisaa ja Annea. Pitää paikkansa, että he vaikuttavat nuoremmilta kuin Valerie ja minä (he eivät pahemmin piittaa vaatteista tai pojista – vaikka Lisa oli sentään jo vähän aikaa sitten ensimmäisissä tanssiaisissaan), ja Anne on uskomattoman ujo ja Lisa vähän poikamainen huimapää. He ovat kuitenkin minun ystäviäni ja minulla on hauskaa heidän kanssaan.

The Baby-sitters Club 3, Susanin salaisuus.
Martin, Ann. M. (1986, suom. 1996, s.7.)

4.3 Tyttöenergian hahmot

Edellisessä luvussa esitetyt tyttöenergian kriteerit kulkevat kiinteästi mukana, kun muistelijat kertovat ilmiöön liittyvistä representaatioista. Yksi tapa hahmottaa sitä, miltä tyttöenergia näytti, on muistetun tyttöenergiakulttuurin hahmojen tarkastelu. Nimitän populaarikulttuurin henkilörepresentaatioita hahmoiksi, joista muodostuu kokonaisia tyttö- ja naisgallerioita. Käytän analyysissäni muistelijoiden käyttämiä termejä ”hahmokatgorioista” ja ”naisgallerioista”.

Tyttöenergiaa on eniten kritisoitu sen yksipuolisesta tyttökuvasta. Kun seuraavaksi analysoin muistetun tyttöenergiakulttuurin hahmoja tyttö- ja naisgallerian kehyksessä, on huomioitava muistelijoiden määrittämän tyttöenergian aikakausi, ilmiön luonne sekä suomalaisen tytön kokemukseen pohjaava ymmärrys. Muisteltu aika, 1990-luvun ja vuosituhatuuden vaihteen Suomi, ei yhteiskunnankaan tasolla ollut vielä kovin monikulttuurinen tai avoin esimerkiksi seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudelle. Moninaisen kirjon tematiikka on noussut osaksi julkista keskustelua ja populaarikulttuuria vasta myöhemmin.

Työni tarkoitus on paitsi tarkastella millaisia merkityksiä tyttöenergialla oli sen kuluttajille, myös kuvata ja analysoida itse ilmiötä ja sen muotoja. Yhtenä tavoitteenani on tarjota lukijoille laajempaa ymmärrystä tyttöenergiailmiöstä. Tässä luvussa pyrin tekemään tätä kuvaamalla muistettuja tyttöenergiakulttuurin representaatioita. Luku liittyy naisrepresentaatioiden analyysin perinteeseen.

Naiskuvista voidaan tunnistaa sekä sitkeitä historiallisia konventionia ja jatkuvuuksia että muutoksia. Kuvien rakentuminen aiempien

historiallisten kuvastojen varaan onkin keskeistä representaatioiden yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia pohdittaessa. (Paasonen 2010, 45.) Kulttuurin eri lajeissa muutos tapahtuu eri tahtiin. Tässä luvussa käsitellyillä kirjallisuuden tyttöhahmoilla on pitkä historia, samoin tytöille suunnatuilla lehdillä. Populaarimusiikin kentällä naiset astuivat melko voimakkaasti esiin 1990-luvulla ja erityisesti 2000-luvulla. Televisioon ja etenkin kotimaisiin elokuviin tyttöjä saatiin kuitenkin odottaa kauemmin, vaikka 1990-luvulla television esittämät sukupuoliroolit hiljalleen tasa-arvoistuivat ja eivät enää olleet niin usein stereotyyppisiä (Gauntlett 2002/2008, 63). Muistelijoista Vilma esimerkiksi huomaa muistavansa omasta lapsuudestaan hyvin vähän televisiosarjoja, joissa olisi ollut vahvoja naishahmoja. Monet tyttöenergiksi mainitut tv-sarjat ovatkin tulleet tuntuiksi vasta muistelijoiden ollessa teini-ikäisiä tai myöhemmin. Keskeinen muutos tyttöenergian aikakaudella ja sen jälkeen on ollut naissukupuolen näkyminen ja toimijuus uudella tavalla eri medioissa. Anne toteakin: ”On tullu semmosia sarjoja, missä on vaan naispäähenkilöitä. Niinku just *Sinkkuelämää* tuli, *Täydelliset naiset* [...] missä ei tarvii välttämättä olla kuin vaan sivuhahmoja niitä miehiä, kun ennen naiset on ehkä ollu vaan osa sitä palettia.” (JpaN 4.2014.)

Tyttöenergian hahmot kulttuurisella aikajanelalla

Tyttöenergian hahmot ja ilmiöön liitettävät populaarikulttuurituotteet vilahtelivat mainintoina jo ensimmäisissä muistelutapaamisissa niin yleisen aikakauteen viritäytymisen kuin tyttöenergiäkäsitteen määrittelyn yhteydessä. Tuotteita ja niihin liittyviä kokemuksia käsiteltiin kuitenkin enemmän myöhemmissä tapaamisissa. Populaarimusiikkiin liitettävää tyttöenergiaa muistelijat mainitsivat erittäin paljon ja monelle muistelijalle musiikki olikin ollut keskeisin nuoruudessa kuluttamansa kulttuurin muoto.

Musiikin lisäksi muistelijat keskustelivat runsaasti liikkuvan kuvan teemasta. Televisiosarjoja ja elokuvia mainittiin kaikkein eniten ja niihin liittyvät muistot olivat hyvin eläviä ja visuaalisia. Tyttöenergiaan yhdistettävää kirjallisuutta muistelijat nimesivät audiovisuaalisiin genreihin verrattuna vähän, sarjakuvia vielä vähemmän. Lisäksi muistelijat keskustelivat myös muista populaarikulttuurin tuotteista kuten tietokonepeleistä.

Kaiken kaikkiaan muisteluryhmissä nimettiin suuri määrä, lähes 700

populaarikulttuuriin liittyvää tuotetta (666 kpl) sekä lisäksi muita asioita, kuten asusteita ja vaatteita. Mainituista karkeasti tyttöenergian piiriin laskettavia on noin puolet (346 kpl) ja niistä kotimaisia vajaa kolmasosa (88 kpl). Olen koonnut selkeästi populaarikulttuurin nimikkeisiin liittyvät mainitut tuotteet vuosineen liitteeseen (ks. liite 4: aikajana). Liite toimii myös Suomessa koetun tyttöenergiakulttuurin aikajanana.

Tyttöenergiailmiön aika määrittyy selkeästi, kun asettaa kaikki muistelussa mainitut kulttuurituotteet aikajanelle. Sen tunnusmerkkejä löytyy jälkikäteen tarkastellen myös sellaisista populaarikulttuurin tuotteista, jotka eivät olleet tulleet tutuiksi juuri ilmiön saattamana vaan jo paljon aikaisemmin. Yhtenä tällaisena historiallisena populaarikulttuurin esimerkkinä mainitaan kaikissa ryhmissä varhaisemmat ns. klassiset tyttökirjat, jotka ovat periytyneet tyttöissä äidiltä tai muilta sukulaisnaisilta. Ne ovat olleet tärkeitä vielä 1990-luvun nuoruudessakin (myös Kokkonen 2013).

Suomessa ilmiön kiihkeimmät kulttuurituotteiden vuodet olivat 1996–1999, jolloin tuotettiin paljon uutta tytöille suunnattua kulttuuria. Enimmäkseen tyttöenergia näkyy kuitenkin ulkomaisessa, varsinkin angloamerikkalaisessa populaarikulttuurissa. Samalla kaavalla pyrittiin luomaan myös paikallisia tuotteita, ja jokaisessa populaarikulttuurin genressä on löydettävissä myös suomalainen vastine. Osa muisteluryhmien keskusteluissa esillä olleista populaarikulttuurin tuotteista ei yhdisty yhtä helposti osaksi ilmiötä, osa tuotteista taas linkittyy siihen esimerkiksi ilmiötä jatkavana. Oona esimerkiksi sanoo, ettei hän yhdistä nimenomaan tyttöenergiailmiöön kaikkia niitä televisiosarjoja, joista ryhmässä keskusteltiin: ”kyllä ne menee sellaseen ylipäänsä naisen asemaan, ja siihen miten naista on kuvattu ja just millasia hahmoja on ollu. Että en voi niinku nimetä että ois joku girl power sarja samalla tavalla kun Spice Girlsit niinkun musiikin puolelta liittää siihen ilmiöön.” (JpaN 9.2014.)

Ilmiö ja käsite yhdistyivätkin ennen muuta ensimmäisenä tyttöbändeihin ja tyttöenergiaa hahmotettaessa painottuivat musiikki sekä liikkuva kuva, televisio ja elokuvat. Muut näkökulmat, kuten kirjallisuuden tytöt helposti unohtuivat, samoin kuin esimerkiksi kulttuurituotannon (nais)tekijyys. Oma tulokulma myös haastoi muistelijoita, kuten Suvin tapauksessa: aluksi hän ei ollut keksiä itselleen tärkeimmästä elokuvan teemasta mitään tyttöenergiaan liittyvää, sillä ”jotenkin aattelin tekijöitten kautta niinku musiikissa että elokuvan tekijöitä ketä naisia siellä on ja sit

tapahtu joku oivallus, että mie keksin ajatella hahmoja” (JpaN 9.2014). Tyttöenergian hahmoista neuvotellessa ajatus laajenee aina kansalliseen historiaan asti: miesten töitä sota-aikana tehneisiin naisiin, isoäiteihin ja jopa *Kalevalaan*, joka mainitaan esimerkkinä sellaisesta kulttuuriperinnöstä, jossa on voimakkaita toimijanaisia.

1990-luvun lopulla huipussaan olleen tyttöenergian ”piikkiin” liitettävää naisten vahvuutta, voimaa, itsenäisyyttä ja menestymistä nähdään siis olleen populaarikulttuurissa myös aiemmin. Alinan mukaan esimerkiksi ”vahvoja naisartisteja on ollut aikaisemminkin maailmassa ja Suomessa, mutta ne on aina niinku jotenkin määrittyny joittenkin muitten kautta” (JpaN 18.2014). Tällöin kyse on yksittäisistä voimahahmoista, kuten Madonnasta, Cyndi Lauperista ja Blondie-yhtyeen Debbie Harrysta, jotka 1980-luvulla pohjustivat tyttöenergiaa. Musiikillisen tyttöenergian kaarta tarkasteltaessa huomataan, että tyttöbändeistä on edetty sooloartisteihin. Eikä tänä päivänä tarvitse enää edes korostaa tyttöbändin tyttöyttä tai naisartistin naiseutta – on bändejä ja artisteja.

Television historia on suosinut poikahahmoja ja poikiin keskittyneitä ohjelmia. Vasta 1980-luvulla nähtiin ensimmäisiä tytöille suunnattuja sankarittaria kuten *My Little Ponyt*, jotka eivät tosin olleet kovin voimakkaita tai älykkäitä hahmoja mutta toivat kaikesta huolimatta aiemmin näkymättömissä olleen tyttöyden lasten televisioon. (Banet-Weiser 2004, 124.) Lasten animaatiot, eritoten viikonloppuamujen piirretyt, herättivät muistelijoiissa paljon tunteellisia muistoja. Animaatioissa tyttöhahmoja päähenkilöinä muistetaan 1990-luvulla olleen vain vähän. Pojille suunnattujen sarjojen *Turtlesien* (*Teenage Mutant Ninja Turtles* 1987–1996) ja *Prätkähiirien* (*Biker Mice from Mars* 1993–1996) joukossa sivuroolissa nähtiin naishahmo, joka toimi linkkinä ihmismaailmaan.

Nuoruudesta muistetaan suomalaiset perhedraamasarjat *Ruusun aika* (1990–91), *Blondi tuli taloon* (1994–95), *Kotikatu* (1995–2012) ja *Salatut elämät* (1998–), joissa tyttöhahmoilla oli suorasukaisten toimijoiden roolit. Mainitaan erilaiset teinisarjat ja muistellaan tyttönäkökulmaisista teinielokuvia, komedioita ja -kauhuelokuvia. Naisviihde kuten *Ally McBeal* (1997–2002), *Sinkkuelämää* (1998–2004) ja myöhemmin *Täydelliset naiset* (*Desperate Housewives* 2004–2012) ovat chick lit -kirjallisuuden tavoin ”semmonen miten se girl power on jotenkin tullu sinne aikuiskulttuuriin” (Anne, JpaN 4.2015). Ruotsalaisissa elokuvissa tyttöhahmoja on nähty runsaasti jo 1990-luvulla (Mulari 2015). Suomalaisiin nuortenelokuviin

pääosan tyttöhahmot ovat tulleet vasta viime vuosina. Sanni kommentoi-kin 2010-luvulla lisääntyntä tyttöelokuva seuraavasti: ”Sen tyyppisiä on tullu nyt enemmän, että silloin mejän aikaan ne oli just niitä että äijät nauratti, just ne pojat pöljäili *Pitkässä kuumassa kesässä* (1999) ja se Mombasakin [*Menolippu Mombasaan* 2002] oli poikien välisestä ystävydestä, joskin siinä oli se tyttö [sivuosassa]” (JpaN 4.2014).

Sarjakuvamaailmasta tyttöjä oli vaikeampaa löytää ja sarjakuva onkin ollut pitkälti poikien genre. Uudemmassa sarjakuvatuotannossa tytöt ovat nousseet näkyvimmin esiin, ja muistelijat nimeävät suomalaiset sarjakuvataiteilijat Jupun, Kaisa Lekan ja Katja Tukiaisen. Muistelijat toteavat, että nykyisin sarjakuvatytöt näkyvät yhä enemmän esimerkiksi japanilaisessa anime- ja mangakulttuurissa, joka tuli Suomeen vasta 2000-luvun taitteessa ja jota muistelijat eivät ehtineet omassa nuoruudessaan vielä kokea. Yksi syy japanilaisen populaarikulttuurin leviämiseen ja suosioon onkin juuri se, että sarjoissa esiintyy paljon naispuolisia sankarihahmoja, myös tyttöjä (Valaskivi 2012, 2009).

Tavalliset, tutunolaiset, omanikäiset mutta jollain tapaa voimakkaat tyttöhahmot, joiden elämään lukijana tai katsojana voi samaistua tai jollainen haluaisi olla, tuntuvat asettuvan tyttöenergiaan kitkattomimmin. Keskeistä on tyttöpäähenkilön aktiivinen toimijuus ja tyttöjen elämään ja arkeen liittyvien teemojen ja myös ongelmien käsittely. Muistelukeskusteluissa esille nousevat esimerkkinä Kira Poutasen (2001) *Ihana meri* syömishäiriökirjallisuudesta²¹ (Mikkola 2012) ja seksuaalista väkivaltaa käsittelevät koulukotiin sijoittuva *Kissan kuolema* (Väyrynen 1990) ja *Signal*-kirjasarjan *Liian lyhyt hame* (Nord Wahldén 1998, suom. 1999).

Nuortenlehdistä puhuttaessa ilmiöön yhdistyvät ennen muuta tyttöjenlehdet, joihin liittyy olennaisesti se, että kasvun ja kehityksen myötä siirryttiin aina yhdestä lehdestä seuraavaan. Varhaisemmat *SinäMinä*- ja *Mekaks*-lehdet ohitti suosiossaan nopeasti kiiltäväpaperinen, värikkäästi kuvitettu tyttöjenlehti *Demi* (1998), jonka nähdään olevan selkeä tyttöenergiakulttuurin tuote. Internetin valtavirtaistumisen myötä ryhdyttiin tekemään myös tytöille suunnattuja internetsivustoja, kuten *Demi*-lehden

21. Hanna Mikkola (2012, 40–41) nimeää väitöstutkimuksessaan syömishäiriöromaanin käsitteen, joissa päähenkilön identiteetti rakentuu ongelmallisten syömiseen ja ruokaan liittyvien suhteiden kautta. Hän kuvaa kuinka syömishäiriöt ovat olleet yleinen aihe suomalaisessa nykykirjallisuudessa, varsinkin nuorten kirjallisuudeksi luokiteltavissa teoksissa erityisesti 1990-luvulla.

keskustelufoorumi *demi.fi*. Näitä internetin tarjoamia tuoreempaan populaarikulttuuriin yhdistettyjä tuotteita muistelijat eivät juurikaan nimenneet nuorinta muistelijaa (synt. 1990) lukuun ottamatta. Internetiin liittyvät muistot kytkeytyivät ennen kaikkea keskustelukanaviin ja chat-sivustoihin, jotka olivat muistellun ajankohdan uusia ilmiöitä ja nuorison virtuaalisia ajanviettopaikkoja. Peleistäkin muisteluryhmissä keskusteltiin, mutta tyttöpelihaamoja tai tytöille suunnattuja pelejä ei vielä muistelijoiden nuoruudessa juurikaan ollut. Tyttöenergia ei siis pelimarkkinoille, ainakaan Suomeen, vielä vuosituhaten vaihteessa siirtynyt. Pelien kohdalla muistetaan epärealistiset mieskatsojalle tehdyt naishahmot kuten *Tomb Raiderin* (1996) Lara Croft suurine rintoineen, muttei niitä kytketä tyttöenergiaan, sillä peleistä koettiin puuttuvan niin tyttöyleisö kuin sille sopiva tyttöhahmokin.

Tutkimukseen osallistuneille muistelijaille *Tehotytöt* (*Power Puff Girls* 1998–2005, Suomessa 2002–2006) ja *Bratz-nuket* (2001) eivät olleet henkilökohtaisella tasolla tuttuja tai läheisiä, mutta ne mainittiin ja liitettiin tyttöenergiamailmion tuoreimpiin muotoihin. Tosin niiden yhteydessä arvosteltiin nukkien ulkonäköä ja mainittiin, etteivät ne tuntuneet epärealistisuudessaan lapsille sopivilta. Yhtäaikaisesti tyttöenergiamailmion kanssa myös muuta tytöille suunnattua toimintaa on syntynyt enemmän, ja se on tullut näkyvämmäksi yhteiskunnassa. Muistelijat linkittävät tyttöenergiseen tyttöjä kannustavaan asenteeseen esimerkiksi sukupuoli-sensitiivisen tyttötyön ja Tyttöjen Talot. Myös suhtautumisen perinteisiin tyttöjen harrastuksiin, kuten ratsastukseen ja hevosten hoitoon nähdään yleisesti muuttuneen myönteisemmäksi ja kannustavammaksi.

Neuvottelu tyttöenergiakulttuurin kriteereistä

Keskustelu tyttöenergian tuotteista oli jokaisessa ryhmässä vilkasta ja siinä vaikutti tapahtuvan tietty domino-efekti: muisto synnytti seuraavan, ja usein esimerkiksi televisiosarjoja vain listattiin ja mainittiin nopeasti seuraavan siirtyen. Näissä tilanteissa muistelijat eivät välttämättä perustelleet sen enempää, miten nämä tuotteet aiheeseen liittyvät, enkä minä haastattelijana aina huomannut tai ehtinyt pyytää tarkennusta. Kuitenkin muisteluryhmissä keskusteltiin ja neuvoteltiin paljon myös siitä, mitkä tuotteet sopivat osaksi ilmiötä. Ensimmäinen muisteluryhmä (R1) oli erityisen kiinnostava ryhmän neuvottelevan ja toistensa näkemyksiä useaan

otteeseen kiistävän ja kyseenalaistavan luonteen vuoksi. Määritelmästä tai tyttöenergiaan liitettävistä tuotteista ei oltu aina samaa mieltä vaan muistelijat vaativat toisiaan perustelemaan enemmän. Seuraavista ryhmän keskustelukatkelmista, jotka aloittivat tapaamisen, olen alleviivannut erilaisia muistelijoiden esittämiä tyttöenergian perusteluja sekä ryhmäläisten toisilleen esittämiä kysymyksiä sekä vastustuksia.

Senni: Sit mie mietin sitä *Niin sanottu elämäni* -tv-sarjaa en mie tiää oliko se semmonen, mut

Lotta: Ei se mikään tyttöenergia

Senni: En tiää oliko se tyttö niinkun perustavanlaatunen, mut siinä oli päähenkilö tyttö ja näkökulma oli sen. No en mie tiää

Heli: No en tiää. MTV:n se musiikkikanava oli meillä ainakin yläasteaikoina

Essi: Meillei näkyny silloin mitään muuta ku kolme kanavaa

Hannele: Saanks kysyä että miten sie pidät tuota MTV:tä niinku tyttöenergiana?

Heli: No en tiää siis tyttöenergiana, mutta tyttöjen kaa menttiin välitunnilla kotia ja kuunneltiin sitä ja se se oli kova juttu siihen aikaan. Kaikki aina puhu mitä MTV:llä on pyöriny.

Essi: Sit myös joku Tiktak kun se tuli silloin

Senni: Totta

Essi: Ne oli oikeesti tyttöjä silloin ku ne tuli

Heli: Nii

Lotta: Se oli semmonen mille naurettiin (JpaN 1.2014.)

Muistelijoista Lotta kyseenalaistaa Sennin tulkintaa, jolloin Senni korostaa tyttötoimijuutta ja -näkökulmaa. Heli puolestaan näkee tyttöenergiaa olleen tyttöjen yhdessä tekemisen, tyttöystävyyden käytännöt. Helin tyttöikään ja yläasteaikaan ajoittuneesta tyttöjen keskinäisestä musiikkikanavan katselusta Hannele pyytää lisää perusteluja, jolloin Heli korostaa, että katselu oli tuolloin heille tärkeää ja yhteisöllistä, mutta yhtä tärkeää ei ole kuitenkaan sen määrittäminen tyttöenergiaksi nyt muisteluhetkellä. Essin perusteluna Tiktakille toimivat nimenomaan yhtyeen jäsenten sukupuoli ja ikä. Lotta puolestaan kommentoi yhtyeen olleen jotain ”mille naurettiin”.

Tiktakin kohdalla muistelijat muissakin ryhmissä tuovat toistuvasti esiin antifaniuden (Duffett 2013, 48), jollaisena heidän eri tavoin mutta aktiivisesti esille tuomansa inho tai viha kyseistä yhtyettä kohtaan tulee esille. Rokkia soittavien tyttöjen yhtyeen kohdalla antifaniuteen yhdistyvä

kateus liittyy yhteen jäsenten uskottavuuteen ja nuoreen ikään: ”Eikös ne oo samanikäisiä kun myö?” (JpaN 12.2014). Tämän jälkeen ryhmä jatkoi keskustelua lyhyesti muistoillaan Tiktakista sekä *Dariasta*, jonka jälkeen palasin kysymään Senniltä hänelle ensimmäisenä voimakkaasti mieleen tulleesta *Niin sanottu elämäni* -tv-sarjasta ja tyttönäkökulmaisuu den perustelusta.

Senni: Mulla on niin huono muisti, että mie en muista mitä siinä sarjassa tapahtu, mutta mie vaan muistan että mie katoin sitä aina iltapäivisin ja muistan että siinä oli se tyttönäkökulma, mutta kun en oo nyttien katonu niin en tiää olikse nyt sit kuitenkaan niin vahvassa osassa se tyttönäkökulma kun silläkin oli sitten siinä pääosassa ne poikajutut kuitenkin, mutta siis se että sarjan päähenkilö on tyttö jonka elämää seurataan ja jonka elämää pietään tärkeenä nii miusta se jotenki tuntu sellaselta merkittävältä

Aino: Joo mie katoin sen siis viime kesänä koko sen sarjan ja olin aika liekeissä taas jälleen ja se on kyllä tosi hyvä

Lotta: Se on ihan mahtava

Aino: Ja se on tosi pääosassa se tyttö

Senni: Okei joo kun mie just mietin kun mie en muista sitä kunnolla nii onks se perusteltu. Buffy vampyyrintappaja. Jumankaut!

Hannele: Just nii

Heli: Nii sitä minä seurasin. Se oli tyttöenergiaa

Essi: Millon se on tullu?

Heli: 2000-luvun alkupuolella

Essi: Se näyttelijä on kuitenkin tosi nuori (JpaN 1.2014.)

Edellisessä katkelmassa tulee hyvin esille ryhmässä tehtävälle muistelulle tyypillinen assosiaatioiden ja puheen nopea kulku, innostuminen sekä uusien esimerkkien tuominen mukaan sen kummemmin perustelematta, kuten Senni tekee mainitessaan Buffyn. Vaikka neuvottelu jatkuukin, *Buffy vampyyrintappajasta* ollaan ainakin hetkellisesti samaa mieltä, kun se yhdessä tunnistetaan osaksi ilmiötä. Ainoastaan sarjan ajankohta herättää kysymyksen esimerkin toimivuudesta, sillä nimenomaan tässä ryhmässä tyttöenergian aikarajaus 1990-luvun ilmiöksi tuntui aluksi rajoittavan muistelua.

Lisäksi katkelmassa on merkillepantavaa se, kuinka perustelun, siis tyttönäkökulman oikeutus, haetaan minulta haastattelijana. Koska R1 oli ensimmäinen muisteluryhmä, en ollut rakentanut haastattelun kulkua

niin suunnitelmallisesti kuin myöhemmin. Ryhmäläiset joutuivat ensimmäisen viiden minuutin aikana kiistelystä ja perustelujen jälkeen itse nostamaan määrittelyn tarpeen esille.

Heli: Niin mulle on vieläkin epäselvää mitä me nyt kaikki tarkotetaan tyttö-energiällä

Senni: Nii

Heli: Niin että mikä se nyt on että mitkä aihealueet nuoruudesta kuuluu tyttöenergian piiriin

Hannele: Esimerkiksi mie mietin sitä kun mie katoin *X-filesia* tosi paljon

Senni: Sama

Heli: Scullyyy

Hannele: Ja kyllä se Scully semmosena vahvana naisena, naishahmona siinä miun mielestä on että tietyllä tavalla joku Spice Girls on hyvin toisenlaista mutta että mie koen sen semmoseks että kun nainen on jonain semmosena, semmosessa ihaltavassa asemassa ja vaikutusvaltainen niin miusta se on niinku tyttöenergiaa minulle. Mutta nostasin myöskin tämän sarjan semmosena, että minuun teki nimenomaan vaikutuksen se Scully (JpaN 1.2014.)

Katkelma toimii myös esimerkkinä siitä, kuinka ryhmässä vastausta etsitään ja mietitään yhdessä ja kuinka muistetaan ja ikään kuin palaataan ajassa innostuen. Keskeisenä kriteerinä määrittelyssä ja muistojen kertomisessa on se, mikä oli itselle merkityksellistä ja tärkeää. Hetkeä myöhemmin ryhmän käsitellessä muistelijoiden erilaisia idoleita sekä tyttöjen muuttaman vuoden ikäerosta johtuvaa kokemusten erilaisuutta Heli huomauttaakin: ”Se on varmaan aika henkilökohtaista että mitä pitää tyttöenergiana tai mistä löytää sen.”

Usein ryhmissä kävi kuitenkin niin, ettei mieleen tullutta ”kovaa” tai ”tärkeää” hahmoa tai tuotetta sen ihmeemmin perustella – pikemminkin vahvistetaan lyhyillä toteamuksilla ja kannustuksella sitä mielikuvaa, joka tyttöenergiailmiöstä kyseisellä hetkellä oli muodostumassa. Myös muissa ryhmissä käytiin samantapaista neuvottelua, mutta toisten osallistujien suoraa haastamista ja kyseenalaistamista tehtiin hiukan vähemmän, sillä näissä ryhmissä kaikki muistelijat eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Lisäksi ryhmät aloittivat myöhemmin ja olin rakentanut keskustelun etenemään loogisemman käsittelyjärjestyksen mukaan, jolloin neuvotteluissa haettiin hahmojen tyttöenergisyttä tapaamisten aluksi yhdessä nimettyihin kriteereihin nojaten. Kaikissa ryhmissä jouduttiin kuitenkin

etsimään perusteluja ja tasapainoa sen suhteen, miten erilaiset hahmot asettuvat tai eivät asetu osaksi tyttöenergian galleriaa. Esimerkiksi Tuija Lehtisen *Laura*-kirjasarjan hahmojen tyttöenergisyyden kohdalla Siiri empi ja miettimisen jälkeen tuli tulokseen, että hahmot olivat hänen mielestään melko perinteisiä eivätkä sellaisina korostaneet tyttöenergiaa, vaikka päähenkilö Laura ”oli ehkä vähän sinnepäin” (JpaN 13.2014).

Tyttö- ja naisgalleria

Muistettu tyttö- ja naisgalleria koostuu muistelutapaamisissa mainituista hahmoista, joihin edellisessä luvussa kuvaamani tyttöenergian keskeisiä piirteitä yhdistettiin. Gallerian ajatus liittyy pitkälti siihen visuaaliseen kuvastoon, jota tyttöbändit ja erilaiset tyttö- ja naisryhmät tarjosivat. Spice Girls oli rakennettu viiden erilaisen tyyppin mukaan: ”Se on jotenkin kuitenkin miesten luoma semmonen brändi, niin siinähan pistetään tavallaan tytöt viiteen eri kategoriaan, että sitten näistä saatte päättää mikä miellyttää” (Alina, JpaN 18.2014). Toisaalta tekemällä tehdyn tuotteen erilaisiin tyypeihin oli fanitytön myös helppo samaistua ja harkita ”kuka minä noista oisin, et sitten myös oli helppo lähteä rakentamaan sitä omaa kuvaa, et toi ois tai toi se vois olla, kun ne oli niin selkeästi tehtyjä” (Elli, JpaN 18.2014). Suvin käyttämän ”naisgallerian” käsitteen ottivat myös muut ryhmän muistelijat käyttöön, ja sitä käytettiin seuraavissakin tapaamisissa.

Sinkkuelämässä on television puolella samaa galleriaa kun mitä Spice Girlsissä. Ne on jotenkin niinku naisgalleria josta pitää jotenkin ittesä paikallistaa silleen, et kuka minä näistä niinku olisin. (Suvi, JpaN 9.2014)

Mielikuva galleriasta oli olemassa myös muissa ryhmissä, ja se liittyy läheisesti myöhemmissä luvuissa analysoimiini muistelijoiden kokemuksiin samaistumisesta ja roolimalleista. Selkeästi tietyn tyyppiseksi luokiteltavia, osin karrikoitujakin hahmoja sekä eri persoonallisuuksien varaan rakennettuja tyttöporukoita esiintyy myös esimerkiksi kirjallisuudessa. Energisestä tyttöryhmästä voimakkaimmin muistelijat nostivat esiin lapsenvahtikerho *The Baby-sitters Clubin* (Martin, ensimmäinen suom. 1991), jonka seikkailuja on seurattu pitkän kirjasarjan verran.

Tyttö- ja naisryhmissä hahmot eroavat toisistaan luonteen, mutta usein myös ulkonäkönsä puolesta. Sanni kuvailee kuinka *Neiti Etsivässä* kolme kaverusta ratkaisee mysteerejä ja päähenkilö Paula ”oli semmonen tosi fiksu ja eiks siinäkin ollu niin että ne sen kaverit, se toinen oli pitkä ja laiha ja sit toinen oli pieni ja pyöree, että ne oli silleen niinku ulkonäköllisesti kaikki vähän erilaisia” (JpaN 4.2014). Myös Alcottin *Pikku naisista* muistelijat hahmottavat naistyypit, joita voi pitää monen fiktiivisen tyttöporukan persoonallisuuksien mallina.

Tyttökirjallisuuden hahmotyypit toimivatkin hyvänä vertailukohtana tyttöenergiakulttuurin representaatioille. Maria Österlundin (2005) kehittämän *tyttömatriisin* käsitteen avulla voidaan tarkastella erilaisia kirjallisuuden tyttöjä. Nuortenkirjallisuuden tyttökuvauksista on erotettavissa kolme eri peruskategoriaa: kiltti tyttö, huono tyttö ja poikatyttö. Kategoriat eivät kuitenkaan ole selvärajaisia vaan liikkuvia, ja kirjallisuuden henkilöahmo voi olla erilaisten tyyppien yhteensulautuma. Sopeutuminen, vastustaminen ja sukupuolenvaihto tai sukupuolella leikittely ovat strategioita, joiden varaan erilaiset tyttötyypit rakentuvat. Matriisin lisäksi tyttöjä voidaan jakaa kirjallisuuden alalajien mukaan ja löytää erilaisia tyttökuvia kuten hevostyttö, velhotyttö, vampyyrityttö ja fantasiatyttö. (Österlund 2005, 63–67; 2011, 214, 224.)

Tyttökirjoissa kapina ahtaita naiseuden malleja kohtaan ilmenee usein poikatyttön (*tomboy*) hahmossa. Klassinen poikatyttöahmo²² on luonteeltaan androgyyni ja samanaikaisesti sekä tyttö että poika, ei vielä nainen. Poikatyttöys on nähty valintana, jonka kautta tyttöhahmo voi laajentaa toiminta-alueitaan maskuliinisille alueille. Poikatyttö onkin eräänlainen ”rikkuri” sukupuolien, stereotyyppien ja heteronormatiivisuuden sopimusten kentällä. (Lappalainen 2001, 317; Miettinen 2004, 38; 2009, 65; Renold 2008; Vänskä 2012, 183, 190–192.) Alcottin *Pikku naisten* (1868) Jo Marchin nähdään olevan hahmon klassinen edustaja ja myöhempien varianttien malli. (Hatch 2011; Lappalainen 2001, 316, Rättyä 1997, 11.) Myös muisteluaineistossani Henni toteaa: ”Mulle tuli tyttöenergianäkökulmasta mieleen *Pikku Naisten* Jo March, sisaruksista ehkä se rämäpäisin” (JpaN 10.2014.) Poikatyttöahmo on ennen muuta

22. Tyttökirjallisuuden poikatyttöahmoa ja sen käsittelyä tutkimuksessa avaa laajasti pro gradu -työssään Sari Miettinen (2009). Suomessa kirjallisuuden poikatyttöahmotematiikkaa ovat käsitelleet muun muassa Päivi Lappalainen (2001), Kaisu Rättyä (1997, 2005), Myry Voipio (2008) ja Maria Österlund (2005).

kirjallinen hahmo. *Pikku Naisten* Jon lisäksi poikatyttöjä ovat olleet niin *Viisikon* Paul, *Neiti Etsivän* George, Peppi Pitkätossu kuin Anni Polvan Tiinakin. Maskuliiniset poikatyötöt ovat ihailtuja hahmoja, kun taas feminiininen tyttöpoika, jolle ei ole olemassa vakiintunutta sanaa eikä tunnettuja kulttuurisia representaatioita, on kulttuurisesti torjuttu (Vänskä 2012, 183, 192).

Tyttöenergiakulttuurin tapauksessa poikatyttöistä puhutaan hyvin pitkälti juuri siinä merkityksessä, jonka Myry Voipio (2008, 14) käsitteelle antaa: ”pelkkä villikkous” ei tee vielä tytöstä poikatyttöä, vaan keskeinen poikatyön määre on toistaa kulttuurissa maskuliinisiksi miellettyjä asioita niin ulkonäössä kuin käytöksessä ja jopa halveksia ”tyttömäisiä” tyttöjä. Populaarikulttuurin uudenlainen urheilullisen tytön (*athletic girl*) hahmo onkin lähellä poikatyttöä: sitä edustavat esimerkiksi *Parempi kuin Beckham* -elokuvan (*Bend It Like Beckham* 2002) pääroolihahmot (Mitchell & Reid-Walsh 2008, xxiv). Toinen tyypillinen tyttökirjallisuuden hahmo on *rasavillityttö* (Rättyä 1997, 11), *villikko* tai *hurjapää* (Voipio 2008), joka poikatyön tavoin kyseenalaistaa sukupuolijakoa ja pakottaa pohtimaan tyttöyttä uudelleen. Villikkotyttöahmon poikatyöstä erottava tekijä on Voipion (mt. 14) mukaan kysymys siitä, ovatko tytöt tyytyväisiä tyttöinä. Tyttöenergian poikatyttöisyys ei tarkoita aina halua näyttää pojalta, vaan jopa korostettua feminiinisyyttä yhdistettynä poikamaisiin tekoihin. Naiseuteen kohdistuvia odotuksia vastaan kapinoidaan toiminnalla, ei ulkonäöllä (Miettinen 2009; Österlund 2005). Siksi tyttöenergian hahmogalleriaan ei yleensä kuulu suoranaisia poikatyttöjä tai androgyyniksi luokiteltavia hahmoja.

Tyttöenergialle tärkeää on se, että keskiössä on tyttö- tai naistoimija. Senni esimerkiksi muistelee erään hevoskirjan kehityskertomusta, jossa tarina ”oli täysin siitä työstä” (JpaN 1.2014). Naisnäkökulmaisuus ja kertomuksen suodattuminen naiskatseen lävitse on myös yksi chick lit -kirjallisuutta kaikkein pysyvimmän määrittävä elementti ja naisyleisön suosion peruste (Nevalainen 2015, 80). Muistelijoiden mielestä ei aina kuitenkaan ole tärkeää, että tyttöenergiseksi tunnistettu hahmo on pääosassa. Esimerkiksi Minna kokee, että hänelle samaistumisen kohde on usein ”päähenkilön paras ystävä, joka on yleensä paljon värikkäämpi tyyppi kun se päähenkilö ja jotenkin ihan erilainen” (JpaN 14.2014).

Tyttöenergialle tärkeä hahmo voi myös vanheta kuluttajatyön rinnalla. Muistelijat kertovat, että aluksi luettiin kirjoja tai seurattiin

televisio-ohjelmia, joissa kuvataan lapsia ja varhaisnuoria, myöhemmin kiinnostavia olivat teini-ikäiset ja aikuiset hahmot. Kaisu Rättyä (1997, 8–9) erottaa nuorisokirjallisuudesta kustantajasarjat, sarjakirjat ja jatkokirjat. Perinteiselle sarjakirjalle, jota tyttöenergisessä aineistossa edustaa esimerkiksi *Neiti Etsivä*, on tyypillistä se, etteivät päähenkilöt kehity. Sen sijaan he onnistuvat aina, ovat kauniita ja onnellisia, tapahtumat ajoittuvat kesälomalle tai päähenkilö voi muuten toimia ilman velvollisuuksia ja auktoriteettien puuttumista heidän toimiinsa. Jatkokirjoissa puolestaan päähenkilön psyykkinen ja fyysinen kehitys on tärkeä ja juoni on kaikin puolin uskottavampi: vanhemmat säätelevät lasten toimintaa ja päähenkilön epäonnistuminenkin on mahdollista. (Mt.)

Monet tyttöenergiakulttuurin tuotteet ovat jatkokirjojen tai kehitysromaanien kaltaisia. Päähenkilö kasvaa ja fyysiset sekä psyykkiset muutokset ovat osa keskeistä tyttöyden kertomusta. Esimerkiksi kouluympäristöön sijoittuvat televisiosarjat mukailevat usein tuotantokausissa luokkasteiden siirtymiä, jolloin henkilöhahmot vanhenevat fiktiivisesti samalla kun näyttelijät tosielämässä. Monet tyttöenergiakulttuurin televisiosarjat ja elokuvat jättävät hahmotytöt sarjakirjojen tapaan aikuistumisen kynnykselle, valintojen eteen ja tulevaisuuden avoimeksi. Poikkeuksena ovat sellaiset tv-sarjat ja elokuvien jatko-osat, joissa hahmot etenevät yliopistoon ja työelämään²³. Heteronormatiivinen parisuhdejuoni on monissa lopetuksissa joko juuri alkanut tai sen mahdollisuus on näkyvillä. Tällaisen lopetuksen tehtävä on palauttaa kerronnassa aiemmin mahdollisesti järkytetty yhteiskunnallinen normijärjestys takaisin tasapainoon (Lappalainen 2001, 319). Esimerkiksi poikatyttöys voidaan nähdä välitilana, josta kasvetaan ulos heterosuhteen avulla (Hatch 2011; Miettinen 2009). Monet vuosituhanen vaihteen tyttökulttuurin tuotteet ovatkin konservatiivisia ja kannattavat heteronormatiivisen järjestyksen mukaista kuvaa naiseudesta. Yhdyn kuitenkin kirjallisuudentutkija Päivi Lappalaisen (2001, 319) ajatukseen siitä, että olennaisempaa kuin normeja kumoava lopetus on se, että ennen lopetusta synnytetään mahdollisuus myös toisenlaisiin ratkaisuihin.

23. *Beverly Hills 90210*, *Buffy vampyyrintappaja* ja *Gilmoren tytöt* ovat esimerkiksi sellaisia amerikkalaisia sarjoja joissa siirrytään lukiosta yliopistoon ja myöhemmin työelämään, *Felicity* puolestaan kuvaa yliopisto-opiskelua. Näissä kuvataan nuorten aikuisten arkea myös kodin ulkopuolisissa aikuistumisen vaiheissa.

Pikkutyöistä voimanaisiin

Tunnistan tyttöenergian hahmogalleriasta kolme yläkategoriaa ja yhteensä kaksitoista erilaista hahmotyyppiä, joita seuraavaksi tarkastelen *tyttö-matriisin* (Österlund 2005; 2011) käsitteen avulla. Keskeinen työväline analyysissa oli visuaalistaminen: ryhmittelin työhuoneeni seinille muisteluaineistossa mainittujen tuotteiden ja hahmojen kuvia. Visuaalinen esitys auttoi hahmottamaan galleriaa paremmin kuin ryhmittely pelkässä tekstimuodossa. Tiivistän analyysini gallerian rakenteesta seuraavaan taulukkoon (kuvio 5), johon olen nimennyt hahmotyypit varsin yksinkertaistetusti. On kuitenkin otettava huomioon, että hahmot voivat olla myös useamman tyyppin risteymiä eivätkä ne aina asetu selkeästi näihin pelkistettyihin lokeroihin.

Tyttöenergian määrittelyn viisi keskeiskriteeriä – toimijuus, feminiinisyyden ystävyys, asenne ja tasa-arvo – ovat näissä hahmotyypeissä tunnistettavissa joko selkeästi tai tulkinnanvaraisemmin. Esittelen seuraavaksi muistelijoiden mainitsemien tyttöenergiakulttuurin hahmoihin perustuvat kategoriat ikäkronologisessa järjestyksessä ja annan jokaisesta muutaman valitun esimerkin.

Pikkutyttöjä tyttöenergiaan yhdistetään Astrid Lindgrenin tuotannosta Marik, Peppi ja Ronja, Anni Polvalta Tiina. Disneyn piirrettyjen tyttöhahmot, *Simpsonien* Lisa sekä Hayao Miyazakin anime-elokuvien pikkutyöt nähdään myös osaksi tyttöenergian pikkutyttökategoriaa. Osa pikkutyttöhahmoista on luokiteltavissa tavallisiksi, ”realistiseksi” hahmoiksi, joita muut määreet eivät juuri tarkenna, osa puolestaan määrittyy poikkeuksellisen älykkäiksi. Älykkyys määrittää esimerkiksi animaatiotyttö Lisa Simpsonia, joka on saksofonia soittava ”kympin tyttö” ja ”oman tien kulkija”. Oonan mukaan Lisa on ”älykäs ja lahjakas

Kuvio 5. Tyttöenergian hahmotyypit

PIKKUTYTÖT	TEINITYTÖT	VOIMANAISET
Tavalliset/”realistiset”	Tavalliset/”realistiset”	Vahvat
Rasavillit	Rajojen ylittäjät	Uranaiset ja menestyjät
Poikatytöt	Yliluonnolliset	Poikkeavat
Poikkeuksellisen älykkäät	Poikkeuksellisen älykkäät	Äidit

kaikessa ja yhteiskunnallisesti aktiivinen ja neropatti” (JpaN 11.2014). Samoin kirjailija Roah Dahlin pikkutyttöhahmo, yksinäinen Matilda on ”helvetin älykäs – älykäs ja kiltti ja oikeamielinen, oikeudenmukainen” (Oona, JpaN 9.2014). Enimmäkseen muistettut pikkutyttöhahmot ovat kuitenkin jollain tapaa rasavillejä poikatyttöjä. Televisiosta muistetaan suomalainen *Blondi tuli taloon* -sarja, jossa noin 10-vuotiaasta Liisaa näytteli Saara Ylitalo. Ensimmäisellä kaudella Liisalla oli vaikeuksia sopeutua uuteen luokkaan ja naapurissa asuva opettaja Margit Haukkamaa kävi säännöllisesti antamassa Liisan käytöksestä palautetta. Ilkikurinen, mutta hyvätahtoinen ja suorasukainen Liisa joutui erilaisiin lapsille tyypillisiin pulmatilanteisiin halutessaan auttaa niin kirjahyllyn järjestelyssä kuin ihmissuhdekuvioissa. Liisan rinnalla muistettiin *Ruusun ajan* poikatyttö Roope.

Oona: Se oli mahtava se Ruusun ajan se

Saana: Niin se pikkutyttö joo, Roope

Oona: Niin joo Roope, mikä kertoo tietysti aika paljon

Henni: Mut eiks sen nimi ollu Roosa?

Oona: Oli, oli varmaankin, mut mie luulen et mie oon itekin ollu niin poikatyttö niin siks mie tykkäsin siitä

Aino: Ja sehän sano tosi suoraan silleen, jotenkin aina täryytteli kaikille kaikenlaista

Saana: Eiks se ollu vähän samalainen siinä *Blondi tuli taloon* -sarjassa se sen blondin tyttö niin sehän oli kans semmonen suorasukanen (JpaN 9.2014.)

Pikkutyttöhahmoilla on rämäpäistä asennetta ja he rikkovat totuttuja normeja. Erityisesti muistelijat mainitsevat itseään miellyttäneen hahmojen toiminnallisen suorasukaisuuden. ”Pikku Myy on aina ollu ihana ja siihen minä oon samaistunu ihan kybällä. Voi sanoo mitä vaan ja mennä puree jotakuta jalasta [...] Pikku Myyssä on kans tyttöenergiaa, silleen oikeella tavalla.” (Siiri, JpaN 12.2014.) Rasavillin tytön hahmo ei kuitenkaan syntynyt tyttöenergian myötä, vaan esimerkiksi pohjoismaisessa sarjakirjallisuudessa rasavillejä tyttöjä kuvaavia teoksia on ollut runsaasti jo 1930-luvulta saakka (Rättyä 1997, 11–12)²⁴. Populaarikulttuurin pikkutyötöt tulivat kuitenkin tyttöenergian myötä enemmän näkyville, esimerkiksi japanilaisen anime-kulttuurin leviämisen myötä.

24. Kaisu Rättyän (1997) nuorten sarjakirjoja käsittelevä teos käsittelee rasavillityttösarjojen historiaa enemmän.

Teinityttöjä muistellaan perhedraamoista sekä teinisarjoista. Analysissani teinitytön kategoria jakaantuu kolmeen alatyyppiin, joita ovat tavalliset tai realistiset tytöt, rajojen ylittäjät ja yliluonnolliset teinitytöt. Realistisista teinitytöistä muistetaan Miia ja Silja *Salatuista elämästä*, Mirja *Kotikadusta* ja Nelli *Tyttö sinä olet tähti* -elokuvasta (2005), mutta enemmän teinityttöhahmoja muistetaan amerikkalaisissa tv-sarjoista ja elokuvista. Heitä ja heidän arkeaan seurattiin esimerkiksi tv-sarjoissa *Niin sanottu elämäni* (*My So Called Life* 1994–1995), *Blossom kullannuppu* (*Blossom* 1991–1995) ja *Gilmoren tytöt* (*Gilmore Girls* 2000–2007) sekä elokuvissa *Anna palaa* (*Bring It On* 2000), *Clueless* (1995) ja *Mean Girls* (2004). Tavallisia teinityttöjä ovat myös lähes kaikki kirjallisuuden tyttöhahmot, jotka sarjakirjojen tapaan eivät joko kehity lainkaan kuten *Sweet Valley High* sarjan kaksoset ja monet hevossarjojen henkilöt, tai kuten lastenvahtikerhon kirjalliset tytöt, jotka vanhenevat ja kehittyvät. Tuija Lehtisen yksittäisissä tyttökirjoissa sekä *Mirkka*-, *Laura*-, *Sara*- ja *Rebekka*-sarjoissa tyttöpäähenkilöt ovat erityyppisiä ja erinäköisiä, ja he tulevat erilaisista perhetaustoista. Eniten muisteluryhmässä puhuttiin *Mirkka* ja *Sara* -sarjoista. *Mirkka*-kirjasarjan neljännessä osasta eteenpäin päähenkilöksi nousee Mirkan pikkusisko poikatyttö Masa, jonka myötä sarja muuttuu enemmän rasavillisarjan suuntaan (Rättyä 1997, 34).

Toinen teinityttöjen alatyypit ovat rajojen ylittäjät, jotka saattavat joskus olla myös niin sanottuja ongelmatyttöjä. Kovat, pahat tai ilkeät tytöt (*mean/tough girls*) voi nähdä yhtenä populaarin tyttökuvaston kategoriana. Tytöt esitetään voimakkaina, mutta samalla kriisissä ja aikuisen väliintuloa ja oikealle polulle palauttamista kaipaavina (Aapola ym. 2005, 49; Hains 2012, 167–168). Muisteluaineistossani vastenmieliseksi kuvattu esimerkki ongelmatyttöydestä on elokuva *Thirteen* (2003), jossa päähenkilö Tracy tutustuu koulun suosittuun ”kovistyttyöön”, joka tutustuttaa hänet pikkurikosten ja huumeiden maailmaan. Suomalaisista elokuvista tyttöpäähenkilöiden tähdittämät *Sisko tahtoisin jäädä* (2010) ja *Kielletty bedelmä* (2009) kuvaavat rajojen ylitystä. Vapauteen perustuvat päihde- ja seksikokeilut sekä pikkulaittomuudet ovat kasvutarinaelokuvien keskeisiä teemoja. (Laukkanen & Mulari 2011, 185–186.) Myös Tuija Lehtisen nuortenkirjan *Sara* hahmo on tupakoiva, pikkurikoksia tekevä, rajulla ulkonäöllä hätkäyttävä ”kovis”, jonka äiti lähettää pois pääkaupunkiseudun ympyröistä maaseudulle mummon luo rauhoittumaan. Samoin Lehtisen *Laura*-sarjan sivuhenkilö Terri muistetaan ”kovistytöksiksi”, jonka

perhesuhteet ovat hajanaiset. Kovishahmot harvemmin ovat Saran tapaan päähenkilöitä, vaan usein esimerkiksi *Laura*-sarjan tapaan tyttökirjallassikon ihanteellisuus näkyy siten, että elämän laitapuolta kuvataan ainoastaan sivuhenkilöiden kokemana (Heikkilä-Halttunen 2001, 223).

Myös toisenlaisia rajoja ylitetään. *Fucking Åmål*in (1998) päähenkilöt ovat tavallisia tyttöjä, mutta samalla myös rajojen ylittäjiä, sillä elokuva uudisti nuortenelokuvaa käsittelemällä tyttöjen lesbosuhdetta. Rajoja ylittää myös *Parempi kuin Beckham* -elokuvan päähenkilö Jess, intialainen Lontoossa elävä tyttö, joka pelaa jalkapalloa perheensä vastustuksesta huolimatta. Eräänlaista rajojen ylitystä kuvaa lisäksi teiniraskautta käsittelevä, päähenkilön mukaan nimetty elokuva *Juno* (2007), jossa teinityttö päättää synnyttää lapsen ja etsiä tälle itse adoptiovanhemmat.

Kolmas teinityttöjen alatyyppejä on yliluonnollinen tyttö, jonka voi nähdä olevan nimenomaan tyttöenergiailmiön tuote ja ilmestyneen kulttuuriseen kuvastoon vuosituhannen vaihteessa (Mulari 2015, 74). Voimakkaat supervoimia omaavat hahmot, kuten Buffy Summers (*Buffy the Vampire Slayer* 1997–2003) tai Sabrina-teininoita (*Sabrina the Teenage Witch* 1996–2003), perustuvat tyttötoimijan feminiiniseen ulkonäköön sekä henkiseen ja fyysiseen voimaan.

Just siihen Buffyyn ehkä sankarina mulla on tosi ristiriitainen suhde, koska mun mielestä Buffy on ihan kauhea eukko, et mä en tykkää siitä henkilönä, mut sit kuitenkin se, että semmonen pieni vaalee pimuu tulee ja hoitaa kaikki möröt pois ja on ihan kauheen pahis. Niin sit ehkä kuitenkin oli tosi tärkeä. (Henni, JpaN 9.2014.)

Neljäntenä tyttötyyppinä ovat poikkeuksellisen älykkäät tytöt, joita löytyy myös teinityttöjen kategoriasta. Animaatiosarjan päähenkilö Daria (1997–2001) on ylpeästi ja itsetietoisesti ulkopuolinen ”bimbon blondi siskonsa täydellinen vastakohta” ja ”tosi älykäs ja se tietää paljon, mikä ei oo sellanen tyyppillinen tyttöahmo populaarikulttuurissa” (Hannele, Alina JpaN 21.2014.) Viime vuosikymmeninä amerikkalaiseen populaarikulttuuriin onkin astunut aiempaa enemmän lahjakkaita naisia. Esimerkiksi *Gilmoren tyttöjen* maailmassa naiset ovat lahjakkaita, koulutus on ”siistiä” ja älykkyys on tiimityötä. Sarjan teinityttöahmo Roryssa näkyy 2000-luvun tapa määritellä ”nörttiys” uudelleen – intohimoinen kirjatietyys ja asioihin perehtyminen ei ole ainoastaan miesten ominaisuus. (Westman

2007, 23, 25.) Ensimmäiseen teknologiseen vallankumoukseen naiset eivät vielä mahtuneet mukaan, mutta nyt ”Girl Geeks”-nettisivustoja pyörittävät naiset toimivat siinä missä miehetkin ja ovat nörttejä, ”friikkejä” tai ”giikkejä” (*geek*). Monissa populaarikulttuurin esityksissä kaikkein älykkäimmät tytöt ovat kuitenkin yhä sivuhenkilöitä, kuten esimerkiksi Buffy vampyyrintappajan paras ystävä Willow. (Inness 2007, 2, 5.)

Olen nimennyt aikuisten naisten hahmot *voimanasiksi*. Voima voi olla konkreettista hahmon fyysistä toimintakykyä tai abstraktimpaa mielen ja asenteen vahvuutta ja voimakkuutta. Voima yhdistää kaikkia jäsentämiäni aikuisten naisten tyyppejä: vahvoja naisia, uranaisia ja menestyjiä, poikkeavia naisia sekä tyttöenergiä äitejä. Vahvoja naisia muisteltiin ja nimettiin varsin laajalla skaalalla aina shakkipelin kuningattaresta *Raamatun* Lilithiin. Siinä missä tyttöenergian pikkutyöt ja teinit ovat enimmäkseen fiktiivisiä hahmoja, ovat tyttöenergiset aikuiset usein samaistumisesta tai ihailusta johtuen esiintyjiä tai muusikoita. Tällöin muistelijoiden mielikuva vahvasta naisesta perustuu henkilöiden ulkonäköön, ääneen, käytökseen, mielipiteisiin, julkilausumiin ja julkiseen kuvaan sekä tekoihin esimerkiksi fiktiivisissä tuotteissa. Joskus hyvin pienetkin seikat voivat lisätä arvostusta. Garbage-yhtyeen Shirley Manson oli ”tosi raju”, ja hänestä muistetaan, kuinka ”sillä oli kahet rintaliivit päällekkäin niin ne kahet olkaimet näky” (JpaN 7.2014). No Doubt -yhtyeen Gwen Stefani puolestaan ”oli kyllä kovaa kamaa” yhdistyessään muistoon, jossa laulaja punnertaa videolla (JpaN 1.2014). Lähes kaikkiin vahvoihin naisiin liittyy perustavanlaatuisen ajatus, että henkilö on ”siisti” tai ”kova”, koska hän tekee jotain poikkeavaa, näyttää rajulta tai toimii odotusten vastaisesti mutta on silti nainen. Vahvan, kovan ja joskus myös ”vihaisen” naisen ominaisuuksia voivat olla myös osaaminen, selviytyminen tai älykkyys.

Vuosituhatosen vaihteessa nähtiin suorastaan trendinä naistoimintasanakarittaria (Nikunen 2005, 119). Nämä aggressiiviset sankaritar-naiset, joissa voima, lihakset ja fyysisuus yhdistyvät traditionaaliseen feminiinisyteen ja seksuaaliseen kehoon ovat haastaneet sukupuolijakoa (esim. Purse 2011). Tällaisia ovat olleet televisiossa *Charlien enkelit* (*Charlie's Angels* 1976–1981), *Xena* (*Xena Warrior Princess* 1995–2001) sekä *Aartenmetsästäjä* (*Relic Hunter* 1999–2002). Elokuviissa taistelijan roolissa nainen nähdään esimerkiksi *Kill Bill* -filmeissä (2003, 2004), *Matrixissa* (1999), *Terminator 2:ssa* (1991) ja *Tomb Raiderissa* (2001).

Joissain muistelutilanteissa ”vahvalla” tarkoitetaan nimenomaan fyysisyyttä, kuten Senni kuvailee: ”Terminator kakkosessa Linda Hamilton oli mulle tosi kova idoli, lähinnä sen takia että se veti leukoja ja punners ja sillä oli lihaksia” (JpaN 1.2014). Samaan tapaan Zaslowin (2009, 144–145) tutkimuksen amerikkalaistytöt näkivät naissankarittarien fyysisyyden ja taistelun yhtenä feminismin representaationa. Lisäksi muistelijat nostavat mieleen jääneitä vahvoja naishahmoja scifin ja fantasian parista. Kahdessa ryhmässä mainitaan David Eddingsin *Belgariolin* (1982–1984) ja *Mallorean tarun* (1987–1991) voimakas velhotar Polgara, joka ”oli siis aivan mieletön” (Wilma, 13.2014) ja vaikuttava hahmo ollessaan ”ihana, vahva ja itsenäinen” (Anu, JpaN 20.2014).

”Itsenäinen nainen” ja ”vahva nainen” tarkoittavatkin usein muistelijoiden käsityksissä samaa asiaa. Tv-sarja *Sinkkuelämän* menestyvät ja itsenäistä elämää viettävät pääosan naiset nähdään vahvoina. Toisaalta myös pääosin yksin maatilansa pyörittävä sarjakuvahahmo Mummo Ankka on Ankkalinnassa kaikkien arvostama ”rautainen nainen” (JpaN 5.2014). Esimerkiksi näiden hahmojen kohdalla itsenäisyys tarkoittaa myös yksin elämistä, ”sinkkuutta”. Nainen ilman miestä voi siis pärjätä miesten maailmassa ja olla jopa ihailtava johtajatyyppi. Voimاناiset esiintyvät yleensä kasvutarinoissa, joissa itse tekeminen, toimijuus ja haaveiden toteuttaminen ovat keskeisessä roolissa passiivisuuden sijaan. Elokuva *Paistetut vihreät tomaatit* (*Green Fried Tomatoes* 1991) ei asetu tyttöenergian aikakauteen, mutta se mainitaan silti kahdessa ryhmässä, sillä se koetaan naisten ystävyysselokuvaksi sekä voimaantumiskertomukseksi.

Naisille suunnatut historialliset ja aikakausielokuvat korostavatkin yhteiskunnallista muutosta, kun naishahmot kamppailevat perinteisen naisen roolin kysymysten kanssa (Tally 2008, 112–113). Tällaisena historiallisena emansipaation kuvauksena nousi erityisesti monelle muistelijalle tärkeä, 1900-luvun alkuun sijoittuvan *Titanic*-elokuvan Rosen tarina.

Se tarinan huipentuma ei oo se että se Jack kuolee vaan se huipentuma on periaatteessa siinä, että sitten se [Rose] elääkin oman itsenäisen elämänsä ja tekee niitä kaikkia asioita mitä se on aina halunnut. Ja sitten lopulta päästää siitä Titanicin muistosta irti ja siinä on se muistelu ja sitten käyään läpi että se on opetellu ratsastamaan ja se on lentäny ja tehny sellasia miehisiä asioita ja tehny just niinku ite haluaa. Eikä se loppujen lopuksi rakennu sen Jackin ympärille vaan se elää semmosen itsenäisen elämänsä ja sitten se sanoo, että ”Jack Dawson

näytti minulle, että miten voi elää. Minä en elänyt niin kuin hän, minä näin, että tälläkin tavalla voi elää ja sitten minä elin oman elämäni”. (Alina, JpaN 21.2014)

Menestyjät ja uranaiset ovat vahvan naisen tyyppin mukaisia, mutta selkeästi työelämään sijoittuvia. Muistelijat puhuvat paljon ja sen tarkemmin määrittelemättä itsenäisyydestä ja vahvuudesta, mutta myös sellaisista voimanasista, joita yhdistää oman elämän hallinta nimenomaan työn ja taloudellisen itsenäisyyden kautta.

Yhdysvalloissa televisiossa alettiin 1970-luvulta alkaen kuvata feministisenä miellettyjä hahmoja ja työpaikkaa heidän elämänpiirinsä (Gill 2007a, 252). Uranaiset määrittävätkin yhtä Hollywood elokuvien genretyyppiä (*career women comedy*). 2000-luvulla ”uranaigenre” yhdistyy myös osaksi romanttisia komedioita, joissa pääosassa ovat itsenäiset toimeentulevat sinkkunaiset. Uranaiset esitetään kamppailemassa feminististen teemojen, kuten perheen ja työn yhdistämisen kanssa. (Kaklamanidou 2013, 27–37.)

Muistelijoiden mainitsemia menestyviä fiktiivisiä uranaisia ovat asianajaja Ally McBeal, *Amy* *lailla* -sarjan (*Judging Amy* 1999–2005) ”tuomarinainen”, *Salaisten kansioiden* (*The X-files* 1993–2002) agentti Dana Scully, Dr. Quinn *Tohtori tuli kaupunkiin* -sarjasta (*Dr. Quinn* 1993–1998) sekä *Gilmoren tyttöjen* Lorelai Gilmore oman hotelliyrityksensä johtajana. Myös *Sinkkuelämää*-sarjan naiset elättävät itsensä ja maksavat luksuselämänsä: Carrie kirjoittaa työkseen, Charlotte työskentelee taidegallerioissa, Samantha tekee PR-bisnestä omassa yrityksessään ja Miranda toimii asianajajana, on ”semmonen kova bisnesnainen” (Alina, JpaN 22.2014). Kuten jo aiemmin toin ilmi, useissa ryhmissä kiisteltiin *Sinkkuelämän* naisten vahvuudesta. Oma työ ja itsenäisyys määrittävätkin osaltaan hahmojen vahvuutta, sillä esimerkiksi Miranda ja Samatha ovat itsenäisinä uranaisina, joille työ on muita hahmoja keskeisempää. Uranaisiin rinnastuvat myös omalla alallaan menestyjät, joista tulee puhe erityisen usein musiikkibisneksestä puhuttaessa. Esimerkiksi menestyneistä itsenäisistä naisista, joihin liittyy myös vahvasti autenttisuuden ajatus (Anttonen 2017; Strong 2011, 21–26) Lady Gaga tekee omat kappaleensa ja osittain tuottaakin itse musiikkinsa, samoin Jenni Vartiainen ja Chisu. Aitoutta löytyi myös ristiriitaisesti koetusta Tiktakista, jossa tytöt todella soittivat itse, menestyivät ja pääsivät pitkälle.

Poikkeavien naisten tyyppiin olen niputtanut erilaiset, hauskat ja epätydelliset naiset, joista puhutaan voimakkaina ”oman tien kulkijoina”, ”omanlaisinaan”, aitoina ja vähän outoina. ”Poikkeava” ei ole ehkä osuvin

nimitys, mutta tämän tyyliisiä hahmoja on kulttuurisessa kuvastossa vain yksittäisiä. Näitä epätypillisiä naishahmoja mainitaan populaarimusiikissa olevan esimerkiksi Björk, Pink tai Lady Gaga, jotka ovat rakentaneet menestystä omalaatuisuudellaan, mutta erityisesti hahmo esiintyy liikkuvan kuvan lajissa. Saana mainitsee Bridget Jonesin ja näkee, että ”ehkä siinä on kans se epätäydellisyys mikä siinä on se vahvuus, et ei just oo täydellinen” (JpaN 9.2014). Samasta syystä tuodaan esille Ally McBeal, jonka myös Kaarina Nikunen (2005, 219, 238) on tulkinnut olevan fanien keskuudessa suosittu juuri siksi, ettei hahmo toista vahvuuden vaatimusta. Ei-täydelliset, hiukan hassut tai oudot sekä erikoisemmat tai humoristiset ”aidot” naiset kuten ”spontaanisti hullu” Dharma (*Dharma & Greg* 1997–2002), *Frendit*-sarjan (*Friends* 1994–2004) Phoebe sekä eri komedioiden naiset ovat kaikki ”rehellisen epätäydellisiä” (JpaN 11.2014) ja epätäydellisyydessään sympaattisia. Tai kuten Kaisa kuvailee ranskalaisen elokuvan *Ameliassa* (2001) olevan tyttöenergian sijaan ”vinksahtanutta energiaa” (JpaN 14.2014).

Osaltaan humorististen naisten trendiä ja poikkeavaa naiseuden esittämistä on vinyt eteenpäin myös naiskomedia ja naisten toimiminen näkyvästi käsikirjoittajina. *Ponille kyytiä* (*Smack the Pony* 1999-) uudisti viihteen kenttä, sillä se oli ”naisten tekemää sketsiviihdettä ja naisista pilaa tekevää sketsiviihdettä” (JpaN 9.2014). Samaa ovat tehneet niin suomalaiset Eija Vilpas, Riitta Havukainen ja Hannele Lauri jo 1980-luvulta alkaen sekä myöhemmin naisten luotsaamat viihdesarjat *Kumman kaa* (2003–2005), *Ranuan kummit* (2003) ja *Siskonpeti* (2014–).

Tyttöenergiset äidit, tytärten suhde heihin sekä yksinhuoltajuus tulivat esille yhteyksissä, joissa mainittiin tv-sarjat *Blondi tuli taloon*, *Gilmoren tytöt*, *Amy lailla* ja elokuva *Pieni suklaapuoti* (2000). Tyttöenergiakulttuurin esityksissä ei olla klassisten anglosaksisten tyttökirjojen tavoin äidittömiä orpoja (Heikkilä-Halttunen 2001; Härkönen 2001; Lappalainen 2001, 314; Rättyä 2005, 35, 115), vaan isän poissaolo on tyyppillisempää. Äidit ovat vahvoja, omalta osaltaan tyttöenergisii hahmoja, koska he antavat selviytyjän mallia jälkikasvulleen.

Samalainen perhesuhdekuvio, yksinhuoltajaäiti perheenpäänä ja isä kuollut tai etäinen, on näkyvillä myös Myry Voipion (2013, 120) tutkimisssa suomalaisissa 2000-luvulla julkaistuissa ”uuden aallon tyttökirjoissa”, jotka kuvaavat tyttöjen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Muistelijat korostavat äiti-tytär-suhdetta tyttöenergisenä piirteenä, kun yksinhuoltajaäiti elättää oman perheensä luoden omat sääntönsä ja tapansa elää. Eräänlaista

energistä äitiyttä muistelijoiden mukaan edustavat myös action-sankaritaräidit, kuten Sarah Connor (Linda Hamilton) elokuvassa *Terminator 2* ja The Bride (Uma Thurman) *Kill Bill* -elokuvissa. Tyttöenerginen äitiys toteutuu hahmoissa, jotka tekevät kaikkensa lapsensa tai yhteisönsä eteen, kuten esimerkiksi muistelutapaamisessa mainittu brittiläisen saippuasarja *Emmerdalen* (1972–) Lisa Dingle. Tyttöenerginen äiti on saavuttanut ja rakentanut itselleen ja itsestään jotain perinteisestä äitihahmosta poikkeavaa – kovan taistelijan tai vahvan selviytyjän, matriarkan, joka pärjää niissä töissä ja toimissa missä mieskin. Vahvojen äitien ryhmästä puuttuvat pehmeät hoivaajat, sillä tyttöenergian mielletään olevan ennen kaikkea vahvuutta ja selviytymistä, ei hoivaamista.

Kysymys siitä, ketkä eivät mahdu tyttöenergian galleriaan, täsmentääkin edellä tekemääni representaatioanalyysia. Muu kuin valkoinen ihonväri ja vammaisuus eivät esimerkiksi juuri lainkaan mahdu tyttöenergian kuvastoon. Värillisten naisten on nähty puuttuvan myös postfeministisen tyttökaverimedian kuvastoista (Winch 2013). Etenkään vielä vuosituhanen vaihteen suomalaisessa populaarikulttuurissa ei esitetty juurikaan muuta kansallisuutta tai etnistä taustaa kuin suomalaisuutta. Lisäksi heteronormatiivisuus eli kulttuurissamme julkilausumaton sääntö, jonka mukaan nais- ja miessukupuoli nähdään itsestäänselvästi kaksijakoisena ja seksuaalisesti toisiaan haluavina (Karkulehto 2011, 51; Rossi 2006a, 2015, 15–27; Salonen 2005, 28, 50–51.) läpäisee tyttöenergiarepresentaatioita, ja keskeinen juonikuvio perustuu usein heteroseksuaaliselle romanssille. Heteroseksuaalisuutta uusinnetaan jatkuvasti tyttöenergiakulttuurissa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tilanne on sama esimerkiksi lastenmusiikkikulttuurissa, jossa muunlaisen kuin heteroseksuaalisen järjestyksen ilmaiseminen on näyttänyt olevan suomalaisessa lastenmusiikissa mahdotonta (Leppänen 2010, 108).

Rajojen ylitys näyttää muistelijoiden ymmärryksen mukaan olevan jokseenkin enemmän tyttöenergiaa kuin ”kiltti-tyttöys”. Kuitenkaan muistelijoiden hahmottamaa hyvää tyttöenergiaa ei ole niin sanottu ”pissimi”, 2000-luvun alun nuorisokulttuurinen ilmiö, johon tietoisesti asetuvat tytöt käyttäytyvät provokatiivisesti niin pukeutumisellaan, vahvalla meikkaamisellaan, alkoholin ja tupakan käytöllään, kovaaäänisyydellään ja kiroilullaan (Paumo 2012). ”Pissikset”, kevytkenkäiset tai ”tyhmät” tytöt ovatkin usein kulttuurisessa kuvastossa päähenkilön kilpakumppaneita tai vastakkaisia hahmoja, esimerkiksi luokan kikattavia yksinkertaisia

tyttöjä, joihin päähenkilö, samoin kuin päähenkilöön samaistuva lukija tai katsoja haluaa ottaa etäisyyttä. Keskiluokkaisuus, hyvin toimeentuleva perhe ja monien mahdollisuuksien lähtökohdat näyttävät olevan tyttöenergian representaatioita dominoiva piirre. Sosioekonominen asema, kuten esimerkiksi yksinhuoltajan pienituloisuus on läsnä usein vain ongelmatyttökuvauksissa yhtenä käytöksen selittävänä tekijänä. Gallerian puutteita tarkastelemalla tyttöenergian representaatiot näyttävät Suomessa vuosituhannen vaihteessa olleen varsin yhdensuuntaisia. Kapeudesta huolimatta tyttöenergian hahmogalleria sisältää kuitenkin varsin monenlaisia tyttöjä ja naisia

Moninainen hahmokollaasi

Muistelijoiden tyttöenergiaan yhdistämiä piirteitä, kriteereitä ja hahmoja analysoidessani olen hyödyntänyt erilaisia miellekarttoja ja kollaaseja, esimerkiksi Saara Särmän (2014, 2016) feministisen kollaasimetodologian ajatuksia. Seinälle kokoamani hahmokollaasit auttoivat minua huomaamaan, kuinka moninaiset hahmot tyttöenergiaa edustavatkaan. Tyttöenergiaa voi edustaa ja välittää yhtä lailla kovan luokan poliitikko, kuten presidentti Tarja Halonen, kuin animaatioiden piirroshahmokin, esimerkiksi muistelussa esiin tullut naarasleijona Nala Disneyn *Leijonakuninkaassa*. Aineistossani mainittuja tyttöhahmoja tarkastellessa on havaittavissa jako yksinäisiin kympin tyttöihin, jotka loistavat äyllään, sekä aktiivisiin, äänekkäisiin rajojen ylittäjiin.

Aina jaottelu ei kuitenkaan ole näin selkeä. Älykäs, hyväsydäminen ja rauhallinen kympin tyttö voi olla nokkeluudessaan ja suorasukaisuudessaan tyttöenerginen. Rajojen ylitys ei aina tarkoita ongelmatyttöyttä eikä ongelmatyttöys puolestaan ole aina huono asia. Muistelijoiden määrittämä tyttöenergia rakentuu toimijuudesta, feminiinisyydestä, ystävyyydestä, asenteesta sekä sukupuolten tasa-arvosta. Kun representaatioanalyysin avulla tutkitaan kulttuuristen kuvien rakentumista, historiallisuutta ja seurauksia (Paasonen 2010, 47), voidaan näiden tunnuspiirteiden avulla tulkita tyttöenergia osaksi postfeminismin ilmiötä. Sarah Projansky (2007, 45–46) nimittääkin tutkimaaani sukupolvea, ja ennen kaikkea tälle sukupolvelle tärkeitä representaatioita, ”postfeminismin tyttäreiksi”.

Näen tyttöenergian samaan tapaan myönteisenä affektina kuin Monica Swindle (2011) tyttöyden. Ainakin tyttöenergiaa määriteltiin pitkälti

affektiivisesti, sillä käsitettä kuvattiin ja tulkittiin paljon tunteilla, jotka eivät kuitenkaan ole aina kovin selvärajaisia tai tunnistettavia. *Affekti* on tuntemusta ja emootiota avoimempaa, mutta samalla niihin liittyvää. *Tuntemus* on jotakin, joka tuntuu ruumiissa, ”luissa ja ytimissä”, ”perhosina” vatsassa ilman että sille olisi välttämättä kielellistä ilmaisua. *Emootiot* taas ovat kielellisesti nimettyjä ja kulttuurisesti tunnistettavia tuntemuksia kuten kateus. Affektissa on kyse ruumiin kyvystä vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi. Emootioon nähden affekti on se, mikä muodostaa ja rakentaa subjektia. Sillä viitataan niin ruumiin kuin mielen toimintaan, järkeen ja tunteisiin sekä samalla kykyyn liikkua ja liikuttua.

Affektin käsite on potentiaalinen siksi, että se vaatii synteesiä siellä missä yleensä on totuttu näkemään kahtiajako mielellisyyden ja ruumiillisuuden välillä. (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 18–19.) Eeva Jokisen (2015, 32–33) mukaan nuorten naisten feministisin ja postfeministisin ottein käsittelevässä pop- ja rockmusiikissa on kyse ”tohkeisuudesta”, erityisen innoissaan, usein toisten kanssa innoissaan olemisesta. Näissä 2000-luvun nuorten naisten tekemissä ja esittämässä lauluissa puretaan konventionaalista ydinperhettä, ulkonäköpaineita sekä heteroseksuaalista matriisia (mt.). Tämän päivän tilanteen taustalla on 1990-luvun tyttöenergia. Jokisen (mt. 37) ajatusta soveltaen, muistelijoiden kokemuksissa ja ilmiön määrittelyssä kuuluu monenlaisia tohkeisuutta, joka ei palaudu populaarikulttuuriin tuotteena, vaan sellaiseen yhteiseen tekemiseen, innostumiseen, iloon ja ”meininkiin”, jolle ei ole ollut aiemmin sopivaa ilmausta. Tämä sukupolvi tuntee sen tyttöenergiana. Tyttöenergia onkin näkemykseni mukaan nimenomaan tohkeisuuden tavoin yhdessä innostumista, jossa voi nähdä autonomisuutta, poliittisuutta ja vastarintaa. (Mt. 44).

Tyttöenergia on osa globaalia tuotteistamista, joka lisääntyi vahvasti 1990-luvulla, ja joka suunnattiin nyt erityisesti lapsille ja nuorille. Ilmiö lanseerattiin tietoisesti myös Suomeen ja *girl power* -termille etsittiin tänne sopiva käännös. Ilmiö hyödytti media- ja kulttuurinteollisuutta ja edisti tyttökuluttajille tehdyn populaarikulttuurin myyntiä. Tyttöenergia on siis osa kaupallista kulttuuria, mutta nähdäkseni se on kuitenkin ennen kaikkea tyttöjen omia energian purkauksia, tyttökulttuuria. Populaarikulttuurin tyttötyypit rakentavat malleja ja ideaaleja, esimerkiksi ruumisihanteita, joihin kulttuuria kuluttavat tytöt itseään suhteuttavat. Kulttuurin kuvastot ovat siten aina poliittisia kuvastoja.

Representaatioiden poliittisuus tarkoittaa sitä, että niiden kuvasto tarjoaa ihmisille valintoja, jotka rakentavat julkisuuteen tietynlaisia visuaalisia järjestyksiä takaamalla joidenkin näkyvyyden ja toisten näkymättömyyden. (Seppänen 2005, 15). Olennaista representaatioissa onkin se, että ne vaikuttavat tapoihimme hahmottaa omaa itseämme osana ympäröivää yhteiskuntaa ja sen sosiaalisia suhteita. Sillä kuinka naisia ja tyttöjä esitetään, on merkitystä sekä kulttuuriselle nais- ja tyttökuvalle että sille, millaisina naiset ja tytöt näkevät itsensä. (Paasonen 2010, 46.)

Tyttöenergia oli poliittinen juuri siinä mielessä, että se nosti tytöt näkymättömistä näkyville, sivurooleista pääosiin. Kulttuurisessa kuvastossa tapahtunut muutos tapahtui osin myös yhteiskunnassa. Tyttöenergian kuvastot olivat eräänlaisia fantasioita, kuvitteellisen maailman kuvauksia (Seppänen 2005, 62), jotka ovat ainakin jossain määrin käyneet toteen. Jo aiemmin tässä luvussa esillä ollut Helin sitaatti, ”se on varmaan aika henkilökohtaista että mitä pitää tyttöenergiana tai mistä löytää sen” (JpaN 1.2014), ohjaa seuraavan lukuun, jossa siirryn monimuotoisista tyttöenergian määrittelykriteereistä tyttöjen oman elämän tyttöenergiaan ja muistelijoiden henkilökohtaisiin muistelukertomuksiin. Mistä kukin voimansa sai ja energiansa löysi?

5 Muistelijoiden tyttöenergiamuistot

Muiden kanssa jaetut ja tulkitut henkilökohtaiset kokemukset piirtävät kuvaa siitä, millaista tämän sukupolven tyttöjen oli kasvaa tyttöenergian aikakaudella ja miltä se tuntui. Seuraavissa luvuissa keskityn muistelu-ryhmissä jaettuihin yksilöiden muistoihin ja vertaan niitä keskenään. Käsittelen tässä luvussa kahta temaattista näkökulmaa, jotka muisteluaineistosta nousivat suureen rooliin muistelijoiden itsensä esille tuomina niin tyttöenergian määrittelyssä kuin muistelukertomuksien kehyksenäkin. Nämä kaksi näkökulmaa ovat koetun tyttöenergian ajallinen ja paikallinen konteksti sekä sosiaalisuus ystävyyden ja sukupolvisuhteiden käytäntöinä. Tässä sekä seuraavassa analyysiluvussa on kyse omista elämäkokemuksista: mistä kukakin tyttöenergian löysi, miten sitä omassa elämässään käytti tai olisi halunnut käyttää? Mikä tyttöenergian kuvastossa oli itselle hankalaa ja vastustettavaa?

Henkilökohtaisia kokemuksia kerrottiin kaikissa tapaamisissa samalla kun nimettiin ja muisteltiin kunkin tapaamiskerran teemaan liittyvää populaarikulttuuria. Muistelijoiden kokemuksissa kuuluvat vahvasti monenlaiset tunteet. Pirjo Korkiakangas (1996, 17) on todennut, että muistoissa korostuvat tunnepohjaiset ja yksilöllistä elämästä koskevat piirteet. Muistelutapaamisissa kuvaillut tunteet olivat usein paikannettavissa ääripäihin: joko vihattiin tai rakastettiin, joku oli ärsyttävä tai aivan ihana. Äärimmäisin tuntein puhuttiin etenkin niistä populaarikulttuurin tuotteista, jotka itselle olivat kaikkein läheisimpiä.

Fanius ja ihailu tunteina ovat toistuva tyttöenergiakulttuurin kokeamisen kehys. Kun muistellaan tyttöenergiaan yhdistyvää faniutta, piirtyy kuva ”hullusta”, intohimoisesta ja erittäin innokkaasta fanista. Esiin tuli myös faniuden moninainen toiminnallisuus: leikit, tanssiminen, laulaminen, videokuvaaminen, nauhoitukset, lehtien ja sarjakuvien tekeminen, novellien kirjoittaminen, omien näytelmien ja videoprojektien käsikirjoittaminen ja kuvaaminen, musiikin tekeminen, soittaminen sekä myöhemmin myös omien (fani)nettisivujen tekeminen. Eräs muistelija puhui ”omasta kulttuurituotannosta”. Itse tekeminen oli tyttöenergisestä asenteen soveltamista omaan elämään.

Varför måste vi bo i fucking jävla kuk-Åmål?

Elin elokuvassa *Fucking Åmål* (1998)

5.1 Muisteltu aika ja paikka

Muistot liittyvät aina johonkin aikaan ja paikkaan. Muisteluaineistossa tyttöenergian muistot ja populaarikulttuurinen nuoruus asettuvat konkreettisiin paikkoihin. Jotkin näistä mainittiin ryhmissä usein, toiset satunnaisemmin. Paikka ja tila ovat arkikielessä synonyymien tavoin toimivia käsitteitä, joilla viitataan alueeseen, seutuun, maisemaan, rakennukseen tai muuhun täsmällisempään kohtaan. Teoreettisina käsitteinä paikka ja tila kuitenkin eroavat. Paikka perustuu pysyvyyteen ja järjestykseen, ja se voidaan ymmärtää fyysisenä sijaintina tai rajallisena tilana. Paikka muuttuu tilan tarkasteluksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kokemuksen merkitystä korostettaessa. Kun painotetaan paikkaa, yhteiskunnalliset valtarakenteet, arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu asettavat eri ihmisryhmien toiminnalle rajoituksia. (Kiilakoski, Kivijärvi, Gretchel, Laine & Merikivi 2011, 59–60; Kullman, Strandell & Haikkola 2012, 14–17; Saarikangas 2006, 43, 132–138.) Muistitietotutkimuksen käsitteenä konkreettinen paikka on tilaa yleisemmin käytetty. Omakohtaisesti koettuun paikkaan liittyy usein vahvoja ruumiinmuistoja ja tunne-elämyksiä. Paikka näyttää, tuoksuu tai kuulostaa joltain: siellä on polkuja ja teitä, joita on kuljettu, sekä kiviä ja penkkejä, joilla on istuttu. Paikan muisteleminen herättää mielihyvää, inhoa, haikeutta tai turvallisuuden tunnetta. Muistelun kehyksessä paikka ja aika kutoutuvat monimutkaiseksi verkostoksi. (Kortelainen 2006, 291.)

Tässä alaluvussa tarkastelen, kuinka muistelijat sijoittavat tyttöenergian kokemuksiaan aikaan ja paikkaan. Tarkastelen ensin muistelijoiden elämänvaiheita ja -siirtymiä eli muisteltua aikaa ja alueellisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tämän jälkeen analysoin kolmea muisteluaineistossa keskeiseksi määrittämäni paikkakokemusta: omaa huonetta, kirjastoa ja Spice Girlsin vuoden 1998 toukokuun konserttia. Ajallisuus eri muodoissaan – vuosituhatosen vaihde, lapsuus ja nuoruus sekä kouluasteet elämänvaiheina – ovat koko ajan läsnä paikan analyysissa.

Siirtymävaiheet ja ajan muistelu

Elämänvaiheet ja nuoruuden siirtymät ovat nuorisotutkimuksen keskeiskäsitteitä. Usein siirtymät nuoruudesta aikuisuuteen ovat hyvin konkreettisia, sillä erilaiset instituutiot ylläpitävät askelmia. Kouluasteet, koulun lopettaminen, kotoa muuttaminen, työelämä, itsenäinen elämä, oma raha, parisuhde ja perhe-elämä asemoivat ihmiset tietyn ikävaiheen edustajiksi. Viimeistään 2000-luvulla on huomattu, että elämänvaihe- tai elämänkaarimalli ei entiseen tapaan toimi siirtymien analyysissä, sillä modernissa yhteiskunnassa selkeitä vaiheita ei perinteisessä mielessä ole tai ainakaan kaikki eivät asetu samaan malliin. Ikäjäsennykset ja -järjestykset muuttuvat ja liikkuvat. Enää yhtä selkeää siirtymäriittiä nuoresta aikuiseksi ei ole, vaan polkuja ja tapoja kulkea elämäänsä on lukuisia. Nuoruus on pitkittynyt ja elämänvaiheita nimitetään nykyisin toisin kuin aiemmin. (Hopkins 2010, 14–15, 230; Jokinen 2014, 250–251; Niemelä 2002, 107.)

Tyttöenergia ajoittuu muistelijoiden ala- ja yläkouluuikaan. He nimitävät kokemuksensa ajankohtaa muun muassa ”teini-ikäksi”, ”murrosiäksi” tai ”tyttöiäksi”. Muistelemista helpottivat sellaisten elämäntapahtumien kuin luokalta toiselle siirtymisen, syntymäpäivien tai vaikkapa polkupyörän hankinnan mieleen palauttaminen. Hahmotin myös oman autoetnografisen aikajanani ikäkausien ja koululuokkien avulla. Muutoin lapsuus ja nuoruus tuntuivat muistelijoista nyt, 20–30-vuotiaana, olevan ”kaukainen asia siellä jossain” ja ”yhtenä mytynä”.

Kaikkien tunnistama elämää jäsentävä tapahtuma oli ala-asteen loppuminen ja siirtyminen yläasteelle, mikä tapahtui usein konkreettisesti vaihtamalla koulurakennusta tai jopa paikkakuntaa ja kaveripiiriä. Silloin elettiin ”viimeistä kesää”, kuten Vilma ja Siiri kuvaavat leikin loppumisen ajankohtaa, kuudetta luokkaa.

Siiri: Minä leikin vielä barbeilla silloin, mutta se oli viimeinen kesä.

Vilma: Niin se on se viimeinen kesä yläasteelle siirtyessä.

Siiri: Niin ja silloinkin jo nolotti että eihän kukaan leiki barbeilla, mutta se oli tosi hienoa elämää varten harjottelua kyllä. (JpN 13.2014.)

Leikin loppuminen liittyy muistelijatyttöjen Barbie-nukkien tavoin leikkikalusta luopumiseen. Muistelijat puhuvat välillä suoraan ”leikkimisestä”, mutta leikistä voidaan puhua myös abstraktimmin tyyliin ”me

tehtiin”. Toisille tanssiesitykset, pukeutumiset ja videoinnit sen sijaan eivät enää olleet leikkiä, vaan kyseinen toiminta asettui ikään kuin väliin, sellaiseen vaiheeseen, jossa tasapainoillaan leikin ja esimerkiksi vakavan harrastamisen, kuten tanssin, välillä ja harjoitellaan naiseutta ja feminiinisen esittämistä.

Agraaria lapsuutta tutkinut Pirjo Korkiakangas (1996, 199–200) on muisteluaineistonsa pohjalta havainnut leikkimisen lopun ajoittuvan useimmiten ikävuosien kymmenen ja kaksitoista välille. Sama ikäkausi ajoittuu tutkimukseni muistelijaille ala-asteen viimeisiin luokkiin. Myös Elli kuvaa yläasteen alkamista mainiten ”viimeisen kesän”.

Se muuttu jotenkin siinä, et siinä oli hirvee se niinku kesä. Semmosta et mitä mä teen? Mitä voin, mitä pitää laittaa päälle sinne? Ja just se, että mitä voi kuunnella, että eihän nyt kukaan mee ekana ”moi mie oon Elli seiska beeltä, mie tykkään Spice Girlsistä” niin ei kuuna päivänä. Et siinä piti vaan tapahtua joku tietynlainen muutos, ehkä just tavallaan sopeutua siihen massaan, vaikka kaikki muutkin teki sen saman jutun minkä ite teki, mut silti siinä oli joku semmonen. (JpaN 19.2014.)

Kun Elli kertoo, hän vaihtaa muistelukerronnalle tyypillisesti koko ajan aikatasoja ja käyttää erilaisia kerronnan keinoja kuten omien menneisyyden ajatustensa ääneen lausumista. Välillä kerronta on imperfektissä, välillä se siirtyy preesensin avulla tilanteen sisään ja Ellin ajatuksiin tai vuorosanoihin. Näin kuulijalle muodostuu ikään kuin ”silminnäkijävai-kutelma”. (Kortelainen 2008, 91; Latvala 2005, 182.)

Koulun vaihto ja yläaste jaksottavat ajan kulua ja määrittävät muistelijoiden tyttöikää, aikaa johon he kertomiaan kokemuksia sijoittavat. Eräässä muisteluryhmässä tyttöään määritelmäksi asettui nimenomaan kotona asuminen. Peruskoulun jälkeisestä ajasta muistelijat puhuivat huomattavasti vähemmän ja kun yläastetta myöhempiä aikoja mainittiin, puheessa oli jo sävy tyttöien ohittamisesta, aikuisemmaksi kasvamisesta. Toinen yhtä selkeä vuosiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyvä kasvun ajankohta oli rippikoulu tai – kuten muistelijoideni joukossa monien kohdalla – tälle sukupolvelle mahdolliseksi tullut vaihtoehto, Prometheus-leiri (Niemi, 2002).

Erityisen vaikeaa muistelijaille oli sijoittaa populaarikulttuurin tuotteita tiettyihin vuosiin. Jotkin kokemukset lapsuudesta ja nuoruudesta ovat kuitenkin painuneet mieleen vuosilukujen kera.

Oona: Red Hot Chili Peppers kävi Suomessa 1999 syksyllä

Henni: Robbie Williams julkaisi ensimmäisen soololevyn [...] mä muistan sen, kun sen piti nimittäin tulla Rantarockiin ja sitten se peruuntui ja sit alettiin puhua Provinssirockista ja sit se katkeruuden määrä

Oona: Rokeista tulee mieleen mie olin ekan kerran Ilosaarirokissa mielestäni vuonna 1997

Henni: Mä oon ollu Ankkarokissa sillon ekaa kertaa. Se ei sillon vielä ees maksanu, se oli ihan mahtava (JpaN 7.2014.)

Muistelijat kuvailivat useaan otteeseen eri tavoin elämänsä siirtymiä esimerkiksi pikkutyöstä ”angstiseen” teinivaiheeseen ja murrosikään, kiltistä tytöstä hevimetallin kuuntelijaan. Heta kertoo olleensa ”rämpää ja tyttömäinen ala-asteella”, kun taas ”yläasteella mä olin ihan hirvee feministi ja kasvisyöjä ja hippi ja kaikkee muuta mahdollista” (JpaN 15.2014). Elämänvaiheet, faniudet, innostukset ja tyyliä nimetään muisteluaineistossa niin hevosten, purkkapopin, fantasiakirjallisuuden kuin erilaisten bändien ja musiikkigenrejen mukaan.

Populaarimusiikki on muisteluaineistossa yleisin vaiheiden nimittäjä. Musiikkimaku voi muuttua nopeasti, ja siihen vaikuttavat niin kaverisuhteet, sukulaiset, perheenjäsenet kuin musiikin markkinointi, tuotteistus ja menestys. Muistelijoitten puhe eri vaiheista mukailee Mikko Salasuon (2014) havaintoja 1970-luvun sukupolvesta, jolle juuri musiikki on keskeinen asia nuoruutta muisteltaessa. Kyseinen sukupolvi hahmottaa elämäänsä ajan soundtrackin avulla. Samoin tutkimukseni muistelijoille populaarikulttuuri on ollut keskeinen ikä- ja sukupoliryhmien määrittäjä ja yksilön elämäkokemusten ajoittaja (myös Saaristo 2003a). Elämä saa siis rytminsä myös muuten kuin instituutioiden mukaan: populaarikulttuuri toimii yhtenä sukupolven siirtymien ja ajan jaksottamisen yhteisenä nimittäjänä.

Nuoruus eri puolilla Suomea

”Jostakin kotoisin oleminen” liittyy identiteetin ja toimijuuden kysymyksiin. Paikat joista ollaan kotoisin, mutta myös paikat joissa oleillaan, vaikuttavat nuorten identiteettiin. Ihmiset identifioidaan paitsi heidän kansallisuutensa perusteella, myös heidän kotipaikkakuntansa, asuinalueensa, kadun tai koulun perusteella. (Hopkins 2010, 11; Jukarainen &

Tuhkunen 2004, 94; Pöysä 2015, 103.) Populaarikulttuuriseen nuoruuden muisteluun kasvuympäristöllä on keskeinen vaikutus ja siitä puhutaan muisteluaineistossa paljon, ennen kaikkea mahdollisuuksiin liittyen.

Tutkimukseni muistelijat ovat kasvaneet enimmäkseen kaupunkien lähiöissä tai pienten kaupunkien ja taajamien kirkonkylissä. Suurissa yli 100 000 asukkaan kaupungeissa oli nuoruuttaan muistelijoista elänyt neljä. Vain kaksi muistelijaa oli kasvanut pääkaupunkiseudulla eikä kukaan Helsingissä. Alle kolmasosan kotipaikka oli ollut kylä, mutta lähes puolet kuvasi kasvuympäristöään maaseutumaiseksi.

Kaupunki ja maaseutu asettuvat voimakkaasti vastakohtiksi muisteltaessa nuoruuden harrastuksia ja kuluttamista sekä populaarikulttuurin seuraamista. Erityisesti Helsinki koettiin lähes eksoottiseksi paratiisiksi, Oonan nauravin sanoin ”etelän eldoradoksi”. Helsingin erikoisemmat kaupat olivat pääkaupungin nuorelle turistille erilaisia ostospaikkoja ennen internetin tarjoamia verkko-ostosmahdollisuuksia. Etelä-Suomi näyttytyy muisteluhetkellä paikkana, jossa vaihtoehtoja oli enemmän, sillä pienessä pitäjässä vaatteet ostettiin lähikaupasta ja ”kaikki näytti aika samalle”. ”Ei meillä ees käyny mielessä et kukaan ois ollu kauheen erikoinen, koska ei siihen ollu mitään vaihtoehtoja” (Asta, JpaN 15.2014). Toisaalta myös täytyi ”olla yhestä muotista” (JpaN 15.2014), ettei olisi joutunut vertaisryhmässä kiusatuksi (myös Kulmalainen 2015, 54–55; Tolonen 2002, 2001). Vaihtelua oman paikkakunnan tarjontaan toivat esimerkiksi koulujen loma-aikoina tehdyt vierailut muihin kaupunkeihin: ”Oli aivan tosi mahtavaa, että mun kaverin isä oli kaupparatsu ja sit me päästiin sen kanssa aina säännöllisesti esimerkiks Ouluun shoppailemaan ja sit me oltiin silleen erilaiset, että meillä oli niitä erilaisia vaatteita.” (Sanni, JpaN 2.2014.)

Populaarikulttuurin kuluttamisen muistelu herättää myös katkeruuden tunteita ja saa muistelijat vertailemaan itseään toisiin. Muistelijat kokevat esimerkiksi muodin tulleen pohjoiseen ja maaseudulle ”takapajuisiin paikkoihin” jälkijunassa. Jopa 1990-luvun eläinaktivismin myötä yleistyntynyt kasvisyönti tuli mahdolliseksi itäsuomalaisessa koulussa muistelijan mukaan vasta 2000-luvun puolella. Kun ei ollut elokuvateatteria eikä videovuokraamoakaan, jäi etenkin uusien elokuvien katsominen vähälle. Helsingiläisistä 10–18-vuotiasta nuorista vuonna 2000 elokuvissa vähintään kerran kuukaudessa kävi yli puolet (Keskinen 2001, 71). Kaupunkien ulkopuolella asuneille elokuvateatterit sijaitsivat useiden kymmenien kilometrien päässä: ”Piti lähteä 70 kilsaa, et oli lähin leffateatteri” (Sari,

JpaN 4.2014). Videoiden vuokraaminen ja lainaaminen oli mahdollista, mutta VHS-videonauhuria ei kaikissa kodeissa ollut. Jos omalla paikkakunnalla elokuvia näytettiin, niitä katsottiin kunnantalon tai paikallisen kulttuurikeskuksen salissa: ”Mut ne oli aina jotain suomalaisia tyyliin joku vitun Lapin kullan kimallus ja joku Kummelitarinoita” (JpaN 4.2014).

Lapsena kun meillä, mistä oon kotosin ei näkyny mikään musiikki-tv eikä silloin näkyny kyllä MTV3:kaan, oltiin jossain kylässä Etelä-Suomessa ja siellä oli musiikki-tv ja sieltä sattumoisin tuli Cyndi Lauperin musiikkivideo Girls just wanna have fun now ja mä olin ihan myyty. (Ulla, JpaN 15.2014).

Televisiokanavia näkyi 1990-luvulla maaseutualueilla kahdesta kolmeen, ja vierailut ”kaapelikanavakoteihin” tarjosivat uusia elämyksiä. Useampi muistelija ajattelee lapsuudenkotinsa sijainneen ”korvessa”, missä oltiin antenniverkon varassa eivätkä kaupalliset televisiokanavat, kuten vuonna 1997 aloittanut Nelonen, näkyneet. Sanni kysyy ryhmässään esille tulleesta *Blossom kullannuppu* tv-sarjasta: ”Millä kanavalla se tuli? Varmaan ei taas näkyny meillä [...] oikeesti meillä alko näkyä kolmonenkin vasta joskus 96, helvetti soikoon” (JpaN 2.2014). Muisteluhetkellä Sanni kimpaantuu kiroamaan useampaankin kertaan tuskastuessaan oman lapsuutensa syrjäisyyteen. Kiroamisen ohessa Sanni kuitenkin myös nauraa huvittuneena alueellisuuteen liittyvää eroa yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa. Myös Anu kokee televisiokanavien vähyyden rajanneen hänet paikoin ulos yhteisistä sukupolvikokemuksista. Nelosella näytetystä amerikkalaisesta nuortensarjasta *Dawson's Greekistä* (1998–2003) Anu toteaa varsin pettyneenä: ”Sekin on semmonen mistä on jääny ulos” (JpaN 22.2014).

Maaseudulla ja pienillä paikkakunnilla kasvaneiden muistoissa dominoi haave päästä pois, muuttaa kaupunkiin. Vuosituhannen vaihteen Suomessa muuttoliike kohti etelän kasvukeskuksia vilkastui ja valtaosa muuttajista oli 18–30-vuotiaita nuoria (Gissler, Orre & Puhakka 2004). Populaarikulttuurin paikat tarjosivat todellisuuspakoa synnyttäen samalla haaveita tulevaisuudesta, kaupungeista, jopa ulkomaista. Muutama maalla kasvaneista muistelijoista kertoo, kuinka amerikkalaisessa *The Baby-sitters Club* -kirjasarjassa viehätti nimenomaan kirjan tapahtumapaikan, kuvitteellisen pikkukaupungin lähiöympäristön kuvaus. Kaupunkikuvaus tarjosi lukijoilleen eräänlaista eskapismia (myös Kokkonen 2013, 73). Kirjoissa lastenvahtikerhon ystävykset asuvat samassa naapurustossa ja

esimerkiksi lähettelevät salaisia viestejä taskulampuilla iltaisin vastapäiseen makuuhuoneeseen. Samoin amerikkalainen kirjasarja *Sweet Valley High* tarjosi lukijoille eksoottista, kaukaisen paikan kuvausta. Yi-Fu Tuan (2006, 21–26) laajentaa maantieteellisen paikan käsitystä ja ulottaa sen taideteoksiin, valokuviiin, elokuviin, musiikkiin ja kirjallisuuteen. Erilaiset taide- ja kulttuuriteokset sekä esineet *luovat* paikkoja, mutta Tuan väittää myös niiden *olevan* paikkoja. Ne tarjoavat paikkoja tai sijaispaikkoja, joissa aika on kuin pysähtynyt ja joiden avulla ihminen voi palata aina uudelleen joko kuvitteelliseen tai todelliseen toiseen maailmaan.

Eri puolilla Suomea tyttöenergian välittämät mallit vaikuttivat eri tavoin. Pohjanmaalla kasvanut Essi nostaa muistelutapaamisessa esille laulaja Anoukin kappaleen kuvailien lyriikan herättämiä ajatuksia ja omaa asemaansa kotiseudun yhteisössä.

Siis Anoukin 'Nobody's Wife' biisi sinänsä. Mä kasvoin paikkakunnalla, missä tosi iso osa asukkaista on lestadiolaisia ja mun ala-asteen luokalla kaikki muut tytöt oli lestadiolaisia ja mä olin ainoa joka ei ollu ja sit sitä kuuntelin siinä vaiheessa kun opin englantia puhumaan ja sitte olin että 'nii hitto ei musta tuu kenenkään vaimoo'. (JpaN 1.2014.)

Usein lapsuuden kotipaikka, josta oli kiihkeästi halunnut muuttaa pois, voi ajan myötä muuttua nostalgiseksi lapsuudenmaisemaksi. Telakkatyöläisnaisten muistoja tarkastellessaan Taina Ukkonen (2000, 140) on havainnut muistelijoiden puheessa samanaikaisesti sekä lämpimän nostalgisia että katkeria tunteita. Katkeruuden tai nostalgian erittely muistelupuheesta on erittäin tulkinnanvaraista, sillä näitä tunteita tuodaan enemmän esille epäsuorasti äänensävyjen ja ilmeiden avulla kuin suoraan kertoen (mt.). Tyttöenergiaa muistellessa 1980-luvulla syntyneiden puheessa nostalginen suhde lapsuudenkotiin ei vielä positiivisena kaipuuna kuulu. Kun muistelijat palaavat menneisyyden maisemaan populaarikulttuurin näkökulmasta, puhetta sävyttää yhä ennen kaikkea katkeruus, joka tosin on jo useamman kohdalla saanut humoristisiakin sävyjä. Tunnistan katkeruuden sävyjä muistelijoiden äänenpainoista, naurunsekaisesta kiroilusta, yhäkin koetuista eriarvoisuuden tunteista ja lyhyistä, jopa keskenjäävistä kommentteista. Toistuvasti puhutaan katkeraan sävyyn televisiokanavista, mutta samaan aikaan lämpimän nostalgisesti siitä, että tuolloin oli vielä ”pakko” katsoa televisiota perheen kanssa ja viettää näin aikaa yhdessä.

Onkin huomattava, että nostalgia kertoo enemmän henkilön nykyisestä mielialasta kuin menneestä aikakaudesta (Raninen-Siiskonen 1999, 111). Muistitietohistorian tutkijat ovat korostaneet sitä, että muistelijan nykyisyys vaikuttaa merkittävästi siihen, muisteleeko hän menneisyyttään esimerkiksi asiallisen toteavasti, nostalgisesti tai katkerasti (Korkiakangas 1999, 171–173; Portelli 1991, 61; Ukkonen 2000, 138). Muistelijoideni tapauksessa muisteltu aika on yhä lähellä. Populaarikulttuurin tuotteisiin, joista koetaan jäädyn ulkopuolelle, törmätään kenties toistuvasti nykyhetkessä. Mahdollisesti juuri muisteluryhmässä tapahtunut nuoruuden vertailu on herättänyt ajatuksen tai muistuttanut erilaisuuden kokemuksesta. Oma lapsuudenkodin sijainti näyttytyy vielä ristiriitaisena, ei ainoastaan auvoisena kaipuuna vaan ennen kaikkea omia mahdollisuuksia ja kokemuksia rajoittaneena. Jos olisimme puhuneet populaarikulttuurin sijaan esimerkiksi muistelijoiden luontosuhteesta, uskoisin sävyn olleen päinvastainen. Lapsuus puhtaana luonnon ympärillä olisi voinut tuottaa nostalgista ja kiitollista puhetta luonnon arvostuksesta, kuten Lapissa kasvaneiden nuorten positiivinen tapa puhua omasta kotipaikastaan (Ollila 2004, 85), tai myönteistä kotiseutuylpeyttä osana kotiseutuidentiteettiä (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 100).

Muistelijoiden joukkoa yhdistää osin itäsuomalaisuus ja yleistetymin ei-pääkaupunkiseutulaisuus, mikä kuuluu paikkaan liittyvissä muistoissa. Muistelijoilta ovat tuttuja esimerkiksi kokemukset Venäjältä tuoduista piraattivaatteista. Rajan pinnassa erityisesti ”oli tosi tärkeä aina et onks niinku kahen raidan adidakset eli Venäjältä haetut vai niinku aidot” (Hannele, JpaN 18.2014). Raja- ja syrjäseutunuoruutta tutkineiden Jukaraisen ja Tuhkusen (2004) mukaan useimpiin kotiseutumääritelmiin sisältyy eräänlainen ”ruoho on vihreämpää aidan takana” -eetos. Niin pohjoisella kuin idälläkin on nuorten mielikuvissa sangen huono kaiku. Dikotominen jako kaupungin ja maaseudun välillä on yleinen ja perustuu pitkälti mielikuviiin ja eri alueiden imagoihin. (Mt. 97–99.) Maaseutuympäristössä asuvien nuorten on tutkimuksissa havaittu tapaa- van kavereitaan muita ikäisiään harvemmin, sillä kaverit asuvat kaukana ja välimatkat ovat pitkiä. Etäisyydet tai kotipaikkakunnan puutteellinen tarjonta rajoittavat harrastuksiin osallistumista. (Armila, Halonen & Käyhkö 2016; Harinen 2014; Myllyniemi 2009, 55; Myllyniemi & Berg 2013.)

Niissä muisteluryhmissä, joissa enemmistö osallistujista oli kotoisin maaseutumaisilta alueilta, korostui kaupungin ihannointi, kaupunkiin haaveilu ja puhetaan maaseudun kurjuudesta. Muisteluryhmä loi näitä puhetapoja yhdessä, toinen toistaan muistoillaan ruokkien. Muistelupuhetta ja yleisempää ”folkloreä” yhdistää ihmisten tapa kertoa menneisyydestään opitusti siten kuin heidän yhteisöissään tai kulttuureissaan on yleisesti tapana (Makkonen 1996, 155; Ukkonen 2000, 136). Eräs nostalgian alakomponentti, oman lapsuuden kurjuuden kärjistäminen, on myös kulttuurinen malli (Raninen-Siiskonen 1999, 110), jota muistelijani muistelukertomuksissaan toistavat samalla kun ylläpitävät ja uusintavat mielikuvaa maaseudun ja kaupungin vastakkaisuudesta.

Maantieteellisen alueen lisäksi kaikkien muistelijoiden kokemuksissa liikutaan erilaisissa konkreettisissa julkisissa tiloissa. Näitä tiloja ovat esimerkiksi koulu, kirjasto, (koulu)disco, kaupat ja muutamissa kertomuksissa myös ostoskeskukset sekä harrastuspaikat kuten hevostallit. Lisäksi kertomuksissa ollaan ”kylällä” ja ”kaupungilla”. Koulu on paikka, jossa nuori viettää kotinsa lisäksi usein suurimman osan ajastaan. Koulu toimiikin varsin usein nuoruuden muistojen näyttämönä. Koulusta puhutaan muisteluryhmissä paljon, mutta pikemminkin muistojen ajallistajana kuin varsinaisena tapahtumien paikkana. Koulukokemuksissa korostuivat paikkaa enemmän vertaisryhmät, auktoriteetit sekä tunteet, joita käsittelem enemmän myöhemmissä luvuissa. Seuraavaksi tarkastelen kotia julkisen tilan vastakohtana, ja keskityn tyttötutkimuksessa paljon käsiteltyyn omaan huoneeseen.

Oma huone yksityisen ja ystävyiden tilana

Lapselle oma huone edustaa usein kotona ominta paikkaa ja pysyvyyttä, kiintopistettä ja lähtökohtaa kodin tilan hahmottamiselle (Saarikangas 2006, 134; Tuan 2006). Muistelijat sijoittavat kotiin liittyvät kertomukset enimmäkseen omiin huoneisiin. Muita kodin paikkoja ovat keittiö, etenkin ruokapöytä, jossa vanhempien kanssa käytiin keskusteluja, sekä olohuone, jonne televisio usein oli sijoitettu ja jonka äärellä oltiin yhdessä perheen kanssa. Omiin huoneisiin sijoittuvat tyttökulttuurit on nähty paikkoina, joissa tytöt saattoivat harrastaa feminiinisiksi miellettyjä asioita, kuten meikkausta, musiikin kuuntelua ja sellaisten idolien ihailua, jotka eivät olleet muissa tiloissa arvostettuja (Ojanen 2011a, 227; 2011b, 15).

Vilma: Sen takia että mie voin kuunnella Spaissareita omassa huoneessa, oli se minkä takii mie ostin mankan sillon. Mie olin neljännellä tai viidennellä ja se oli joulou. Ja sen takia, että mie saan kuunnella sitä musiikkia mitä mie ite haluan. Että semmonen itsenäistymisprosessi, että minun oma musiikki, minun oma huone, minun oma cd tai c-kasetti.

Siiri: Mullakin se liittyy aika vahvasti siihen aikaan, tietty semmonen kasvu, että tässä on minun huone, minä vuoraan sen sellaisilla julisteilla kun minä haluan ja minä kuuntelen semmosta musiikkia. Että tulee niinku sitä tiettyä omaa tahtoa ja omaa näkemystä siihen miten asiat hoidetaan. (JpaN 12.2014.)

Oma huone muistelijatyttöjen elämässä on tarkoittanut omien rajojen vetämistä ja paikkaa itsenäistymiselle, kuten Siiri ja Vilma edellä muistelevat. Nuorten omahuonekulttuuria tutkinut Sian Lincoln (2005) on nähnyt musiikin toimivan avainmekanismina, jonka avulla nuoret antavat merkityksiä omalle huoneelleen muodostaen oman tilan kontrollin ja autonomian tunteita (myös Poikolainen 2015, 208).

Toisin kuin McRobbien (1991) tutkimuksessa, jossa osoitettiin tyttöjen musiikin kuuntelun omissa huoneissa liittyvän faniuteen ja romanttiseen haaveiluun pop-idolista, Lincoln (2005) korostaa teinin makuuhuoneen ja musiikin kietouman kertovan yksilön kulttuurisista kiinnostuksista ja sosiaalisesta elämästä yleisemmin sekä tavoista käyttää musiikkia tunteiden käsittelyssä. Muisteluaineistossani Alanis Morissette esimerkiksi oli ”vahasempaa musiikkia [...] just semmosta että paiskataan ovet kiinni ja laitetaan musiikit täysille” (Satu, JpaN 3.2014).

Populaarimusiikin kuuntelulla sekä faniuden merkitsemisellä nuoret ovat voineet määritellä kodin sosiaalisia tiloja ja niiden valtasuhteita, ottaa haltuun tilaa ja tehdä omaa persoonaa ja identiteettiä näkyväksi tilan käytön kautta (Poikolainen 2015, 206–209). Lapsuuden aikainen huone erilaisine tavaroineen on osa oman identiteetin kehittymistä ja arvoltaan merkittävä edustaessaan kiinnekohtaa oman lapsuuden ja nuoruuden eri vaiheissa (Manninen 2010, 198). Kun muistelijat sijoittavat muistonsa omaan huoneeseen, sitä ei kuvailla fyysisenä tilana tai esimerkiksi huonekalujen tasolla, vaan muistot keskittyvät välittämään tunnetta yksityisestä tilasta.

Yksi teema on oman huoneen muistelussa ylitse muiden: julisteet ja oman huoneen rakentaminen faniuden näyttämöksi ja oman näköiseksi niiden avulla. Julisteista puhuttaessa käytetään sanoja ”vuoraaminen” ja

”tapetoiminen”, kun kuvaillaan kuinka julisteet oli sijoitettu jokaiselle seinälle vieriviereen, jopa kattoon. Osa muistelijoista kertoo hiukan pettyneenä, että julisteiden kiinnittäminen oli kotona kiellettyä siniin jäävien jälkien vuoksi. Sian Lincolnin (2005, 411) mukaan nuoren makuuhuoneen esineet, niin levyt, julisteet, valokuvat kuin keikkaliputkin rakentavat kyseisen tilan kulttuurihistoriaa. Seuraavassa Suvin muistelutkertomuksessa tulee esille kuinka nuoruuteen liittynyt kiinnostusten muutos ja kulttuurinen elämänvaihesiirtymä oli hyvin visuaalinen ja osa omaa huonetta. Suvin kertomus sisältää myös keskeisen kuluttajuutta ja aikakauden talustilannetta kuvaavan huomion siitä, mitä oli mahdollista saada.

Mie sain joululahjaks muistaakseni Hevoshullun tilauksen ja sit mie vaihoin sen Suosikkiin. En muista missä iässä tää on tapahtunu tämmönen kasvuvaihe et oon sanonu vanhemmille että ”en halua Hevoshullua enää, haluan Suosikin”. Oisinko ollu kuuennella luokalla ehkä tai seittämännellä luokalla, silleen just siinä vaiheessa kun mennään yläasteelle, koska tiesin, että varmaan ehkä muutenkin siis elintaso on ollu silloin erilainen, jotenkin se oli ihan selkeetä, että ei voi tulla kahta lehtee kotiin, että pitää valita joku. Sitten tein sen valinnan, vaihoin hevosen kuvat seinillä sitten Backstreet Boysseihin ja mitä niitä oli. (Suvi, JpaN 10.2014.)

Kirsti Saarikangas (2006, 138) toteaa ranskalaista Henri Lefebvreä mukaillen, että eletty tila on aktiivinen ja kodin tilat muotoutuvat ja muuntuvat ajan myötä tilan käytössä ja arkipäivässä, esineiden, kalusteiden ja asukkaiden vuorovaikutuksessa. Tässä vuorovaikutuksessa tila merkityksellistyy ja asukkaat käsitteellistävät ja muovaavat sitä omakseen.

Tyttöjen omahuonekulttuuri sisältääkin runsaasti visuaalistamista, ”merkityksellistämistä” ja itsensä näköiseksi tekemistä. Muistelijoista Henni oli innokas poikabändifani, mikä näkyi omassa huoneessa julisteiden määrässä. Jossain vaiheessa poikabändit muuttuivat ”noloiksi”, ja hänen kokemuksensa mukaan olisi täytyntä siirtyä uskottavampaan rockmusiikkiin. Boyzone ja Backstreet Boys korvautuivat ”tosi cooleilla” Apulannalla ja Nirvanalla, mutta viikon niitä katseltuaan Henni huomasi, että ”se ei sit ollu se mun huoneen juttu ja sit meni poikabändit takasin” (JpaN 8.2014). Hennin kertomuksessa oma huone saa niin suuren arvon, että paikka personoituu samaan tapaan kuin kotielämäkertoja tarkastelleen Anni Vilkon (2010, 50) havainnoissa: vahvassa paikkasuhteessa paikat personifikoituvat ja niistä voidaan puhua pronomineilla. Aivan

kuin Hennin huone olisi ilmoittanut, etteivät punkbändit sovi sinne, sen sijaan, että Henni itse olisi tehnyt tämän valinnan.

Fanius voi määrätä huoneen visuaalista tilaa ja suorastaan vallata sitä aiemmilta suosikeilta. Esimerkiksi Hannelen muisteluhetken kuvailusta voi lukea, kuinka hänellä itsellään on silloisen oman huoneen kuva selkeästi yhä mielessään, ja hän ikään kuin näkee, kuinka kuvat ovat seinille asettuneet. Muistossa on vahva lataus tilasta, sen tärkeydestä ja vaivoin kerättyjen julisteiden merkityksestä vielä pitkälle fanituksen taaksekin.

Miulahan oli sillon aikoinaan, joskus ala-asteen loppu yläasteen alkua, aluks oli Spice Girls -seinä sit oli Backstreet Boys -seinä sit tuli Hansonit siihen oven näin, mut sit ne Spice Girlsit lähti niinku valtaamaan sitä huonetta, et mie muistan et täyty ottaa niitä muita julisteita pois, koska niitä Spice Girlsejä oli niin paljon. Ja sit mie kun sit lopetin niinku tän Spice Girls fanittamisen nii sit mie säästin kaikki julisteet ja niistä parhaat mie annoin miun serkulle. (Hannele, JpaN 1.2014.)

Muistelijoille voi muodostua suosikkikertomuksia, jotka tulevat esille useaan kertaan (Ukkonen 2006, 225). Marja Saarenheimon (2012, 66) mukaan kaikilla ihmisillä, erityisesti vanhoilla mutta myös nuorilla, on varasto ”mielimuistoja”, joita toistellaan aina kun sopiva tilaisuus tarjoutuu. Hannele kertoo vielä toisessa tapaamisessa tällaisena suosikkikertomuksenaan, kuinka hän kuitenkin säilytti kaikki vaivalla kerätyt julisteet ja niiden eteenpäin luovuttaminen oli emotionaalisesti vaikeaa. Kuusi vuotta nuoremmalle serkulle Spice Girls -innostus tuli ”jälkiaallon” myötä, ja julisteet löysivät uuden ”hyvän kodin” toisen fanin luota, missä niitä arvostettiin keräilyn eteen nähdyn vaivan arvoisesti: ”Jossain vaiheessa kun silläkin oli menny se sit se Spice Girls -vaihe ohi, niin sekin oli vähän silleen että ’voi ei missäköhän ne nyt on ne miun julisteet’.” (Hannele JpaN 19.2014.)

Tyttöjen Spice Girls -vaihe on kaikkein selkein aikaan sijoitettavissa oleva tyttöenergian kokemus, joka alkoi vuonna 1996 päättyen useimpien kohdalla bändin kriisiin ja Gerin eroon vuonna 1998 (myös Saarikoski 2009, 311). Muistelijoille tämä tarkoitti sitä, että fanius, yksi nuoruuden elämänvaihe piti hyvästellä. Samaan tapaan kuin Hannele, myös ”tosifaniksi” itseään nimittänyt Janita kertoo, kuinka Spice Girls -fanius ja siihen liittyneistä tavaroista luopuminen oli tietoinen päätös ja fanitavarat säilyttämisen arvoisia.

Kun Spice Girls hajos ja mä tajusin, mä lopetin faniuteni mä tein semmosen hienon laatikon, Spice girls -laatikon minne mä laitoin kaikki, siis mä oon ollu oikeesti – aina on joku joka vetää överiksi – [naurua] niin niin kenkälaatikko se oli ja sit siitä mä tein semmosen hienon Spice Girls -laatikon. Se on mun vanhempien luona edelleen. (JpaN 1.2014.)

Omahuonekulttuuriin kuuluu runsaasti yksityistä, salattua tai muilta piilotettua toimintaa. Muistelijoiden kertomuksissa meikkaus- ja pukeutumiskokeilut, salaa harrastetut tanssikoreografiat sekä nuortenlehtien lukeminen näyttävät osana naiseuden harjoittelua. Aina muistelijoiden puheessa omaa huonetta ei edes mainita, vaan kyseinen yksityinen tila on läsnä kertomuksessa epäsuorasti. Omaan huoneeseen sisältyy paljon tunteita, se on paikka iloita, itkeä, olla rauhassa ja puuhata noloja juttuja. ”Minä olin kauheen onnellinen kun sain sen huoneen” (JpaN 12.2014), kertoo Siiri, kun hänen isosiskonsa muutti täysi-ikäisenä pois kotoa.

Paitsi että oma tila mahdollisti yksityisyyttä, omahuonekulttuuriin kytkeytyy myös voimakkaan tyttöjen välisen ystävyuden kokemus. Oma huone jaettiin ystävien kanssa, ja paras ystävä saattoi ”jopa asua puolittain” toisen luona. Populaarikulttuuri oli osaltaan näyttämässä mallia yökyläilylle ja tyttöjen illoille. Amerikkalaisessa kontekstissa ”pyjamaparty” (*slumber party*) on lasten ja teini-ikäisten yökyläilystä käytetty käsite, joka esitetään usein nimenomaan tyttökulttuurin osana. Muistelijoiden mukaan tyttöjen illassa saatettiin tehdä esimerkiksi kauneushoitoja, testata meikkejä tai vaatteita, lukea nuortenlehtiä ja nauraa terveyspalstojen kysymyksille, puhua ”tyttöjen juttuja”, kokeilla päihteitä, katsoa elokuvia ja mässäillä. Oli lupa kysyä ja olla epävarma omien läheisten, vertaistensa kesken. Olennaista on, että tyttöjen ilta on vain tyttöporukan juttu, minne ei edes haluta poikia. Tyttöjen illat, samoin kuin kotibileet, voi nähdä kodin uudelleenmerkityksellistämisenä ja aikuisuuteen valmistautumisen tilana (Pöytä 2006, 168). Yökyläily ja oman huoneen käyttö ystävyys-suhteissa eivät luonnollisesti ole kaikkien yhteisesti jakamia kokemuksia. Yksinäiset tai kaveriporukkaa vailla olleet tytöt eivät tällaisista muistoista puhu.

Kirjasto populaarikulttuurin mahdollistajana ja rajoittajana

Toinen analysoimistani populaarikulttuurista nuoruutta sävyttäenistä paikoista on muisteluaineistossa eniten mainittu yksittäinen julkinen

tila: kirjasto tai kirjastoauto. Kirjaston merkitys muistelijasukupolvelle on erityisen kiinnostava kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin kirjasto osoittautui muisteltaessa paikaksi, joka tuotti eläviä, välähdyksenomaisia muistoja ja ikään kuin siirsi muistelijan takaisin menneeseen. Toiseksi vuosituhannen vaihteen Suomessa kirjasto toimi populaarikulttuurin kuluttamisen mahdollistajana ja rajoittajana. Se tarjosi myös pääsyn virtuaaliseen tilaan ennen internetin yleistymistä kodeissa. Kolmanneksi kirjaston suuri rooli muistelijasukupolvelle niin tiedonhankinnassa kuin vapaa-ajan paikkana kertoo teknologisen kehityksen ja kaupunkitilojen kaupallistumisen muutoksista nuorten elämässä.

Muistellessa saatamme hetkellisesti tuntee palaavamme koettuihin muistoihin ja tunnetiloihin, jotka voivat häivähtää mieleen hyvinkin todentuntuisina. Tunne- ja aistielämyksinä mieleen palautuvia muistoja on kutsuttu ”eloisiksi” tai ”välähdyksenomaisiksi” muistoiksi. (Korkiakangas 1996, 27; 1999, 167.) Kun Elli ja Hannele muistelevat *Pikku vampyyri*-kirjasarjaa, vie muisto molemmat elävästi mukanaan oman kotipaikkakunnan kirjastoon. Hannele kertoo aluksi varsin vakavana, että ”muistan ihan missä kohtaa ne oli siellä kirjastossa”, ja alkaa sitten nauraa tajutesaan, kuinka muisto vei hänet niin yksityiskohtaiseen kuvailuun. Samassa Elli jatkaa nauraen saadessaan kiinni saman kirjasarjan mieleen tuomasta yhteneväisestä muistosta: ”Joo mulla on kanssa ihan sama, et ne oli siellä hyllyssä, siellä alahyllyllä oli ihan varmasti.” (JpaN 20.2014.) Hannelen muiston myötä Ellikin siirtyy omaan kirjastoonsa, ja he huvittuvat yhdessä tämän konkreettisen muiston syntymisestä, jossa on jaetun kokemuksen tuntu vaikka kokemuksen paikka onkin eri. Myös tyttökirjallisuuden lukijakokemuksia kartoittaneen Sara Kokkosen (2013, 189; 2015, 38) tutkimukseen vastanneista moni kirjoitti muistavansa yhä missä kirjaston hyllypaikassa *Nummelan ponitalli*-kirjoja säilytettiin ja että osaisi vieläkin merkitä hyllyn, jossa *Pikku naisia*-teos oli aikoinaan lähikirjastossa.

Kirjastoon ja lukemiseen liittyen muistelijat tuottavat myös puhetta siirtymistä. Aikuistumista kuvataan siirtymällä lasten osastolta aikuisten osastolle. Suvi muistelee että yläasteella ”oli aika tarkkaa, et millasia nuortenkirjoja jakso vielä lukee” (JpaN 10.2014). Siirtymävaiheessa kirjastossa siirryttiin konkreettisesti aikuisten osastolle tai nuorten aikuisten hyllyille, erilaisen kirjallisuuden pariin. Asta kuvaa että *Sweet Valley High*-kirjasarja oli ”*Baby-sitters Clubista* se seuraava askel”, ja muistelee oman kotipaikkakuntansa kirjastoa myös hyvin selkeä paikan tuntu mielessään.

Ne oli semmosia ensimmäisiä kirjoja kun siirryttiin tiiättekö lasten kirjaosastolta nuorten kirjaosastolle, ne oli niitä ekoja. Meillä oli siis kirjastossa silleen, et lasten hylly oli täällä näin ja ne nuorten hyllyt oli aikuisten kirjojen rivistössä, et se oli oikeesti semmonen siirtyminen. (Asta, JpaN 15.2014.)

Muisteltu kirjasto paikkana rakentuu niiden hyllyjen ympärille, joilta itselle merkitykselliset teokset ovat löytyneet. Kirjasto saattoi lisäksi vaikuttaa myös musiikkimakuun. Saana reflektoi omaa musiikkimakuaan ja siihen vaikuttaneita seikkoja muistelutilanteessa: ”Kaupunginkirjaston musiikkiosasto on vaikuttanu mun kuuntelutottumuksiin koska me kuunneltiin sitä mitä siellä oli. Ja radio oli se toinen, et Radiomafia oli ehkä se.” Henni jatkaa kommentoiden, että hänen kotipaikkakuntansa kirjasto ei koskaan panostanut pop-musiikkiin: ”Siel on varmaan edelleen ne samat viis cd:tä mitkä siellä on aina ollu.” (JpaN 8.2014.) Itsekin kerroin tässä muistelutapaamisessa, kuinka muistan kuunnelleeni alasteikäisenä erityisen paljon yhtä Anna Hanskin levyä, sillä se sattui olemaan kirjastomme pienen kokoelman ainoita itseäni kiinnostavia levyjä.

Sarjakuvista muisteluaineistossa puhutaan varsin vähän. Yksi suurimpia syitä siihen on niiden tarjonnan puute. Monet muistelijoista kertovatkin ettei oman paikkakunnan kirjastossa juuri ollut sarjakuvia. Yhdessä muisteluryhmässä muistelijat vertailivat kuin kilpaa, kuinka huono oman kotikirjaston tarjonta tässä suhteessa oli. He kuvailivat käsillään näyttämällä, kuinka saatavuus rajoittui siihen, että ”kaupunginkirjastonkin sarjakuvahylly oli about tuon kokonen” ja ”meillä se on sellanen tämän kokonen laatikko”. Muistelijat täydentävät toinen toisiaan ja vertaillen saan toteavat, että ”se oli aika lailla siinä sitten”, kun ”saatto olla kaks nippanappa vierekkäin ja sit siellä oli semmosia mitkä ei kiinnostanu”. (JpaN 20.2014.)

Muistelijoiden kerronnan perusteella kirjasto toimi populaarikulttuurin kuluttamisen rajoittajana ja mahdollistajana. Mitä oli saatavilla, sitä kulutettiin. Suuret musiikkiosastot isompien kaupunkien kirjastoissa olivat monelle muistelijalle täysin uusi mahdollisuus levyjen lainaamiseen esimerkiksi opiskelupaikkakunnalle muutettaessa. Kirjastoihin tuli paikasta ja määrärahoista sekä kysynnästä riippuen vaihtelevasti nuortenlehtiä. Saana esimerkiksi kertoo, että lähikirjastosta sai kantaa rajattomasti nuortenlehtiä kotiin ja vain harva lehti piti ostaa itselle.

Usein kuitenkin ostettiin elokuussa ilmestynyt, erityisen paksu ja paljon julisteita, ihailijakuvia sekä tarroja sisältänyt *Suosikin* kultaturbo-numero.

Sukupuolen näkökulmasta kirjasto näyttäytyy neutraalina paikkana. Kukaan muistelijosta ei kirjastoon liittyvissä kokemuksissaan tuo esille sukupuolinäkökulmaa paitsi lainattavien teosten yhteydessä. Kirjasto on toiminut paikkana, jossa suuremmalla kaveriporukalla saatettiin kokousta viettämään vapaa-aikaa. Vertaisryhmän paine tai muiden mielipiteet kuitenkin vaikuttivat siihen, mitä kirjastossa tehtiin. Esimerkiksi Niina kertoo, että kavereiden kanssa kirjastossa saatettiin lukea nuortenlehtiä, ennen kaikkea *Suosikkia*, mutta tyttöjen asioita käsittelevään *Demi*-lehteen hän ei muiden, ei edes tyttökavereiden seurassa halunnut koskea: ”Vaikka siellä ois ollu uusin *Demi* niin en mä ottanu, en mä ruennu sitä siinä lukemaan, mä saatoin mennä parin päivän päästä, kun kävin kuitenkin kirjastossa yksin, sitten luin” (JpaN 16.2014). Kirjasto tarjosi sosiaalisen tilan, mutta toimi myös yksityisenä, turvallisena paikkana, jonka hiljaisuudessa saattoi etsiä tietoa henkilökohtaisistakin asioista.

Vilma ja Kaisa kertovat kirjaston merkityksen olleen heille erittäin suuri ja näkevät sen liittyneen ehdottomasti omaan asuinpaikkaan maaseudulla. ”Musta tuntuu että mä oon viettäny ihan lukemattomia tunteja kirjastossa ja tutustunu siellä kirjastohenkilökuntaan”, kuvailee Kaisa kokemuksiaan lähikirjastosta, joka oli päivittäisen koulumatkan varrella. Monille muistelijoihini lukuharrastus oli yksi ainoista vapaa-ajanviettotavoista, kun kotipaikkakunnalla ei ollut harrastuspaikkoja kuten uima- tai jäähallia. Vielä vuosituhannen vaihteessa kirjasto oli tiedonhankinnan ohella keskeinen vapaa-ajanviettopaikka. Myöhemmin muut julkiset tilat kuten ostoskeskukset ovat tulleet yleisemmiksi nuorten kohtaamispaikoiksi.

Muistelijoiden nuoruudessa kirjastot tarjosivat myös pääsyn tuolin aivan uuteen tilaan, internetiin. Useimmissa kirjastoissa sai varata vuoron tietokoneelle, jolta pääsi verkkoon. Sähköisiä tiloja, joissa aikaa olisi voinut viettää, ei tuolloin ollut montaa ja yhteydet olivat hitaita. Ryhmissä muisteltiin chat-sivustoja, etenkin Kiss.fm-radiokanavan chattia sekä myöhemmin suosituksi tullutta Irc-galleriaa, johon käyttäjät saivat ladata omia kuviaan toisten kommentoivaksi.

Asioita, joita tosielämän ystävien kanssa ei halunnut jakaa, pystyi verkossa käsittelemään virtuaalisesti. Esimerkiksi muistelijosta nuorin, vuonna 1990 syntynyt Alina kokee *Demi*-lehden ylläpitämän *Demi.fi*-sivuston

myötä ”muiden tyttöjen tulleen todeksi”. Sivusto tarjosi uudenlaista tilaa ja näkökulmia konservatiivisen asuinpaikan vastapainona: ”Viehätti että kaikelle on, että kaikille löytyy sieltä jotakin. Se heppahullu on siellä ja musafanit on siellä ja sitten jotkut muut fanitytöt on siellä ja Harry Potter-fanit on siellä.” (JpaN 22.2014.)

1990-luvun puolivälin jälkeen, vuosina 1996–2003 internet-yhteyksien määrä kotitalouksissa kuusinkertaistui ja kirjaston merkitys yhteyden mahdollistajana väheni. Kun vuonna 1996 internet-yhteys oli alle 10 % kotitalouksista, vuonna 2003 määrä oli jo 75 % ja vuonna 2002 lähes kaikki 15–19-vuotiaat käyttivät internetiä pääosin kotonaan asuinalueestaan riippumatta. (Kangas & Kuure 2003.)

Kirjaston merkitys rakentui lukuharrastuksen lisäksi myös sen roolista perinteisen tiedonhankinnan lähteenä. Fanikulttuurissa ”ydinosa fanitusta oli turha informaatio” (JpaN 22.2014). Suvi kertoo *Star Warsin* olleen sellainen juttu, josta piti hankkia ”nippelitietoa”, etsiä kirjaston avulla vähän enemmän ”kun että vaan kattos ne elokuvat” (JpaN 9.2014.) Myös Hannele kertoo tukeutuneen kirjastoon innostuessaan kansanmusiikista: ”Yläasteella ainakin kuuntelin jo täpöllä ja selvitin ja kävin kirjastosta lainaamassa kaikki levyt mitä löyty ja tutustuin tosi kovasti” (JpaN 19.2014).

Teknologian kehitys on muuttanut kirjaston roolia. Nykynuoret etsivät tietoa sekä pitävät yhteyttä kavereihinsa älypuhelimella – missä vain ja milloin vain (Myllyniemi & Berg 2013; Myllyniemi 2015; Suoninen 2003). Musiikkia kuunnellaan, televisiosarjoja ja elokuvia katsotaan sekä e-kirjoja luetaan internetistä älylaitteen välityksellä. Maantieteellinen sijainti ei enää ratkaise populaarikulttuurisen nuoruuden maisemaa, eikä kirjasto toimi samanlaisena keskeisenä mahdollistajana ja rajoittajana kuin mitä se vielä vuosikymmen sitten tyttöenergian sukupolvelle oli.

Spice Girlsin konsertti tyttöenergian kiteymänä

Kolmas tärkeä muisteluissa usein esiin tullut tyttöenergian kokemisen paikka on Spice Girlsin Helsingin konsertti, joka ajallistaa tutkimukseeni ilmiötä keskeisellä tavalla. Spice Girls esiintyi Helsingissä kahdessa peräkkäisinä päivinä järjestetyssä konsertissa Hartwall Arenalla toukokuussa 1998. Konserttien voi sanoa olleen jokaisen tuolloin mediaa ja populaarikulttuuria seuranneen tiedossa, mutta itse konserttikokemus

paikan päällä oli mahdollinen vain rajatulle joukolle kotipaikan, iän sekä taloudellisten resurssien vuoksi. Konserttilippu maksoi 175 markkaa eli noin 40 euroa (Shemeikka 2013). Keikka on näkemykseni mukaan yksi tyttöenergiailmiön kiteymä, sen ydinaika ja -paikka. Vertaan konserttia edellä tarkastelemini konkreettisiin paikkoihin, vaikka se olikin vain hetkellinen yhteen paikkaan syntynyt, sosiaalisesti eletty vuorovaikutuksellinen tila (Saarikangas 2006, 43, 134–135).

Keikkakokemus erotti tyttöjä silloin ja se erotti myös aineistoni muistelijoita muisteluhetkessä. ”Se oli myös maailman hirveintä kun ei päässy Spice Girlsin Suomen keikalle, koska se oli siellä jossain ihan kaukana Helsingissä”, kommentoi Alina (JpaN 20.2014). Elli ja Siiri molemmat kertovat kouluistaan konserttiin päässeen yhden tytön. Pieneltä kylältä, jossa Vilma asui, pari tyttöä ”sai kaks äitii sinne muilutettuu mukaan että ne lähtee vahtimaan”, jonka myötä ainakin viisi-kuusi 6–14-vuotiasta tyttöä pääsi konserttiin. Heta puolestaan oli kateellinen pikkuserkulleen, joka oli konsertissa päätynt jopa *Suosikissa* julkaistuun valokuvaan. Tutkimukseen osallistuneesta 29 muistelijasta vain kolme – Janita, Minna ja Hannele – pääsivät Spice Girlsin Suomen konserttiin. Muistellusta konserttikokemuksesta voi löytää kolme eri aikatasoa, jotka risteävät kertomuksissa: aika ennen konserttia, itse konsertti ja konsertin jälkeinen aika.

Konserttilippujen hankkiminen tapahtui puhelinpalvelun kautta. Minna ja Janita aloittavat molemmat keikkakokemuksestaan kertomisen samalla tavalla, kuvaamalla ensin lippujen hankintaa: ”Minä olin siellä keikalla, jee nyt saan lesoilla sillä. Muistan että silloin kun lipunmyynti alko, olin minun tädin luona Valkealassa jostain syystä. Yheksältä aamulla jonotin kaksi ja puoli tuntia puhelimesta, kun eihän niitä silloin mistään internetistä tilattu niitä lippuja.” (JpaN 12.2014.) Janita sai parhaan ystävänsä kanssa vanhemmiltaan sekä opettajalta luvan tulla kouluun tuntia myöhemmin käyttäkseen aamun lippujen jonotukseen ystävänsä kotona, jossa oli harvinaisesti kaksi erillistä puhelinlinjaa.

Mun kaveri soitti siitä toisesta ja mä soitin siitä koko ajan me soitettiin tälleen ja me oltiin sovittu että me saadaan olla se yks tunti pois ja sit kello lähenee yheksää ja me ei vaan saada sinne oli ihan hirveä jono ja sit tulee just jotain viis vaille tai kaks vaille, se asu ihan siis koulun vieressä, ja sit me saatiin ne liput ja mä muistan kun me juostiin sinne kouluun ja me oltiin että ”me saatiin liput” ja me

oltiin niin onnellisia ja sitten, me saatiin liput siihen pääkonserttiin ja sithän se teki uusintakonsertin Suomessa. Sitten tuli hirvee ongelma että onks meillä nyt hyvä juttu että me ollaan siinä pääkonsertissa mut me ei ollakaan oltu sit siinä viimeisessä, kun sit jälkikäteen huomattiin että se oli se niiden lopetuskonsertti ja sittenhän ne hajos. niin olik meillä nyt hyvät liput vai ei. Et me ei nähty niinku Spice Girlsejä vikaa kertaa mut me oltiin niinku ne oikeet fanit koska me oltiin siinä ekassa keikassa. (JpaN 3.2014.)

Konserttikokemus ei rajoitu vain muutaman tunnin mittaiseen keikkaan vaan sisältää myös kaiken vaivannäön, pitkällisen odotuksen ja valmistautumisen ennen konserttia. Janita selittää muistelutilanteessa kertomustaan innoissaan, hyvin nopeassa tempossa niin että osa sanoista tippuu pois ja aikamuoto vaihtelee, kun hän pyrkii välittämään muille, kuinka kovan työn ja jännityksen takana lippujen saaminen oli. Lisäksi hän täydentää omaa kokemustaan kommentoiden välissä muisteluhetkellä tiedossa olleita tapahtumia, yhtyeen viimeistä konserttia ja uusintakonserttia, jotka itse kokemushetkellä eivät tietenkään olleet Janitan tiedossa.

Ajatus ”oikeanlaisesta fanista” sävytti Janitan koko konserttikokemusta: edellisessä sitaatissa hän kuvaa, kuinka jälkepäin tulkittuna ”oikea fani”, kuten hän, oli onnistunut saamaan liput ensimmäiseen konserttiin, vaikka suuren kysynnän vuoksi järjestetty lisäkeikka osoittautuikin historialliseksi, viimeiseksi konsertiksi. Itse keikasta tai idoleidensa näkemisestä Janita ei keikkamuistossaan kerro, sen sijaan oikeanlaisen faniuden näyttäminen on painunut mieleen. Hän kertoo, kuinka keikalla ”piti itkeä”: ”Itkettiin kun me nähtiin [ne] siellä keikalla[...] ei itkettäny yhtään mut oli pakko”. Toisten paikalla olleiden fanityttöjen kesken kilpailtiin siitä, kuka on aidompi fani. Janitan tapauksessa toiset tytöt epäilivät hänen faniuttaan huomauttamalla, ettei Janita ollut hyppinyt tarpeeksi, sillä hänellä oli vielä paksu huppari päällään. Oli siis pakko hyppiä hieken saakka, riisua huppari ja ”näyttää, että mäkin oon hyppinyt niin paljo kun ne, että mullekkii on tullu kuuma, vaikka mä oisin ihan hyvin voinu pitää sen hupparin päällä”. Faneille konserttitilanteet toimivat ympäristönä, jossa rakennetaan itsestä samanlaista, faniyhteisöön kuuluvan fanin kuvaa. Yhtälailla kuin nähdään konsertti, tullaan nähdyiksi itse. Lisäksi eläytymisellä, heittäytymisellä – kuten kiljumisella, villiintymisellä tai tässä tapauksessa hyppimisellä – rakennetaan tosifanin kuvaa, joka eroaa tavallisen yleisön jäsenistä. (Cavicchi 1998, 135; Poikolainen 2015, 183, 216–217.)

Kertomishetkellä Janita mainitsee fanikisailun olleen ”ihan naurettavaa”, ja lopuksi hän korostaa nauraen, että oli tuolloin neljännellä tai viidennellä luokalla. Oman käyttäytymisen kommentointi mukailee Jaana Lähteenmaan (1989, 77) Dingo-fanien haastatteluja, joissa fanit nolostelivat ja pitivät tyhmänä ja lapsellisena konsertteihin liittyviä syviä emotionaalisia kokemuksia, liikuttumista ja fanikäytäntöjä. Janitan ”oikeanlaisen tosifanin” kertomuksessa on katarttista sävyä, joka voi olla yksi kokemuksen kertomisen tarkoitusperistä (Saarenheimo 1997, 118–119). Tyypillisesti muisteluryhmissä haluttiin paljastaa omia noloja juttuja, nauraa ja ”puhdistautua” menneistä, ja monet noloksi koetuista asioista liittyivät juuri faniuteen. Muisteluaineiston nolot kertomukset sisältävät usein pohjustuksinaan saatesanat, joilla kuvataan muille sitä, kuinka muistelija itse kokemukseensa nyt suhtautuu. Janitan tapauksessa hupparikertomus alkoi sanoilla: ”Tää on ihan naurettava juttu mun on vaan nyt pakko kertoa tää” (JpaN 3.2014).

Täysi-ikäisen serkkunsa kanssa konserttiin päässyt Minna puolestaan kuvailee: ”En voinu vaan uskoen että nyt ne Spice Girlsit on oikeesti tossa, minä vaan aattelin että ne on jotain klooneja tai jotain.” Konsertin aikana Minna pääsi siirtymään kenttäpaikalta paremmalle alueelle, ”sinne ihan eteen ja sitten ne oli jo aika lähellä”. Toisen muistelijan esittämään kysymykseen siitä, oliko keikka hieno, Minna vastaa: ”Oli hieno. En muista siitä nyt enää kauheesti, mutta muistan ne siinä” (JpaN 12.2014.) Seuraavassa Hannele kuvaa konserttikokemustaan ”mielettömäksi” kertoen siitä pitkästi, mutta itse esityksestä tai idolien näkemisestä hän ei mainitse mitään.

Ite olin siis silloin siinä toisessa Helsingin konsertissa, tai siis niinku siinä ensimmäisessä ja sit niillä oli se toinen keikka ja sithän ne hajos silloin kun ne oli menossa, Tanskaanks ne oli, Kööpenhaminaan, no jossain pohjoismaissa se oli keikka mihin ne ei sit enää menny, mut et siinä oli se vielä se toinen Helsingin keikka oli ollu sen jälkeen. En siis edelleenkään tänä päivänä ymmärrä et miten meidän äiti on tai äitit on laskenu meijät pienet sinne, mut se bussi meni sinne Areenalle ja sit siitä mentiin ja tultiin, löyettiin takas bussille ja sehän oli. Sehän oli ihan mietetön juttu ja tota, sit mie oon miettiny sitä, yritin muistella jotenkin, että mitä miula on ollu siellä päällä, tai mie jotenkin et mitä, mut en mie muista yhtään et miten mie oon jotenkin valmistautunu. Mie vaan muistan et minua jännitti ihan hulluna jotenkin se, ja se just et löytääks sinne, kun oli niin isossa paikassa yksin, et jotenkin se, mie muistan et miuta jännitti se et löyänks mie sitä

bussia, se oli niinku se myöskin kova paikka [naurua] tai jotenkin et selkeesti se oli ensimmäinen sellanen just mihin pääsi ite. Mut et se oli, oli ihan mieletön ja sit. Mut et ehkä just tietyllä tavalla et kun ne lopetti niin sit se myöskin se fanituskin loppu aika niinku silleen seinään tai sit et kun niitä ei ollu enää niin tietyllä tavalla just tosi nopeesti tuli ne muut sit siihen (JpaN 19.2014.)

Minnan tavoin myös Hannele toteaa, ettei muista tarkkaan yksityiskohtia, vaikka on niitä yrittänytkin muistella. Tärkeimpänä on jäänyt mieleen selviytyminen ja itsenäisyys, pärjääminen ja äidiltä saatu luottamus. Janitan tavoin myös Hannele kommentoi kertomustaan niillä tiedoilla, jotka yhteen historiasta ja maailmankiertueen etenemisestä on myöhemmin saanut selville. Hannelen faniuden huippuhetken kokemuksen kuvailu on samanlainen kuin hänen myöhemmässä tapaamisessa kertomansa kokemus *Spice Girls Moviesta* (1998), jonka ”tosifani” kävi katsomassa ensi-illassa elokuvateatterissa, ja tämän jälkeen vielä kaksi kertaa uudestaan: ”Miettikää mie oon käyny kattoo sen kolme kertaa ei mitään käsitystä, en mie muistan yhtään ees että mitä siinä tapahtuu, jollain bussilla ne ajeli jossain ja ei siinä nyt oo mitään järkee.” (JpaN 21.2014.) Lapsuuden fanityölle kokemukset ovat olleet lähes elämää suurempia asioita, mutta nyt muistoissa yksityiskohdat ovat haalenneet ja jäljellä on vain tunne ”mielettömästä” kokemuksesta. Aikuinen voikin tulkita omaa *lapsuuden kokemustaan*, muttei hän enää pysty ymmärtämään tai pääsemään kiinni *lapsen kokemukseen*, kuten esimerkiksi Hannelen huomautus ”ei siinä nyt oo mitään järkee” osoittaa. Nykyhetkessä muistoa sanallistaessaan muisteleva henkilö tekee sen aikuisen ajattelutavan ja käsitteiden mukaisesti. (Korkiakangas 1996, 60.)

Kukaan kolmesta muistelijasta ei kerro itse konsertista, ei esitetyistä kappaleista, ei maustetyttöjen koreografioista tai lavashowsta, vaan keikkakokemuksessa korostuvat fanirooli, epäusko ja jännitys. Vaikka he eivät muista itse esitystä tarkasti, he kaikki saavuttavat jonkin hetkeen liittyvän eloisan muiston: hikisen hupparin, puhelimessa jonotuksen, epäuskon ja selviytymisen tunteet. Eloisien muistojen kautta voidaan tarkastella kansallisesti tärkeiden tapahtumien ohella yksilöllisiä kokemuksia ja saavuttaa näin ”lapsen katsetta” aikuisen ja kollektiivisen katseen rinnalle (Korkiakangas 1996, 27–28).

Kaikki konsertissa käyneet muistelijat kertoivat kokemuksistaan eri muisteluryhmissä. Ehkä osittain sen vuoksi itse konsertin kuvailu jää muistelupuheessa varsin vähäiseksi, sillä heidän kertomukselleen ei ollut

saman kokenutta vertaiskokijaa muisteluhetkellä läsnä. Muut muistelu-ryhmien jäsenet kommentoivatkin Astan tapaan, että maantieteellisistä ja taloudellisista seikoista johtuen, ”meillä niinku, ei käyny ees mielessäkään, ei kuvitellu ees et ois menny mihkään keikalle”. Muisteluhetkellä Asta jatkaa, että ”ei me ees tiedetty et ne oli Suomessa tai niinku suurin piirtein” (JpaN 15.2014), minkä voi tulkita osittaisena pyrkimyksenä selittää tilannetta omalta kohdaltaan parhain päin ja säilyttää omat kasvonsa. Tosiasiassa konsertti oli niin suuri mediatapahtuma, että se todennäköisesti oli lähes kaikkien tiedossa, ainakin Astan, joka hieman myöhemmin samassa tapaamisessa kertoo itkeneensä Gerin lähtöä ja näkee siihen liittyneen sen hetken murrosiän vaiheen ja tunteiden käsittelyn.

Mä muistan sen, että silloin kun Geri eros tai erotettiin, niin mä olen siis itkeny ja silleen ja mä muistan et mejän äiti on siis luvannu että se voi ostaa mulle sit vielä sen vikan levyn, minkä ne on tehny, kun mulla ei ollu sitä ja sit mä sain just levyn. Mut en mä osaa sanoa mitä siel ois muuta ollu, mut joku tavallaan tämmönen, et se on sattunu sopivaan teini-ian hetkeen, et tavallaan niitä tunteita on voinu käsitellä sen kautta. (Asta, JpaN 15.2014.)

Hannelen kertomus keikkakokemusta päättyy faniuden lopettamisen pohdintaan. Samaan tapaan kuin aikalaisaineiston analyysissä kävi ilmi, Helsingin konsertit toimivat Spice Girlsien tarinan, faniuden loppumisen ja myös tyttöenergian ajallistajana.

Mulla Spice Girlsistä tykkääminen loppu ehkä siihen kun ne hajos. Muistan että ne oli oli ollu Helsingissä keikalla ja ne hajos jotenkin päivä sen jälkeen tai jotakin. Mie olin ala-asteella vielä silloin ja sitten yläasteelle siirtymä oli jotenkin hirmu luonnollinen. (Elli, JpaN 19.2014.)

Spice Girls -faniuden loppumista muistellaan jokaisessa ryhmässä tunteikkaasti. ”Silloin tais itkettää vähän”, vastaa Minna Vilman koko ryhmälle esittämään kysymykseen Helsingin keikan jälkeisistä eroon liittyvistä ”fiiliksistä” (JpaN 12.2014). Useampi muistelija kertoo olleensa järkyttynyt kuullessaan, etteivät Spice Girlsit olleetkaan todellisia ystäviä keskenään. Illuusio naisten välisestä ystävytydestä särkyi, kupla puhkesi ja fanityttöjen ehdoton omistautuminen murtui. Janitalle käännteentekevänä tietona tuli jo hieman aiemmin Mel B:n ja Gerin riita, jolloin ei enää tiennyt kumpaa puolustaisi: ”Oli hirvee tilanne ei tienny kumman puolella on ja silloin se fanius alko mennä, silloin tuli paha mieli siitä, se riita oli huono” (JpaN 3.2014).

Konsertti ja yhtyeen hajoaminen on ollut tyttöenergiasukupolven eräänlainen avainkokemus. Kyse ei ehkä kuitenkaan ole avainkokemuksesta sanan mannheimilaisessa mielessä, jossa tietty kokemus vaikuttaa kokijoidensa koko elämään, vaan hieman löyhemmässä merkityksessä, samaan tapaan kuin Kimmo Saaristo (2003b) on kuvannut punksukupolven avainkokemusten syntyvän toiminnasta ja mukanaolosta. Tyttöenergian kontekstissa konsertti on keskeinen, tälle sukupolvelle tuttu kulttuurinen hetki, jota seurattiin ja jossa oltiin läsnä medioiden välityksellä, vaikkei faneja olisi oltukaan.

Populaarikulttuuri tyttöjen tilana

Tyttöyteen liittyy aina paikka, sillä tyttönä eläminen tapahtuu tietyssä ajassa ja paikassa. Media sen sijaan on monikansallista ja rajoja ylittävää. Olen halunnut tuoda esille vuosituhannen vaihteen suomalaisen tyttöyden elettyjä paikkoja, joissa erilaisia kulttuurisia tiloja on kulutettu ja toisaalta myös tuotettu. Yi-Fu Tuan (2006, 27) on esittänyt, että paikka hidastaa ajan kulkua, pysäyttää sen ja voi jopa tarjota takaisinpaluun mahdollisuuden. Aineistossani muistellut paikat herättivät monia eläviä muistoja. Ajoittain muistelijat ikään kuin siirtyivät emotionaalisten muistojensa myötä takaisin kirjaston nuortenosastolle, koulun käytävälle ja affektiivisiin huippuhetkiin kuten oman suosikkibändin konserttiin.

Kodin oma huone määrittyi muistelijoiden puheessa keskeiseksi paikaksi oman naiseuden, faniuden, leikkien ja ystävyyden harjoittamisessa. Yksityisen kodin lisäksi muistot sijoittuvat julkisiin tiloihin, joista erityisesti nuoruuden olennaisin instituutio koulu, toimi muistojen paikkana ja ajallistajana. Nuoruuden kotipaikkakunta puolestaan näyttäytyi keskeisenä populaarikulttuurin kuluttamisen mahdollistajana ja rajoittajana. Populaarikulttuurin saatavuus ja osa kokemuksista oli kiinni niin maantieteellisestä sijainnista kuin taloudellisista resursseistakin. Eräässä muisteluryhmässä tullaan tulokseen, että Helsingin ja Sotkamon kulttuurinen välimatka on ollut valovuosia, johon Anne huomauttaa että maantieteellisestä paikasta riippumatta ”nuorten perusluonne on kuitenkin ollut sama” (JpaN 4.2014).

Muistelijoiden kokemuksia kuunnellen näen tyttöenergian muuttaneen populaarikulttuurin kenttää siten, että sen myötä syntyi yhä enemmän erilaisia kulttuurisia tyttöjen paikkoja, jotka tarjosivat tiloja

tyttöille. Tyttöenergia venytti sukupuolijärjestyksen normistoa, mahdollisti tytöille – niin kulttuurisille representaatioille kuin todellisillekin tytöille – enemmän tilaa osallistua laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Tila on sosiaalista, se muotoutuu ja rajautuu arjen käytännöissä ja tulkinnoissa. Tila ei ole pysyvä ilmiö vaan ilmaisee aina tiettyjä historiallisesti vaihtelevia valtasuhteita ja kulttuurisia käsityksiä. (Anttila ym. 2011, 135–138; Kullman ym. 2012, 14.)

Muun muassa fanius tyttöjen toimintana on luonut yksityisiä tyttöjen tiloja, niiden rajoja sekä myös tarpeen tyttöjen omalle kulttuuriselle tarjonnalle. Tyttöenergiakulttuuri tarjosi tyttöjen paikkoja, elokuvien ja kirjallisuuden maisemia, musiikkia ja sanoituksiakin, joiden avulla käsitellä omaa tyttöyttä. Lisäksi tyttökulttuuri saattoi tarjota yksityisen pakopaikan samaan tapaan kuin mielihyvää tuottavien naistenlehtien tai romanttisen kirjallisuuden on todettu tarjoavan (Töyry 2006). Esimerkiksi Spice Girls -faniuden erilaisine esityksineen voidaan nähdä olleen tila pikkutyttöyden ja nuoren naisellisuuden välillä (Saarikoski 2009, 324). Samoin tyttöjen omat lehdet, eritoten myöhemmin uusi teknologia, tarjosivat tytöille tietoisesti tehtyjä tiloja. Muistellun tyttöenergian tilat ovat samantapaisia kuin Helena Saarikosken kuvaamat Spice Girls -faniuden tilat, joita hän näkee olleen ”yksityisestä julkiseen, hajanaisista määräisiin ja hajallisista yhtenäisiin: unelmista ja toiveista, tyttöjen omista muistovihoista ja heidän huoneistaan luokkahuoneisiin ja koulunpihoille; koulujen juhlasalien ja nuorisotalojen näyttämöille ja *Suosikin*, *Koululaisen* ja *Ilta-Sanomien* palstoilta Hartwall Areenan katsomoon” (mt. 37).

Tyttöjen populaarikulttuuri on tyttöjen aluetta, sellaista jossa ”tyttöjen jutut” ovat keskiössä. Tyttökulttuuristen tilojen kohdalla on syytä pohtia, mitkä sosiaaliset rakenteet ja tavat näiden tilojen rajoja muodostavat. Seuraavassa luvussa käsittelen tyttöenergiakokemuksiin liittyvää sosiaalisuutta: vertaisryhmiä, tyttöjen keskinäisiä suhteita ja yhteisöllisyyttä sekä sukupolvisuhteita, vanhempien ja opettajien auktoriteettiä.

*Mutta satoi tai paistoi, me yritetään
 päästä kaverin luo yöä viettelemään
 Me on pihoilla huudeltu ”tuu avaamaan”
 mutta jengi on poissa tai piilossa vaan
 Pidä kiinni hei mua, niin mä pitää voin sua
 kyllä kaverilta pitää aina saada tukea
 Hei me heilutaan taas mutta ei me kaaduta
 ehkä väsyttää vähän mutta nyt ei nukuta
 Hei me heilutaan taas mutta ei me kaaduta
 ei me menneisyyttä kaduta tai sitä kelata
 Ei se meidän syy oo jos on suunta hukassa
 kello takaperin käy maailma on vinossa*

Tiktak, ”Heilutaan” (2003)

5.2 Yhteisöllisyys ja sukupolvisuhteet

Vaikka muistot ovat yksilöllisiä, ne kietoutuvat tiiviisti sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Muistelukertomuksissa puhutaan ennen kaikkea kavereista, toisista tytöistä ja muista oman ikäisistä. Lisäksi kertomuksissa ovat osallisina oma perhe ja sukulaiset: sisarukset, vanhemmat ja uusperheen jäsenet, serkut, tädit, sedät ja mummit. Muista aikuisista mainitaan lisäksi opettajat ja harrastusten ohjaajat. Tyttöenergiaan liittyvissä muistoissa erottuu selkeästi kaksi toisiinsa törmäävää ryhmää: nuoret omana ikäryhmänään ja aikuiset omanaan. Vertaisryhmät, eli muut samanikäiset vaikuttavat monin tavoin populaarikulttuuriseen nuoruuteen, mieltymyksiin ja makuihin.

Tässä luvussa analysoin tyttöenergiakokemuksiin liittyvää sosiaalisuutta, tyttöjen keskinäisiä suhteita sekä muiden ihmisten, vertaisryhmien ja auktoriteettien roolia muistellun tyttöenergian kokemuksissa. Kenen kanssa tyttöenergiaa koettiin ja kulutettiin? Millaisia reaktioita tyttöenergiailmiö ympärillä olevissa ihmisissä aiheutti? Ketkä toimintaa ja kokemuksia rajoittivat, mahdollistivat, kannustivat tai ohjasivat?

Koska tyttöenergia kiteytyy tyttöporukassa, käsittelen aluksi muistelijoiden kokemusten perusteella nuorten vertaisryhmiä, tyttöystävyyttä ja yhdessä tekemisen muotoja sekä yksinäisten tyttöjen ulkopuolelle jäämistä. Vertaissuhteiden lisäksi analysoin aikuisten roolia populaarikulttuurin kokemuksissa ja muistelijoiden kertomuksissa painottunutta äiti-tytär-suhdetta.

Tyttöyhteisöllisyys voimavarana

Tyttöporukka on tyttöenergiakulttuurin representaatioiden ydin. Tyttöporukka on myös ryhmä, jonka kanssa populaarikulttuuria kulutettiin ja oman elämän tyttöenergiaa toteutettiin. ”Meidän porukka”, ”jengi” tai ”kaveriporukka” mainitaan usein muistelijoiden puheessa. Samaan tapaan Kimmo Jokinen (2003, 55) on tunnistanut kirjoitettujen rockmuistojen keskiössä olevan muistelijan ystävän tai vertaisryhmän. Ystävyteen liittyvät lukuisat nuoruuden kokemukset ja tunteet: yhdessä tehtiin lähes kaikki, ajoittain jaettiin jopa vaatteet ja oma huone.

Muistelun näkökulmasta on kiinnostavaa, että tyttöenergiaan liittyvistä kokemuksista kerrotaan monikossa, määrittelemättä tarkemmin toimijoita: ”silloin tehtiin”, ”me tehtiin” tai ”meillä oli”. Aineisto sisältää myös minä-muotoisia kertomuksia, mutta varsin usein muistella puhutaan ”meistä”. Tällöin tarkoitetaan usein kaveria tai kaveriporukkaa: ”Me tosiaan siinä tyttöporukassa ala-asteella järjestettiin discoja, lähetettiin semmoseen ’jes nyt tehdään’ [...] minä, Elsa ja Jaana [...] me oltiin semmonen voimakolmikko siinä vaiheessa”. (Anu, JpaN 18.2014.). Me-muodolla kuvataan myös luokan ja koulun tyttöjä yleisesti, perhettä tai jopa omaa kotiseutua ja sen yhteisöä: ”Ei meillä koulussa leikitty, kun kaikki muut oli lestadiolaisia, ei meillä koulussa todellakaan mitään” (Essi, JpaN 1.2014). Pirjo Korkiakankaan (1996, 328) mukaan aikuisena esimerkiksi leikkejä saatetaankin muistella me-muodossa ja yksilöllisen kokemuksen rajat ylittävinä. Me-kertoja on kerrontatekniikka, jonka myötä ystäväryhmä on toimiva, aktiivinen ja vastuullinen subjekti yksilön sijaan (Anttila ym. 2011, 153; Saarikoski 2009, 331–332). Näen me-muodon kertovan siitä, että muistelijat muistavat keskeisesti nuoruutensa ja tyttöenergia-ilmion liittyvän porukassa tekemiseen, vertaisryhmien toimintaan ja kollektiivisuuteen.

Karoliina Ojasen (2011a, 146, 245–254) tutkima tallityttökulttuuri rajaa ulkopuolelle pojat. Yhteisössä vallitsee erilaisia tyttöjen välisiä sosiaalisia järjestyksiä ja rajoja, joita tytöt itse tuottavat. Tyttöjen on myös tallilla luontevaa ja soveliasta toimia yhdessä, koska poikia ei tässä kontekstissa useinkaan ole. Tyttöjen ja poikien ystävyysuhteet ja niiden muodot eivät ole irrotettavissa yhteiskunnallisesta kontekstista, vaan ne ovat myös tuottamassa sukupuolikäsityksiä. (Mt. 178–179; Kulmalainen 2015, 50–53.) Muisteluryhmissä tyttöenergian nähtiin muodostuvan

vastavoimasta, joka rakentuu naisten uudenlaisesta suhteesta miehiin ja siitä tyttöjen tietoisesta asenteesta, että ”tytöt ovat parempia kuin pojat”. Tytöt ja pojat asettuivat vastakkain monella tavalla muistelijoiden nuoruudenkokemuksissa, jotka usein sijoittuivat kouluun, eivät tyttöerityiseen ympäristöön kuten talleille.

Kun Nylon Beat oli aika semmonen just lälly, jos mä oikein muistan, niin sit Maija Vilkkumaa oli voimakas nainen, voimakkaita sanotuksia ja sitten tytöt laulo sitä ihan hullun lailla ja pojat katto silleen ”et mitä te luulette olevanne?”. (Heta, JpaN 15.2014.)

Muisteluryhmissä puhutaan paljon tyttöjen ja poikien ryhmien erillisyydestä ja ryhmien omista leikeistä, erityisesti ennen yläasteikää (myös Kosonen 1998, 167–183). Muistelijat näkevät, että tyttöjen ja poikien eriaikaisen kehityksen vuoksi ”maailmat ei oikein pääse kohtaamaan” ja toisen sukupuolen elämän nähtiin olevan ”salatiedettä” (Anu, JpaN 20.2014). Tyttöenergiakulttuurin liittyi ylpeyden tunne, se että tytöillä on jotain omaa (myös Anttila ym. 2011; Saarikoski 2009, 306). Niina määritteli ryhmänsä ensimmäisessä tapaamisessa tyttöenergian tyttöjen ”omien juttujen” kautta: ”Oli tosiaan tytöt ja tyttöjen jutut ja silleen, että oli semmosia juttuja joihin pojat ei päässy ollenkaan mukaan ja sit siitä niinku pidettiin kans vähän meteliä et ’meil on tämmöstä teil ei oo’.” Kokemusta sukupuolten välisestä erosta hän korostaa kärjistäen: ”Pojat on ’et meil on jalkapallo’ ja me ollaan silleen ’et ihan sama” (JpaN 15.2014.)

Binaarinen sukupuolijako korostuu muistelijoiden kokemuksissa. Voi kuitenkin väittää, että tytöillä mahdollisuuksia oli poikia enemmän, sillä tytöt saivat kyllä olla kiinnostuneita ”poikien jutuista”, mutta pojat eivät ”tyttöjen jutuista”. Esimerkiksi tyttöjenlehtiä pojat eivät oikein voineet lukea, ja tyttökirjojen lukemisen kerrotaan olleen poikien salainen harrastus (myös Kokkonen 2015, 168–171), osittain varmasti myös heteronormatiivisuuden vuoksi, sillä pojille ”tyttöjen jutut” ”ois vähän homoa” (Anne, JpaN 6.2014). Musiikkifaniutta tutkinut Janne Poikolainen (2015, 215) on tunnistanut 1950–1970-luvuilla yhteisesti jaetun faniuden lisänsen tyttöjen ja poikien keskinäistä arkista kanssakäymistä. Tyttöenergiailmiö sen sijaan muutti yhteiskulttuuria jälleen. Näen tyttöjen populaarikulttuurin tilana, jossa ”tyttöjen jutut” ovat keskiössä ja josta pojat tietoisesti suljetaan ulkopuolelle. Feminiinisyyttä

korostanut tyttöenergiakulttuuri toi tyttösubjektin keskiöön, ja myös voimisti siten sukupuolten välistä eroa. Suvin sanoin: ”Se jossain määrin ehkä enemmän vahvisti niitä sukupuolten stereotyyppioita kun et se olis jotenkin vähentänyt tyttöjen ja poikien eroja. Et kyllähän siinä jotenkin hirveesti korostettiin sitä sukupuolta hyvässä ja pahassa.” (JpaN 7.2014.)

Pohjoismaissa tytöt ovat kasvaneet julkisen puheen ympärillä, jonka mukaan he ”rynnivät” ja ”jyräävät” pojat (Aaltonen & Honkatukia 2002; Käyhkö 2011, 101; Julkunen 2010, 238–239). Tutkimukseni aineiston muistelijoiden kertomuksissa tämä on nähtävissä, sillä niissäkin kuuluvat kokemukset tytöistä ”jyrinä” ja ”rynnijöinä”: ”Kyllä meillä jos jotain järjestettiin niin tytöt teki aina, aina” (Alina, JpaN 18.2014). Puhe muistuttaa myös Jessica Ringrosen (2007) tunnistamaa diskurssia menestyvistä tytöistä (*successful girls*), jonka mukaan tyttöjen koulumenestystä peilataan poikiin ja joidenkin näkemysten mukaan tyttöjen menestyksen nähdään saavutetun osin poikien kustannuksella. Muistellessaan omaa kouluympäristöään naiset esittävät kuitenkin sanansa ”jyräämistä” myönteisempänä puheena, aktiivisen toimijuuden näkökulmasta: ”Paloa tehdä ja menestyä ja semmosta kunnianhimoo on ollu selkeesti enemmän tytöissä kun pojissa” (Suvi, JpaN 11.2014).

Kaverisuhteet olivat keskeinen määrittäjä siinä, millaista populaarikulttuuria tuli kuluttaa, miten pukeutua, mistä pitää ja mistä ei. Myös muut suhteet oman ikäryhmän vertaisiin määrittivät radikaalistikin sitä, mitä yksilöt tekivät. Vaikka nuoruuteen olennaisesti kuuluu halu erottautua, olla erilainen ja yksilöllinen, ympärillä olevat ihmiset ja ryhmäpaine vaikuttavat yksilön päätöksissä valtavasti. Esimerkiksi yläkoulussa oppilaat kokevat kaverisuhteet ja vertaisryhmän tärkeimmäksi hyvinvointia lisääväksi tekijäksi. (Aaltonen Kivijärvi, Peltola & Tolonen 2011, 29; Aapola ym. 2005, 112; Korkiamäki 2015; Kulmalainen 2015, 11.) Ikään, useimpien muistelijoiden kohdalla suuremmissa koulussa aloittamiseen, liittyvää painetta kuvataan monissa muisteluryhmissä.

Mä muistan että ala-asteella me oltiin tosi samanlaisia. Meillä oli tosiaan ne huivit ja sit mä muistan kahella mejän kaverilla oli ihan samanlaiset takitkin ja sillai, että kaikki piti olla tosi samanlaista. Ja sit kun meni yläasteelle piti alkaa kauheena erottua [...] vaikka olihan sillonkin ihan samanlaiset, mutta muka niinku erilaiset. (Anne, JpaN 6.2014.)

Joskus kaverisuhteet kannustivat kokeilemaan rohkeasti jotain uutta, mutta ne myös rajoittivat: ”Jostain syystä kaikki tytöt pelas jalkapalloa niin kyl munkin piti alottaa jalkapallo siinä vaiheessa ja se oli kyl ihan lystiä”, kertoo Saana (JpaN 7.2014). Elli puolestaan oli partiossa koko ala-asteen, mutta ylä-asteelle mentäessä hän lopetti, sillä ”muut kaverit koki sen ehkä semmoseks niinku nössöjen hommaks” (JpaN 18.2014). Taru Kulmalaisen (2015, 33) mukaan kaverisuosiossa on yksilön näkökulmasta kyse nimenomaan joksikin tulemisesta sekä sellaisena pysymisestä.

Tyttöjen ystävyyttä käsitelleissä tutkimuksissa (Hey 1997, 131; Kulmalainen 2015; Ojanen 2011a, 156–166) on nähty tyttöjen käyttävän keskinäisissä suhteissa valtaa sekä toisia tyttöjä kohtaan että toisten tyttöjen kanssa, eivätkä kaveriporukat välttämättä ole solidaarisia toisilleen. Näistä sekä tyttöjen kaverisuosioon liittyvistä seikoista, kuten tyttöjen epäsuorasta aggressiosta (Ojanen 2011a, 133; Kulmalainen 2015, 30, 37–44, 68) muisteluaineistossa puhutaan, mutta muisteluhetkessä painottuu halutun kuvan antaminen itsestä muille (Saarenheimo 1997, 119), eikä itsestä esimerkiksi kiusaamisessa mukana olleena juuri puhuta. Muistelijoiden kertomusten sävy ei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ole katkera, vihainen tai ahdistunut. Määritellessään tyttöenergiaa Marjo kuvailee epäsuorasti tyttöjen luonteiden kategorioita, mutta ei kuitenkaan nimeä tai arvota eri tyttöryhmiä muisteluhetkellä.

Niitä tyttöenergioita voi olla yhdessä luokassakin niinku noin kolmesta viiteen, eri tyttöenergiaa. Et toisilla se voi olla semmosta vähän rauhallisempaa jotain sellasta ja sitten on taas semmosia näitä ihmisiä, niinku sä sanoit että teitte kaikkee tosi pöljää että et se voi olla semmosta aggressiivista tyttöenergiaa tai semmosta hirveen semmosta niinku räjähtelevää. (Marjo, JpaN 15.2014.)

Muistelijoiden puhe muistuttaa Karoliina Ojasen (2011a, 159) haastatteleminen tallityttöjen puhetta, jotka talliyhteisön hierarkkisesta ja jakautuneesta rakenteesta huolimatta käsittelevät vain harvoin yhteisön riitoja, kiusaamista tai muita konflikteja, ja korostivat sen sijaan yhteisön harmonisuutta ja kuvasivat ilmapiiriä iloiseksi ja ystävälliseksi. Tällaisessa puheessa toistuu kaksi keskenään ristiriitaista tyttöyden stereotyyppiä: että tytöt käyttävät sosiaalisissa suhteissaan epäsuoraa aggressiota ja että tytöille on ominaista harmonisuus ja tasa-arvo. (Mt. 165.) Muistelussa erilaiset tyttöryhmät määrittäytyivät eri tavoin osaksi tyttöenergian käytäntöjä, kuitenkin siten, että tyttöenergiaksi toiminnaksi käsitettiin yleisemmin

äänekkyys, ”räjähtelevyys” ja jopa aggressiivisuus kuin taka-alalle tai yksityiseen tilaan jääminen.

Revittely julkisissa tiloissa

Tyttöenergian välittämä ajatus siitä, että ”tytöt voi tehdä sitä mitä pojatkin” omaksuttiin tyttöjen keskuudessa eri tavoilla. Toisille tyttöenergiaa oli äänekkyys ja tyttöjen esillä oleminen, toisille ulkonäkö, toisille taas toiminta. Näitä kaikkia voi kutsua tietyssä mielessä tyttöjen ”revittelyksi”, sillä yhteistä muistelijoiden kertomuksille on rajojen ylityksen teema, perinteisen kiltin tyttökuvan vastustaminen.

Muistelijat kuljettavat toimijoina rinnallaan omia kaveriporukoitaan ja ajoittain kuvaavat niitä myös tarkemmin. Hannele nimittää omaa yläasteaikaista tyttöporukkaansa ”pahisjengiksi tai ärsytysjengiksi” ja ”rämäporukaksi”, joka halusi ja uskalsi järjestää erilaisia julkisia kohtauksia. Tyttöillä oli rajuja hiustyylejä, kuten irokeesi ja piilokalju, ja he aiheuttivat pahennusta julkisesti, esimerkiksi lukemalla luokkaretikibussissa *Reginan* eroottista novellia kovaan ääneen. Erilaiset julkiset ”performanssit” ja säväyttävä ulkonäkö olivat tyttöjen kannanottoja: ”Se oli meille semmonen hauska juttu, että myö niinku tiettiin ja myö uskallettiin jotenki näyttää se ja ite rätkätettiin niille” (JpN 1.2014). Hannelen kertomuksessa rohkeus ja rajojen ylitys toimivat kaveriporukan yhteisöllisyyden merkkeinä. Myös naurun ja keskinäisen huumorin on nähty olevan nuorille tärkeä oman yhteisöllisyyden elementti (Aaltonen ym. 2011, 32). Tyttöporukan tekemisistä ”sai kyllä kuulla”, mutta pitkäaikaisista ystävyysuhteistaan Hannele toteaa että ”kannatti ottaa se riski” (JpN 18.2014).

Jotkut naisena olemisen tyylit, kuten kovaäänisyys ja Hannelen kuvaamat tyttöjen ”pahisjengit” ovat herättäneet keskustelua soveliaasta tavasta esiintyä tyttönä julkisessa tilassa (esim. Aaltonen ym. 2011, 48; Paumo 2012). Perinteisen kiltin tyttökuvan vastustaminen eri tavoin onkin muistelijoiden kertomuksissa melko yleinen puheenaihe. Naiset muistelevat esimerkiksi pilapuheluiden soittamista, äänekkäänä oppilaana koulussa häiriköintiä, lumisotia, tappelukerhon perustamista ja myös ilkeävaltaa kuten bussipysäkkien aikataulujen sotkemista, liikennemerkkien varastamista ja lyhtypylväiden potkimista. ”Meillä oli sellanen tyttöenergiafiliis jossain vaiheessa, me ruvettiin hirveesti lintsaamaan”, kertoo Janita. ”Me ruvettiin tekee sitä ja kaikki yhdessä, niin silloin mä muistan meil oli tosi

semmonen 'joo me ollaan niin koviksia'. Pojat teki sitä siis ensiks ja sit meillekin tuli, et mekin voidaan tehdä.” (Janita, JpaN 6.2014.)

”Tyttöenergiafilistä” sai aikaan tyttöjen keskinäinen yhdessä tekeminen, porukalla uskaltaminen. Muistelijat korostavat usein samalla viivalla poikien kanssa olemista tai käyttäytymistä poikien tavoin – tytöille ei-toivotulla tavalla. Tytöt myös halusivat rikkoa odotuksia ja käyttäytyä sopimattomasti. ”Tuli kyllä paljo semmosta räähkyttä tehtyä, että ei oo kyllä ollu yhtään semmonen kiltti tyttö”, toteaa Mira ja jatkaa: ”Ei me ehkä ajateltu sitä semmosena että yritettäis olla niinku pojat mut et halus kuitenkin olla semmonen niinku vahva tai semmonen vähän [...] eikä koviskaan halunnu ollu [...] mut kuitenkin halus olla vähän rajua.” (JpaN 6.2014.)

Näissä muistoissa erottuu samaan tapaan kuin Ulla Kososen (1998, 143, 150) tutkimissa naisten koulumuistoissa tyttöjen strateginen liikkuminen kahdessa eri maailmassa: yhtäältä he ovat kilttejä koulutyttöjä, toisaalta hauskaa pitäviä kapinoitsijoita, jotka ovat tietoisia sekä siitä mitä tekevät että siitä millaista käytöstä heiltä tyttöinä odotetaan. Muistelijoiden rajan ylitykset haastoivat sukupuolistereotyyppejä näkemyksiä ja rakensivat tyttöryhmän ja oman toiminnan kuvauksen kautta aktiivisesti toisenlaista, jopa riehuvaa ja rajua tyttöyttä.

Fanittaminen ryhmäkäytäntönä

Toinen toiminta, josta muistelukertomuksissa kerrotaan tyttöjen yhteisöllisyyden näkökulmasta, on fanittaminen. Sen sisään mahtuvat erilaiset fanikäytännöt aina keskustelusta roolileikkiin ja idolin kohtaamiseen. Tyttöenergiassa muistelijoiden mukaan tyttöbändien ihailu nähdään keskeisenä, mutta tyttöjä yhdisti myös yleisemmin fanittaminen, joka tyttöbändeistä ”valui muuallekin,” kuten Leonardo DiCaprioon, avaruusolentoihin tai poikabändeihin. ”Kyllä mullakin suurin osa kavereista kuunteli samaa musiikkia kun minä ja sit niitä fanitettiin hulluna, et se oli kyl tosi tärkeä” (Niina, JpaN 15.2014). Tyttöjä yhdistävää faniutta on pidetty merkittävänä tyttöjen alakulttuurin muotona (Lähteenmaa 1989, 18, 66; McRobbie & Garber 1976/2003). Muistelijoille fanius on ollut monin tavoin keskeinen osa arkea ja myös ystävyyttä, kuten Kaisa kuvaa: ”Mun bestiksen kanssa veivattiin Nylon Beatiä ihan silleen että ne kasetit alko naukua ja esitettiin Jonnaa ja Eriniä” (JpaN13.2014).

Fanius harrastuksena on yhteistä ja yhdistävää. Siinä on kyse yhdessä tekemisestä ja olemisesta sekä yhteisöllisestä kuluttamisesta, mutta myös keskinäisestä kilpailemisesta. Muisteluaineistossa kuuluu, kuinka musiikkihankintojen ja keräilyesineiden- tai tuotteiden määrällä ja laadulla käytiin keskinäistä kilpailua. Keräily faniuden käytäntönä ja keräilytavarat, erityisesti aitojen ja kopioiden erottaminen määrittävät usein faniuden astetta. (Nikunen 2003; 2005, 178–183, 341; Saarikoski 2009, 223–236.) Kuluttamisen ja fanituotteiden eteen oltiin valmiita tekemään paljon. Fanittamiseen liittyvissä muistoissa kavereiden kanssa pyöräiltiin yhdessä kylälle tai kauemmas ostoskeskukseen ostamaan uusinta *Suosikkia* tai ulkomaalaisia musiikkilehtiä: ”Jos tiedettiin et siin on vaikka kannessa joku juttu, niin siis se lehtihän täyty omistaa” (Asta, JpaN 15.2014). Essi käveli kaverinsa kanssa viisi kilometriä paikalliselle R-kioskille, kun yökyläilyn aikaan tytöt huomasivat, että ”ei hitsi kun halutaan lisää noita Spice Girls -kortteja” (JpaN 1.2014). Heta puolestaan kertoo: ”Me tuhlatiin kaikki viikkorahat siihen, me käveltiin R-kioskille ostaa niitä pieniä kirjoja, mitä oli Spaisareista [...] ja sit oltiin tosi katkerii, jos jollain oli enemmän niitä, et se oli sit todellisempi fani kun sä.” (JpaN 15.2014.)

Lasten ja nuorten kuluttajuutta tutkineen Minna Aution (2006a; 2006b), mukaan nykypäivän nuorille mielihyvää tuottava kuluttaminen on ollut heidän koko elämänsä ajan merkittävä yhteiskunnallinen toimijajajasema. 1990-luvun alun laman ja niukkuuden kokeneille muistelijoille kuluttaminen ei ollut vielä itsestänselvyys. Fanituotteita ja keräilyä muistellessa raha, jota nuorilla ei juuri ollut, nousee keskeiseksi osaksi muistoa. Rahan säästäminen ja keräilyyn liittynyt vaivannäkö voidaan nähdä vahvistavan faniuteen liittyviä mielihyvän, ihailun ja kiintymyksen tunteita (Poikolainen 2015, 58). Heta kuvaa ”tuhlanneensa” viikkorahansa. Samoin Essi muistaa käyttäneensä ”kortteihin tuhlaten” viimeiset rahansa eli ”jotain kymmenen markkaa”. Tulkitsen, että puhuessaan tuhlaamisesta muistelijat kommentoivat faniuteen liittynyttä, nyt turhana näyttäytyvää kuluttamista. He myös muistavat yhä 15 vuoden jälkeen rahasummia, kuten esimerkiksi Janita muistaa kalliista ulkomaisista lehdistä: ”Ne makso aina jotain nelkyt markkaa” (JpaN 3.2014).

Rahan tuhlaaminen oli yksi niistä seikoista, joita aikuiset kritisoiivat esimerkiksi juuri tuotteistetun Spice Girlsin kohdalla. Nuorten kulutukseen liittyvä hyvä ja paha kuluttaminen onkin yksi sukupolvikamppailuista. (Autio 2006a; 2006b; Gonick 2008; Saarikoski 2009.) Muistelijat eivät

koe olleensa markkinoiden uhreja vaan fanituotteilla, niiden keräilyllä ja vaihtelulla tytöt rakensivat kulttuurista kuuluvuutta, toimivat yhdessä ja saivat siitä myös mielihyvää (Hains 2012, 55; Saarikoski 2009, 238).

Muiden mielipiteellä on merkitystä silloin kun määritellään onko jokin ”noloa”, oman ikäiselle sopivaa tai juuri siinä kaveriporukassa hyväksyttyä. Populaarimusiikkiin liittyvästä faniudesta on tullut yhteisöllisyyden perusta, mikä on johtanut Janne Poikolaisen (2015, 198) havaintojen mukaan siihen, että tietystä musiikkimausta on voinut tullut ryhmään kuulumisen edellytys. Spice Girls on muistellun aikakauden

Kuva 4. Virallisia Spice Girls -tuotteita. (Kuva: Aino Tormulainen)

Kuva 5. Lisensoitua Spice Girls -girl poweria. (Kuva: oletettavasti jonkin virallisen tuotteen pakkauksesta leikattu kuva, erään muistelijan minulle luovuttamasta leikekirjasta)

The Spice Girls say:
"Thank you for making us the number one
act in the world. And thanks for buying this
officially licensed product.
Girl Power forever!"

tyyppiesimerkki ikäryhmän vertaispaineen vaikutuksesta lasten ja nuorten suosikkeihin. Samoin kuin muistelijoiden kertomuksissa, myös SKS:n leikkiperinneaineistossa kavereiden vaikutus ja vertaispaine on selkeästi esillä, kun vastauksissa kerrotaan yhtyeestä kuullun kaverilta ja kaikkien oman ikäisten siitä tykkäävän.

Muistellessaan faniuden rajoja Katri toteaa olleensa jo ”tosi vanha” Spice Girlsin menestyksen aikaan siirtyessään yläasteelta lukioon: ”Niin sit vähän silleen, et ei kehtaa mut sit kotona silleen et ’girl power!’ Mut muistan siis, et kaverit ei ollu siit innostuneita, et se oli pikkutyttöjen juttuja.” (JpaN7.2014). Siiri muistaa, että ”koulussakin se oli pitkälti, että melkein kaikki siitä tykkäs, mut sitten se alko joskus kuudennella tulla se että ’öö te kuuntelette Spaissareita että rokki on paljon parempaa” (JpaN 12.2014). Vuonna 1986 syntyneen Anun kohdalla ikä ei ehkä olisi ollut ongelma maustetyttöjen ihailussa, mutta ”mä en ite silloin tavallaan tykänny Spice Girlsistä, koska mun kaverit ei tykänny, niin en mäkään voinu tykätä” (JpaN 18.2014). Samaan tapaan kuin Spice Girls -fanius saatettiin joutua salaamaan kaveripiirissä, on chick lit -kirjallisuuden lukeminen myöhemmin nähty olevan ikään kuin tietyn ikä- ja sukupuoli-ryhmän ”julkinen salaisuus” (Nevalainen 2015, 23).

Yksi muisteliyoista nosti viimeisessä tapaamisessa keskeiseksi tyttöenergian kokemuksekseen fanittamisen tyttöjen yhteisenä toimintana. Isän työn vuoksi paljon muuttanut Marjo ymmärsi tyttöenergian

yhteisöllisyyden avulla paremmin tyttöjä ja pääsi mukaan uusiin ryhmiin uudella paikkakunnalla. Veljien kanssa kasvaneelle Marjolle tytöt olivat välillä ”vähän arvoitus” ja läheisten tyttöystävyyssuhteiden muodostaminen oli hankalaa. Yhteisöllisen Spice Girlsin faniuden Marjo näkee nyt aikuisena olleen olennainen suhteessaan muihin tyttöihin. Yhteinen kiinnostuksen kohde auttoi lähestymään uusia ihmisiä ja saamaan kave-reita. Laajemmin Marjo ajatteli, että yhtyeen musiikki ja fanittaminen opetti hänelle, ”miten ylipäätään muodostetaan kaverisuhteita useampaan ihmiseen, miten ollaan ryhmässä ja miten sopeudutaan ryhmään” (JpaN 15.2014).

Roolittaminen, pukeutuminen ja leikkiminen Spice Girls -teemaisesti on ollut osa lähes jokaisen muisteluryhmään kuuluneen tytön lapsuutta, varhaisnuoruutta ja teini-ikääkin. Muistelin itse omaa kaveriporukkaani arvellen, että tyttöbändikuvaston innoittamina halusimme näyttää keskenämme samalta, tai ainakin yhtenäiseltä ryhmänä. Ostimme samanlaisia vaatteita, joskus jopa saman vaatteen, mutta eri väreissä: ”Valokuvissa ollaan vierekkäin saman näkösinä, discoon on laitettu samat vaatteet päälle ja luulen, et se on ollu meidän semmosta, et se tyttöporukka on ollu jotenkin yhdessä.” (Aino, JpaN 8.2014.) Samoin Elli pohtii, viiden tytön ystävydestä kertova amerikkalainen *The Baby-sitters Club* -kirjasarja mielessään, populaarikulttuurisen kuvaston soveltamista omaan elämään:

Mä luulen, että siinä on ollu tämmönen viien tytön porukka, meillä oli ala-asteella just semmonen viis tyttöä ketkä sitten siirryttiin yläasteellekin, niin varmaan just se, että pysty itekin ettimään niitä rooleja, että kuka meistä ois ollu kukin. En muista, mut on voitu ihan hyvin ajatella, että mehän voitais ruveta tekee tällasta kanssa, todennäköisesti siinä on ollu tämmönen ajatus taustalla, että tehään oma juttu. (JpaN 20.2014.)

Muistelijasukupolven naisilla Spice Girls -roolileikki jatkui myöhemmällä iällä *Sinkkuelämän* naisten mukaisena roolijakona, aluksi lukioikäisenä, mutta myöhemmin myös aikuisena.

Kyllä meillä lukiossa löydettiin niinku luokasta, että sinä oot se, sinä oot se ja sinä oot et meillä oli niinku ihan selvät ne roolit siinäkin sitten (Elli, JpaN 22.2014).

Monesti vieläkin kun katotaan kavereiden kaa *Sinkkuelämää* niin sitten peilataan itteemme että vähän niinkun *Sinkkuelämän* sinkut täällä sitten hengataan ja ollaan (Sari, JpaN 4.2014).

Stereotyyppisten roolien vuoksi molemmissa kyseessä oli ”formaatti mitä pysty hyödyntämään”. Ulla pohtii leikkimisen ja faniuden eroa todeten ettei itse fanittanut, mutta ”kyllä me kaveriporukassa tehtiin vaikka sitä, että me pukeuduttiin niinku kukin joksku spaisariksi ja sitten tehtiin jotain leikkimusiikkivideoita ja riehuttiin, mut ei silleen et ei me ehkä fanitettu mutta se oli vaan, mikähän siinä oli, se oli jotenkin hauskaa tai jotenkin.” (JpaN 13.2014.). Käsittelen enemmän Spice Girls -leikkiä yhtenä tyttöenergian keskeiskokemuksena ja faniuden muotona seuraavassa luvussa (6.1.) ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden näkökulmasta.

Tyttöryhmien ulkopuolella

Ystävyysuhteiden solmiminen ja niistä ulkopuolelle jättäminen tapahtuu aina tietyissä sosiaalisissa, kulttuurisissa ja materiaalisissa konteksteissa (Aaltonen ym. 2011, 56). Tyttöystävyyttä korostanut tyttöenergiakulttuuri antaa aiheita myös tyttöjen yhteisöllisyyden kritiikille. Kaikille ei ole mahdollista olla yksilöllinen ja sukkuloida ystäväpiiristä toiseen. (Aapola ym. 2005, 108–131; Currie ym. 2009, 32–34; Winch 2013.) Seuraavaksi tarkastelen millaisia muistoja tyttöenergiasta jakavat yksinäiset, kiusatut ja tyttöryhmien ulkopuolelle jääneet tytöt.

Julkiselle kuvastolle on tyyppillistä esittää tyttöjen ystävyys ”söpönä” tai positiivisen toimeliaana. Tällöin yhteisöllisyyden toista puolta, kovaa ja kiusaavaa tai aiemmin käsittelemääni tyttöjen ”revittelevää” toimintaa ei huomata. (Aapola ym. 2005, 129.) Muisteluryhmissä kiusaaminen oli muutamissa tarinoissa esillä, ja silloin populaarikulttuurin tuotteet toimivat keskeisenä osana kiusaamista. Janita muistaa riitoihin liittyneen oman suosikkibändin ”boostaamista”: ”Backstreet boys alas Spice girls on paras’ tämmösii lauluja ja muitakin pilkkalauluja jollekin Hansonille ja Backstreet boysille ja muille bändeille” (JpaN 3.2014). Pilkkalaulut voi nähdä lastenperinteen härnäyksinä ja riittelyinä, jotka kuuluvat keskeisesti lasten leikkikulttuuriin (Timonen 2005, 12). Kiusaamisesta ei muisteluryhmissä varsinaisena ennalta annettuna keskusteluteemana puhuttu, mutta ajoittain se nousi esille ohimennen ja sivuhuomautuksissa.

Ulla Kososen (1998, 155) tutkimuksessa kouluun liittyneissä ystävyysuhteiden muistoissa hylätyksi tuleminen oli kipeä kokemus, jota muistelun kautta oli mahdollista kertoa ja purkaa. Omassa aineistosani tyttöenergiateema todennäköisesti rajasi ulkopuolelle laajemmat

kiusaamiseen liittyvät kertomukset, sillä yhdessä muistelijoiden kesken määrittynyt ”hyvä tyttöenergia” oli enimmäkseen positiivisesti koettua eikä pitänyt sisällään ainakaan tyttöihin kohdistuvaa kiusaamista. Eräissä muisteluryhmässä tyttöenergia määriteltiin nimenomaan keskeisesti ystävyudeksi, ja sen yhdeksi tunnuspiirteeksi summattiin ”muitten tukeminen, siinä että saa olla oma itensä” ja ”jokainen hyväksytään just sellasena kun se on” (JpaN 22.2014).

Aina ystäväporukkaa tai tärkeitä ystävyysuhteita ei kuitenkaan ollut tai itselle sopivaa ryhmää helposti löytynyt. Joskus asuinpaikkakunta oli ratkaiseva tekijä: ”Ei siellä edes kovin montaa tyttöä siellä koko kylällä ollu, et ne oli sit tosi paljon nuorempia kun minä tai tosi paljon vanhempia, että ei siinä mitään hirveen läheisiä suhteita ehtiny muodostumaan” (Vilma, JpaN 12.2014). Eräs muistelijoista kuvaa itseään ”erakoksi”, toinen toteaa olleensa ujo ”super-nörtti”, joka ei uskaltanut puhua muille, kun taas yksi kertoo viihtyneensä enemmän yksin: ”Mä oli aika paljon yksin eikä mulla ollu mitään tyttökavereita eikä mitään tyttöilyä kauheesti, että mie luin tosi paljon kirjoja” (Lotta, JpaN 1.2014).

”Perheen taiteilijaksi” itseään kuvaillut Minna vietti paljon aikaa yksin, piirsi ja maalasi, eikä hänellä juuri ollut harrastuksia kodin ulkopuolella. Aluksi Minna rakensi muistelutilanteessa itsestään tietoisesti erilaisen nuoren kuvaa, mutta kertoi kuitenkin tapaamisen edetessä olleensa ”koulukiusattu läski friikki eikä ihmiset oikein viihtyneet minun seurassa, koska ne olis siitä saanu kuulla varmastikin” (JpaN 12.2014). Seuraavissa tapaamisissa hän luonnehti itseään ujoksi ja syrjässä olleeksi ja totesi viihtyneensä omissa oloissaan, siksi ettei tykännyt muista ihmisistä, eivätkä muut hänestä. Minna kertoi keränneensä Spice Girls -keräilykuvia kuten muutkin ikäisensä, mutta joutuneen silti vertaisryhmän ulkopuolelle.

Kyllä seiska-kasiluokalla kun niitä oli, oli ne muutamat kaverit joitten kanssa niitä keräiltiin ja vaiheltiin ja siinä ei ollu mitään noloa. Paitsi se minua hämmäntää vieläkin, kun minua kiusattiin koulussa ihan mistä sattuu, niin minua kiusattiin koulussa myöskin siitä, että tykkäsin Spice Girlsistä, vaikka kaikki muutkin tykkäs siitä. Että kun oot tommonen et saa olla samanlainen kun muut myöskään. (Minna, JpaN 12.2014.)

Minnan kertomuksessa piirtyy kiusaamisen tyypillinen piirre, yhteisön ulkopuolelle jättäminen, joka on tunnistettava etenkin kouluympäristössä (Kulmalainen 2015, 68, 72–74). Hän kertoo myös ystävyysuhteiden

muuttuneen eriaikaisen kehittymisen ja kiinnostusten myötä: ”Minä olin semmonen aika lapsi vielä yläasteella, muut rupes tekemään teinien juttuja.” Tapaamisen lopussa Minna palasi vielä uudelleen kiusaamisen kokemukseen. Spice Girls -keräilykuvien vaihtelu, samoin kuin yhtyeen fanittaminen oli vielä yläasteikäistenkin keskuudessa ”maailman luonnollisin asia”, mutta Minnaa kiusattiin myös siitä: ”Minä en selvästikään siitä saanut tykätä, mutta se oli sitten sitä että minua kiusattiin kaikesta muustakin.” (JpaN 12.2014.)

Tyypillinen populaarikulttuurissakin käsitelty teema on ystävyyssuhteen rakoileminen ”väliintulijan” takia tai toisen osapuolen kiinnostuksessa uusista asioista. Seksuaalisuuden herääminen, toisen varhaisempi kiinnostuminen ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista tai päihteiden kokeilemisesta saattaa muuttaa ystävyyssuhteita. Oona mainitsee ystävänsä, joka oli hänen itseensä nähden hyvin varhaiskypsä, siirtyneen populaarikulttuurin kuluttajana ”seuraavalle tasolle”, mikä oli osittain myös vaikuttanut heidän ystävyysuhteeseensa. Oona muistelee, kuinka tytöt yhdessä kävivät divarissa hankkimassa lehtiä: ”Minä ostin *Hevoshulluja* ja se osti *Suosikkeja* ja *Reginoita*, niin sit sekin. Vaikka totta kai se oli ilmiselvää että minä niitä luen kun käyn sen luona, mut se jotenkin välillä ilkku siitä tai jotenkin, että se oli jotenkin just vähän häpeiltävä, siitä oli helppo kiusata ehkä.” (JpaN10.2014.)

Kiusaamisesta samoin kuin ruumiillisuuteen liittyvistä hankalista kokemuksista muistelijat puhuvat useimmiten ikään kuin ohimennen, huumorin kautta ja ongelmat sivuuttaen. Halu unohtaa, muuttaa tai parannella mennyttä oman ajattelun tai nykyhetken kannalta edullisemmaksi ovat osa muisteluprosessia, mihin vaikuttaa muistiin palautettavien tapahtumien luonne. Kokemus välitetään kertomalla ja vaikeudemalla, ja kertojalla on syynsä unohtaa, muuttaa tai parannella menneisyyttä. Usein myönteisiä asioita muistellaan mieluummin kuin ikäviä. (Peltonen 2003, 13; Raninen-Siiskonen 1999, 33.)

Nuorille ulkopuolisuus voi kuitenkin olla joissakin tapauksessa myös valinta (Korkiamäki 2015, 43). Tutkimukseni muistelijaille, jotka eivät puhu läheisistä kaverisuhteista tai tyttöporukoista, kyse on sekä ulkopuolelle jäämisestä kiusaamisen vuoksi sekä tietoisesta ulkopuolisuuden valinnasta. Tulkitseen, että tietoinen erilaisuus, tai sellaisen kuvan itsestä antaminen muisteluhetkellä, ilmenee esimerkiksi muistelijoiden tavassa nimittää nykyhetkessä nuoruuden aikaista itseään aluksi ”erakoksi” tai ”perheen taiteilijaksi”.

Tämän tutkimuksen muistelijoiden mukaan tyttöenergian representaatioiden ei ymmärretä tarkoittavan ainoastaan vahvuutta korostavia vaan niiden tulkitaan tarjoavan myös vahvuutta valita toisin, olla herkkä ja erilainen. Populaarikulttuurissa tämä näkyi esimerkiksi hahmoissa, jotka olivat epävarmoja ja koulumenestyjiä, mikä mahdollisti Kulmalaisen (2015, 38) termein ”ei-suosituille”, yksinäisille ja hiljaisille tytöille samaistumispinnan löytymisen representaatioista sekä mahdollisuuden vastustaa ja valita. Ajatus kiteytyy seuraavassa Lotan kuvauksessa, kun hän kertoo itselleen merkityksellisestä amerikkalaisesta *Daria*-animaatiosarjasta, jonka päähenkilö on älykäs ja syrjäänvetäytyvä.

Kyl mulle se Daria oli kyllä jotenki tosi tärkeä ja semmonen mitä seuras ihan älyttömästi. Mulla oli yks VHS täynnä sitä. Se oli miule se, tai että mie oon koko keskustelun ajan ollu vähän että ”hohhoijaa”, koska mie en oikeesti tuosta tyttöenergiasta, en oo ollu ikinä silleen että jee tehään [...] niin tuosta Dariasta mie tykkäsin just sen takia että se oli semmonen esikuva, että mie pystyin jotenkin samaistumaan siihen. Semmonen vähän outcast tai ulkopuolinen ja jotenkin mun mielestä se oli kuitenkin jotenki cool vaikka kaikkien mielestä siinä sarjassakin se oli just vähän semmonen kummallinen tai näin. (JpaN 1.2014.)

Samaan tapaan animaatiotyttö Lisa Simpson ”oli semmonen kanssa kymppin tyttö, pieni nainen jolla on maailman tuska” (JpaN 14.2014), johon samaistuivat niin Kaisa kuin Lottakin: ”Mie samaistuin Lisa Simpsoniin niin kovasti [...] kun se soitti sitä saksofonia ja se oli hyvä koulussa ja niin olin mieki ja mie kävin laulamassa laulutunneilla ja mie olin yksinäinen” (JpaN 1.2014). *Simpsonien* perheen älykkään pikkusisko Lisan on nähty edustavan populaarikulttuurista silmälasipäisen tytön persoonaa, vaikkei Lisalla laseja olekaan. Hän on Darian tavoin sarkastinen, mutta vielä Dariaa ulkopuolisempi ilman omaa parasta ystävää. (Conaway 2007, 58.)

Naisten televisionkatselua tarkastelleen Iris Ruohon (1993, 89) tutkimuksen mukaan naisten erilaiset tavat tulkita katsomiaan televisiosarjoja ja antaa niille merkityksiä liittyvät sosiaalisesta taustasta johtuviin eroihin. Ruohon mukaan katsoja valitsee sellaisia katsoja-asemia, jotka voivat auttaa häntä selviämään omassa elämässään. Vastaavanlaisena näen esimerkiksi Minnan kokemuksen Spice Girlsien antamasta energiasta, jonka hän muistaa ”olleen tarpeen” yläasteella, antaneen hänelle tukea sosiaalisissa vaikeuksissa. Poikkeaminen vallitsevasta tyylistä, esimerkiksi

korostetusta feminiinisyydestä (Kulmalainen 2015, 54; Reay 2001, 163) voi myös toimia vastavoimana koko vertaissuhteiden suosiojärjestelmälle. Internetyhteisöjä ja tyttöjen nettikäyttäytymistä sekä skeittaavien tyttöjen ryhmiä tarkastelleet amerikkalaistutkijat Currie, Kelly ja Pomerantz (2009, 161–179) ovat havainneet joidenkin tyttöjen tietoisesti ja avoimesti haastavan heteronormatiivista tyttöyttä ja positioivan itseään toisin. Koska tyttöenergiakulttuuri tarjosi monenlaisia kuvastoja ja esitti myös yksinäisiä tyttöjä, se saattoi tarjota samaistumisen mahdollisuuksia myös kiusatuille tai muuten vertaisryhmästä sivummalle jääneille tytöille.

Aikuiset arjen auktoriteetteina

Omakohtaiset kokemukset, kuullut kertomukset ja muiden kanssa yhdessä muistellut tapahtumat saattavat sekoittaa erityisesti lapsuutta muistellessa, sillä lapsuus koetaan osaksi perhettä ja sen muistelua (Korkiakangas 1996, 41). Vertaisryhmien ja kavereiden lisäksi muistelijoiden kertomuksissa ovat mukana aikuiset, erityisesti omat vanhemmat. Jyrki Pöysä (2015, 46) puhuu ”perhekerronnasta”, joka toimii elämäkerrallisen ajallisen tason välittäjänä ja kertomuksena osana.

Muistelijoiden kohdalla nuoruus, siihen liittyvät erilaiset kokeilut ja omia vanhempia vastaan kapinointi sisältävät perhekerrontaa. Omaa suhdettaan teini-ään kapina-vaiheeseen tai sen olemattomuuteen muistelijat pohtivat melko paljon. Näin omaa muistoa ajallistetaan suhteuttamalla sitä auktoriteetteihin. ”Miun perhe on ollu aina ja miun suhteet vanhempiin ja suhteet miun ystäviin oli tosi pitkään tosi harmonisia, niin mie en niinku osannu samastuu mihinkään [populaarikulttuurin käsittelemiin] ongelmiin”, kertoo Oona (JpaN 11.2014). Anne puolestaan kuvaa olleensa maltillisempi kuin nuoruuden paras kaverinsa, joka vaihtoi tyyliä ja värjäsi hiuksiaan usein, mitä Annen vanhemmat eivät antaneet tehdä. Rippikouluun mennessään Anne kuitenkin leikkasi hiuksensa lähes kokonaan pois ja jätti vain lyhyen sängen. Samassa muistelukertomuksessa Anne puhuu vanhemmistaan rajoittajina, heitä vastaan kapinoinnista sekä parhaan kaverin vaikutuksesta ja osin myös hänen varjoonsa jäämisestä. Omaa hiusten leikkuutaan Anne kommentoi lopuksi: ”Se oli kyllä hyvä veto [...] se oli varmaan vähän semmoinen että nyt mun on pakko tehdä jotakin kun mä en ikinä tee mitään.” (JpaN 6.2014.)

Kun muistellaan omien vanhempien kommentteja tyttöjen kuluttamasta kulttuurista, ovat muistot vanhempien suhtautumisesta kolmenlaisia. Osa vanhemmista seurasi tarkkaan lastensa mediankäyttöä ja kielsi mahdollisesti tiettyjä asioita tai keskusteli siitä heidän kanssaan. Osa suhtautui neutraalisti tai nuoren kulutustottumukset sivuuttaen. Suvi kertoi miettivänsä ”tieskö vanhemmat mitä mie kuuntelin” (JpaN 8.2014), ja Minna ajatteli Spice Girls -faniudestaan, että ”porukat varmaan suhtautu lähinnä huvittuneesti ja kauhisteli rahan menoa” (JpaN 12.2014). Osa vanhemmista puolestaan toimi kannustavina hahmoina faniuden tai oman kulttuurituotannon suhteen. Hennin isä nauhoitti television ääressä musiikkivideoita ja toi työmatkoilta Helsingistä haluttuja musiikkilehtiä ja levyjä, joita omalta paikkakunnalta ei saanut. Äidin Henni puolestaan kertoo ottaneen ”noi kaikki Spice Girls -kuvat ja se on nähny kaikki ne mejän typerät videotekekeleet [...] enkä muista et ois koskaan tullu sanomista” – paitsi ”ehkä joskus rahasta” (JpaN 8.2014). Faniudesta vaikuttaa siis tulevan helposti myös muiden perheenjäsenten arkea, etenkin aikakaudella, jolloin esimerkiksi cd-soitinta ei välttämättä ollut nuorten omassa huoneessa. Perheen osallisuutta kuvasi myös leikkiperinnekeruuseen kirjoittanut 12-vuotias Spice Girls -fani: ”Vähän ajan kuluttua osasin heidän nimensä ulkoa, kuten myös muu perheeni” (SKS Leikkiperinne I, 0488).

Tyttöenergiakulttuurin aikalaiskeskustelussa ilmiön uhkakuvina nähtiin lasten ja nuorten kuluttamiseen tottuminen, rahan tuhlaus ja ennen kaikkea tyttöjen joutuminen liian nuorina aikuiskulttuurin pariin (Pajala 1999; Saarikoski 2009, 276–282). Muistelussa aikuisten rooli korostuu ennen kaikkea tyttöjen auktoriteettina. Omien vanhempien rajoittavien tai arvostelevien kommenttien muistetaan liittyneen usein pukeutumiseen: esimerkiksi tyttöenergiaan yhdistettyjä napapaitoja ja aikakauden muodinmukaista paljastavaa pukeutumista kontrolloitiin kotona. ”Mulle aina huudettiin ’noin et lähe ulos’”, kertoo Janita ja jatkaa: ”Monta kertaa oon ollu lähössä kotoa ja mun isä huutaa et ’napa piiloon’ ja ’peitä napa’ ja ’tollasissa vaatteissa et lähde ulos’.” Yhdessä Sarin kanssa Janita painottaa muisteluhetken postitiosta sitä, että muoti tuolloin oli sellaista, että paidat ja jopa takit olivat lyhyitä ja farkut matalia minkä vuoksi ihoa jäi paljaaksi ja paitaa piti ”kiskoo alas”. ”Ei sillä, et mä olisin halunnu jotenki olla pienissä. Näin mä oon ainakin kokenut sen sillon.” (JpaN 3 & 6.2014.) Janitan muiston lopettavassa toteamuksessa kuuluu myös

muistelijan itsensä tarkka havainto siitä, että muistelu on tulkintaa tämän hetken perspektiivistä.

Isän rooli tyttären ulkonäön ja seksuaalisuuden kontrollissa korostuu Janitan muistossa. Isän pyrkimys kontrolloida nimenomaan ulos lähtevän tyttären pukeutumista edustaa sukupuolijärjestyksen ylläpitoa. Kotiin sijoitettu tyttö on kulttuurisen diskurssin tasolla hallinnassa, ja iltaisin kaupungilla liikkuva tyttö puolestaan asettuu osaksi epätoivotun tyttöyden mallia (Ojanen 2011a, 192–193). Yksinhuoltajaisien ja -tyttärien suhdetta tutkinut Paula Tuovinen (2014, 99) on huomannut tyttären kuvaavan kasvatustyyliältään sekä tiukkoja että sallivia isiä. Sinikka Aapolan (2002) nuorten elämäkerrallisiin kirjoitelmiin pohjaavassa tutkimuksessa puolestaan äidit mainittiin isiä useammin tyttären suojelijoina. Tutkimuksien perheissä neuvoteltiin erityisesti tyttöjen liikkumavapaudesta, seurustelusta ja päihteiden käytöstä. Samaan tapaan kuin Aapolan aineiston tyttöjen kertomuksissa, myös oman tutkimukseni muistelijoiden puheessa tasapainollaan yhtäaikaaisesti sallivuuden ja kontrollin, luottamuksen ja epäilyjen sekä läheisyyden ja itsenäisyyden välillä. Anna-Mari Vänskän (2012, 142) mukaan viattoman lapsen pitäminen viattomana mahdollisimman pitkään tähtää lapsen suojeluun – seksuaaliset merkit, jotka asettuvat viattomuuden ulkopuolelle esitetään negatiivisina ja lapsen psyykettä ja ruumista vaurioittavana. Erityisesti nuoria viattomia tyttöjä on suojeltava paitsi kulutuskulttuurilta, myös seksuaalisuuden mukana tulevilta uhkilta. Viattoman ja vaarallisen raja on kulttuurisesti ja historiallisesti muuttuva diskurssi. Esimerkiksi vaatteilla ei ole mitään olemuksellista merkitystä viattomuuden ja seksuaalisuuden suhteen. Ihonmyötäiset vaatteet eivät välttämättä liity seksuaalisuuteen, mutta tätä tulkintaa on opittu pitämään oikeana. (Mt. 142, 147, 181.)

Muistetut ristiriidat vanhempien kanssa liittyvät pääsääntöisesti tyttöjen seksuaalisuuden kontrolliin. Julkinen paheksuva keskustelu ajan muodista ja populaarikulttuurin, ennen kaikkea musiikkiteollisuuden pornoistumisesta (Nikunen ym. 2005) tuli myös osaksi muistelijasukupolven ruokapöytäkeskusteluja kotona. Janita esimerkiksi kertoo käsitelleensä Spice Girlsä ja heidän ulkonäköään äitinsä kanssa: ”Mä muistan ainakin et mun äiti on kertonu et tää ei oo normaalia pukeutua näin ja tää on vaan bändi ja et lehdistö tekee sitä et muokkaa” (Janita, JpaN 3.2014).

Muut muistelijat eivät juuri muista, että kotona tai koulussa olisi käsitelty aihetta, vaikka ajankohtainen aikuisten mediakeskuselu käytiin nimenomaan tytöille suunnatun kulttuurin naiskuvasta. Useampi muis-

telija muistelee, että myöhempi hevi-musiikin kuuntelu aiheutti kommentointia kotona, mutta ”kyl Spice Girls aina kävi, et se ei ollu niinku semmonen et ois jotenkin ollu paha juttu tai silleen” (Hannele, JpaN 19.2014). Rajanvetoa ja rajoittamista kuitenkin tehtiin. Esimerkiksi Kaisa muistelee äidin miettineen *Demi*-lehden lukemiseen sopivaa ikää.

Ainut, mä muistan sen, kun mä olin varmaan ala-asteella, kun luin ensimmäisiä *Demejä*, Mut sit mun äiti oli jotenkin sitä mieltä, että ”onko nää vähän vanhempien tyttöjen lehtiä?” En muista pyysinkö, että olisko sen voinu tilata mulle, ei se siis ollu semmonen etteikö sitä olis saanu ostaa kaupasta, mutta jotenkin se liitty siihen tilaamisasiaan, niin äiti oli sitä mieltä, että kun ”noh ei ala-asteelaiset nyt mieti jotakin seksi- ja seurusteluasioita”, en mä tiää kai joku semmonen siinä oli se äidin näkökulma siihen, mutta sitten yläasteella sen aika sitten kai koitti, että sain lukea sellaista. (JpaN 13.2014.)

Tyttöjen siveellisyyteen liittyvillä keskusteluilla on pitkä perinne. Seksuaalisen maineen suojelusta on muodostunut eräs tyttöjen ja naisten hallinnan keino ja tyttöjä kontrolloidaan seksualisoimalla heidän olemisensa ja käyttäytymisensä. (Aaltonen 2011; Saarikoski 2001, 41–43; Ojanen 2011a, 186, 192.) Omat vanhemmat toimivat rajoittajina, mutta huoli nuorista on myös muilla kasvattajilla, jotka tahollaan toimivat auktoriteetteina (myös Kosonen 1998, 123–154). Suvi muistaa opettajan kieltäneen oppilaiden tanssiesityksen esittämisen koulun juhlassa seksuaalisesti virittyneen kappalevalinnan vuoksi.

Me tehtiin kans tanssiesityksiä. Yleensä niitä esitettiin kun oli ala-asteella koulun disco, niitä oli muutama vuodessa, niin aina niihin. Ja sit me ois haluttu esittää kevätjuhlassa koreografia joka me tehtiin Mascaran ”Erittäin hyvä ellei täydellinen” biisiin, mut me ei saatu, opettaja oli vähän silleen että: ”no ehkä tää ei oo kevätjuhlaan silleen soveltuva tää teijän tanssi” [...] ehkä se sanoma siinä biisissä oli vähän liian semmonen. Tässä oli siis yks mies myös, tai yks, ei mies tietenkään vaan siis poika mukana, et oisko meitä ollu neljä tai viis tyttöä, ja yks poika oli myös siinä esittämässä kundii tiukkavartaloista silleen niinku huumorimielessä. Se oli tosi hienoo et joku poikakin lähti niinku mukaan. (JpaN 8.2014.)

Tyttöbändibuumia ironisoineen Mascara-yhtyeen hittikappaleessa ”Erittäin hyvä” sukupuoliroolien asetelma käännettiin nurin, kun naiset lauloivat kertosaikessa: ”Etsin kundii tiukkavartaloista, joka itseään trimmaa ja ei älyllä loista.”

Suvin opettajan perusteluiden jäljille ei enää pääse. Sinänsä tanssiesitysten, joita tyttöryhmä oli tehnyt jo aiemminkin, suhteen ongelmaa ei ollut, vaan ongelmaksi muodostui taustamusiikki, jota tytöt eivät vielä itse ymmärtäneet tai nähneet opettajan tavoin. Aikuisten vaikeus käsittää lasten ja nuorten omaa kulttuurista toimintaa, kuten varhaisnuorten romanttista diskokulttuuria tai pukeutumista, johtuu heidän vaikeudestaan ymmärtää lasten näkökulmaa. Seksuaalisuus hämmentää aikuistulkitsijaa ja rikkoo viattomuuteen liittyviä käsityksiä. Seksi on kuitenkin näissä tapauksissa aikuisen katsojan silmissä: lasten omat tulkinnat, kokemukset ja määrittelyt sen sijaan tehdään eri lähtökohdista. (Anttila 2002, 70; 2005, 281; Vänskä 2012, 10, 109.) Lapsen näkökulmaa kuvaavat esimerkiksi Siiri ja Miia muistellessaan Spice Girls -yhtyettä: ”Sekin on ollu semmonen tavallaan aika harmiton. Just semmonen pikkutyttöjen fanitusbändisysteemi, että siinä ei silleen mitään pahaa.” (Miia, JpaN 19.2014.) ”Ehkä se oli kuitenkin semmosta aika viattoman näköstä touhua että ne nyt vaan on tommosia aikuisten silmissä höpsöjä naislaulajia jotka pukeutuu kummasti” (Siiri, JpaN 12.2014).

Nuoren kasvavaan ruumiiseen ja heräävän seksuaalisuuteen liittyy paitsi vanhempien kontrolli, myös nuorten omat tunteet, joissa tasapainoillaan naiseksi kasvamisen, nuoruuden siirtymien ja tyttöyden kysymysten kanssa. Tyttöbändin juliste seinällä tuntui Siirin kuvauksen mukaan sopivammalta kuin poikabändiläiset ilman paitaa: ”Minä ainakin koen, että olisin nolostunu niistä kysymyksistä, että mikskäs sulla on tällösiä kuvia täällä?” (JpaN 13.2014.) Myös Suvi miettii aiheita seksuaalisuutta opettaneiden tyttökirjojen näkökulmasta: ”Tyttökirja sanana, sillä on semmonen kaiku et niissä ois kauheen kilttejä asioita, et ehkä siks niitä ei silleen piilotellu niitä kirjoja minnekään, mutta ei ehkä ois halunnu antaa luettavaks vanhemmilleen niitä mitä luki ite” (JpaN 10.2014).

Nuorilla on halu ja tarve luoda rajoja omalle yksityisyydelleen. Kaarina Nikunen (2005, 249) on *Ally McBeal* -sarjan faneja tutkiessaan havainnut samankaltaisia kokemuksia siitä, ettei kaikkea haluta jakaa muiden kanssa ja että tietyt teemat, kuten seksi voivat olla kiusallista katsottavaa muiden perheenjäsenten kanssa. Seksuaalisuuteen tutustuminen onkin yksi teema, jota pidetään osin kulttuurisesti opitusti salassa. ”Ei halua et vanhemmat näkis itestä semmosia puolia”, toteaa Suvi muistaen nyt aikuisenakin, että oli sellaisia asioita, joita ei halunnut tyttöydestään tai naiseudestaan esittää muille, ainakaan omille vanhemmille (JpaN 8.2014).

Tyttökulttuurinen silta äitien ja tyttärien välillä

Muistelijoiden joukossa oli monia yksinhuoltajaäitien kasvattamia tai pääosin äitinsä kanssa samassa taloudessa kasvaneita tyttöjä, joiden kertomuksissa äiti-tytär-suhde korostui. Äidin kanssa on voitu kokea syvää yhteisöllisyyttä: on luettu yhdessä kirjoja vahvoista tyttöhahmoista tai katsottu naisten ”hömpppää”. Hannele kertoo, kuinka Spice Girlsin ”Mama”-kappale teki häneen vaikutuksen: ”Muistan, jonain äitienpäivänä soitin äitille sen Mama-biisin ja se oli miusta jotenkin ihan itsestäänselvää siinä kohtaa, että se on se, miun niinku rakkaudentunnustus äitille, tai miusta se oli tai kosketti itseäni tosi syvästi” (JpaN 19.2014).

Useassa muisteluryhmässä otettiin esille tyttöenergian eräänä kiteytymänä pidetty *Gilmoren tytöt* (Zaslow 2009, 1-3), amerikkalainen televisiosarja, jossa seurataan yksinhuoltajaäidin ja hänen tyttärensä elämää. Eräs sarjan arvostuksen syistä piilee sen älyllisessä sanailussa ja nopeassa dialogissa, joka vilisee historiallisia ja kulttuurisia intertekstuaalisia viittauksia. *Gilmoren tytöt* ”oli ehkä maailman ihanin, sitä tuli aina katottuu ja vähän ehkä kadehdittuu sitä äiti-tytär-suhdetta” (Heta, JpaN 17.2014). Sarjan ytimenä on nuorena raskaaksi tulleen Lorelain ongelmallinen suhde omiin vanhempiinsa sekä hänen erityinen suhde tyttärensä Roryyn: äiti ja tytär ovat aina avoimia sekä kunnioittavat ja ihailevat toinen toisiaan (Fleegal 2008; Rossi 2015 109). Ensimmäinen muisteluryhmäni pohti tyttöenergiaa pitkälti nimenomaan tämän 2000-luvun puolella tehdyn sarjan aikarajaukseen puitteissa ja neuvotteli kauan sen tyttöenergiasta, jonka lopulta nähtiin syntyvän juuri äidin ja tyttären erityisestä suhteesta. Myös muut muisteluryhmät korostivat äiti-tytär-suhteen merkitystä, mikä miellettiin osin epärealistisiksi. ”Siinä tietysti se äitin ja tytön suhde ehkä on se mikä siinä on niinku, kun niillä on niin hyvät välit keskenään ja sit siihen on pystyny samaistumaan jollain lailla”, toteaa Elli, joka katsoi sarjaa äitinsä kanssa. Leena-Maija Rossi (2015, 108–130) on analysoinut sarjaa queer-luennan, luokan ja affektiivisuuden näkökulmasta ja todennut, että yksinhuoltaja-Lorelain hahmo, kuten monet muutkin sarjan hahmoista, esittävät ja oikeuttavat yksinelävien tyytyväisyyden omaan elämäänsä ja kritisoiivat siten avioliittoa. Muistelijoista myös Hannele ihaili sarjan päähenkilöhahmoille kirjoitettua suhdetta ja muistelee, kuinka sarjaa näytettiin aikaan, jolloin vanhemmat olivat eronneet ja Hannele asui äidin kanssa: ”Vähän silleen samalla tavalla oli siinä tilanteessa, et

äiti ja mie ja sitten myö tehään niinku oma juttumme ja silleen pärjätään näinkin” (JpaN 21.2014).

1990-luvulla televisiosta katsottiin muitakin perhedraamoja. Kotimaiset *Puhtaat valkeat lakanat*, *Blondi tuli taloon*, *Kotikatu*, *Hovimäki* sekä *Kauniit ja Robkeat* ja *Emmerdale* yhdistivät perhettä kooten perheenjäsenet mummosta lähtien television ääreen. Muistelutilanteissa huomattiin usein, miten teknologia ja ohjelmatarjonta ovat muuttuneet. Televisionkatselu oli ennen kollektiivinen tapahtuma, mutta kanavatarjonnalla lisääntyessä ”perhe häviää jotenkin siitä yhteiskunnan keskiöstä ja sitten kaikilla on omat ohjelmat” (Alina, JpaN 21.2014). Ennen kaikkea muistelijat korostivat television katsomista äidin kanssa. ”Kun äiti kattoo *Emmerdalea* ja äiti kattoo joskus *Kauniita ja robkeita*, niin sitten mie vaan istuin siinä sen takia, että on hauska kattoo sen kanssa sitä”, selittää Oona (JpaN 11.2014). Äidin läheisyys ja läsnäolo koettiin tärkeäksi vuorovai-
kutustilanteeksi, vaikkakin sitten kevyen saippuasarjan ohessa.

Alinalle ja Hannelelle molemmille *Tuulen viemää* -elokuva on ”verenperintönä” äidiltä saatu, yhdessä äidin kanssa ”polvenkorkuisesta saakka” katsottu. Samaan tapaan kuin heille elokuva, myös tyttöenergiaan yhdistetyt tyttökirjat, sukupolvelta toiselle jaetut lukukokemukset *Ronja ryövärintyttären*, *Marikin*, *Runotytön* sekä *Anna-* ja *Tiina-*kirjojen muodossa ovat toimineet tyttökultuurisena siltana äitien ja tyttärien välillä (myös Kokkonen 2013, 110, 116, 119, 240). Näissä yhteisesti jaetuissa katselu- ja lukukokemuksissa oli ”semmosta tyttömaailmaa jota voi jakaa äitin kanssa” (Suvi, JpaN 10.2014), toisin kuin ehkä seksuaalisävytteisissä ja siksi tyttären yksityisessä tilassa pitämässä tuotteissa. Ei kaikkien mutta monien muistelijoiden kertomuksissa ”tyttöhömppä” sai äidit ja tyttaret katsomaan yhdessä Julia Robertsin leffoja, *Bridget Jones* -eloku-
via, *Sinkkuelämää* tai *Gilmoren tyttöjä*. Tyttöenergiakulttuurin tarjoama ”hömppä” tarjosi mahdollisuuden yhdistää sukupolvien naiset.

Malleja yhdessä toimimiseen

Muisteluaineistossani perhe on keskeinen elementti, mutta ennen kaikkea tyttöenergian näkökulmasta muisteltua nuoruutta ovat jakaneet kaverit ja parhaat ystävät sekä muut oman ikäiset koulusta ja omalta luokalta. Tyttöenergiaa muistellessa sukupuoliero korostuu ja ikäryhmäläiset jakautuvat tyttöihin ja poikiin. Tyttöenergian sosiaalisuuteen liittyvät tyttöjen

sosiaaliset järjestykset. Taru Kulmalainen (2015, 34, 85) näkee kaverisuosiossa olevan kyse sukupuolittuneiden ja heteronormatiivisten sosiaalisten suhteiden muodostamisen, ylläpitämisen ja hajottamisen strategioista. Muistelijatyttöjen kokemuksissa tytöt itse määrittivät sukupuolten välisiä rajoja ylpeinä omasta tyttöydestään ja erityisyydestään. Samalla tytöille suunnattu populaarikulttuuri tuotteineen rakentaa erontekoa ja rajoja.

Tyttöjen ystävyyssuhteita tarkastelleita tutkimuksia on kritisoitu siitä, että ne usein alleviivaavat ystäväsuhteita kielteisiksi. Tämän vuoksi on haluttu muistuttaa, että tytöt myös tukevat toisiaan ja muodostavat lämpimiä ystäväsuhteita. (Aapola ym. 2005, 111; Ojanen 2011a, 166.) Tyttöenergiadiskurssin mukaisesti ystävyys on hauskanpitoa, voimaantumista ja yhteisen tyttöryhmän potentiaalin löytämistä (Aapola ym. 2005, 131), mikä välittyi muistelijoiden kokemuksista innostavana ryhmäytymisenä ja tekemisenä, johon saatiin mallia populaarikulttuurin ystävyyskuvastosta. Vaikka oikeanlainen tyttöenergian ystävyys on muistelijoiden mukaan muiden tukemista ja perustuu naissolidarisuudelle, kuuluu kokemuksissa siitä huolimatta myös erilaisia valta- ja suosiokategorioita, kun muistelijat kuvaavat myös kiusaamisen ja ulossulkemisen kokemuksia.

Aikuiset esiintyvät muistelukertomuksissa lapsuuden ja nuoruuden keskeisinä ihmissuhteina. Joissakin muistoissa aikuinen, oma vanhempi tai opettaja on toiminut rajoittajana ja auktoriteettina, toisten muistelijoiden puheessa taas korostuu äidin rooli tytöille suunnatun populaarikulttuurin kanssakuluttajana. Huomattava onkin, että muistelijoiden kertomuksissa kieltäminen tai rajoittaminen on harvinaista. Vanhemmat saattoivat kyllä kommentoida, mutta muistelijoiden kokemuksissa mediassa käyty kriittinen aikalaiskeskustelu (Saarikoski 2009, 114–119) tai siihen liittyneet reaktiot eivät juuri kuulu. Aikuisten kommentit ja mahdollinen kontrollointi tulivat osaksi muistelukerrontaa tyypillisesti vasta kun tutkijana kysyin, kuinka muistelijat käsittävät muiden reagoineen tyttöenergiailmiöön ja siihen liittyneeseen mediakeskusteluun. Jokaisessa ryhmässä kerrottiin muistoja tyttöjen aktiivisuudesta, omista tanssiryhmistä, näytelmistä, lehtien tekemisestä ja discojen järjestämisestä. Muistelijoille yhteisöllinen tyttöenergia oli leikkiä ja viatonta ”tyttöjen touhua”. Tyttöjen yhteistä toimintaa ja aktiivisuutta ei paheksuttu, mutta tytöille epätyypillistä käytöstä, sukupuolinormien rikkomista ja esimerkiksi liiallista äänekkyyttä sen sijaan aikuiset saattoivat kommentoida kriittisesti.

Sosiaaliset suhteet, yhteisöllisyys ja sukupolvisuhteet ovat keskeisessä roolissa muistelijoiden muistelukerronnassa. Muistellut sosiaalisten suhteiden kuvaukset kertovat siitä, kuinka tyttöyttä ja tyttökuultuuria rakennetaan. Tyttöenergian feminiinisyys yhdisti tyttöjä yhteisölliseksi porukaksi ja samalla tyttöenerginen asenne kannusti tyttöjä astumaan maskuliinisen puolelle, haastamaan sukupuolijärjestystä. Tyttöenergian medianäkyvyys ja tyttöryhmien esilläolo vähintäänkin raotti hiukan myös muille, esimerkiksi vanhemmille, millaista on olla tyttö ja mitä kaikkea siihen liittyy. Tyttöenergian esittämä seksuaalisuus ja ruumiillisuus olivat ilmiön aikaan yksi huolen- ja kiistanaihe, johon liittyen aikuiset asettuivat portinvartijoiksi ja julkisiksi kommentoijiksi. Seuraavassa luvussa keskityn siihen, mitä tytöt itse tyttöenergian esittämästä ruumiillisuudesta ja seksuaalisuudesta muistavat ja mitä he muisteluhetken perspektiivistä katsottuna erilaisista tyttöenergian välittämistä viesteistä ajattelevat.

6 Tyttöenergiamuistojen tulkinta aikuisen silmin

Tässä luvussa jatkan muistelijoiden kokemusten analysointia ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden sekä tyttöenergisestä asenteesta ja ilmiön vaikuttavuuden näkökulmista. Näitä kahta teemaa toin muistelijoiden pohdittavaksi ohjaavien kysymysten kautta. Molemmat luvun teemat, feminiinisyys eli tyttöenergiaan liitettävä ruumiillisuus ja seksuaalisuus, sekä tyttöenergian tasa-arvoasenne, ovat ilmiön keskeisiä tunnuspiirteitä, joihin liittyvistä kokemuksista, esimerkiksi samaistumisesta, halusin kuulla enemmän. Ensimmäisessä alaluvussa keskityn ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden teemaan, toisessa alaluvussa käsittelemään roolimalleja ja tyttöenergian vaikutusta.

Luku jatkaa muistelijoiden kokemuspohjaista kommentointia ja tulkintaa ilmiöstä. Vaikka myös tässä luvussa keskiössä ovat muistelijoiden kokemukset, näkökulma muisteluun painottuu hiukan toisin kuin edellä. Alaluvussa analysoidut teemat ovat molemmat sellaisia, joita muistelijoiden oli helpompaa katsoa ja ymmärtää nyt aikuisen silmin kuin aiemmin lapsen kokemuksesta käsin. Yksilöiden omien kokemusten tulkintaan liittyikin koko kasvuprosessi ja identiteetin kehittyminen. Tämän luvun muistelukertomuksissa on selkeämmin kuin edeltävissä tulkinnoissa tunnistettavissa nykyhetkestä käsin tehtävä mennyttä reflektoiva aikataso ja aikuisen näkökulmasta tehty omakohtainen tulkinta.

Memman jäljiltä oli vielä yhdellä seinällä vanha iso peli. Masa asettui sen eteen ja katseli kuvaansa. Hän näki pitkän, liki sataseitsemänkymmentä jo, hoikan tytön, jolla oli lyhyt vaalea poikamaisesti leikattu tukka. Suoraan edestä ei vaikuttanut kovin pahalta, mutta kun kääntyi sivuttain näki koko karmeuden. Masa irvisti sivukuvalleen. Miksi, miksi pabuksessa hänelle oli kasvanut liki greipinpuolikkaiden kokoiset rinnat ainoana koko sisarusparvesta?

Masan eläinbotelli. Tuija Lehtinen (1992, s. 15.)

6.1 Tyttöenergian heteroseksuaalinen ruumiillisuus

Kun kertomusaiheella on tärkeä emotionaalinen merkitys kertojalle, aihetta muistellaan toistuvasti (Peltonen 1996, 280). Aineistoni naisten puheessa toistuu tyttöruumiin kehittymiseen liittyvä tematiikka – niin ongelmat kuin ilot. Muistelussa on mukana muistelijoiden oma tyttöruumis ja sen esillä olo esimerkiksi koulun käytävillä vertaisryhmien paineessa. Pukeutuminen, aikakauden muotivillitykset ja idolien innoittamat ulkonäköimitaatiot ovat myös keskeinen osa tyttöenergiakokemuksia.

Minna kommentoi naiseutta tavalla, joka tiivistää hyvin paitsi kokemuksen kasvavasta tyttöruumiista, myös kokijaruumiin merkityksen naisten muistelussa: ”Ylipäänsä naiseus on tosi vahvasti semmosta ruumiillisuutta, että oikeestaan ainut asia mikä minua erottaa miehestä, on se jotenkin, että naisena on pakko olla enemmän läsnä kehossaan, kun siinä tapahtuu kaikkee jännää” (JpaN 14.2014). Kehittyvä, kasvava ja muuttuva tyttöruumis on ladattu seksuaalisuuteen liittyvillä merkityksillä, ja nuorten tiedetään pohtivan ruumiillisuuttaan enemmän kuin muiden ryhmien (Oinas 2001a & b, 2011). Tyttöjen käsityksiin omasta naiseudestaan vaikuttavat heihin kohdistuvat ihanteet ja odotukset, jotka liittyvät usein sosiaaliseen asemaan ja kytkeytyvät ulkonäköön ja ruumiillisuuteen (Aaltonen 2011; Saarikoski 2001; Männistö 2003). Normistoa ylläpitäviin valtarakenteisiin törmätään toistuvasti erilaisissa instituutioissa kuten koulussa (Gordon & Lahelma 1992; Kosonen 1997, 1998; Kulmalainen 2015; Käyhkö 2006).

Käsittelen tässä luvussa ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen kytkeytyviä tyttöenergiakokemuksia, joita paitsi tuotiin esille omien muistelukertomuksien sisältönä, myös minun tutkijana esittämiäni kysymysten kautta. Nostin teeman keskusteluun, sillä ruumiillisuus on paitsi keskeinen

teema tyttötutkimuksessa ja tyttöyden kokemuksessa, myös feministisessä muistelutyössä yleisemmin (Aapola 1999, 313; Haug ym. 1987; Kosonen 1998). Ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden teemat kietoutuvat yhteen niin tyttöenergiaan liittyvässä keskustelussa kuin sukupuolentutkimuksessa ylipäätään.

Tyttöenergiaan yhdistettävä seksuaalisuus on tutkimuksessa pääosin heteroseksuaalisuutta. Raja seksuaalisuuden ymmärtämisestä lähes aina itsestäänselvästi heteroseksuaalisuudeksi johtuu ensisijaisesti siitä, että vielä tyttöenergian aikakaudella tyttöjen odotettiin heteronormatiivisen oletuksen mukaisesti olevan automaattisesti kiinnostuneita pojista (Karkulehto 2011, 51; Salonen 2005, 28, 50–51). Tämä näkyy selkeästi myös tyttöenergiakulttuurin sisällöissä.

Tarkastelen seuraavassa, mitä muistelijat tyttöenergian esittämää ruumiillisuudesta²⁵ ja seksuaalisuudesta muistavat. Millaisia omaan ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyviä kertomuksia he jakavat ja miten he niitä tämän päivän näkökulmasta kommentoivat? Muistelijoiden kokemuksista tunnistin sekä halun samaistua idoliin että samaistumiseen ja ideaaliruumiiseen liittyvät ristiriitaiset tunteet. Lisäksi analysoin kaikkien muistelijoiden jollain tapaa jakamia kokemuksia Spice Girls -leikistä, jota ulkonäkö ja roolitus ohjasivat, sekä heidän näkemyksiään populaarikulttuurin tehtävästä nuorten seksuaalikasvatuksen osana. Lopuksi tulkitsen aikuisiksi kasvamisen myötä muuttunutta näkökulmaa aiheeseen erityisesti *pornoistuneen kulttuurin* käsitteen avulla.

Muistoja ulkonäköruumiista ja seksuaalisuudesta

Jos tyttöenergiaa jollain tavalla yritetään ruumiillistaa et minkä näköstä se on, niin se voi olla ihan mitä vaan. Et se voi olla se bimbo blondi niissä höyhenissä ja pitseissä tai sitten se voi olla semmonen poikamaisesti pukeutuva tai joku urheilijatyypinen tai ihan mitä vaan. (Siiri, JpaN 14.2014).

Tyttöenergian määritelmän sisään mahtuvat niin poikatytöt kuten ”Sporty Spice” Mel C kuin ”Xena-henkiset” pieniin vaatteisiin

25. Muistelutapaamisessa haastattelijana tein virheen, joka liittyi sukupuolentutkimuksen myötä itselleni normaaliksi arkipuheessakin käyttämäni ruumiillisuuden käsitteeseen, mikä kuitenkin muistelijoiden keskuudessa koettiin vaikeaksi. Vasta viimeisessä ryhmässä tuli esille, että keho, kehollisuus tai vartalo olisivat olleet muistelukeskusteluun sopivampia sanoja. ”Miusta ruumiillisuus on tosi ikävä sana, mulle tulee siitä tosi väkivaltaa ja kaikkee sellasia jotenkin ruumiiseen liittyviä asioita” (Alina JpaN 22.2014).

pukeutuneet seksikkäät taistelijasankarittaret. Näin tyttöenergia mahdollistaa monenlaisia, monen kokoisia ja näköisiä ruumiillisuuksia. Siitä huolimatta muistelijoiden mielestä ”yllättävän paljon siinä ruumiillisuudessa korostuu se, että pitää täyttää tietyt kriteerit” (Asta, JpaN 17.2014). Tyttöenergian ihannetytön onkin nähty olevan normatiivinen, valkoinen, ruumiillisesti kykenevä, heteroseksuaalinen ja aktiivinen toimija, jota tyttöenergiakeskusteluissa on paljon kritisoitu yksipuolisuudesta (esim. Aapola ym. 2005, 134; Hains 2012, 179–180, 227–229). Muistelijoiden näkemyksissä median esittämän tyttöenergian koetaan liittyvän juuri tietynlaiseen vartaloon tai ”kroppaan”, ideaaliruumiiseen. Oonalle tulee ensimmäisenä mieleen ”Spice Girls -vartalo”, ”mut sit se seuraava ajatus on se, et ei sen ehkä tarvii olla, et voishan se, voihan se olla muutakin”. Katri jatkaa: ”Kun on voimakas nainen, ihan sama minkälainen vartalo sillä sitten on” (JpaN 11.2014).

Ulkonäkönsä puolesta poikatyttöjen ja rajujen voimanaisten vastakohtana nähdään ”kiltit tytöt”, joilla ”valkoseet hampaat välkkyy ja [on] siniset silmät ja kuulas iho ja sitten pitkä tukka ja pitkät jalat”. Tällaisia ovat esimerkiksi *Sweet Valley High* -kirjasarjan amerikkalaistyöt, jotka jokaisen teoksen alussa kuvataan tarkasti ja laveasti uudelleen samoin sanoin. Oonan mukaan myös hevoslehtien sarjakuvissa oli ”geneerisiä valkoihosia tumma- tai vaalehiuksisia tyttöjä” (JpaN 10.2014). Sanni huomaa etnisen moninaisuuden sekä lihavuuden puuttumisen summatessaan ryhmänsä keskustelua televisiosarjoista: ”Aina ne oli jotakin hoikkia tyttöjä, että harvoin oli jotakin muuta. Tuntuu että oikeastaan hirveen monet näistä sarjoista, mitä me on muisteltu, niisson oikeesti valkoihosiakin vielä ne.” (JpaN 4.2014.)

Saana ymmärtää tyttöenergian ruumiillisuuden liittyvän vartaloon ja fyysiseen olemukseen, ulkonäköön, pukeutumiseen, hiuksiin ja meikkiin (JpaN 11.2014). Sen miltä tyttöenergia näytti, tiivistää vuoden 1996 huippumuoti: paksupohjaiset ”tolppalennkarit”, jotka tunnettiin myös nimillä ”spaissarikengät”, ”läskipohjakengät” tai ”tolppakengät”, sekä napapaita, joka usein yhdistettiin isoihin, löysiin reisitaskuhousuihin. Tällaisen maskuliinisuuden ja feminiinisen yhdistelemisen lisäksi tyttöenergiassa oli keskeistä Suvin osuvin sanoin ”flirttaileminen seksuaalisuuden tabun kanssa”. Hänen mukaansa tyttöenergiatuotannossa pelataan sillä, että tytöt eivät saisi haluta tai olla näkyvästi seksuaalisia, mutta kuitenkin ovat. Totuttu ajattelu siitä, miten tytöt saavat seksuaalisuuttaan ilmentää,

käännetään Suvín mukaan tyttöenergiassa voimavaraksi ja myyntikikaksi. (JpaN 11.2014.)

Suuri osa tyttöenergian representaatioista käsittelee jollain tapaa seksuaalisuutta. Ensiksikin niissä korostetaan feminiinisyttä. Toiseksi niissä esitetään naisten seksuaalinen toimijuus hyväksyttynä. Tämän seksuaalisen toimijuuden kääntöpuoli on kuitenkin negatiivinen maine, joka saattaa seurata aktiivisesta seksuaalisuudesta. Kun ryhmissä muistellaan seksuaalisuutta television nuortensarjoissa ja elokuvissa, muistelijat huomaavat, että halukas ja seksuaalisesti kiinnostunut teinityttö esitetään monesti jotenkin halpana, huonona tai vähintäänkin ongelmiin joutuvana. ”Niille käy aina huonosti. Niille tulee jotakin teiniraskauksia ja muita, niille halukaille tytöille”, toteaa Katri (JpaN 11.2014). Tyttöhahmot jakautuvat Minnan mielestä kahteen ryhmään: ”bimboihin koulun kuumimpiin tyttöihin”, jotka ovat passiivisia naishahmoja ja joille käy huonosti, ja älykkäisiin, toimeliaisiin ”hyvistyttöihin”, joilla ”sitä seksuaalisuutta ei vaan ole” (JpaN 13.2014). Näistä huomioista huolimatta muistelijat näkevät tyttöenergiailmiön poistaneen monia seksuaalisuuteen liittyviä tabuja: ”Tyttöenergia on tuonut sen, että myös naiset saavat haluta ja olla seksuaalisia hahmoja siinä missä miehetkin” (Katri, JpaN 11.2014).

Naisten esittäminen aktiivisina seksuaalisina toimijoina ja lisääntyneet naisille suunnatut televisiosarjat, joissa naisten seksuaalisuus on esillä, ovat muistelijoiden näkemyksen mukaan selkeä myönteinen muutos. Esimerkiksi nousi usein *Sinkkuelämää*-sarja, joka onnistui osoittamaan, että naisten seksuaalinen halu on sallittua eikä suinkaan ”likaista”. Myös useissa tutkimuksissa on todettu, että kyseisen viihdesarjan tapa esittää naiskeskeistä ja naisnäkökulmasta seksuaalisuutta on vallankumouksellinen eikä sellaista ollut aiemmin nähty televisiossa (esim. Arthurs 2003; Karkulehto 2011, 15).

Sanni summasi ryhmänsä keskustelussa, että tyttöjen ja naisten seksuaalisuutta käsittelevä kulttuuri on tuonut naisen seksuaalisen halun hyväksyttymmäksi: ”Että se on osa sitä tyttöyttä ja naiseutta”. (JpaN 4.2014.) Jo vuonna 1997 alle 30-vuotiaat, Henna Mikkolan (2002, 198) tutkima nuorten sukupolvi, näkivät keskeisenä erottavana tekijänä aiempiin sukupolviin sen, että suhtautuminen seksuaalisuuteen ja sukupuoliroolien uudelleenmäärittelyyn oli hyväksytympää. Muistelijoiden tulkinnoissa tyttöenergia ja muutos liittyvät varsin keskeisesti juuri sukupuoliroolien, seksuaalisuuden sekä ruumiillisuuden aiempaa avoimempaan ja myönteisempään käsittämiseen ja esittämiseen.

Tyttöenergia yhdistyy siis ennen kaikkea heteroseksuaalisuuteen. Eräs muistelijoiden usein kuvailema kokemus on etäinen ihastus populaarikulttuurissa esiintyneisiin poikiin tai miehiin. Aiheita ei kuitenkaan varsinaisesti käsitellä sivumennen lausuttuja toteamuksia enempää. Esimerkiksi muistelijat myöntävät kuin yhdestä suusta, että joitain elokuvia tai televisiosarjoja katsottiin ”sen pojan vuoksi”. Lähes kaikki muistelijat tunnistavat heteroseksuaalisen kaukoihastuksen normaalina murrosikään kuuluvana toimintana. Ihailun kohde on vastakkaisen sukupuolen edustaja, jota ”kuolataan” tai johon ollaan ”lääpällään”. Nuorille suunnatussa populaarikulttuurissa heteroromanssiuoni sekä ”eka kerran” teema, eli ensimmäiset seksikokemukset, ovat keskeisessä osassa, usein epävarmuuden näkökulmasta esitettyinä. Tyttöpäähenkilöllä muistetaan lähes aina olleen jokin ihastus tai flirttailu meneillään, minkä vuoksi henkilöhaamoon pystyi samaistumaan helpommin, jos aihe koettiin itsellekin ajankohtaiseksi. Osa muistelijoista näkee romanssiuonen olleen yksi keskeinen kulttuurituotteiden valinnan peruste, mutta kaikkia se ei kiinnostanut. Esimerkiksi Oonaan vetosivat populaarikulttuurissa älykkäät naiset, jollainen hän itsekin olisi halunnut olla: ”Tosi pitkään aikaan mie en oo kokenu kiinnostavaks tätä tyttö-poika-jännitettä tai niinku mitään seksuaalista jännitettä, että se kiinnostus se oli jotain ihan muuta. Varmaan jossain vaiheessa kanssa ne seurustelujutut alko olla jänniä tai jotku sydänsurut.” (JpaN 11.2014.)

Heteroseksuaalisuuden dominointi tyttöenergiaan liittyvässä populaarikulttuurissa pantiin eksplisiittisesti merkille useammassakin muisteluryhmässä. Lähes kaikki muistelijat olivat kuitenkin nähneet tyttöjen välistä ihastumista käsittelevän ruotsalaisen nuortenelokuva *Fucking Åmål*in (1998). ”Se oli kanssa näitä mullistavia elokuvakokemuksia, jotka muuttaa samalla maailmaa ja elokuvakäsitystä ja jotenkin käsitystä seksuaalisuudesta ja ystävyydestä ja ihan kaikesta”, Alina kuvaili (JpaN 21.2014). Muistelijoihin vetosi muun muassa hyvin tehty nuorisokuvaus, uskottavuus ja realismisuus amerikkalaisiin teinielokuviin verrattuna. Hannele muisti, kuinka elokuva jakoi porukkaa, sillä se valmistui juuri sellaisen ikävaiheen aikana, jolloin seksuaalisuudesta alettiin tyttöjen kesken puhua ja myös seksuaalivähemmistöt laajempaan teemana nousivat julkisiin keskusteluihin. Elokuva oli kuitenkin yhäkin ”vaihtoehto” – ei sellainen, että kaikki olisivat siitä pitäneet. Elli jatkaa: ”Kaikki mejän tyttöporukassa hyväksy sen, mutta ehkä luokan pojille se oli että ’hyi että lesboja’”. (JpaN 21.2014.)

Muutamista kansainvälisistä avauksista huolimatta lesbo- tai bi-tyttöhahmot olivat 1990-luvulla enimmäkseen ja etenkin suomalaisessa mediatuotannossa vielä varsin piilossa. Rosalind Gillin (2007a, 189) tarkastelemissa 2000-luvun alun amerikkalaisissa tyttöjenlehdissä oletus tyttöjen heteroseksuaalisuudesta oli yhä itsestäänselvä. Heteronormatiivisuus dominoi myös lehden kysymys-vastaus-palstojen vastauksia, kun tytöt esitivät kysymyksiä tuntemuksista samaa sukupuolta kohtaan. Suomalainen *Demi*-lehti käsittelee kuitenkin seksuaalivähemmistöjä toimituksellisessa sisällössään jo vuodesta 2001 alkaen. Lehti myös pyrki muuttamaan toimituksellista kieltä sellaiseksi, ettei tytön ihastuksena aina tarvitse olla poika. (Tormulainen 2012.)

Populaarikulttuurissa queer-tulkintojen mahdollisuus ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen lisääntynyt näkyvyys saikin vauhtia juuri 2000-luvun taitteessa, jolloin oltiin jo valmiita hyväksymään ajatus, ettei heterous ole enää ainoa ja itsestäänselvä seksuaalisuuden muoto (Gauntlett 2002/2008, 88–94; Karkulehto 2011, 123–124; Koivunen 2006; Nikunen 2005, 341). Lasse Kekki (2001, 272) kuvaa vuoden 1999–2000 olleen käänteentekevä suomalaisen homohistorian osalta, sillä tuolloin ensimmäisessä suomalaisessa saippuaopperassa *Salatuissa elämissä* esitettiin myönteinen, samaistuttava ja stereotyyppioita välttävä nuori homohahmo, Kalle Laitela. Vasta muutamaa vuotta myöhemmin (2004) samainen suosikkisarja esitteli teini-ikäisen lesbohahmo Heli Sievisen. Myös kirjallisuudentutkija Myry Voipion (2013) tarkastelema suomalainen uuden aallon tyttökirjallisuus on 2000-luvun alusta lähtien uudistanut seksuaalikuvaus- ja laajentanut niitä heterotytöistä lesbo- ja bi-tyttöihin. Varsinainen sukupuolen moninaisuus oli kuitenkin tyttöenergian aikakaudella vielä vaiettua, toisin kuin tänä päivänä, kun esimerkiksi Siri Kolun nuortenromaanissa *Kesän jälkeen kaikki on toisin* (2016) tyttöpäähenkilö hakeutuu sukupuolenkorjausleikkaukseen. (Loivamaa 2016, 78; Miettinen 2009, 18–19.)

Samaistumisen vaikeus ruumiillisena kokemuksena

Muistelijat puhuvat paljon omasta suhteestaan kulttuuriin esityksiin, joita edellä kuvasin. Suhtautumisessa on tunnistettavissa kahta näkemystä. Toisten mukaan tyttöenergiakulttuuri oli kannustavaa ja auttoi hyväksymään itsensä, toiset taas kokivat kulttuurisen ideaaliruumiin esitykset samaistumisen kannalta haastavina.

Justiinsa ne kaikki Blossomit ja ne kaikki noi tv-sarjat ja muut niin ei mun mielestä niistä tullu mitään semmosta painetta tai semmosta, että miltä pitäis näyttää tai että pitäis olla laiha tai että miten pukeutua. Tai totta kai siinä mielessä, että niitähän niitä näkee nättejä, ja hoikkia ja muuta tv:ssä ja muualla, mutta ne kirjatkun niinku vaan kannusti semmoseen, että ole oma itsesi. (Mira, JpaN 2.2014.)

Mira ja Anne muistelevat *Suosikin* Bees & Honey -palstan kysymyksiä, kuukautisten alkua ja rintojen kehittymistä: ”Oli siis jotenkin hienoo olla, kasvaa naiseks” (Mira, JpaN 2.2014). Anu taas kuvailee ristiriitaisia tunteitaan, joissa risteävät itsen huonoksi tunteminen ja vertaaminen muihin kurvikkuuden puuttumisen vuoksi, mutta myös ylpeys ja innostus omasta naiseudesta. ”Mäkin olin seiskaluokalla ihan hirveen jotenkin innostunu siitä, että yhtäkkiä mulla oli lantio, niin se oli ihan semmoinen, että mahtava oivallus” (JpaN 22.2014). Tällaista myönteistä ja innostunutta puhetta omasta ruumiista muisteluaineistossa on vain vähän. Miran muistikuva tyttöenergiakulttuurin välittämästä kannustavasta viestistä sekä muutamit kerrotut kokemukset tyttöydestä innostumisesta edustavat näkemykseni mukaan eräänlaista vastakertomusta sille, mikä oli vahvempi yhteisesti jaettu kokemus: vaikeus samaistua ja siihen liittyvät tunteet. Kertomuksissa korostui kompleksinen suhde omaan kehoon.

Muistelijat nostivat eri tavoin esille, kuinka omaan idoliin pystyi samaistumaan paremmin, mikäli muistutti edes ulkoisesti jollain tapaa ihailemaansa henkilöä. Marjo kuvailee, kuinka *Xena Soturiprinsessasta* ”ois sit halunnu itteensä kans sitä vahvuutta ja niitä piirteitä, auttoi asiaa että oli tumma tukka, se sentään” (JpaN 17.2014). Minna kertoo marssineensa kovimman Spice Girls -faniuden vaiheessaan kampaajalle ottamaan Mel B:n ”afropermanentin”. Sanni puolestaan nostaa esimerkiksi eräänlaisesta ”antisankarista” tv-sarja *Niin sanottu elämäni* Angela Chasen hahmon, joka ei ollut täydellinen ja kiiltokuvamainen monien amerikkalaisten nuorten hahmojen tavoin vaan ulkonäöllisestikin tavallinen teini finni- ja poikaongelmineen. Sannille mieleistä sarjassa oli tavallisuus, samaistumisen mahdollisuus. Esimerkiksi hän nostaa Suomessakin tuolloin muodissa olleet flanellipaidat: ”Kun ne ajeli niillä kotteeroilla ja ne käytti niitä samoja ruutupaitoja mitä meilläkin oli. Mä muistan sen flanellipaidan mikä sillä likalla oli päällä, niin se oli paljo enemmän semmoinen mihin pysty samaistumaan. Ja kun se värjäs vaikka ne hiuksensa punaseks ekan kerran ja sit oli silleen et ’wouu hitsi mäkin haluan’”. (JpaN 3.2014.)

Suvi tulkitseekin, että nuortenkirjallisuudessa ja -elokuvissa esitetään useammin ”niin sanotusti ei-suosituttuja”, sillä ”kaikkein suosituin tai coolestin tyyppi” olisi vähän tylsä ja vaikea tai mahdoton samaistumisen kohde (JpaN 11.2014).

Lähes kaikkien ryhmien keskusteluissa tulee esille, että kulttuurin esittämän tyttöruumiin malli on ahdas. ”Populaarikulttuurissa on vaan kahden näkösiä tyttöjä. Siellä on kauniita tyttöjä ja sitten siellä on rumia tyttöjä” (JpaN 21.2014), tiivistää Alina muistelijoiden yhteisesti jakaman kokemuksen. ”Rumilla tytöillä” on ”ponnari, otsatukka ja silmälasit”, mihin Anu ohimennen kommentoi omakohtaisesti: ”Itse näytin aina siltä” (JpaN 21.2014). Populaarikulttuurisessa kuvastossa silmälasit ovat toimineet erityisesti naisilla älykkyyden ja erilaisten sosiaalisten rajoitteiden mittarina jo kauan. Älykkäät silmälasipäiset naiset ovatkin olleet marginaalissa televisiossa tai heidät on esitetty jo varhain heidän älyään vähättelevässä valossa. (Conaway 2007.) Hyppy rumasta kauniiksi tapahtuu siten, että avataan poninhännällä ollut tukka ja otetaan silmälasit pois. ”Mua aina lähinnä vaan hirveesti ketutti toi, että kuulkaa ei se ihan tollee mene. Mullakin on pitkä tukka, et jos mä sen avaan ja laitan jotkut toiset vaatteet päälle, niin en mä silti muutu tommoseks, en mä silti voi kävellä bikineissä ympäriinsä. Niin tavallaan tuli aina vähän semmonen, et se on niin ulkokultasta se.” (Marjo, JpaN 17.2014.) Se, että ”jossain lehen nurkassa lukee ”olet juuri hyvä sellaisena kun olet” tuntui muistelijoiden mukaan nuoren tyttöruumiin positioista käsin ”tosi lohduttomalta” (Alina, JpaN 20.2014). Kannustavaksi ja voimauttavaksi tarkoitettu tyttöenergia ei ainakaan ruumiillisuuden esityksissään onnistunut aina tarjoamaan sopivaa samaistumispintaa tai vertaistukea.

Muistelijat myös jakoivat kokemuksen siitä, että he olivat olleet kilttejä ja pyrkineet pysymään esimerkiksi ulkonäkökysymyksissä sallitun rajoissa. Samalla he kertovat toistuvasti ihailleensa rajua ulkonäköä, kuten punkkarityyliä, jota ei kuitenkaan itse eri syistä voinut toteuttaa. Esimerkiksi lähikaupungin punkkareita teini-ikäisenä tavannut Suvi olisi itsekin halunnut olla punkkari, muttei ollut itse tarpeeksi ”rohkea”: pienellä paikkakunnalla ei uskaltanut olla liian erilainen vaan tuli elää ”massa-aikakauden muotin” mukaan (JpaN 7.2014). Tyypillistä on ihailun samaistumiskohteen tunnistaminen muisteluhetkellä erilaiseksi kuin mitä itse oli. Katri ei missään nimessä olisi halunnut olla kuin älykäs, silmälasipäinen toimittajatyttö Andrea *Beverly Hills 90210* -sarjasta,

joka oli ”tavallinen”: ”Mä oisin enemmän sit ollu se Brenda” (JpaN 11.2014). ”Rämäpäähahmot”, raju ulkonäkö ja rohkea esiintyminen näyttivät hienolta, mutta olivat selvästi jotain sellaista, mitä itse ei olisi uskaltanut tai voinut tehdä.

Myös tyttöenergiakuvaston esittämä korostettu naisellisuus tuntui muistelijoiden omakohtaisena samaistumiskohteena osittain vieraalta. ”Ei sitä semmosta överiseksikkyyttä tai överinaisuutta, en mä voi sanoa että ainakaan olis mitenkään ihannoinu sitä. Et en ollu mitenkään, että haluisin olla tommonen, sitä ennemminkin aatteli silleen vähän halveksuen tai silleen alaspäin katsoen kuin ihannoiden.” (Janita, JpaN 3.2014.) Vaikka tyttöenergian kuvasto näytti runsaasti paljasta pintaa, ei tyttöjen oma kokemus ensisijaisesti ollut halu näyttää sellaisia puolia itsestään: ”Ei ollu mitään semmosia isoja kaula-aukkoja tai mitään liian avonaisia ja liian semmosia hirveen lyhyitä hameita tai muuta” (Mira, JpaN 6.2014). Esimerkiksi yläasteella muistelijat kertovat halunneensa ennemminkin peittää omaa vartaloaan kuin tuoda sitä esille. Muistoissa kuuluu myös tietty ideaalittyyteen liittyvä varovaisuus sen suhteen, mitä oma pukeutuminen viestitti muille (myös Aaltonen 2011; Saarikoski 2001; Tolonen 2001). ”Nykyään siis kun kattoo niin noillahan on minimekot ja kaikkee, mut kuitenkin et ei mejän aikana missään nimessä pukeuduttu tolleen tai ois just saanu ihan hutsun leiman naamaansa” (Mira, JpaN 4.2014).

Kuten edellä on jo todettu, erilaiset tai poikkeavat ruumiit eivät kuuluneet tyttöenergian kuvastoihin. Muistelutapaamisissa mainittiin satoja populaarikulttuurin nimikkeitä, minkä pohjalta on helposti tehtävissä havainto, että sellaiset kulttuuriset esitykset, joissa muistettiin olevan kauneusihanteesta poikkeavaa ruumiillisuutta, ovat selkeästi marginaalisia. Eikä kyse ole siitä, että näitä esityksiä ei muistettaisi, vaan siitä että niitä ei populaarikulttuurissa yksinkertaisesti ole. Medialle onkin tyyppisempää esittää kuluttajien ruumisihanteen malleina hoikkia ja terveitä ruumiita kuin esimerkiksi lihavia tai vammaisia (Harjunen 2010; Kyrölä 2006). Muistelijoiden mielestä sellaiset tytöt ja naiset, jotka uskaltavat aidosti olla sinut oman ruumiinsa ja sen koon kanssa, ovat kuitenkin ”parempia” tyttöenergian edustajia. Henni tuo keskusteluun rap-muusikko Missy Elliotin tähdentäen erityisesti laulajan kokoa, mihin Oona jatkaa: ”Missy Elliot oli ehkä semmonen eka, populaarikulttuurin puolella, rehevä iso nainen. Muistan, et siihen kiinnitti kyllä huomiota et ’oho’ tuo ei ookaan

semmonen niinku laiha luikero jotenkin.” (JpaN 8.2014.)

Kuten Oona sanoo, populaarikulttuurissa huomio kiinnittyy ”toisenlaisiin” vartaloihin kuin mihin silmä on tottunut. Muita harvoja ulkonäöllisiä poikkeuksia muistellusta tyttöenergiakulttuurista edustavat esimerkiksi Merja Jalon hevoskirjatuotantoon kuuluva *Nea ponytyttö* -sarja, jossa päähenkilö Nea on Niinan sanoin ”läski ja sillä on silmälasit” (JpaN 16.2014) ja hahmo ”kuvataan sellaseks ylipainoiseksi ja muiden tallityttöjen hylkimäksi” (Oona, JpaN 10.2014). Ihailtavana esimerkkinä muistetaan myös *Titanic*-elokuvan pääroolissa näytellyt ”normaalimittainen” Kate Winslet, jonka muodokkuudesta kuitenkin käytiin elokuvan ilmestymisen aikaan julkisuudessa arvostelevaa keskustelua ja näyttelijää moitittiin ylipainoiseksi.

Ruumiillisuuden kokemukseen liittyen Kaisa mainitsee eräistä tyttötyttä edustavan tyttötyypin, fiksun Hermionen *Harry Potter* -saagasta. Sankarityttöä ”hikipinko” Hermione pärjää nimenomaan älynlahjoillaan, ei fyysisyydellä. Kaisalle kirjallisuuden noitatyttö edustaa sellaista vahvaa tyttötyttä mihin voi itsekin samaistua. ”En koe itteeni edelleenkään kovin fyysisenä ihmisenä et minua just jotenkin häiritsi kans, et en siks pystynyt samaistumaan niihin poikatyttöihin, jotka on kauheen aktiivisia ja liikunnallisia, kun en ite todellakaan ole semmonen, oon paljon kömpelömpi. Mut just se että hän loisti älyllään ihan erityisesti.” (JpaN 13.2014.) Kaisan kokemus kiinnittää huomion tyttöenergian ihannetyttöön, jonka muistelijat tunnistavat ja johon he suhtautuvat kriittisesti.

Muistelijoiden vaikeus samaistua tyttöenergian esittämään normivartaloon on hallitseva kokemus, jota kuitenkin muisteluhetkellä sävyttää ymmärrys siitä, ettei normin mukainen tarvitse olla. Kuvasto ei tarjonnut kaikille tytöille samaistumispintaa, sillä oma tyttöruumis ei esitettyyn kuvaan sopinut. Muistelijat tunnistavat ja tuntuvat sisäistäneen tyttöenergian kannustavan ”olet ihana” -retoriikan, mutta tulkitsevat, etteivät sitä kyenneet nuorina uskomaan vaan että ”sen on ite tajunnu jotenkin paljon myöhemmin” (Niina, JpaN 17.2014).

Tyttöenergiaruumiin ja -roolien imitointia Spice Girls -leikissä

Muistelijoiden ruumiillisuutta ja ulkonäköä käsittelevissä muistoissa kerrotaan idolien ulkonäön imitoinnista, vuosituhannen vaihteen muodista ja sen saatavuudesta, erilaisista hiustyyleistä, vertaisryhmän paineesta,

tanssimisesta sekä valo- ja videokuvaamisesta. Kenties yleisin muisto on Spice Girls -leikki, jota itse tai joku lähipiirissä on leikkinyt. Sen avulla rakennettiin fanitoimijuutta, tyttökulttuuria, sosiaalisia suhteita ja kommentoitiin tyttökulttuurin ilmiöstä käytyä keskustelua (Saarikoski 2008; 2009, 314, 320).

Suuri osa muistelijoista kertoo ”leikkineensä” Spice Girlsejä ja esimerkiksi uuden tekniikan mahdollistamana myös videokuvanneensa ”leikkimusiikkivideoita”. Leikkiin kuuluivat myös tanssiesitykset, mutta kutsun tyttöjen jakamaa kokemusta yleisesti *leikiksi*, sillä myös tanssiesityksissä roolit jaettiin esikuvien mukaan.

Spice Girls -roolileikkiin tyttöbändin viisi erilaista persoonaa tarjosivat helposti omaksuttavan mallin. Aineistossa leikistä kerrotaan toistuvasti, naureskellen, innokkaasti ja runsaasti ulkonäköön liittyviä yksityiskohtia kuvailen. Oman roolin muistetaan olleen joko nimenomaan se oma suosikki tai juuri se viimeinen vaihtoehto, ”jämähahmo”. Toiset ottivat valokuvia pukeuduttuaan, toisilla leikki eteni ”aina sen saman kaavan mukaan, aina ensimmäisenä käytiin sota siitä kuka saa olla Mel C [...] se oli vähän semmonen jätkämäinen” (Essi, JpaN 1.2014).

Spice Girls -roolitusta leikittiin niin koulussa kuin kotona, ja ”myös jossain koulun discossa” esitettiin yhtyeen kappale siten, että jokainen otti roolin (Sari, JpaN 3.2014).

Me esitettiin sitä ”Wannabe tanssia”. Me harjoteltiin sitä tosi tarkkaan, me lähetettiin se johonkin, mikä se oli se onks se joku Power Mover se tanssitapahtuma, niin sinne lähetettiin sitä videoo, yritettiin päästä sinne. Me tanssittiin se jossain koulun aulassa, me tanssittiin se joulujuhlassa ja kaikilla piti olla samanlaiset vaatteet. Sitä me tehtiin tosi paljon. Ja just leikittiin et kuka saa olla kukakin ja niitä niinku tansseja opeteltiin. Ja joku Macarenakin sitä veivattiin kaikkien synttäreillä ihan aina, sen ajan kun se oli se hitti niin. (Elli, JpaN 18.2014.)

Koululiikuntaliiton historian mukaan 1990-luvulla haluttiin panostaa tyttöjen harrasteliikuntaan. Aira Samulinin suunnitteleman tanssiko-roografian myötä syntyi vuonna 1996 Power Mover -hanke²⁶. ”Se [Aira

26. Power Mover -hanke on liikuttanut satojatuhansia nuoria vuodesta 1996 alkaen. Aira Samulin suunnitteli ensimmäisen Power Mover -tanssin, ja kahtena ensimmäisenä vuonna tanssivideo lähetettiin kaikkiin kouluihin. Ensimmäinen Power Mover -tapahtuma järjestettiin toukokuun lopussa vuonna 1996 Helsingin Olympiastadionilla, ja yhteistanssiin osallistui yli 10 000 nuorta. Power Mover -hankkeen oheisohjelma kasvoi, ja vuonna 1999 mukaan tulivat eri näytöslajit. Osallistujamäärät lähtivät laskuun 2000-luvun lopulla ja toistaiseksi viimeinen

Samulin] teki aina jonkun hassun pienen koreografian, jonka se lähetti videona eri kouluihin ja siellä sai opetella. Ja kerran vuodessa Helsingissä oli stadikalla, sai tulla sinne ja sit tanssittiin ja sit koko stadionin kenttä tanssi sitä Aira Samulinin fantastista koreografiaa.” (Henni, JpaN 8.2014.) Vuosi 1996 olikin tanssiin kannustavalle hankkeelle menestykseäs, sillä samana vuonna Spice Girls julkaisi debyyttialbuminsa. Useat muistelijat kertovat koulussa tehdyistä tanssiesityksistä ja muutamat, mukaan lukien minä itse, muistavat tanssi-innostuksen liittyneen juuri kouluille lähetettyyn tanssikoreografiavideoon ja tyttöbändibuumiin.

Tyttöenergia ja Spice Girls -leikki roolivaattein sijoittui muistelija-tyttöjen elämässä sellaiseen ikävaiheeseen, jossa ruumis oli kehittymässä naiseksi ja jossa naisuutta sekä siihen liittyviä merkkejä ihailtiin ja haluttiin jo päästä kokeilemaan seuraavaan vaiheeseen kuuluvia asioita. Ulkonäkö määräsi leikin kulkua ja roolitusta (ks. myös Saarikoski 2009, 276), mistä myös jokainen aihetta muisteleva mainitsee. ”Mun suosikki oli Geri sit ehdottomasti, koska punanen tukka ja joo hyvä homma kun mullakin oli ihan samanvärisen”, kertoo Henni perustellen, että ”se oli jotenkin semmonen että pysty kaivaa sen oman sieltä ja sen et kun toikin voi tehdä tota niin minäkin voin tehdä” (JpaN 7.2014).

Ei sillä välttämättä oo mitään tekemistä jos pukeutuu verkkareihin sen Spice Girlsin kanssa, mutta se sitten nakki napsahti sitten siinä roolijaossa aika helposti [...] kun niillä oli tavallaan ne omat roolit, että yks on se urheilija ja yks on se kiltti tyttö ja muuta niin sit ne tavallaan ne just jos jossain leikeissä leikki ja tosiaan oli et jaettiin et kuka on kuka niin ne oli silleen helppo jakaa et sie oot tomonen urheilija typpi niin sie oot sit Mel C. (Miia, JpaN 19.2014.)

Spice Girls -leikissä näytelmän käsikirjoitus ja roolitus olivat siis jo valmiina. Erityisesti varhaisnuorille suomalaisille faneille, sporttinen, usein urheiluvaatteisiin pukeutunut Mel C oli ”helpoin”. Myös *Suosikin* (7/1998, 19) lukijoiden ”suosikki-spice” äänestyksessä ensimmäisellä sijalla oli Mel C²⁷. ”Sexy Spice” nimestä myöhemmin ”Ginger Spiceksi” vaihdettu Geri oli muistelijoiden mukaan ”vähän liian semmonen bitch”, josta ajateltiin, ”ettei noin saa pukeutua” (ks. myös Hains 2012, 59;

Power Moverin päätapahtuma oli 2012. (Koulu liikuntaliitto: toiminta 1990–2000: <http://www.kll.fi/kouluiliikuntaliitto/historia/toiminta-1990-2010> (luettu 2.3.2015).

27. Äänestyksen tulos *Suosikissa*: Mel C 1. äänin 336. 2. Emma (244), 3. Victoria (220), 4. Mel B (190) ja 5. Geri (154).

Lemish 1998, 158). Sari muistelee, että jos joku sanoi tykkäävänsä Geristä, ajateltiin että ”aha toi haluaa olla semmonen seksikäs” (JpaN 3.2014). Muistelijat tulkitsevat, että Gerin hahmo oli tehty vanhemmille, sillä pikkutyttöille Gerin naiseus ei ollut oikeanlaista tai sopivaa. ”Ei sitä ihannoinu kyl mitenkään” (Janita, JpaN 3.2014). Geriin liittyvää kuvastoa mieleen palautettaessa muistetaan esimerkiksi paljastaviin bodeihin pukeutuminen, mitä pidettiin mauttomana: ”Siinä puristettiin ne tissit tulemaan siitä kaula-aukosta ulos, mutta kyllä se vähän oli semmonen, että joo, ei tommoseen oikeesti pukeuduta” (Siiri, JpaN 12.2014).

Henni kuitenkin korostaa Spice Girlsin Geri Halliwellin merkitystä omissa elämässään. Geri toimi hänelle roolimallina, ja naisessa viehätti mahdollisuus samaistua:

Kun kummallakin on taas taipumusta enemmän sinne ylipainoon ja kun hän on siitä sitten selvinnyt urheana naisena ja tehnyt mallin töitä ja vaikka mitä. Niin semmonen, et ei tää ookaan maailmanloppu, kun aloin lihota kun mä olin joku 13–14, just siinä aika herkässä vaiheessa. Niin se sit silleen auttoi, et olikin semmonen menestynyt nainen, joka julkisesti sanoo, et on ollu ongelmaa sen kanssa että lihoon. (JpaN 8.2014.)

Vaikka tiukkaan brittilippumekkkoon pukeutunut Geri oli seksikkyyden vuoksi maustetytöistä ristiriitaisin ja vaikein, hän kuitenkin tarjosi vertaistukea kertomalla ruumiillisuuden kokemuksistaan mediassa.

Suhtautuminen seksikkyyteen on kulttuurisesti tarkoin säädeltyä, erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Tietynlainen seksikkyyys ja sillä leikkely kuului myös tyttöjen omaan Spice Girls -leikkiin, tanssiesityksiin ja rooleihin (myös Saarikoski 2009, 321). Marjo muistelee tanssiesitysten olleen ”aika seksikkäitä kyllä [naurua] et sillä just vähän pojille oltiin vähän et ’hmmh’ tälleen” (JpaN 15.2014). Suvi kuvailee, kuinka Spice Girls -esityksiin ”tuunattiin” vaatteita ja yritettiin näyttää mahdollisimman samalta. ”Ja sit piti aina laittaa sukkia rintsikoitten sisälle kun ei ollu tarpeeks rintavarustusta itsellä niin että näyttäis Geri Halliwellilta” (JpaN 8.2014). Helena Saarikoski (2009, 320–321) on tulkinut ”seksikkään” tanssiesityksen tyttöjen sosiaalisena kommentaarina, vastapuheenvuorona ilmiöstä käytyyn keskusteluun. Tyttöjen pyrkimys ei ollut esittää aikuisia naisia vaan jotakin aikuisten torjumaa pukeutumalla leikinomaisesti ”seksikkyyden naamioon” (mt. 321). Vastapuheenvuoron sijaan aineistoni muistelijat kuvaavat tanssiesitysten seksikkyyttä ennen kaikkea korosta-

en lapsen näkökulmaa, siis sitä ettei seksikkyyttä vielä itse huomannut tai tiedostanut. Esimerkiksi Henni kertoo isosiskonsa kommentoineen paheksuen hänen videoitua tanssiaan, jossa näkyi ”pikkusiskon ryntäät”. Muisteluhetkellä hän tulkitsee ”toteuttaneensa tätäkin tyttöyden puolta” ja tuo esille, kuinka lapsena oma ruumis ei vielä näyttäytynyt seksuaalisena: ”En mä oo jotenkin tavallaan osannu piilottaa sitä” (JpaN 8.2014).

Musiikkifaniuteen liittyvä roolileikki, jonka myötä nuorisokulttuurinen fanius ulotti vaikutuksena myös lastenkulttuuriin, oli suosittua myös vuosikymmeniä aiemmin, kun samaan tapaan musiikkia taustalla soittaen ja esiintyen leikittiin esimerkiksi Beatlesiä. Lapsen näkökulmasta leikittely on tarjonnut mahdollisuuden kokea maailmaa hetkellisesti toisten, hyvin erilaisten identiteettien näkökulmasta. (Poikolainen 2015, 191–192; Saarikoski 2008, 74.) Tanssiesitykset ja koreografoiden opettelu myös myöhemmällä iällä on näkemykseni mukaan ollut yksi samaistumiseen perustuvan leikin ja tyttöjen yhteisen tekemisen muoto. Muistelussaan Suvi pohtiiikin, kuinka roolileikin myötä ”sai ehkä pari vuotta pitempään jatkaa niitä prinsessaleikkejä, et semmosen popkulttuurin varjolla sai niinku sovittaa vaatteita ja tanssia ja jotakin” (JpaN 9.2014). Prinsessaleikki, pukeutuminen erilaisiin asuihin, laittautuminen ja muuntautuminen ovat kaikki mielihyvän lähteitä. Musiikkivideoiden innostamana ryhdyttiin tanssimaan porukalla, sillä kuvasto tarjosi paljon visuaalisia koreografioita ja rooleja useammalle kuin yhdelle identiteetille ja hahmolle.

Populaarikulttuuri opastajana ja kannustajana

Lähinnä ensinnäkin tulee mieleen että kysymyspalstojen kaikki alkaa sillä: ”hei olen tyttö 161 senttiä ja 52 kiloa ja oonks, onko okei?” Silleen, koska sitäkin kaikki mietti että ”oonko mä nyt lihava vai oonko mä liian laiha?” (Anu, JpaN 20.2014.)

Nuorille ja tytöille suunnatut lehdet muodostivat ison osan lukemiseen liittyvistä muistoista. Jokaisessa ryhmässä muistettiin, kuinka *Suosikin* Bees & Honey -kysymyspalstan kirjeet alkoivat ”perusmitoista”, mitä myöhemmin jopa parodioitiin. Lehtien kysymyspalstojen käsittelytavan nähdään olleen realistinen ja tarpeellinen: ”Mulla oli ainakin tosi paljon semmosia hyvinkin paino-ongelmaisia kavereita, että silleen se oli ehkä hyväkin että oli semmosia kanavia, mistä saada oikeaa tietoa ja ohjeita” (Sanni, JpaN 2.2014). Heli (JpaN 1.2014) kertoo pitkästi, kuinka

kannesta kanteen luettu *Demi*-lehti tuli hänelle lukion loppuun saakka ja oli valtavan tärkeä, sillä lehdessä oli aiheita juuri niiltä elämänalueilta, joita itsekkin mielessään oli pohtinut. *Demi* toi esiin elämänvaiheessa tarpeellisia tosiasioita ja käsitteli seksuaalisuutta monista näkökulmista: sen sivuilla puhuttiin ensimmäisestä yhdynnästä, ehkäisystä ja seksuaalivähemmistöistä, mutta myös ahdistelusta ja raiskauksesta.

Ellin tulkitsee, että *Demi*-lehti ”avasi sitä naisten maailmaa siitä pikkutyttöjen vaiheesta, oli semmoinen turvallinen siirtymä.” *Demin* muistetaan kohderyhmänsä vuoksi käsitelleen enemmän läheisyyttä kuin seksiä ja painottaneen ”tosi paljon sitä, että kun aloitat suhdetta, kun aloitat seksuaalista kanssakäymistä ja sitten just mieltä näitä, oletko valmis ja mitä kaikkea” (Sanni, JpaN 4.2014). Alina kokee, että ”syrjäkylällä kasvaneelle” *Demi*-lehti oli ”portti sinne ulkomaailmaan, mutta sitten samalla myöskin aikuisuuteen, se on ollut semmoinen turvallinen tapa lähestyä aikuisten maailmaa” (JpaN 21.2014). Muistelijoitten mukaan tyttöjenlehdissä käsiteltiin seksuaalisuutta sopivalla, turvallisen etäännytyllä tavalla, mikä tuntui helpommalta kuin koulun terveystiedon tunti tai vanhempien antama seksivalistus.

Kaikkien muistelijoitten nuoruuteen vuonna 1998 perustettu *Demi*-lehti ei vielä ehtinyt, osalle kyseinen lehti puolestaan oli hyvin selkeä tyttöään määrittäjä. Samoihin aikoihin Suomeen lanseerattiin *Cosmopolitan* (1999–), joka oli ”niin paljon rohkeampi kuin se *Demi*” (JpaN 20.2014). *Cosmopolitan* toimi *Demin* tavoin ”siirtymälehtenä”, tietyn tyttöyden vaiheen määrittäjänä. Siitä muistelioloilla on ristiriitaisia kokemuksia. Monelle lehti tuli tutuksi liian aikaisin, kuten Katri ja Henni kertovat.

Katri: Mä muistan sen hetken kun se *Demi* loppu tai se tilaus lopetettiin ja sit mulle tuli niinku *Cosmo* ja sit kun se ekan kerran tuli ja sieltä tulee ”parhaat vinkit” suoraan sieltä postiluukusta, niin sit oli et ”wow nyt musta tuli niin aikuinen”.

Ja suoraan niinku hävetti, kun vanhemmat näkee et tämmöstä mä oikeesti luen.

Henni: Mullon kans et se on tullu sillon kun Suomen *Cosmo* alkoi, niin mä oon tilannu sitä sillon heti ja mä oon ollu siis lukiossa. Et nyt koen että mä oon ehkä liian vanha *Cosmolle*, mut sillon mä olin kyllä aivan liian pieni *Cosmolle*. (JpaN 10.2014.)

Naisille ja vanhemmille tytöille suunnatut *Regina* ja *Cosmopolitan*-lehdet tuovat isosiskot keskeisiksi henkilöiksi kertomuksiin. Omalle tai kaverin isosiskolle tulleet lehdet olivat monille ensimmäinen kosketus aikuisten naisten maailmaan. Ne kiinnostivat ja niitä täytyi tutkia salaa:

”Mun kaverin isosiskolle tuli se *Regina* ja sit me aina pöllittiin siltä se lehti ja yritettiin aina et sivut ei taitu kun me luettiin niitä ja sit palautettiin aina samaan paikkaan et ’oliks se noin oliks se noin päin?’” (Satu, JpaN 5.2014). *Regina* oli ”vähän aikuisempien naisten lehti”, ”tirkistelylehti” ja ”härski” ja vertautui jopa pornolehdeksi, johon liittyi monia tunteita. ”Se oli vähän semmonen lehti ettei sitä kehannu kaupassakaan kattoo” (Anne, JpaN 5.2014). Lehden lukeminen pidettiin enimmäkseen salassa. ”Ei pelkästään salaa vanhemmilta vaan myös silleen, et ei sitä kauheesti kaveripiirissäkään silleen toittanu” (Suvi, JpaN 10.2014). *Regina*-lehden eroottisten kertomusten ”Naisen unelmia”-palstasta puhutaan kaikissa muisteluryhmissä. Senni korostaa *Reginan* lukemiseen liittyneen omien tunteiden tutkimista. Lehti mahdollisti tutustumisen ”omaan seksuaalisuuteen eikä semmoseen ulkoa tulleseen” (JpaN 1.2014). Sennin leirikouluun sijoittuneessa muistossa *Reginan* lukeminen oli tyttöjen kesken yhdessä seksuaalisuuteen tutustumista.

Kun mie olin just semmonen kiltti tyttö aina ollu ja sit myö siellä naapurityttöjen kämpässä, jotka oli semmosia vähän pahempia, niillä oli niitä Reginoita ja sit myö maataan siellä kämpän lattialla ja luetaan niitä ”Naisen unelmia” just korvat punasena, mut että tyttöjen kesken. Niin että se oli ehkä semmonen niinku omaan seksuaalisuuteen tyttöporukassa tai tavallaan voimaan. Tai että siinei tullu semmonen että ’tää on tosi ällööö’ vaan että ’tää on tosi jännää’. (JpAn 1.2014.)

Nuortenlehtien ja erityisesti tytöille suunnattujen lehtien merkitys oli suuri, sillä ne toimivat eräänlaisina seksuaalisen tiedon ”käyttöoppaina”. Lehtien informaatioarvoon liittyen Sari ja Satu pohtivat aiheellisesti sitä, ”mistä ne pojat on saanu kaiken tiedon?” (JpaN 5.2014). Vuonna 2000 tehdyn tutkimuksen mukaan nuorille suunnatut lehdet, erityisesti kysymyspalstat, joiden sisältöihin omia kokemuksia peilataan, toimivat lapsuuden ja murrosiän tärkeimpänä tiedonlähteenä joka toiselle tytölle. (Papp & Kontula & Kosonen 2000, 47, 49).

Paitsi nuortenlehdet, myös muu populaarikulttuuri käsitteli seksuaalisuutta toimien tyttöjen opastajana. Elokuvien seksi onkin yksi niistä kokemuksista, josta kaikilla muistelijoilla oli sanottavaa. Eniten muisteltiin *Titanic*-elokuva, jossa päähenkilöiden Jackin ja Rosen seksikohtaus autossa muistettiin niin tarkkaan, ettei muistelijoiden tarvinnut käyttää kuin puolittaisia lauseita ymmärtääkseen toinen toisiaan. Usealle muistelijalle kohtauksen näkeminen oli ollut ensimmäisiä kertoja, kun ”alkaa ymmärtää vähän asioitten päälle”. Elokuvan seksikohtauksen koetaan

olleen ”tosi viaton, tosi puhdas, herkkä ja kaunis pakkojynkytyksen sijaan”. 12-vuotiaana elokuvan nähnyt Anne muistaa *Titanicin* olleen ”fiksusti tehty” ja sopineen tuolloin ikäisilleen katsojille. ”Kaikki niinku ties sen, että mitä siinä tapahtuu, mut sitä ei näytetty sillai” (JpaN 4.2014).

Elokuvaseksistä muistelijoille tuli mieleen myös median lukutaito ja kritiikki. Erityisesti nuortenlehtien seksuaaliterveyspalstoilla lukijoille korostettiin usein, ettei seksi tosielämässä suju kuten romanttisissa elokuvissa. Toisaalta nuorten televisiosarjojen muisteltiin käsitelleen seksuaalisuutta usein myös epävarmuuden näkökulmasta, vaikkakin suomalaisissa tuotannoissa nuorten seksuaalisuutta käsiteltiin tuolloin vain vähän. Tematiikka tuli selkeämmin mukaan esimerkiksi televisioon vasta *Salatut elämät* -sarjassa, jossa käsiteltiin myös seksitauteja ja seksuaalivähemmistöjä.

Tutkimusajankohdan tyttökirjallisuudesta erityisesti Tuija Lehtisen kirjat käsittelivät seksuaalisuutta. Realistinen kerronta on railakasta ja tyttöpäähenkilön näkökulmasta kuvattu seksuaalisuus on teoksissa avointa, kainostelematonta ja yksityiskohtaista ilman turhaa romantisointia. (Grünn 2001; Loivamaa 2016, 123.) Lehtisen teokset olivat monelle ensikosketus nuorten tyttöjen seksikuvauksiin, kuten Heta kuvaa muistaessaan *Laura*-kirjoissa olleen myös seksiä: ”Ne oli niitä hassuja kirjoja, mistä ekaa kertaa luki tollasia juttuja niin jäi mieleen” (JpaN 17.2014). Suvi kuvaili Lehtisen kirjoissa seksikuvausten olleen hyvin kirjoitettuja ja ”siinä iässä aika sopiva tapa oppia asioita”: ”Muistan lukeneeni ehkä silleen useamman kerran sen kohdan, missä jotain tapahtuu.” (JpaN 10.2014.) Lehtisen tyttöhahmot muistettiin yleisemminkin myönteisessä valossa haluavina ja aktiivisesti seksistä kiinnostuneina. Suville tyttöenergian seksuaalisuudesta mieleen tulee ”siirtymävaihe”, ”kasvuprosessi, tytöstä naiseksi kasvaminen”, johon hänellä Lehtisen kirjat liittyvät (JpaN 11.2014). Kirjallisuudentutkija Kaisu Rättyä (2005, 79) onkin nähnyt nykytyttökirjan suosion syyksi sen, että tyttökirja on pystynyt vastaamaan yhteiskunnallisen tyttöroolin muutokseen ja sen tuomaan haasteeseen muokaten tyttöromania uuteen suuntaan, esimerkiksi nostaan juuri seksuaalisuuden ja sen koko kirjon aihepiirien joukkoon.

Nuortenkirjallisuus ja nuorten sekä nuorten aikuisten lehdet nousivat keskeisiksi, kun aineistoni muistelijat kävivät läpi murrosikää. Seksuaalisuutta käsittelevät tyttöjenlehdet, erityisesti eroottiset kertomukset edustavat muistelijoiden puheessa populaarikulttuurisia siirtymiä

tytöstä naiseksi. Ne toimivat kurkistuksina naisten maailmaan ja kytkeytyvät tyttöjen omiin keskeisiin kasvukokemuksiin. Monet muistelijat korostavat populaarikulttuurin roolia seksitietämyksensä osana: ”Kaikki mitä on seksistä oppinu, niin on ensin oppinu tyttökirjoista. Niissä aika paljon on sitä kuvattu, silleen vähän kiltimmin ja sit myöhemmin *Reginoista* ja *Cosmopolitanista* kaikkee niinku tarkempaa termistöä” (Suvi, JpaN 10.2014). Muisteluryhmissä uskotaan nykyaikana vastaavaa tietoa etsittävänsä ensisijaisesti internetistä. Nuortenlehdet, eroottiset kertomukset ja nuortenromaanit koetaan kuitenkin parempana tapana tutustua aiheeseen. ”Ne *Reginan* naisen unelmat oli sit ehkä kuitenkin turvallisempi tapa oppia näistä asioista” (Suvi, JpaN 10.2014). Naistenlehtien olemassaoloa onkin perusteltu sillä, että ne eivät vaikene naisille tärkeistä elämänaalueista ja puhuvat usein sellaisistakin asioista, joista valtakulttuuri vaikenee (Siivonen 2006). Angela McRobbie (1997, 202) on esimerkiksi todennut tyttöjen- ja naistenlehtien lukijoiden tietävät lehtien ansiosta edellistä sukupolvea enemmän seksuaalisuudesta, seksuaalisen mielihyvän löytämisestä sekä seksiin pakottamisesta, raiskauksista ja inestistä. Muistelijoiden kokemukset kertovat, että populaarikulttuurilla oli keskeinen tehtävä seksuaaliedon siirtäjänä suomalaisille tytöille.

Pornoistuneen kulttuurin katseet

Analysoidessani muisteluaineistoa havahduin muistelijoiden tapaan paheksua nykyhetkeä ja puolustella mennyttä. Menneen ja nykyisyyden vertaaminen ja menneen ajan parempana pitäminen on toki muistelulle ominainen piirre. Aineistoni tapauksessa on kuitenkin kiinnostavaa, etteivät muistelijat tämän suhteen eroa vanhoista ihmisistä, joille tällainen vertailu on varsin tyypillistä (Saarenheimo 1997). Erityisen voimakkaasti aineistossani ennen-nyt-vastakkainasettelu tulee esille katseissa pornoistuneeseen kulttuuriin eli nykymedioiden tapaan esittää yhä enemmän seksuaalisia sisältöjä (Nikunen ym. 2005):

Tuntuu että kaikki on [nykyisin] ihan samanlaista inisijää ja voihkijaa ja ne laulut on just semmosta läähätystä ja voihkimista ja volinaa [...] ja sit videot on just semmosta että pistetään mahdollisimman vähän päälle, että ei nyt ihan pornosta mee, mutta melkein (Miia, JpaN 19.2014).

Puhetavat liittyvät paitsi nostalgiaan, myös edellisessä luvussa si-
vuamaani eroon lapsen ja aikuisen välillä – tässä tapauksessa aikuiseksi
kasvaneen muistelijan muuttuneeseen näkökulmaan (Anttila 2005, 281;
Saarikoski 2009, 279–280; Vänskä 2012, 10, 109, 147). Aluksi analy-
soin, kuinka muistelijat tunnistavat yhä erilaisia nolouden ja häpeän
tunteita, jotka liittyvät seksuaalisten sisältöjen ymmärtämiseen lapsena ja
nuorena. Kantavana teemana läpi analyysin kulkee muistelevan aikuisen
näkökulma, kun muistelijat samalla huomaavat oman katsomistapansa
muuttuneen: ”Oon huomannu että minä kauhistelen niitä [tyttöjä]
yhtälailla kun mejän mummokin” (Elli, JpaN 19.2014).

1990-luvun tyttöenergiakulttuuriin kuului naisen avoimemman sek-
suaalisuuden ja halun esittäminen uudella tavalla. Tämä näkyi esimerkiksi
laululyyriikoissa ja esiintyjien pukeutumisessa sekä musiikkivideoissa,
joiden mieleen painunutta visuaalista jälkeä muistellaan paljon. Laulettiin
seksistä ja videoilla joko itse laulajat tai taustatanssijat esiintyvät varsin
eroottisessa sävyssä, mitä lapset eivät välttämättä itse tuolloin vielä ym-
märtäneet. Esimerkkinä Minna jakaa oman havahtumisen kokemuksensa:
”Kun joskus vähän vanhempana lueskelin niitä [Spice Girlsin] biisien
sanoja, niin ’jumalauta nää kaikki biisit kertoo seksistä, miten lasten on
annettu kuunnella tämmöstä?’” (JpaN 12.2014). Spice Girlsien seksua-
alisuutta ja siihen liittynyttä aikalaismediakeskustelua käsitellessämme
Vilma sanoi, että ”eihän se Spaissareitten musiikki mitenkään riskaabelia
ollu”, mihin Siiri kommentoi: ”Paitsi että kyllä minä kun tulee biisi jossa
lauletaan *’naked’* tai *’do you really think you’re cool and sexy’* niin pienem-
mälle, pienemmälle, ettei äiti kuule. Että minähän [en] sellaista musiikkia
kuuntele, enkä ainakaan ymmärrä.” (JpaN 12.2014.)

Keskeistä muistelijoiden kokemuksessa on aikuisen, usein oman
vanhemman läsnäolo. Anne ja Janita kertovat kuin yhdestä suusta heitä
hävettäneen lapsena kuunnella vanhempien kanssa sellaisia kappaleita,
joiden sanoituksia itse oli juuri alkanut ymmärtää. Suomenkieliset sa-
noitukset olivat vielä pahempia, sillä silloin tiesi, ”et nekin tietää että sä
ymmärrät” (Satu, JpaN 3.2014). Annen mielessä on esimerkiksi Nylon
Beatin ”Seksi vie ja taksi tuo”-kappale, jota häntä jännitti kuunnella,
koska laulussa oli ”vähän rivot sanat”, lauletaan samppanjan juomisesta
ja seksistä. Siirin (JpaN 12.2014.) toteamus, että ”se oli mulle nolompi
siinä vaiheessa, äiti ei varmaan ois siihen sen kummemmin reagoinu
ees”, tiivistää näkemykseni mukaan muistelijoiden yhteistä kokemusta
siitä tasapainoilusta, jota joutuu sietämään, kun kasvaa lapsesta nuoreksi

tytöksi, seksuaaliseksi yksilöksi ja pohtii, kuinka silloin tulisi asettua suhteessa aikuisiin (myös Hains 2012, 194–195). Siirtymä lapsuudesta nuoruuteen ei ole vaikea pelkästään nuorelle itselleen. Myös aikuisille siirtymän käsittely voi tuntua vaikealta, koska samalla joutuu tarkastelemaan omaa aikuisuuttaan ja sitä yhteiskuntaa, jonka aikuiset ovat luoneet (Kuure, Vuori & Gissler 2002).

Muistelijat kritisoivat kovin sanoin liiallista seksikkyyttä ja paljaan pinnan turhaa esittämistä nykyisessä mediassa. He näkevät nyt aikuisina pornoistuneen kulttuurin liittyvän kaupallisuuteen, myymiseen ja mieskatsojiin ja -kuluttajiin. Aikuiseksi kasvanut muistelija paheksuu pornoistunutta nykykulttuuria, jota lapset eivät näe samanlaisena. Ryhmissä muisteltiin, että ”jo silloin” oli jotain aika paljastavia asuja, erityisesti Spice Girlsin Gerin mekko oli huomattavan lyhyt ja kaula-aukko antoisa, mutta ”kyllä mie sanosin silti että nää nykyiset on pahempia” (Siiri, JpaN 12.2014). Muistelijoiden mielestä nykyisin esimerkiksi musiikkituo-
tannossa mennään paljon pidemmälle seksuaalisuuden näkökulmasta ja seksuaalisuudella leikitteleviä sisältöjä tarjotaan yhä nuoremmille. ”Se lähtee paljon aikasemmin, ite oon kuitenkin ainakin vielä kutosluokalla leikkiny ihan täysiään, vaikka ehkä sitä silloin alko jo pikkasen”, Ulla pohti (JpaN 13.2014). Erityisesti yhdessä ryhmässä oltiin vahvasti sitä mieltä, että nykyisin ”kaikki myydään seksin kautta”. Aikuiseksi kasvaneet nykyhetken näkökulmasta keskustelevat muistelijat ovat siirtyneet paheksuvan aikuisen rooliin. Kiinnostavaa on erityisesti se, etteivät muistelijat itse tunnu juuri huomaavan tätä eroa erilaisten suhtautumistapojen välillä, lukuun ottamatta Ellin naurahdusta ja nykyisen itsensä rinnastamista omaan kauhistelemaan mummoonsa. Ryhmän keskustelu seksillä myymisestä on pitkä ja pohdiskelleva. Esimerkiksi Hannele toteaa tyttöenergian rohkeudesta: ”Onks se niinku alastomuus tai se seksikkyyys, semmonen itsensä paljastelu sitä jotenkin rohkeutta tai semmosta arvostettavaa rohkeutta? – niin ei.” Muistelijat kertoivat muun muassa kaipaavansa enemmän entisenkaltaisia tarinallisia musiikkivideoita. Nykytarjonta on heidän mielestään mennyt ”mauttomaksi”, sillä ”oli biisin sanoma ihan mikä tahansa niin se pyly heiluu siinä ruudussa” (JpaN 19.2014). Nykyajan seksikkyyden suhdetta tyttöenergiaan liittyvään vahvuuteen Miia pohtii seuraavalla tavalla:

Just semmonen olen itsenäinen ja vahva nainen ja voin tehdä mitä haluan mutta hetkutan tässä kuitenkin short-shortseissa ja miehet kuolaa ympärillä, niin että

tässä on tällöinen ristiriita että ”mitä sie nyt yrität?” tai vähän ihtee ainakin ärsyttää. (Miia, JpaN 19.2014.)

Eräs aineistosta tunnistettava muistelijoiden puhetapa onkin nostalginen Spice Girls -ilmiön puolustelu nykykulttuurin arvostelun yhteydessä. Kun nykyisyyttä verrataan muisteltavaan, omaan nostalgisena koettuun aikakauteen, nähdään todisteita nykyajan huonoudesta kaikkialla (Miettunen 2009, 242–243).

Muistamisessa voidaan puhua muistojen dualismista, *pinnalla* ja *syvällä* olevien muistojen vuorovaikutuksesta. Pinnalla olevia muistoja ohjaa älyllinen, harkittu muisti, syvällä olevia muistoja puolestaan tunnetason muisti. (Peltonen 2003, 19.) Nykyhetkessä muistelijat paheksuvat pinnalla olevien muistojen avulla nykykulttuuria, mutta tunnetason muistin ohjaamana he ymmärtävät tyttöenergiailmiön viattoman lapsen näkökulmasta. Lapsen, joka nautti pukeutumisesta, laittautumisesta ja kimmellyksestä eikä ollut vielä niin vanha, että olisi nähnyt esitetyn seksuaalisuuden pahana tai arveluttavana. Positiivisen nostalgian tavoin (Raninen-Siiskonen 1999, 110) nykyajan paheksunnalla ja menneen silottelulla muistelijat antavat omasta lapsuudestaan onnellisen ja turvallisen kasvuympäristön vaikutelman. Myös C-kasettiin liittyneitä musiikkimuistoja koonneet musiikintutkijat ovat tulkinneet muun muassa Dingon kappaleisiin liittyen, etteivät lapsi-ikäiset kuuntelijat ja kuluttajat näytä tehneen eroa ikäisilleen sopivaksi määritellyn ja aikuisten musiikin välillä. He ovat arvioineet kaikkea tarjolla ollutta musiikkia omakohtaisilla asteikoillaan, jotka ovat syntyneet kunkin persoonallisuuden ja lähipiiristä otettujen vaikutteiden mukaisesti. (Kilpiö ym. 2015, 92.)

Oonan mielestä ”Spice Girls on niinku tosi kiltti verrattuna johonkin vitsin Pussycat Dollseihin ja mitä näitä on nykyään” (JpaN 8.2014.) Samoin Miia näkee Spice Girlsin olleen ”paljon viattomampi tavallaan”, vaikka myöntääkin sen olleen yhtä lailla kaupallinen ja oheistuotteilla myyty. Hannele ja Elli jatkavat Miian näkemystä viattomuudesta kommentoiden pukeutumista.

Hannele: Vaikka olihan niillä lyhyet hameet ja niinku

Elli: Ja kauheen tiukat topit mutta ei sitä

Miia: Niin mutta verrattuna, tavallaan niinku verrattuna nykypäivään niin se on ollu, nehän on ollu suurin piirtein nunna-asuissa verrattuna nykypäivään [naurua] (JpaN 19.2014.)

Ellin huomautus tiukoista topeista päättyy keskeytettyyn lauseeseen ”mutta ei sitä”. Näkemykseni mukaan Elli tarkoittaa kesken jäävällä lausellaan juuri lapsen ja aikuisen katseen eroa: ”mutta ei sitä” ilmiötä lapsena nähnyt seksuaalisena tai pahana. Spice Girls ei seksuaalisella kuvastollaan eikä laulujen sisällöillään aiheuttanut samaan tapaan muistelijoissa hämmennystä kuin heidän varhaisemmassa lapsuudessaan suomeksi laulaneet Kikka, Matti Nykänen ja Leevi and the Leavings. Laulujen eroottisia merkityksiä ”ei vaan rekisteröi” lapsena, vaikka olikin saattanut tajuta että kyseessä on ”joku aikuisten juttu”.

Vilman näkemys siitä, että ”niillähän [Spice Girlseillä] oli siis metritolkulla sitä vaatetta päällä verrattuna johonkin Rihannaan” (JpaN 12.2014) on samaan tapaan liioitteleva kuin edellä Miian naurahdus ”nunna-asuihin” pukeutuneista Spice Girlseistä. Faniien onkin todettu suhtautuvan omiin idoleihinsa ja heidän seksuaalikuvaan toisia julkisuuden henkilöitä sallivammin ja ymmärtävämmin (Jackson & Vares 2015). Toisaalta liioittelu entisen ja nykyisen kulttuurin näyttämästä paljaasta pinnasta tuo hyvin esiin sen, kuinka muistelemineen muuttaa mittasuhteita. Myös muistelutilanne voi jo sinällään lisätä nostalgisuuden korostamista (Raninen-Siiskonen 1999, 111). Tätä epäilemättä ajoittain tapahtui muisteluryhmissä, kun koko ryhmä, jopa ne muistelijat jotka eivät tunnustautuneet Spice Girls -faneiksi, lähes yhdestä suusta pitivät mennyttä parempana.

Paineita ja tukea tyttöyteen

Tyttötutkimuksen punaisena lankana kulkee Elina Oinaan (2011, 307) mukaan kysymys yhteiskunnallisesta vallasta, siis siitä, miten valta rakentaa todellisuutta ja minuutta. Tyttöjen seksuaalisuuteen kytkeytyvällä ruumiillisella kontrollilla on tällaista suurta valtaa. Leila Simonen (1995, 5) toteaa muistojen olevan välineitä itseen tutustumisessa. Ryhmämuistelun voi nähdä eräänlaisena yhteisöllisenä itsehoidon muotona, jonka avulla voi päästä yksilökokemusten kautta tutustumaan myös yhteiskunnan rakenteisiin: naisten, miesten ja eri ikäpolvien välisiin sekä naisten keskinäisiin suhteisiin.

Simonen korostaa Kososen (1998) tavoin muistelutyön ja ruumiillisuuden läheistä suhdetta: sosialisatiota eli tietynlaiseksi naiseksi kasvamista käydään muistoissa ruumiin kautta.

Ruumiillisuus on kohta, jossa yksilön kokemukset leikkaavat yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita. Omat muistot kertovat siis yleisemminkin siitä kulttuurista, jossa tyttöjä kasvatetaan. Muistot heijastavat samalla yhteiskunnan miesvaltaista sukupuolijärjestelmää, jossa tytöt ja naiset ovat vähemmän arvokkaita kuin pojat ja miehet. (Simonen 1995, 25.)

Tyttötutkimuksen pyrkimys on kuunnella ja ymmärtää, mistä tyttöjen kokemuksissa on kysymys ja lähteä purkamaan sitä kysyen, miten tyttöjen omat näkökulmat muuttavat aikuisen tekemiä tulkintoja.

Nuoruudessa ruumis muuttuu, kehittyy ja näkyy, ja tuntuu, että se on entistä näkyvämmän esillä, mikä kuuluu myös tämän tutkimuksen muisteluisissa. Muistelukertomuksissa risteilevät tunteet naiseksi kasvamisen peittämisestä, mutta samalla kehoa puetaan, meikataan ja tyttöydestä ja näyttämisestä ollaan innoissaankin. Tyttöenergian edustajien ulkonäkö muistetaan hyvin. Kun muistelukertomuksissa kuvaillaan ulkonäköä, välillä epäröidään, mutta toisinaan muisto on varsin voimakas, elävä ja visuaalinen. Kulttuuriseen ruumiiseen on kiinnitetty runsaasti huomiota. Muistelupuheessa toistuu eri muodoissaan näkemys siitä, että populaarikulttuurissa on kahdenlaisia tyttöjä: hyviä ja huonoja, jotka voi erottaa paitsi käytöksestä myös ulkonäöstä. Ruumiillisuus onkin erottamaton osa kaverisuosiota, jota heteroseksuaalinen, korostettu feminiinisyys tyttöjen kohdalla usein määrittää (Kulmalainen 2015, 53; Read 2010).

Nykyisten teinityttöjen haastattelututkimuksissa on selvinnyt, että huolimatta runsaasta pornoistuneesta kuvastosta, joka jo lähes sivuutetaan sen automaattisuuden vuoksi, tyttöjen mielipide ”hyperseksuaalisuudesta” on samanlainen kuin tämänkin tutkimuksen muistelijoiden kokemus: feminiinisuuden korostaminen osana ulkonäköä hyväksytään, mutta yliseksikkyyttä paheksutaan ja vierastetaan (Jackson & Vares 2015). Muistelijoiden mielestä ”nykyajan” eli muisteluhetken populaarikulttuuri on vielä voimakkaammin pornoistunut kuin aiempi tyttöenergiailmiön aikainen kulttuuri. Tämän koetaan asettavan nykytyttöille entistä suurempia ulkonäköpaineita ja yhä varhaisemmassa iässä. Esimerkiksi tyttöjenlehdet pyrkivät tarjoamaan erilaisia, vaihtoehtoisia feminiinisyyskiä, mutta kompastuvat kuitenkin toistuviin ristiriitoihin: tyttöjä kannustetaan luomaan persoonallista identiteettiä, olemaan perillä pojista ja tietämään, mikä heitä miellyttää, ja samalla heitä rohkaistaan toistuvasti olemaan

viehättäviä mutta myös itsenäisiä yksilöitä ja tekemään sitä, mitä he itse haluavat (Gill 2007a, 186).

Muistelijoiden tulkinnoissa välittyy median ja tyttöenergiainkin esittämä kaksinainen ruumiskuva. Muistelijoiden mukaan ”hyvää” tyttöenergiaa on terve käsitys ruumiista, ymmärrys siitä, että kaikki ovat erilaisia ja sellaisinaan hyväksytyjä. Siitä huolimatta muistelijoiden selkein yhteinen kokemus on samaistumisen vaikeus ja ristiriitainen suhtautuminen kaksijakoiseen ideaalista ruumiillisuutta rakentaneeseen tyttökuvastoon. Muistoissa ei kuitenkaan kuulu pelko, kielteiset tunteet tai suoranainen puhe ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyvistä vaaroista. Sukupuolen ja nuoren tytön näkökulmasta yhäkin ylläpidetyt ruumiin koko- ja ulkonäkönormit näyttäytyvät kuitenkin sukupuolittuneina vallankäytön tapoina, jotka muotoutuvat monenlaisissa vuorovaikutussuhteissa – niin arjessa toisten ruumiiden kuin esitettyjen ruumiin kuvienkin kanssa (Kyrölä 2006, 121).

Angela McRobbie (1991, 171) on nähnyt tyttöjenlehdet yhtenä harvina kulttuurisena tilana, jossa tyttöjen on lupa tuijottaa poikien kuvia piilottelematta ja nolostumatta. Tyttöenergiakulttuuri tarjosi tällaista mallia nuorten romanttiseen toimintaan myös laajemmalla kulttuurin kentällä kuin vain lehtien sivuilla. Tyttöenerginen populaarikulttuuri esitti tytön sallittua ja avointa (hetero)seksuaalisuutta. Tyttöenergiailmiöön yhdistetyn seksuaalisuuden sävy onkin muistelijoiden tulkinnan mukaan aiempaa sallivampi. Seksuaalisuus ei ole riski, pelottava tai väärä asia, vaan luonnollinen osa nuoruutta. Siitä huolimatta muistelijat kokevat, ettei ilmiön myötä tyttöjen seksuaalisuuteen liittynyt kaksinaismoralismi kuitenkaan täysin poistunut tai nuorten keskuudessa koettu seksiin ja seksin aloitukseen liittyvä paine vähentynyt. Ristiriitaisten mediaviestien kanssa kasvaneiden populaarikulttuurin nuorten kuluttajien tiedetään osaavan valita, mitä he haluavat kulttuurisista malleista itselleen samaistumisinnaksi ottaa ja kuinka niitä omassa elämässään käyttää (Gauntlett 2002/2008, 215–219; Lähteenmaa & Näre 1992, 17; McRobbie 1997, 195; Siivonen 2006, 241). Seuraavassa luvussa jatkan analysoimalla tätä populaarikulttuuristen mallien ja ajatusten omassa elämässä soveltamisen teemaa kysyen, millaista voimaa tyttöenergia muistelijatytöille antoi ja millainen sen rooli muistelijatyttöjen elämässä oli.

People are always saying you should be yourself, like yourself is this definite thing, like a toaster. Like you know what it is even. But every so often I'll have, like, a moment, where just being myself in my life right where I am is, like, enough.

Angela, *Niin sanottu elämäni*, jakso ”Pressure” (1994)

6.2 Roolimallit ja tyttöenergian idea

Muistelijoiden tyttöenergiakokemuksissa edellä tärkeimpänä näyttäytyi tyttökuulttuurin tarjoama tuki ystävyyssuhteisiin, murrosikään ja kokeuksiin omasta ruumiista ja seksuaalisuudesta. Laajasti ajateltuna sillä oli vaikutusta tyttöyteen eli omaan identiteettiyöhön ja käsityksiin tyttöjen mahdollisuuksista. Katrin sanoin ”eri lailla on tullu esille tyttöenergian myötä, että tytöt voi toimia” (JpaN 11.2014). Tässä luvussa tarkastelen, millainen rooli tyttöenergialla oli yksilöille ja millaisista kokemuksista he edellä analysoimieni teemojen lisäksi puhuvat. Keskityn erityisesti yksilölliseen samaistumiseen ja roolimallien vaikutukseen identiteettiyön rakentumisen osana. Luvussa analysoin tarkemmin yhtä ryhmää suhteuttaen sitä muihin ryhmiin ja osallistujiin. Lopuksi vedän laajemmin yhteen kokemuksia ilmiön vaikuttavuudesta.

Ajatukset siitä, mitä voisi itse tehdä ja millainen olla, syntyvät osittain kulttuuristen mallien myötä. Olin jo haastatteluja tehdessäni kiinnostunut ilmiön erilaisista vaikutuksista tyttöjen elämään, ja esitin heille sitä koskevia kysymyksiä. Kysyin esimerkiksi: ”Mitä semmoset lehdet on esimerkiksi merkinny?” (JpaN 1.2014) tai ”Mimmosia katsomiskokemuksia te muistatte: mikä on teille ollu merkittävä tai vaikuttava? Onko television tai elokuvien myötä inspiroitunu tekemään jotain sitten ite, onks se hahmo ollu joku semmonen roolimalli että olis halunnu [itsekin] tehdä?” (JpaN 11.2014.) Edellisen luvun tapaan tässä luvussa korostuu aiheen tarkastelu nykyisestä aikuisen naisen näkökulmasta, kun muistelokokemuksia ja ilmiön vaikuttavuutta arvioidaan suhteessa nykyiseen itseen ja identiteettiin.

Samaistuminen kulttuuriin roolimalleihin

Keskustelua ilmiön roolista tyttöjen omassa elämässä käytiin jokaisessa muistelutapaamisessa, mutta usein tyttöenergian merkitys tuli esille

sivulauseissa. Viimeisissä tapaamisissa kuitenkin käsiteltiin enemmän ilmiön vaikutusta itseen, erityisesti silloin kun tutkimukseen osallistuneet reflektoivat kokemuksiaan muisteluun osallistumisesta.

Muistelemisen yleistä merkitystä tarkasteltaessa onkin korostettu sen myönteisiä vaikutuksia sekä yksilölliseen että sosiaaliseen identiteettiin. Muistojen on nähty toimivan eräänlaisena jatkuvuuden tunteen ja tätä kautta itsetunnon ylläpitäjinä. Elämäntarkastelun avulla ihminen vahvistaa identiteettiään ja sulauttaa aikaisempia elämäkokemuksia tämänhetkisiin. (Raninen-Siiskonen 1999, 34; Saarenheimo 1997, 37–39.) Populaarikulttuuriin suhteutettuna identiteetin ja eletyn elämän suhde näkyy Kaarina Nikusen (2005, 234–235) mukaan siinä, että mediakulttuurin malleihin samaistuuessaan nuoret korostavat tulevaisuutta ja toiveita siitä millaisiksi haluaisivat tulla, aikuiset puolestaan tulkitsevat kulttuurisia tekstejä peilaten omaan elämäkokemukseensa ja menneeseen.

Marja Saarenheimo (1997, 178) on vanhuksien muistelua tutkiessaan todennut, ettei muistelu ja oma psykologinen mielenmaisema ole hänen tutkimiansa vanhusten elämässä lainkaan samalla tavalla itsetutkiskelun kohde kuin seuraaville sukupolville, jotka ovat kasvaneet identiteettitietoisemmässä ja yksilöllisyyttä korostaneemmassa maailmassa. Tunne-elämän solmujen aukeaminen tai oman identiteetin pohdinta suhteessa elettyyn elämään ei ollut osa Saarenheimon tutkimien vanhusten muistelupuhetta (mt.), kun taas minun muisteluaineistoissani on melko yleistä reflektoida oman identiteetin ja nykyisen elämän suhdetta koettuihin muistoihin. Esimerkiksi Heta kertoo, kuinka luonto ja biologia kiinnostivat häntä jo varhaislapsuudessa, minkä vuoksi hän hakeutui eläintenhoitajakouluun, jossa ”alko tää muutos [tyttömäiseksi tytöksi], kun kaveriporukka vaihtu ihan kokonaan ja siellä oli sitten semmosta porukkaa joita kiinnosti hirveesti ulkonäkö ja et laitettiin tukkaa aina kouluun ja juotiin sidukkaa ja tällasta, niin sit mä löysin itteni sieltä ja sit se [oma identiteetti] pikkuhiljaa muuttu ja nyt ollaan tässä” (JpaN 15.2014).

Frigga Haug (1987) ja muut feministisen muistelutyön kehittäjät ovat korostaneet, että naisten vahvuus piilee siinä, että he kykenevät järjestämään arkikokemuksensa ja ruumiin tunteensa elämää koskevan tiedon tuottamisessaan. (Simonen 1995, 27–28.) Viimeisissä tapaamisissa reflektoidessamme muistelemista kokemuksena osallistujat tajusivat, kuinka yhdessä käsittelemämme asiat ja heidän kertomuksensa jäsentävät heidän käsitystään omasta itsestään. Pirjo Korkiakangas (1999, 155) perustelee muistelemisen tärkeyttä identiteetin lujittamisella ja muistissa säilyneen

menneisyyden haltuun ottamisella: muistellessa ihminen rakentaa elämästään kronologisen jatkumon, jonka kokee todelliseksi.

Tyttöenergian kontekstissa muisteltiin usein itsestäänselvänä pidettyä ja siten sivuutettua arkea, mikä tarjosi tutkittaville mahdollisuuden reflektoida omaa menneisyyttä suhteessa nykyiseen tilanteeseen. Nostalginen muistelu ja itselle avautuvat muistot olivatkin monelle tutkimuksen muistelijalle yksi osallistumisen motiivi. Oman itsensä ja identiteetin hahmottaminen sekä muistelemine tuottivat myös mielihyvää, kuten Marjo muistelukokemuksesta toteaa:

Tuntuu että ois vähän ehkä saanu palasen siitä [lapsuudesta ja nuoruudesta] takasin [...] on ollu niin kiire koulun ja sitten kaikkien uramietteiden ja sellasten että on pitäny kasvaa aikuiseksi, niin nyt sitten taas vähän niinku pääs silleen kurottamaan sinne sillä lailla, että aina kaikki ei oo niin vakavaa ja että tän avulla mä pystyn selviämään tästäkin. (JpaN 17.2016.)

Puhuessaan kokemuksistaan ilmiön vaikuttavuuden näkökulmasta aineistoni muistelijat käyttivät sanoja ”esikuva”, ”roolimalli” ja ”samaistuminen”. Naiset puhuvat niin television, elokuvien ja kirjallisuuden teinityttöhahmoista kuin aikuisista populaarikulttuurin naishahmoista roolimalleina ja esikuvina, joihin he kokivat eri syistä samaistuneensa. Toisaalta muistelijat toivat myös esille, etteivät välttämättä olleet ajatelleet kaikkia hahmoja juuri tyttöenergian kannalta esikuvina vaan enemmänkin nauttineet esimerkiksi hyvästä käsikirjoituksesta. Esimerkiksi tv-sarjojen hahmoille muodostuu menneisyys, nykyhetki ja tulevaisuus, joiden vuoksi hahmojen tuttuus ja heidän seuraamisensa tuottavat mielihyvää ja näin samaistumiseen liittyy myös kuluttajan nautinto (Nikunen 2005, 158–159).

Samaistumispuheeseen liittyy muistelijoiden kulttuurisesti opittu tapa puhua roolimalleista ja esikuvista. Sosiaalitieteistä lähtöisin olevan *roolimallin* käsite on suosittu arkikielenkin sana, jota aikuiset käyttävät usein kannustaessaan nuoria toivotunlaiseen käytökseen. Populaari ajatus vaikuttavasta lapsuusaikaisesta roolimallista on myös teinityttöjen itsensä tunnistama. (Jackson & Vares 2015; Read 2010.; Zaslów 2009, 249.) Tyttöjen kohdalla esimerkiksi sarjakirjoilla on nähty olevan suuri merkitys heidän sosialisationsa kannalta. Tyttökirjallisuutta tutkinut Meredith Cherland (1994, 169–173) on huomannut kanadalaisen yhteisön tyttöjen käyttäneen sarjakirjoja hyödykseen hahmottaessaan kulttuurista

paikkaansa naisina. Kirjoista etsittiin heidän kulttuuriinsa sopivia naiseuden malleja, mutta samalla kirjat rohkaisivat pakenemaan kiltteyden vaatimuksia, ottamaan riskejä ja olemaan toimijoita. Samaistuessaan sarjakirjojen henkilöihin lukijat kokivat heillä olevan enemmän valtaa kuin mitä heille todellisuudessa sallittiin. (Mt.)

Paitsi populaarikulttuurin roolimallit, myös tosielämän esikuvat nousevat osaksi muistelua. Iäkkäiden amerikkalaisnaisten, 1940–50-luvun tyttöjen, kokemuksia populaarikulttuurista muisteluaineistolla tarkastellut tutkimusryhmä (Hains ym. 2011) huomasi osallistujiensa vastustavan ajatusta siitä, että median esittämät hahmot tai persoonallisuudet olisivat toimineet heidän roolimalleinaan. Sen sijaan omassa elämässä todellisiin ihmisiin samaistumisen nähtiin vaikuttaneen enemmän (mt. 124). Samoin perustein muutamia aineistoni muistelijat nostivat tosielämän esikuvat osaksi muistelua. Arjen esikuviiin aineistossani liittyy havainto siitä, että identiteettiä määritellään myös sen mukaan, mitä ei ihailla ja mitä ei haluta olla (Hall 1999, 152–160; Nikunen 2005, 255; Poikolainen 2015, 206). Esimerkiksi Essi muistelee ajatelleensa joistakin lähipiirinsä aikuisista: ”Tommoseks mä en ainakaan halua tulla” (JpaN 1.2014). Muistelijat käsittelevät kuitenkin näissä teematapaamisissa enimmäkseen aiheen mukaisesti populaarikulttuurin hahmoja ja niiden merkitystä omassa elämässään.

Tyttöenergisten ajatusmallien omaksuminen

Aika, paikka, ihmiset, tapahtumat ja elämänselitykset ovat keskeisiä identiteetin rakennusaineiksia. Lisäksi identiteettiä muokkaavat arvot ja ajatukset, joiden varaan omia käsityksiä ja arvomaailmaa rakennetaan. Ne ovat myös sen näkökulman syntyminen takana, josta käsin katsotaan, mitä tyttöenergia antoi. Kuten jo edellisissä luvuissa toin esille, tyttöenergia roolimalleineen vaikutti ystävyysuhteiden luomiseen ja ryhmässä toimimisen oppimiseen, populaarikulttuuriseen makuun ja omaan ulkonäköön, vaatevalintoihin sekä kuluttamiseen. Henni esimerkiksi muistelee, että ilman ”kaiken maailman Spice Girls -roolimalleja” hän tuskin olisi halunnut ja hankkinut hopeanvärisiä tennareita, joita ei edes koskaan käyttänyt. Osittain samaistuminen liittyikin konkreettiseen ulkonäköön, mutta ilmiön vaikuttavuuden näkökulmasta tarkasteltuna tyttöenergian ideologinen ydin, jonka neljännessä luvussa määritin rohkeaksi asenteeksi ja tasa-arvoksi, näyttäytyy paljon keskeisempänä.

Tyttöenergian kulttuuriset toimijat olivat itsenäisiä, tekivät mitä halusivat eivätkä pyrkinet miellyttämään muita. Sanni sanoo, että esimerkiksi television itsenäisten tyttöhahmojen toiminnasta ”sai iteki semmosta että ’hei että mitä mä haluaisin tehdä ja mun ei tarvi miellyttää kaikkia kuitenkaan” (JpaN 2.2014). Kulttuuriset esikuvat ja roolimallit ovat näyttäneet tapoja toimia, ja muistelijat ovat kyenneet eri tavoin peilaamaan näiden esikuvien toimintaa omaan elämäänsä. Niina toteaa, että erilaiset tyttö- ja nais(esikuvat) juuri ”herkimmässä vaiheessa” teini-ikäisenä ovat vaikuttaneet vahvasti siihen, ”miten on nähny itensä ja mahdollisuutensa” (JpaN 15.2014). Esimerkiksi perinteisen kiltin tytön roolin vastustamiseen poikatyttö- ja rasavillihahmojen malli sopi hyvin. Miralle ja monille muille muistelijoista poikatyttöys ja poikatyttöhahmot olivat läheisiä. Tuija Lehtisen poikatyttöhahmo Masaa ”mä aika lailla ihailin”, huomautti Mira (JpaN 2.2014). Minna puolestaan muistaa jo lapsena samaistuneensa esimerkiksi animaatioiden poikahahmoihin, sillä niissä esitetyt tytöt olivat ”tosi tyhmiä”, minkä vuoksi hän kertoo kokeenneensa, että ”en minä oo tommonen, en voi olla tyttö”. Vasta kouluun mennessä Minna kohtasi yllättyen ”prinsessa-asiat” ja muut tyttöihin liitetyt odotukset, sen että ”pitäisi jotenkin tyttöjen olla siivosti ja nätisti ja käyttäytyä” (JpaN 12.2014).

Lawrence Grossbergin (1995, 25, 39–45) mukaan populaarikulttuurissa pannaan jatkuvasti toimeen ja mahdollistetaan liikkeen eli muutoksen ja pysyvyyden, identiteettien, toimintakykyisyyden ja toimijuuden erityisiä muotoja ja liikeratoja. Populaarikulttuurissa tietyt käytännöt muodostuvat yksilöllisten panostusten mahdollisiksi sijaintipaikoiksi, joissa minää rakennetaan. Samalla määrittyvät ne liikeradat, joita pitkin ihmiset näiden panostusten välillä voivat tai eivät voi liikkua. Populaarikulttuurin voikin sanoa lisäävän toimintakykyisyyttä jokapäiväisessä elämässä. Tietynlaisten ”panostuskarttojen” avulla suunnistetaan ja luodaan identiteettiä panostamalla niihin kohteisiin, jotka koetaan tärkeiksi ja mahdollisiksi. (Mt.) Tyttöjen toimijuuden lisääntymisestä voi hyvänä esimerkkinä mainita jo aiemmin kuvaamani tyttöjen tanssiryhmät ja -esitykset, joihin tyttöenergiakuvastolla oli selkeä vaikutus.

Tyttöenergia vaikutti toimijuuden mallien lisäksi myös ajattelumalleihin (myös Zaslow 2009, 149). Esikuvien mallin myötä saattoi havahtua tajuamaan ja saada inspiraation: ”Joku muukin on tehny, ehkä minustakin on tuohon ajattelumalli” (Saana, JpaN 11.2014). Ilmiön aikana tytöt

niin Suomessa (Saarikoski 2009; Yle 14.7.1998) kuin Iso-Britanniassakin (esim. Budgeon 1998) näkivät vahvan naiseuden kumpuavan ennen muuta asenteesta ja ajattelutavasta. Roolimallien – olivatpa ne sitten tosielämän isoäitejä, pop-idoleita tai fiktiivisiä hahmoja – tärkeimmäksi ominaisuudeksi nimettiin itsemääräämisoikeus. Samoin jo huomattavasti aiemmin Ulla Kososen (1998, 200) haastattelemien koulumuistojoan jakaneiden suomalaisnaisten naisihanne liittyi heidän sanavalmiuteensa ja itsellisyyteensä.

Useat aineistoni muistelijat tunnistivat ja muistivat joidenkin kulttuurirituotteiden olleen merkittäviä jo nuorena. Suvi esimerkiksi muistelee, kuinka Tuija Lehtisen *Kundi kesätukkainen* -kirjan päähenkilö Maaritin kirjoittamisen intohimo sekä kateuden tunteet tuottivat ”ihan syvällistä pohdintaa minusta itsestäni minulle” (JpaN 10.2014). Samoin Niina tietää Lehtisen nuortenkirjojen olleen itselleen ”tosi tärkeitä siinä oman identiteetin kasvattamisessa silloin” ja tarjonneen ”sitä että tämmönenkin voi olla ja tämmösiäkin juttuja voi tehdä.” Lisäksi hänelle merkityksellisen nuortenkirjallisuuden kautta ”on saanu elää vähän muidenkin tyttöjen elämää ja kattoo minkälaista siellä on”. (JpaN 16.2014.)

Valtaosa muistelijoista kuitenkin havahtui vasta muistelun myötä itseään reflektoidessaan eri asioiden merkityksien pohdintaan. Esimerkiksi miettiessään Spice Girls -faniuden roolia ystävyysuhteidensa rakentajana Marjo selkeästi herää johonkin uuteen ajatukseen muisteluhetkellä: ”Musta tuntuu et näin jälkepäin kun ajattelee niin ehkä Spice Girls on vaikuttanu sitten muhun vähän syvemmin kun mitä on ees kuvitellukaan.” Nauraen hän vielä kommentoi: ”Mähän voisin olla vaikka minkälainen tunnevammainen ääliö ilman Spice Girlsä.” (JpaN 15.2014.) Samaan tapaan esimerkiksi Henni kertoi omasta ruumiillisesta hyväksymisestään käydessään läpi kokemustaan muisteluryhmästä ja tarkasteltavan ilmiön vaikutuksista: ”Vasta nyt aikuisena alan ehkä ymmärtää ruumiillisuutta tyttöenergian kannalta (linjoilla ’tällaisenaakin olen ok’)” (Henni, sähköposti²⁸). Myös Ulla ja Vilma miettivät, kuinka vaikutuksia on huomannut vasta myöhemmällä iällä.

28. Henni, sähköposti 14.5.2012: Henni ei päässyt osallistumaan muisteluryhmän viimeiseen tapaamiseen, mutta vastasi sähköpostilla omia mielipiteitään lähettämiensä ryhmässä käytyjen kysymysten pohjalta.

Ulla: Musta tuntuu et mulla kirjoista, jos jotain on saanu irti niin se on tapahtunu vasta myöhemmässä vaiheessa, että ei ehkä vielä noin nuorena tai ei oo mitään semmosta elämää suurempaa jääny sieltä käteen tai puhumattakaan mistään roolimalleista. Mitä nyt muistaa et olipa hieno kirja tai hieno hahmo, mut ei niillä oli vaikutusta vielä silloin, myöhemmällä iällä sitten.

Vilma: No eihän sitä oo sillä tavalla ajatellu, myöhemminhän sitä on ruennu miettimään minkä takia on lukenu näitä, mitä siitä on saanu. (JpaN 13.2014.)

Tyttöenergiakulttuuri siis tarjosi monelle tytölle malleja ja mahdollisuuksia, mutta muistelijoiden keskuudessa toistui myös selkeäsi kokemus populaarikulttuurin vähäisestä roolista omassa elämässä. Esimerkiksi Siiri pohti viimeisessä tapaamisessa, että ”mulle sillä on kyllä ollu vaikutusta mutta mä en oo vaan vielä tajunnu sitä että mitä se on, tai just se et mä en oo osannu ehkä ajatella niitä esikuvina tai imeä niistä mitään kauheesti, että mä oon vaan menny sinne ’go with the flow’” (JpaN 14.2014). Samaan tapaan Asta ja Anu miettivät, etteivät muista nuoruutensa populaarikulttuurista juurikaan samaistumiskokemuksia vaan ovat menneet enemmänkin ”virran mukana” tai käyttäneet nuorille suunnattua kulttuuria huvina ja ajanvietteenä sen enempää sisältöjä pohtimatta. Anu esimerkiksi kertoi, ettei hänellä ollut myrskysisää teini-ikää eikä tarvetta kapinoida vanhempiaan vastaan, minkä vuoksi jotkut ryhmässä mainitut samaistumiskohteet eivät olleet vaikuttaneet häneen samalla tavalla. Asta puolestaan korosti vielä uudelleen nuortenkirjallisuutta muisteltaessa, kuinka hän koki edustavansa ryhmässä päinvastaista kokemusta kuin Marjo ja Niina, jotka kuvasivat populaarikulttuurin roolimallien olleen heille monessakin mielessä keskeisiä identiteettityössä: ”En mä oo jotenkin mieltäny sitä siihen tavallaan identiteetin rakentamiseen, niinku mä sanoin, et mä en oo tavallaan peilannu sitä maailmaa omaani, et mä vaan luin” (JpaN 16.2014).

Ilmiön vaikutukset muistelijoiden elämässä

Olen tähän mennessä analysoinut ryhmän muodostamaa yhteistä näkemystä, muistelijoiden jakamia kokemuksia sekä niiden eroja, mutten ole korostetusti eritellyt ryhmän sisäisiä ja muistelijoiden yksilöllisiä eroja. Seuraavaksi analysoinkin tarkemmin yhteen ryhmään osallistuneiden viiden muistelijan erilaisia näkemyksiä tyttöenergiasta ja sen roolista heidän elämässään.

Ensimmäisen ryhmän R1²⁹ muistelukeskustelua lähilukemalla erilaiset suhtautumiset tyttöenergiaan tulevat hyvin esille, samoin muistelijoiden keskinäinen erilaisuus. Ennalta valmistautumattomassa ja suuremmin suunnittelemattomassa muistelutilanteessa erilaiset äänet ja sävyt kuuluvat selkeämmin kuin muissa ryhmissä. Tulkintani mukaan muissa ryhmissä syntyi usean tapaamisen ja ryhmäytymisen myötä enemmän ryhmämielipiteen kaltaisia lausuntoja, vaikkakin myös niissä toki neuvoteltiin ja oltiin eri mieltä. Kyseinen R1-ryhmä osoittautui kuitenkin erityisen rikkaaksi erilaisten äänten tuottamisessa, sillä siinä jokainen muistelija pohti muihin ryhmiin verrattuna poikkeuksellisen voimakkaasti ilmiötä omakohtaisuuden kautta. Esimerkiksi Senni pohti julkisuudessa vihaiseksi naiseksi luokiteltua Alanis Morissettea epäillen ”oliko se nyt miun kohdalla semmonen voimaannuttava?”, Hannele peilasi tuntemuksiaan *Titanic*-elokuvasta niin että ”kyllä miuta oikeasti itseäni kosketti se vanha nainen joka kertoo ja muistelee” ja Lotta puolestaan painotti naislaulajien taitoja omassa kertomuksessaan: ”Tärkeempiä miule kyllä oli, siis liittyen omaan persoonaani että mie kuuntelin vaan semmosia naisia jotka osas vaan vittu laulaa” (JpaN 1.2014). Ryhmän muistelijoiden kokemukset jakautuvat tunnistettavasti viiteen erilaiseen näkemykseen, kun he sanoittavat suhdettaan ilmiöön ja siihen liitettävään populaarikulttuuriin.

Ensimmäistä näkemystä edustaa Hannele kokemuksineen. Hän on voimaantunut erityisen paljon juuri tyttöenergia-ilmiön aikaisista populaarikulttuurisista malleista ja kommentoi useaa eri hahmoa itselleen läheisinä. Hänelle myös tosielämän naiset, kuten harrastuksen ohjaaja, ovat olleet antamassa esimerkkiä ja kannustamassa aktiiviseen toimijuuteen. Ryhmän muistelutapaamisen päättää Hannelen pitkä kuvaus Spice Girlsien televisiohaastattelusta, jossa Geri oli osoittanut kannustavat sanansa kaikille työille. Hannele oli rinnastanut viestin omaan tanssiharrastukseensa ja välittänyt sitä koko tanssiryhmällensä seuraavissa harjoituksissa.

29. Ryhmässä kaikki muistelijat olivat ystäviä ennestään ja haastoivat toisiaan sekä neuvottelivat voimakkaammin keskenään kuin muissa ryhmissä. Muistelutilanne oli myös melko spontaani eivätkä osallistujat olleet valmistautuneet siihen. Myöhempiin suunniteltuihin ryhmiin verrattuna tässä kokeellisena toimineessa ryhmässä tein virheen ettemme muistelun aluksi määritelleet yhdessä tyttöenergiaa ja jatkaneet keskustelua sen pohjalta. Keskustelun edetessä Heli toteaa esimerkiksi ”mulle on vieläkin epäselvää mitä me nyt kaikki tarkotetaan tyttöenergialla” nostaan keskusteluun kysymyksen mitkä aihealueet nuoruudesta kuuluvat tyttöenergian piiriin. Olen käsitellyt tätä myös aiemmin luvussa 4.3.

Jos puhutaan jostain vaikuttamisesta niin mie muistan sen haastattelun mie muistan sen ihan täysin kuinka se siinä haastattelussa on silleen et ”jos työ tytöt haluutte työ pystytte olemaan” ja sit se, se et mie vielä sitä viestiä selitän muillekin, et kun Geri on sanonu, ihan kun joku Jumala niinku jossain on sanonu, nii tää on totta, että ”myö voijaan olla”. Mut että mie koen että sil on ollu erittäin suuri merkitys miun elämään. (Hannele, JpaN 1.2014.)

Toista näkemystä edustava Essi pohtii oliko hänen kohdallaan Spice Girls -faniudessa kyse musiikista vai enemmän siitä, että halusi olla osa porukkaa: ”Mä olin kuitenkin aina se urheileva tyttö, pesäpalloileva tyttö joka oli aina niissä piireissä, että koitinko mä hakee sitten sitä jotain muuta joukkoo muualta”. Samantapaisia kokemuksia faniudesta ystävyiden perustana jakavat myös muiden ryhmien muistelijat, kuten olen jo aiemmissa luvuissa tuonutkin esille.

Kolmantena on Helin näkemys, jonka toin esiin jo edellisen luvun ruumiillisen ja seksuaalisen kasvun tarkastelun yhteydessä. Helin mielestä aktiivisempi tyttökuultuuri tarjosi tukea tyttöyteen ja välineitä identiteettityöhön niin nuoruuteen ja kasvuun liittyvän tematiikan kuin myös erilaisten roolimallien, esikuvien ja vahvojen nais- ja tyttöhahmojen kautta.

Lotta edustaa neljättä näkemystä ja sellaista muistelijaa, johon tyttöenergia ei tehnyt vaikutusta. Muistelutilanteessa hän jopa vastustaa ilmiötä, jonka näkee kaupallisena ja kokee ”*girl power*” -mainostermin olevan tuottamalla tehty. Hän ei näe tyttöenergian juuri limittyneen omaan elämäänsä eikä ole koskaan kokenut sen innostamana ajatelleensa ”jee tehään”.

Senni puolestaan pohtii tyttöenergian logiikkaa muistelukeskustelun edetessä ja miettii ääneen, kuinka se toimii. Sennin näkemys on viides tapa suhtautua ilmiöön. Hän näkee tyttöenergiaa olevan sellaisissa populaarikulttuurin esityksissä, joissa tyttö on voimakas, vahva, tärkeä ja erityinen, mutta kokee itse kääntäneensä tyttöenergian jollain tapaa ympäri ja saaneensa sitä osittain vaihtoehtoisten lukutapojen avulla.

Rupesin miettimään et onko itelle sitte, mie oon aina ollu vähän semmonen poikatyttö, et onko kääntäny tyttöenergian lähteeks vaikka jonku Spidermanin suunnilleen. Siis miule joku Matrix oli semmonen että kun mie kävelin elokuvateatterista ulos mie suunnilleen tärisin. Mie olin ihan liekeissä vaikka siinä se Keanuhan on se joka on siinä pääosassa mutta sen sitte jotenki kääns että sitä vois

hyödyntää sitä miehistä voimaa, mutta en mie sit tiää onko siinä tyttöenergiaa. [...] Mullon aina ollu ne voimaannuttavat just tää Matrix ja toimintaelokuvat ja supersankarit et mie en tiää et onks se, et oonko mie löytäny missään vaiheessa semmosta tyttövoimaa vai haenko mie aina sitä sitä voimaannuttamisen koke-musta sellasesta että kun nainen on kun mies niin sit se on niinku vahva. (Senni, JpaN 1.2014.)

Senni kuvaa, kuinka ”miehiset naishahmot”, jotka eivät kaipaa miehen suojelua tai pelastusta vaan pitävät puolensa fyysisellä voimalla sekä itsenäisyydellä, ovat tehneet häneen vaikutuksen. Tällaisten aktiivisten ja rohkeiden actionsankarittarien entistä voimakkaampi tuleminen osaksi populaarikulttuurin kuvastoa tyttöenergian aikakaudella mahdollisti tytöille hyvinkin erilaisia naismalleja. Aiemmin tilanne on ollut toinen, kuten tyttöjen mediakulttuurin historiaa tarkastelleiden tutkijoiden (Hains ym. 2011, 122) haastattelemien amerikkalaisten 1940–50-luvulla nuoruutta eläneiden naisten kokemuksissa kuuluu. Osa naisista identifioitui erityisesti naishahmoihin tai mediapersooniin, toiset puolestaan muistavat samaistuneensa suosikkitarinoidensa mieshahmoihin, joilla vapauksia oli enemmän. Laura Mulveyn teorian mukaan, jossa keskeistä on katsomisen mielihyvä ja identifikaatio, perinteinen Hollywood-elokuva asemoi katsojan aina miehen asemaan. Sittemmin tutkijat ovat todenneet, että kulttuurisiin kuviin identifioituminen on havaittu hyvin monimutkaiseksi dynamiikaksi ja että henkilöiden ohella katsojien tiedetään samaistuvan paikkaan, tilanteisiin, toimintaan tai roolihenkilöiden tunnetiloihin yli sukupuolimääritysten. Esimerkiksi naiskatsoisuus ei ole miehiltä poissuljettua, ja naispuolinen katsoja puolestaan voi samastua mieskatseeseen. (Koivunen 2006; Seppänen 2005, 57.) Tällaisella *sosiaalisella katsojuudella*, jossa katsoja nähdään aktiivisena ja tietoisena viestintäprosessin osatekijänä, tarkoitetaan sitä, että eri sosiaalisissa asemissa olevilla katsojilla on vaihtelevia tapoja tulkita vastaanottamaansa mediaa (Puustinen ym. 2006, 39). Televisiofaniutta tutkinut Kaarina Nikunen (2005, 340) on esimerkiksi tullut tutkimuksessaan tulokseen, ettei samaistuminen noudata vain heteroseksuaalista rakennetta, jolloin halu kohdistuisi yksinkertaisesti vastakkaiseen sukupuoleen: fanius antaa tilaa katsoa ja kokea myös toisin ja faniuden piirissä sekä vahvistetaan että kyseenalaistetaan perinteisiä sukupuolikäsityksiä.

Edellä kuvaamani muistelijoiden kokemukset edustavat viittä eri-laista suhtautumisen tapaa tyttöenergiaan. Nämä viisi näkemystä on

tunnistettavissa eri sävyisinä ja erilaisin painotuksin myös muiden ryhmien kohdalla, samoin kuin media- ja aikalaisaineistojenkin sisällöissä. *Ensinnäkin* ilmiö voimaannutti, antoi ideoita, ajatuksia ja malleja, ja tarjosi myös halun samaistua. *Toiseksi* laajentunut tyttökulttuuri oli tuki murrosiän kehitysvaiheissa. *Kolmanneksi* sillä oli osansa tyttöjen sosiaalisuudessa ja yhdessä tekemisessä. *Neljäntenä* tuottamana suhtautumistapana tämä kaupallinen ilmiö aiheutti vastustusta tai sen ei koettu vaikuttaneen erityisemmin. Suoranaisia vastustavia äänenpainoja muisteluaineistossani ei juuri kuulu lukuun ottamatta juuri ensimmäistä ryhmää, vaikka niissä kriittistä suhtautumista ja kaupallisuuden arviointia esitetäänkin. Sen sijaan kokemukset ilmiön sanoman sivuuttamisesta ovat yleisiä muissakin ryhmissä. Esimerkiksi tyttöenergiamusiikin koetaan sopineen silloisiin kehitysvaiheisiin, mutta sillä ei nähdä olleen muuten vaikutusta omassa elämässä. *Viidennen* näkemyksen mukaan tyttöenergia mahdollisti myös vaihtoehtoisia tapoja käyttää ja kuluttaa sitä, etsiä itselle sopivaa voimaa erilaisista, myös poikkeavista hahmoista.

Entisiä Spice Girls -faneja, nykyisiä feministejä osatutkimuksessaan haastatellut Rebecca Hains (2012, 49–79) on tullut pitkälti samoihin tuloksiin. Spice Girlsin tyttöenergia tarjosi sabluunoita ystäväydelle, tukea sekä myös haasteita identiteettityölle, mielihyvää kuluttamisesta ja mahdollisen virikkeen ja sykäyksen feministisen tietoisuuden kehitykselle. Osalle aikalaisista se oli kuitenkin vain iskulause, joka ei tarkoittanut sen enempää.

Identifikaatio voi olla myös osittaista ja ihminen voi samaistua vain joihinkin representaation piirteisiin, joiden kokee itselleen parhaiten sopivan (Seppänen 2005, 71). Esimerkiksi tyttöenergian feminismiä voitiin lukea kulttuurituotteista siinä määrin kuin sitä sai irti ja sivuuttaa muut seikat. Muun muassa lakisarja *Ally McBeal* käyttää feminististä diskurssia kaupalliseen hyötyyn ja katsojien tavoitteluun, mutta pinnan alla *Ally*, monen muun muistelijoidenkin keskuudessa kritisoidun sinkkuhahmon tavoin, ei olekaan ihanteellinen feministinen ja vahva esikuva vaan konservatiivinen avioliiton tavoittelija (Saresma 1999). Kaarina Nikusen (2005, 218, 142) tutkimat *Ally McBeal* -fanit eivät kuitenkaan nähneet tämän elementin nakertavan sarjan feministisyyttä, ehkä siksi ettei ”juuri sen oikean” miehen löytämisen haave ole ristiriidassa heidän omien toiveidensa kanssa.

Kun tulkitsee koko aineiston muistelijoiden asettumista suhteessa ilmiöön ja ilmiön vaikutusta heidän elämässään, voi kokemukset tyttöenergiakulttuurista jakaa karkeasti kahteen eritasoiseen voimaantumiseen. Ensimmäisen tason voimaantumisissa painotetaan oivalluksien, mallien ja havahtumisten kokemuksia. Toiset taas painottivat enemmän yhteisöllisyyttä ja ystävyyttä, jolloin ilmiötä usein elettiin vain osana valtavirtaa, ”vellottiin” oman ikäryhmän mukana tai siihen suhtauduttiin ”vain leikkinä”. Huolimatta historiallisesta samanaikaisuudesta ja yhteisestä kokemusmaailmasta ihmiset voivat reagoida yhteiskunnallisiin muutoksiin eri tavoin sosiaalisen asemansa johdosta, jolloin syntyy eriytyneitä sukupolviyksiköitä. (Alanen 2001, 104; Puuronen 1997, 87.) Muisteluryhmiin osallistuneet edustavat kaikki tyttöenergian rinnalla kasvanutta suomalaistyttöjen sukupolvea. He tunnistavat ilmiön, ja heillä on siihen liittyviä ajatuksia, mutta tyttöenergian kokemukset ovat kuitenkin yksilöllisiä. Palaan jälleen Helin toteamukseen siitä, että on henkilökohtaista, mitä pitää tyttöenergiana ja mistä kukakin ”voiman löytää” (JpaN 1.2014).

Itseluottamusta tyttösukupolvelle

Kulttuuri, sen merkitykset ja siitä saatava mielihyvä kytkeytyvät aina sosiaalisiin käytäntöihin, minkä vuoksi kulttuuri on aina myös poliittista. Sellaiset kulttuurituotteet, jotka eivät sisällä resursseja, joiden pohjalta ihmiset voivat luoda aineksia omiin sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin, eivät menesty markkinoilla ja epäonnistuvat suosiossa. (Fiske 2006.) Vaikka yksilöt kokevat itse ja yksilöllisesti, kaikki ovat kuitenkin yhteiskunnallisia yksilöitä. Yksityinen arkielämä kietoutuu laajempiin kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Muistot voivat olla hyvin henkilökohtaisia ja ainutlaatuisia, sillä jokainen kokee itse maailmansa, mutta yhdessä jaettu kulttuuri kuitenkin tuottaa ja suosii tietynlaisia tulkintoja. Siksi samanlaisuus yksilöiden välisissä merkitysperspektiiveissä on olennaisesti yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. Yhteisöjen jäseninä meillä on yhteisiä piirteitä ja tapoja kokea maailma. Tätä kautta jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa aina myös jotakin yleistä. (Jokinen 2003, 43–44; Laine 2015, 29–51.)

Näyttää siltä, että tyttöenergia vaikutti sukupolvensa naisiin enemmän kuin he lapsina ja nuorina vielä ymmärsivät. Tutkimusprosessini

aikana julkaistuissa Spice Girls -yhtyettä muistelevissa, toimittajien omakohtaisiin kokemuksiin perustuvissa artikkeleissa todetaan, kuinka yhtye näyttäytyy nyt paljon tärkeämpänä kuin tytöt osasivat nuorina kuvitella. Esimerkiksi toimittaja Venla Rossi (2016) kirjoittaa *Helsingin Sanomien* Lauantaiesseessä otsikolla ”Mitä Spice Girls opetti minulle”, kuinka tyttöbändin myötä hän ei enää halunnut idoliensa, kuten ihailemansa suosikkinäyttelijä Leonardo DiCaprion rakastuvan itseensä. Hän halusi olla kuten uudet idolinsa, musiikkivideolla sekoilevat ja tanssivat maustetytöt. Rossi suhteuttaa Spice Girlsin tyttöenergiaa ja tyttöbändien nousua feminismiin ja viittaa myös YK:n vuoden 2016 Global Goals -kampanjassa käytettyyn ”Wannabe” -hittiin kansainvälisen feminismin uudelleen herätettynä tunnuksena. Rossi päättää esseensä sanoihin: ”20 vuotta sitten maailma ei ollut tällainen, mutta nyt se on. Spice Girls oli omalta osaltaan opettamassa minulle ja kokonaiselle sukupolvelle, että tytöt ja naiset voivat tehdä mitä tahansa. Nyt me teemme.” Lähes samoin sanoin muotoilin tämän ajatuksen yhtenä tutkimukseni esioletuksena jo vuonna 2012. Tulen tähän tulokseen jälleen: vahvojen tyttö- ja nais-hahmojen aktiivinen näkyminen populaarikulttuurissa on osoittanut tytöille, millaisia mahdollisuuksia naisukupuolella silloisessa ja nykyisessä yhteiskunnassa voi olla.

Tyttöenergian voi nähdä tarjonnan toisistaan eroaville kuluttajatyöille eri asioita ja jokainen on hyödyntänyt tai soveltanut tyttöenergiaa omalla tavallaan. Populaarikulttuuri ja sen tuottamat representaatiot toimivat identiteettityön yhtenä resurssina. Tyttöenergian erilaiset representaatiot tarjosivat ulkonäkönsä ja rooliensa puolesta erilaisia feminiinisyyden malleja, joita tytöt jo tuolloin analysoivat vertaillen omia suosikkejaan ja kuvaten haluaan olla itse samanlainen (esim. Lemish 1998; Saarikoski 1999). Samaistumisen kokemuksessa halu tulla ihailemansa tähden kaltaiseksi on usein enemmänkin samaistumista ihailun kohteen edustamiin ominaisuuksiin kuin varsinaisesti idoliin itseensä. Janne Poikolaisen (2015, 193) rock-faniuteen liittyvässä aineistossa vastaava samaistuminen näkyy muusikkouteen liittyvinä haaveina ja toiveina. Spice Girlsia esimerkkinä käyttäen Bettina Fritzche (2004, 159) onkin todennut, että tyttöjen on mahdollista käyttää tyttöenergiakulttuurin tuotteiden mediakuvia työkaluina omien yksilöllisten tavoitteidensa saavuttamisessa. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että Spice Girls pystyi tarjoamaan nuorelle yleisölleen sukupuolinormien rasitteista vapautumisen merkityksiä, vaikka toisaalta

naisryhmän mediakuva itsessään ylläpiti tietynlaista naisidentiteetin esittämisen tavan tärkeyttä.

Kun identiteettiä muokataan nuorena erilaisten vaikutteiden pohjalta, herkistää se yleisemminkin yhteiskunnan suunnan arviointiin. Tyttöenergia ”aatteellisena asiana” yhdistetään tutkimukseni aineiston muistelussa hieman myöhempään ikäkauteen, yläasteelle siirtymiseen. Esimerkiksi Minnalle Spice Girls -yhtyeen menestys ja heidän välittämänsä tyttöenergia ajoittuivat juuri yläasteen alkuun, jolloin muutenkin ”oli jo vähän asenteellisempi” ja tyttöenergian aatteellinen viesti ”oli tarpeen” (JpaN 12.2014). Kehityopsykologiassa, jota nuorisotutkimuksessa on paljon sovellettu, elämänvaiheisiin liittyvät kehitystehtävät kytkeytyvät ikävuosiin. Käsitys sekä maailmasta että itsestä kullakin hetkellä vaikuttaa myös ajatuksiin siitä, mitä uskomme tulevaisuudessa olevamme tai millaisiksi uskomme voivamme tulla. Sukupolvikokemuksesta puhuessaan Mannheim on määritellyt avainkokemuksen tuottamalle ajattelutavan muutokselle ja maailmankuvan kehitykselle otollisimmiksi ikävuodet 16–18. (Kuivas 2003, 26; Puuronen 1997, 57.) Faniuden ja politiikan välisiä suhteita onkin fanitutkimuksessa tavattu käsitellä identiteettipolitiikan näkökulmasta (Nikunen 2008).

Tyttöjen identiteettikäsitteet eivät ainoastaan kerro heidän potentiaalisesta tulevaisuudestaan naisina vaan myös tämän hetken tyttöjen ja naisten vapautumisen tilasta. (Currie ym. 2009, 2.) Samalla kun muisteluaineistossani Marjo huomaa tyttöenergian olleen merkittävä voima ystävyysuhteiden rakentamisessa, hän näkee viimeisessä muistelutapaamisessa myös ymmärryksensä tyttöenergiasta muuttuneen. Aluksi hän yhdisti sen riehakastapaiseen ja meluisaan Spice Girls -faniuteen, lopuksi hän näkee tyttöenergian ”vakavampana, oikeana asiana”, jolla on ehkä ollut häneen vaikutusta myös lapsuuden jälkeen. Näen Marjon ajatteluprosessin etenemisen, samoin kuin muiden muistelijoiden esille tuoman havahtumisen sukupuolten tasa-arvoon, kuvaavan hyvin populaarin tyttöenergiaviestin ymmärtämistä. Seuraavassa luvussa tarkastelenkin tyttöenergiaan liitettävää tasa-arvoasennetta ja naisten kokemuksia lähemmin ideologisen feminismien ja kansallisuuden näkökulmasta. Kuinka suomalainen yhteiskunta tyttöenergian kokemisen kontekstina vaikutti siihen, millaisia ajatuksia tyttöenergia tytöille antoi ja kuinka ”vapauttavana” tyttöenergia koettiin?

*Sua ei ole tehty kenenkään kylkiluusta
ei raudasta tai puusta
Miten tyttöjä tehdään
No ne on toisia aineita mistä tämmöset koostuu
Värikkäit palikoita rakentaa oma torni
kun juomakulttuuriperbe kasvattaa
Tehän ootte jo oikein
kun te ootte vaan just noin
Kaikki mitä te teette
ja se miten te ootte
Hunninko maailmankartalle*

PMMP, ”Työt” (2012)

7 Sukupolvipuhe tyttöenergiasta, tasa-arvosta ja feminismistä

Tyttöenergia oli joukkoilmiö, ”muotivillitys”, jonka yksilöt kokivat omalla tavallaan. Kun olen kuunnellut erilaisia tyttöenergiamuistoja ja pohtinut ilmiön vaikutusta, näen keskeisimpänä havahtumisen tyttöenergian välittämään viestiin sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Tässä luvussa tarkastelen muistelijoiden tasa-arvokäsityksiä ja tyttöenergian suhdetta niihin. Edellisen luvun tapaan tässä luvussa korostuu menneisyyden tarkastelu ja tulkinta tämän hetken aikuisen näkökulmasta.

Tyttöenergian ja tasa-arvon suhde on yksi niistä muisteluteemoista, jota tutkijana kehotin kommentoimaan. Muihin tutkimusteemoihin verrattuna tämän aiheen käsittely oli niukkaa. Tasa-arvoa käsiteltiin minun aloitteestani tietoisesti mutta varsin lyhyesti viimeisissä muistelutapaamisissa. Keskustelua tasa-arvon ja feminismin teemoista käytiin sanapari-assosiaatiokierrosten³⁰ avulla niin, että jokainen muistelija vuorollaan tiivistä mahdollisimman nopeasti ensimmäisen ajatuksensa

30. Sanaparikerrokset tehtiin ryhmien 3–6 viimeisissä tapaamisissa. Käyttämäni sanaparit olivat: tyttöenergia ja tasa-arvo, tyttöenergia ja ruumiillisuus, tyttöenergia ja seksuaalisuus, tyttöenergia ja toimijuus sekä tyttöenergia ja feminismi (viimeinen vain ryhmässä 3, 4, 6) Assosiaatiokierroksen käyttäminen ryhmäkeskustelun metodina on siitä huono, että ensimmäiset vastaajat saattavat vaikuttaa jälkimmäisten mielipiteisiin ja mielikuvaketjun etenemiseen, mikä on havaittavissa myös ryhmieni toiminnassa. Keskustelujen kulun sanapareista olen esittänyt kronologisesti.

sanapareista ”tyttöenergia ja tasa-arvo” sekä ”tyttöenergia ja feminismi”. Lisäksi muistelijat sivusivat aihetta muiden puheenvuorojensa yhteydessä. Analysoinkin tässä luvussa viimeisten tapaamisten sanaparikierroksia sekä muistelijoiden esille tuomia ilmauksia ja mielipiteitä tasa-arvosta ja siihen liittyvistä kysymyksistä, jotka ovat ikään kuin ”rivien välistä” poimimiani huomiota aiheesta. Tällaisia olivat esimerkiksi puhe omista vanhemmista ja heidän välisestä työnjaostaan tai omaan ammatinvalintaan liittyvät pohdinnat ja keskustelut.

Jatkona edellisen luvun analyyseille samaistumisesta ja roolimalleista tarkastelen sitä, mitä tyttöenergia antoi laajemmin ja keskityn nyt muistelijoiden näkemyksiin tasa-arvosta ja feminismistä. Tässä luvussa käsitän muistelijat ja itseni korostetusti saman sukupolven edustajiksi, joiden yhteisestä näkemyksestä olen kiinnostunut. Edellisissä luvuissa sekä muistelijoiden ääni että omat tulkintani ovat olleet yhtä lailla oleellisia. Tässä luvussa puolestaan korostuvat tutkijana aineistosta tekemäni tulokset suomalaisen tasa-arvokeskustelun ja kansainvälisen postfeminismiä käsittelevän tutkimuskirjallisuuden valossa.

Suomalainen tasa-arvo tyttöenergian kontekstina

Kun muistelijat peilaavat tyttöenergiaailmiötä suomalaiseen yhteiskuntaan tämän päivän näkökulmasta, he toteavat menneen parinkymmenen vuoden aikana tapahtuneen monia muutoksia sukupuolirooleissa ja perhemalleissa sekä siinä, miten niitä esitetään ja käsitellään mediassa. Tarkastelen muistelijoiden näkemyksiä tyttöenergian suhteesta sukupuolten tasa-arvoon ensinnäkin siksi, että postfeministinen tyttöenergiaailmiö on yksi populaarifeminismin muoto, ja toiseksi siitä syystä, että pyrin ymmärtämään ja tulkitsemaan ilmiön feminististä viestiä Suomessa. Suomi tyttöenergian kokemisen kontekstina herättää kysymyksiä ilmiön vastaanotosta 1990-luvulla, sillä Suomessa on jo verrattain kauan ennen sitä ollut melko hyvä tilanne sukupuolten tasa-arvon ja naisten aktiivisen yhteiskunnallisen aseman kannalta.

Suomalainen ”vahva nainen” on eräänlainen kansallinen myytti. Taustalla vaikuttavat esimerkiksi kansanperinteestä tutut vahvat naiset sekä uskomukset naisen ja naisväen erityisestä voimasta. Kansallisen myytin lisäksi suomalaisen vahvan naisen tunnusmerkkinä on pidetty ankaraa työnteoa, historiallisesti varhain saatua äänioikeutta, yleistä

poliittista aktiivisuutta sekä pääsyä politiikan näkyville paikoille. (Apo 1999; Markkola 2002, 75.) Yhtenä suomalaisen naisen erinomaisuuden merkitsijänä on myös pidetty sitä, kuinka hyvin naiset pärjäävät miehiin verrattuna. Miesten rinnalla tasavertaisesti pärjäävä nainen onkin muodostanut tärkeän osan historiallista naiseutta Suomessa. (Eräsaari 2010; Lempiäinen 2002, 32.) Vahvuus ja itsenäisyys näkyvät myös siinä, ettei kotiäitiys koskaan ehtinyt vakiintua Suomeen ja että 1900-luvun alun moderni naiskuva työssäkäyvistä naisista on säilynyt osana kulttuurista jatkumoa (Julkunen 2010, 81).

Suomessa valtiollista tasa-arvopolitiikkaa on harjoitettu 1960-luvulta saakka, ja monet alkuaikojen tavoitteista on jo saavutettu. Hyvinvointivaltion tasa-arvoa ja naisten työllisyyttä tukevat rakenteet pystytettiin 1970- ja 1980-luvuilla. Laajat julkiset hyvinvointipalvelut ovat tarjonneet naisille työpaikkoja sekä mahdollistaneet työssäkäynnin. 1990-luku ja uuden vuosituhaten alku, tyttöenergian aikakausi, oli monien sukupuolten asemaa parantavien lakiuudistusten aikaa: alle 3-vuotiaille annettiin subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitoon (1990), avioliitossa tapahtuva raiskaus kriminalisoitiin (1994) ja kiintiösäännös ja valtavirtaistamisen periaate lisättiin uudistettuun tasa-arvolakiin (1995). Lisäksi tehtiin laki lähestymiskiellosta (1999) sekä uudistukset rikoslain säännöksiin koskien seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Siveellisyysrikossäännöksistä kumottiin kohdat kielletyistä homoseksuaalisista teoista ja aviorikoksista (1999). (Jyränki 2010; Moring 2006.) Vuosikymmenellä naiset vahvistivat asemiaan erityisesti politiikassa ja myös naistutkimus vakiinnutti asemansa yliopistoissa. (Julkunen 2002; 2010, 98, 120–124; Kuusipalo 1999; Nenola 1999; Veikkola 2002.)

Tästä vahvasta kansallisesta tasa-arvotyön historiasta on seurannut Raija Julkusen (2010, 66) mukaan se, että Suomessa tasa-arvon ajatellaan olevan jopa ”kuin ilma jota hengitämme”, itsestäänselvyys, jo toteutunut yhteiskunnallinen realiteetti. Suomessa tasa-arvokäsitteen ympärillä ei ole käyty suuria ideologisia taisteluita, vaan käsite on asettunut helposti suomalaiseen kulttuuriin. Tasa-arvon toteutumisen mielikuvan oikeuttaa muodollisesti tasa-arvoinen yhteiskunta ja Suomen sijoittuminen globaalien tasa-arvovertailujen kärkipäähän.

Feminismin tietynlaisen ”karttamisen” voi sanoa olevan vahvan valtiollisen naisasialiikkeen, jopa ikään kuin ”valtiofeminismin” vaikutuksen tulos. Länsimaisen ja vieraan termin välttelyn tausta on samantapainen

Venäjällä, jossa emansipaatiota tavoiteltiin Neuvostoliiton aikaan valtiojohtoisesti naisten koulutusmahdollisuuksia, poliittista osallistumista ja ansiotyötä lisäämällä. Postfeminismi, joka populaarikulttuurin muodossa on levinnyt nyt myös Venäjälle, asettuu jännitteeseen suhteeseen länsimaisen feminismin ja neuvostoliittolaisen tasa-arvopolitiikan kanssa. (Salmenniemi 2014; Salmenniemi & Ratilainen 2014.) Näen suomalaisen tilanteen suunnilleen samanlaisena. Suomalaista yhteiskuntaa leimaa feministisen aktivismin vähäisyys. ”Uuden feminismin” aalto, joka politisoi uudelleen feministisiä kysymyksiä, on yhdistetty aiemmin lähinnä Norjaan, Ruotsiin ja Tanskaan (Mühleisen 2007), mutta Suomessa uufeminismin aaltoa ei ole nähty (Hasanen ym. 2010).

Feminismiin liitettävä kielteisyyttä ei ole tasa-arvopolitiikan vika eikä ainoastaan tyyppillistä Suomelle. Tasa-arvoaktivistit ja feministit ovat suhteellisen pieniä vähemmistöjä ja ruohonjuuritason aktivismilla on Suomessa ollut vähäisempi merkitys kuin muissa pohjoismaissa. Vasta 2000-luvun puolella, erityisesti 2010-luvulla, feminismistä on ryhdytty puhumaan enemmän. Uusia verkostoja ja ryhmiä on perustettu, ja esimerkiksi Naisasialiitto Unionin vuonna 2002 perustama lehti *Tulva* ja kesäkuussa 2016 perustettu Feministinen puolue ovat antaneet feministille uutta näkyvyyttä. Pitkään Suomessa on kuitenkin lähes kavahdettu feminismi-sanaa. Sana on koettu ongelmalliseksi ja myös tasa-arvotyötä tekevät katsovat parhaaksi ottaa siitä etäisyyttä. Suomalainen yhteisymmärrystä korostava kulttuuri pyrkii välttämään konflikteja ja yhteenottoja, jotka ovat feministiselle toiminnalle tyyppillisiä. Valtavirran tietoisuuteen feminismi on tullut pikemminkin populaarina feminisminä kuin poliittisena historiallisena liikehdintänä, jota Suomessa feministien sijaan tekivät ”naisasianaiset”. (Hasanen ym. 2010; Julkunen 2002, 38; 2010, 240, 257, 283; Juvonen 2010.)

Sukupolven katse sukupuolten asemaan

Tyttöenergian rinnalla kasvaneet muistelijanaiset ovat Alinan ryhmässään tekemän ehdotuksen mukaan ”emansipaatiiosukupolvi”: he ovat ”ensimmäinen sukupolvi, joille ei oo jankattu tai vasaroitu päähän niitä miesten ja naisten töitä”. He ovat kasvaneet ajatukseen siitä, että ”saat olla vahva ja saat menestyä ja anna mennä vaan”, kuten Hannele keskustelua jatkaa. (JpaN 18.2014.) Muiden muistelijoiden tavoin myös Suvi kokee

kasvaneensa lähes koko ikänsä käsityksessä, että naiset voivat tehdä mitä vain, siinä missä miehetkin. Hän painottaa omaa ikäänsä ja sukupolveaan ja uskoo, että kymmenen vuotta vanhemmilla käsitys sukupuolten tasa-arvosta tuskin on ollut jo nuorena näin selkeä.

Monet muistelijat näkevät nyt aikuisina itsensä osaksi sukupolvea, jolle ainakin lapsena ja nuorena sukupuolten tasa-arvo on näyttäytynyt toteutuneena. Katri (JpaN 7.2014) esimerkiksi toteaa hänelle ainoana lapsena tarjotun runsaasti vaihtoehtoja ja että ”tyttöenergiaa on isketty jo alkutaipaleelta”. Muistelijat kertovat lapsuuden auto- ja legoleikeistä ja vaarin kanssa kalastuksesta. He painottavat kokemustaan siitä, ettei heidän tarvinnut erikseen vaatia mahdollisuutta toimia tyttönä kaikilla areenoilla. Naiset konkretisoivat tasa-arvon kokemuksiin kuvailemalla sitä, ettei heillä ole ollut mielikuvaa esimerkiksi miesten ja naisten ammasteista tai töistä, joita ei itse voisi tehdä. Useat muistelijat kertovat omien vanhempiensa arvomaailmasta ja kasvatuseriaateista sekä heidän antamistaan malleista. Kahden vanhemman ydinperheessä kasvanut Janita esimerkiksi pohtii tyttöenergiaa omalla kohdallaan ja näkee, että äidillä, joka vaihtaa lampun, omistaa työkalupakin ja on ”perheen aivot”, oli suuri merkitys.

Muistelijat tunnistavat vuosituhannen vaihteen Suomessa tapahtuneen muutoksia naisten aktiivisessa toimijuudessa niin kulttuurin kuin yhteiskunnallisen vallan kentillä, perhepolitiikassa ja feminiinisen ruumiin ja seksuaalisuuden esittämisessä. Olen tulkinnut luvussa neljä tyttöenergian olevan osa postfeminististä kulttuuria. Nämä muistelijoiden tunnistamat suomalaisessakin kulttuurissa tapahtuneet muutokset ovat monin paikoin postfeminismin tyypillisiä. Muistelijoiden jaetun näkemyksen mukaan naiset ovat muisteluhetken mennessä saavuttaneet politiikan saralla paljon. Muistelijat esimerkiksi neuvottelevat siitä, sopiiko presidentti Tarja Halonen osaksi tyttöenergian hahmogalleriaa. Halonen ei ole tyttöenergisestä viihteen hahmo, mutta hän on muistelijoille esikuvallinen ja julkisuudessa paljon esillä oleva nainen, joka siksi liittyy osaksi vahvan naisen kuvastoa ja tyttöenergian kokemusta.

Populaarikulttuurissa selkein esimerkki muutoksesta on musiikki-bisnes, jossa muistelijat näkevät, että naisilla on nykyisin huomattavan paljon enemmän tilaa kuin aiemmin ja että heidän kyseenalaistamisensa vähenee koko ajan.

Kun me oltiin nuoria silloinhan kaikki oikeet muusikot oli miehiä ja sitten pikkuhiljaa kuitenkin kun tuli Maija Vilkkumaa, PMMP, Tiktak, tulee semmonen, 'et hei tyttökin voi soittaa kitaraa, tyttökin voi tehdä musiikkia' et se on ehkä ollu semmonen ajatus siitä, että joku on muuttunu ihan siis silleen perustavasti. (JpaN 15.2014.)

Lainauksessa Niina kuvailee muutoksen olleen ”kokonaisvaltainen”, ja tulkitsen hänen musiikkia koskevan ajatuksensa edustavan muistelijoiden yhteisesti jakamaa ymmärrystä laajemmasta yhteiskunnallisesta sukupuolirakenteiden muutoksesta, jonka Oona sanoittaa kokemuksensa kautta: ”Tuntuu että on kasvanu jo sellasena aikana kun asiat on ylipäänsä ollu paljon helpompia naisillekin” (JpaN 7.2014). Esimerkiksi suomalaisen työtä tekevän uranaisen tavallisuus tulee esille, kun muistelijat neuvottelevat *Sinkkuelämää*-sarjan hahmojen itsenäisyydestä ja voimakkuudesta. Uranainen, juristi Miranda on ”suomalaisen itsenäisen naisen näkökulmasta” kaikkein normaalein, ja hahmo koetaan neljästä pääosan naisesta eniten samaistuttavaksi ja realistisimmaksi (JpaN 9.2014, 14.2015). Populaarikulttuurissa muutos näkyy myös siinä, että naisviihdettä ja naispäähenkilöitä on nyt runsaammin ja naisilla on enemmän vapauksia olla myös ”hauskoja, hönttejä tai rääväsuita”.

Muiden muutosten ohella myös avioliitto ja perhe naisten ainoana tavoiteltavana tulevaisuudenkuvana on murtunut. Muistelijoiden mukaan yhä useammin populaarikulttuurissa ja arjessa ”se ei oo aina se äiti joka jää lasten kanssa kotiin että isät jää isyyslomille ja äidit pääsee harrastamaan ja voi tehdä töitä ja voi ollakin et se on äiti jolla on se ura ja se elättää sen perheen ja semmosta, jotenkin on ehkä tullu enemmän tässä sanotaan varmaan parinkymmenen vuoden aikana” (Siiri, JpaN 14.2014). Muisteluhetkellä muistelijoista ainoastaan kahdella on haastattelutilanteen aikaan lapsia. Valtaosa elää ”nuoruuttaan” velvollisuuksista vapaana, osa sinkkuina, osa parisuhteessa³¹. Heidän puheessaan kuultaa mahdollisuus valita – ja esittää niin traditionaalinen äitiys kuin tietoinen lapsettomuus ja yksin eläminen yksilöllisenä valintana. Vahvaa itsenäistä naista ihailevan tyttöenergian kontekstissa muistelijat määrittivät traditionaalisten

31. Muistelijoiden muisteluhetken parisuhdestatus tai seksuaalinen suuntautuminen ei ole kaikkien kohdalla tiedossani, sillä en nähnyt sitä merkittävänä taustatietona, jota olisin kysynyt muiden tietojen yhteydessä lomakkeella.

arvojen, kuten avioliiton, perheen ja äitiyden kyseenalaistajiksi, jos nyt eivät suorastaan vastustajiksi. Muistelijoiden yhteinen näkemys on, että tyttöenergialla kasvanut tyttö pärjää yksinkin. Myös Anna Anttilan (2002, 70–71) 1990-luvulla tekemissä nuorten haastatteluissa tytöt haaveilivat tulevaisuudestaan ilman miestä. Mari Käyhkön (2006) tutkimien, noin kymmenen vuotta muisteloitani vanhempien siivoojiksi kouluttautuneiden työläistyttöjen suunnitelmat ja haaveet puolestaan liittyivät omaan perheeseen, erityisesti äitiyteen, mutta myös omakotitalon hankintaan puolison rinnalla (mt. 212). Vastaavista haaveista tutkimukseni nuorempi sukupolvi ei muisteluhaastattelujen yhteydessä juuri puhu.

Muistelijoiden esittämä pornoistuneen nykykulttuurin kritiikki, jota käsittelin enemmän luvussa 6.1., liittyy kysymykseen siitä, onko yhä vahvemmin seksuaalisoituneessa kulttuurissa kyse feminismin takaiskusta. Kuinka naisruumiin seksuaalisointi pitäisi tässä päivässä ymmärtää? Mitä tulisi ajatella pornoistuneista miesrepresentaatioista? (Gill 2007a, 39.) Hyperseksuaalisoituminen tai pornoistuminen visuaalisessa kulttuurissa on yksi kulttuurisen muutoksen trendejä, johon postfeministiset nykynaiset suhtautuvat esimerkiksi siten, että he osallistuvat omaan uudelleenseksuaalisointiinsa kuluttamalla. Tämä sukupolvi toimii toisin kuin edellisten sukupolvien feministiset liikkeet, jotka vastustivat naisten asettamista kulutustavaroiden lailla miesten katseen kohteiksi. Tyttömäisyyttä korostaville tytöille feminiinisyyttä ei ole feminismin vastakohta, vaan se kytkeytyy keskeisesti osaksi toimijuuden, itseluottamuksen ja vastustuksen politiikkaa (Munford 2004, 148).

Kulttuurihistoriantutkija Heta Mulari (2015) on tarkastellut, kuinka ruotsalaisten tyttöelokuvien tyttörepresentaatioissa näkyy akateemisissa keskusteluissa voimakkaasti esillä oleva jako toisen ja kolmannen aallon feminismin sukupolviin, äiteihin ja tyttäriin. Mularin (mt. 22) tavoin tunnistan tutkimukseni muistelijoiden, tyttöenergialla kasvaneiden naisten, edustavan sellaista feminismin sukupolvea, joka ajattelee jo toisin monista perustavanlaatuisista feminismin näkemyksistä. Tyttöenergiakuvaston esittämä seksuaalinen hahmo ei ole objekti vaan itsenäinen, aktiivinen, varma ”tahtonainen”, haluava subjekti, jonka seksuaalisuus on anteeksi-pyytelemätöntä ja häpeilemätöntä.

Tasa-arvo ja feminismi muistelijoiden puheessa

Suomalaisille 1990-luvulla kasvaneille tytöille poliittinen sukupuolten tasa-arvoon pyrkivä populaarifeminismi oli ainakin osittain tarpeetonta: tasa-arvo tuntui olevan heille jo monin tavoin itsestäänselvyys. Nykyisten nuorten naisten sukupolvi onkin syntynyt feminismin luonnolliseen tilaan, ja käsitys jo saavutetusta tasa-arvosta kumpuaa sukupolvikokemuksesta (Baumgardner & Richards 2000/2010; Nevalainen 2015, 69–70). Pohjoismaisessa kontekstissa Elina Oinas ja Anna Collander (2007) puhuvat tästä ”Peppi-feminisminä”: pärjäävät, yksilölliset, itsenäiset pohjoismaiset tytöt eivät koe tarvitsevan feminismiä, koska pohjoismaisen tasa-arvokasvatuksen myötä he ovat jo voimaantuneita ja vahvoja (myös Oinas 2011).

Kun muistelijat puhuivat tyttöenergian ja feminismin tai tasa-arvon suhteesta, he eivät kuitenkaan aina olleet kovin yksimielisiä. Keskustelut aiheesta eivät olleet kovin pitkiä, enemmänkin aiheita sivuvia ja toteavia. Toisille naisista feminismi sanana tuntui ongelmalliselta, toiset taas kutsuivat itseään feministeiksi ja olivat osallistuneet esimerkiksi feministiseen aktivismiin. Kaikkia osallistujia kuitenkin yhdistää monissa nykyistä feminismin tilaa arvioivissa tutkimuksissa (Budgeon 1998; Zaslow 2009, 133) havaittu seikka siitä, että he identifioituivat feministisiin ideoihin ja tavoitteisiin, vaikkeivat itseään feministeiksi kutsuneetkaan. Muistelijoiden näkemyksiä tasa-arvosta en ollut taustatiedoissa selvittänyt, toisin kuin esimerkiksi Terhi Nevalainen (2015) chick lit -lukupiirinsä osallistujilta, eikä koko muistelijoiden joukko ollut selkeästi feministeiksi identifioituneita niin kuin Rebecca Hainsin (2012, 51) toteuttamissa entisten Spice Girls -fanien haastatteluissa.

Viimeiset tapaamiset päättäneet sanapari-assosiaatiokierrokset osoittivat, että suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvon tilasta ja feminismistä on moninaisia käsityksiä, mutta tyttöenergialla nähdään olevan selkeä kytkös molempiin. Tiivistetysti muotoiltuna tyttöenergia ajoi muistelijoiden mukaan tasa-arvon asiaa. Kun ilmiö oli eniten esillä, ei monikaan tytöistä ymmärtänyt, että tyttöenergia olisi tarkoittanut mitään suurempaa tai sisältänyt erityistä sanomaa. Siirin mukaan tyttöenergiakulttuurista ei välittynyt varsinaisesti tietoinen tasa-arvohakuisuus ainakaan varhaisnuorelle, mutta sen sijaan ajatus siitä, että ”tytöt voi tehdä ihan mitä

vaan ja saa tehdä mitä vaan samalla tavalla kun pojat, se siinä oli” (JpaN 12.2014). Monet kertovat sivuttaneensa ilmiön viestin, koska eivät ikänsä puolesta eivätkä yleisemmän tasa-arvokäsityksen vuoksi ymmärtäneet sanomaa ilmiön hetkellä. Samanlaisia ajatuksia on kuullut myös Rebecca Hains (2012, 49–79) tyttöenergian rinnalla kasvaneiden amerikkalaisten nuorten naisten esittäneen.

Sanapari tyttöenergia ja tasa-arvo saa Miian sanoittamaan kokemuksensa ilmiöstä näin: ”Tytöt voi tehdä myös poikien juttuja mutta sit saa tehdä myös tyttöjen juttuja että sekiin on ihan ok että ei tarvi yrittää olla poika” (JpaN 22.2014). Ullan mukaan tasa-arvo on ”vielä hakusessa”. Myös Vilma toteaa tasa-arvon olevan ”tulossa, ei ihan vielä mutta kyl se joku päivä viel tulee”. (JpaN 14.2014.) Muistelijoiden näkemyksen mukaan tasa-arvoa lisäsi se, että tyttöenergian myötä tytöille ilmaantui myös perinteisestä tyttökuvasta poikkeavia samaistumiskohteita. Katri toivoo, että tyttöenergia ja se, että tytöt nostetaan esille reippaina toimijoina, veisi tasa-arvoon. Myös ryhmän muut jäsenet Saana, Suvi ja Oona toivovat tyttöenergian aikakauden olleen vain välivaihe ja ajattelevat, että jossain vaiheessa on normaalia, että ”tytöt ja naisetkin tekee”. ”Kun pojilla on vaan energiaa ja sit tyttöillä on tyttöenergiaa, niin ehkä tyttöilläkin voi olla joskus sitä energiaa” ilman etuliitettä. (JpaN 11.2014.) Tyttöenergia ja tasa-arvo yhdistyvät myös ”räiskyvyyteen”. Marjon mukaan tasa-arvo on tullut selkeämmäksi ja sitä on vaadittu, tyttöenergian kontekstissa ei aina ”vakavalla naamalla”, mutta tuotu kuitenkin keskusteluun (JpaN 17.2014).

Tyttöenergia ja feminismi -sanapari puolestaan on muistelijoille tasa-arvoa haastavampi. Siiri toteaa, että tyttöenergia ”on vähän sinne päin, ei voi ihan yhtäläisyysviivaa tehdä”, vaikka molempien nimissä ajetaankin naisten oikeuksia. Feminismillä hän kokee olevan ”negatiivisen kaiun”, kun taas tyttöenergia on ”kauttaaltaan positiivisempi”. Tyttöenergian nähdään olevan feminismiä viattomampi ja vaarattomampi, ja varsinkin nuorille helposti lähestyttävämpi tapa ilmaista omaa feminismiään. (JpaN 14.2014.) Katrin ryhmässä tyttöenergian suhde feminismiin riippuu tyttöenergian määritelmästä: se on selkeästi ”naisten asialla” nostaessaan tyttöjä toimijoiksi eri kentillä, mutta feminismistä ei ole kyse, jos tyttöenergia nähdään esimerkiksi vain Spice Girlsin pohjalta, kuluttajuutena tai ”niukan pukeutumisen” kautta. Tyttöenergia ei ryhmän muistelijoiden mukaan ole kaikissa muodoissaan ”feminismin sanansaattaja” mutta

ilmiönä kylläkin yksi osa feminismiä. Monen muun muistelijan tavoin Henni näkee feminismin olevan arkielämässäänkin ongelmallinen käsite, mitä hän pohtii seuraavalla tavalla: ”Jos kuitenkin ajatellaan sen viittaavan sukupuolten tasa-arvoon ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin, on tyttöenergialla siinä selkeä rooli vähintäänkin tyttöjen itsetunnon rakentajana (sellainen ”minäkin pystyn!”-ajattelu)” (Henni, sähköposti).

Muistelijoista Ulla toteaa tyttöenergian olevan hänelle tässä päivässä selkeämmin määriteltävissä ja suppeampi käsite kuin feminismi, joka voi olla lähes mitä vain riippuen siitä kuka sen määrittelee ja kuinka sen itselleen määrittelee. Tunnistan näkemyksessä erään nykyfeminismin peruseriaatteen: jokainen voi rakentaa feminisminsä oman näköisekseen. Emilie Zaslow (2009, 32) sanookin kritisoiden, että feministisiä ideoita muodilla myyvä mediakulttuuri on poliittisen liikkeen sijasta kuin takki, jonka jokainen voi pukea ylleen ja riisua pois tilanteen mukaan. Nykyfeminismin on tyypillistä se, ettei kaikkina hetkinä kaikkien tarvitse olla voimaantuneita, etenkin kun tasa-arvossa ei pintapuolisesti juuri ole ongelmia. Esimerkiksi tyttöenergian toimijuutta pohtiessaan Marjo korostaakin, että ”tyttö on johtaja, siis ei mikään semmonen voi olla vaan on”, ja painottaa valinnan mahdollisuutta lopputoteamuksessaan ”jos haluaa olla” (JpaN 17.2014).

Feminismi-sana yhdistyy muistelijoiden mielikuvissa nopeasti radikaaliuteen ja samalla esiin tulevat myös feministin stereotyytit ”telakettuineen”. Tyttöenergian positiivisuus on Miian mielestä kuitenkin juuri siinä, ettei sen tarvitse olla radikaalia.

Tyttöenergiaa voi olla ihan siinä, että vaikka halua kaikki just tyttöjen jutut ja nukkeleikit ja ei välttämättä ees tarvii tehdä niitä samoja asioita kuin pojat, eikä halua niitä ja se että halua sen kodin ja perheen ja halua vaikka jäähä kotiäidiks, niin sekin on niinku sitä tyttöenergiaa myös. (Miia, JpaN 22.2014.)

Miian näkemyksessä korostuu postfeministinen yksilön valinnan mahdollisuus. Kun eletään tilanteessa, jossa tytoilla on mahdollista toimia ilman sukupuolirajoitteita, ei *välttämättä* tarvitse tehdä samoja asioita kuin pojat. Ryhmän keskustelussa tästä huomiosta jatketaan neuvotellen. Kodin ja perheen haluaminen tai kotiäitiys ovat Alinan mielestä ”silleen tavallaan” tyttöenergiaa, ja Anun keskustelua jatkavan näkemyksen mukaan ”se ei oo luovuttamista”.

Aineistoni perusteella näyttää, että postfeminismin suhdetta feminismiin tarkastelleiden tutkijoiden Angela McRobbieen (2004) ja Rosalind Gillin (2007a, 243, 269) tulkinta toteutuu: nykynaiset käyttävät voimaantunutta asemaansa vapaina yksilöinä, joilla on oikeus valita normatiivisen feminiinisiä asioita, jotka feminismin näkökulmasta näyttävät ongelmallisina. Naisten individualistista valinnanvapautta voidaan käyttää feministisesti perustellen, ja sen myötä valita uudelleen ja hyväksyen perinteisen feminiinisiä asioita kuten prinsessahäitä, tyttöjen iltoja ja äitiyttä. Tämä individualismin ymmärrys ja puhetapa mahdollistavat vanhan ja perinteisen esittämisen tavalla, joka on uusi: naiset voivat nyt valita sen, mikä heille on luonnollisinta.

Tyttöenergiassa ja feminismissä on lisäksi Alinan mukaan kyse rohkeudesta olla nainen: feminismi ei tarkoita sitä, ettei saisi käyttää kauniita vaatteita, vaan feminismiä voi olla juurikin se, että käyttää korkokenkiä tai puhuu avoimesti seksistä. Feminismi ei myöskään tarkoita sitä, että kaikessa pitäisi olla jyrkimmän kannan mukainen, vaan ”jokainen voi tehdä semmosta omanlaistaan feminismiä”. Anna Kontula (2009, 57) on kuvannut äitien ja tyttärien sukupolvien suhtautumista feminismiin ja seksuaalisuuteen hyvin samaan tyyliin todeten huulipunana olevan yhdelle sukupolvelle vihollinen, mutta toiselle ystävä. Jatkuvat ruumisprojektit, feminiinisyys ja ulkonäön muokkaus voidaan nähdä autonomisen yksilön valintoina, joiden tarkoituksena on miellyttää itseä. Omaa suhdettaan ruumiillisuuteensa, omaa ”ruumisprojektiä” perustellaan ennen kaikkea itseen nojaavalla motiivilla. (Gill 2007a, 260.) Alina päättää kommenttinsa tyttöenergian ja feminismin suhteesta siihen, että feminismi on myös miesten oikeuksien puolustamista ja että siinä on kyse miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta. (JpaN 22.2014.)

Muistelijoiden keskuudessa feminismitä ei ryhmissä kysymättä puhuta kuin muutaman feministiksi itseään kutsuvan muistelijan toimesta. Feminismitä vaietaan ja korostetaan samalla, kuinka feminismi tarkoittaa tasa-arvoa kaikille, myös miehille – suomalaisen yhteiskunnan arvojen mukaisesti. Kiinnostavaa on, että tyttöenergiasta puhuttaessa sukupuolieroa ylläpitänyt ja sitä tuottanut kulttuuri sekä korostettu naisellisuus koetaan tärkeinä ja että teemat ovat keskeisesti mukana muisteluketomuksissa. Esimerkiksi edellä Alinan määrittelemässä feminismissä oikeus naisellisuuteen on tärkeää. Tasa-arvosta puhuttaessa puhe sen

sijaan kääntyy toisinaan ongelmallisella tavalla sukupuolineutraaliksi, jopa sukupuolisokeaksi, samasukupuoliseksi tai yksisukupuoliseksi (Lempiäinen 2002, 24).

Suomessa vedotaan usein siihen, että tasa-arvo on jo saavutettu. Näkemystä jo saavutetusta tasa-arvosta on syytä peilata yhteiskunnalliseen kontekstiin ja sen murrokseen, sillä tapa jolla tasa-arvo ja sukupuolten väliset suhteet ymmärretään, on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Anne Maria Hollin (2002, 13–14) mukaan tällä voidaan tarkoittaa kolmea eri asiaa. Hänen mukaansa ”sukupuolten tasa-arvoa koskevat puheta-
vat voidaan – näkökulmasta riippuen – ymmärtää joko yhteiskunnan todellisuuden *heijastuksiksi*, sen ongelmia *vääristäväksi ja peittäväksi* ideologiaksi tai yhteiskunnallista todellisuutta *tuottavaksi* puheeksi” (mt. 14). Näkökulmat kritisoivat toisiaan, mutta ne voi nähdä myös toisiaan täydentävinä. Ensimmäisen todellisuutta heijastavan näkemyksen mukaan ”Meillä on jo tasa-arvo” on tosiasialausuma, joka kuvaa olemassa olevaa sukupuolten välistä tilannetta, jossa suuria epäoikeudenmukaisuuksia ei ole. Toisen, ongelmia vääristävän ja peittävän näkökulman mukaan oletus tasa-arvon olemassaolosta on valtaapitävän miehisen eliitin tapa piilottaa tosiasiallinen sorto ja yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus pitämällä yllä ideologiaa, joka tuudittaa myös alistetut ryhmät tasa-arvon kuvitelmaan ja estää heitä havaitsemasta rakenteellista syrjintää. Kolmas kanta toteutuneesta tasa-arvosta rakentaa todellisuutta: sellaisia miehiä ja naisia, joiden on mahdotonta nähdä sukupuolten eriarvoisuutta tai sukupuolten asemaan liittyviä ongelmia suomalaisessa yhteiskunnassa. (Mt. 14.)

Tyttöenergian, sen tasa-arvoviestin ja naistoimijoiden muistelijat näkevät tänä päivänä olevan jo ”arkea”. Tytöt ovat omaksuneet viestin, minkä vuoksi tyttöenergia ”ei enää erotu” samalla tavalla eikä tyttöjä ole tarve ”hypettää” niin paljoa. (JpaN 15.2014.) Vaikka monessa mielessä voitaisiin ajatella, että tasa-arvosta on tullut käytössä kulunut aate ja vallalla on jo kauan ollut ajatus siitä, että ainakin Suomessa tasa-arvo on jo saavutettu, eivät muistelijat kuitenkaan täysin tätä ajatusta allekirjoita. Hollin esittämiä (2002, 14) tasa-arvonäkemyksiä mukaillen muistelijanaisten tasa-arvopuhe noudattaa osittain ensimmäistä näkemystä yhteiskunnan todellisuuden heijastuksesta, jonka mukaan suuria epäoikeudenmukaisuuksia ei ole. Kuitenkin valtaosa muistelijoista kokee, ettei

tasa-arvoa ole Suomessakaan vielä saavutettu. Ongelmat on vain Hollin esittämän toisen tasa-arvonäkemyksen mukaan vääristetty ja peitetty, alistettuja ryhmiä on estetty näkemästä rakenteellista syrjintää. Samaan tapaan valtaosa Terhi Nevalaisen (2015, 180) chick lit -kirjallisuuden lukijatutkimukseen osallistujista oli sitä mieltä, ettei tasa-arvo Suomessa toteudu, sillä erityisesti työelämän ja vanhemmuuden kysymyksissä on vielä paljon tehtävää. Osallistujat kuitenkin suhtautuivat tutkimukseni muistelijoiden tapaan kysymykseen melko maltillisesti ja painottivat, että Suomessa on jo tehty paljon hyvää sukupuolten tasa-arvoisen kohtelun eteen. Tasa-arvon historiaa tarkastellessa huomataankin, että vaikka monet asiat ovat muuttuneet naisten aktiivisemmän toiminnan ansiosta, puhe siitä, että tasa-arvo olisi jo Suomessa saavutettu, on ennen aikaista. Esimerkiksi kysymys naisten tasa-arvosta työelämässä on yhäkin ajankohtainen. Samoin kotityöt ja hoivatyön kenttä ovat sitkeästi sukupuolittuneita, ja sukupuolittunut väkivalta uhriuttaa pääosin naisia. (Eräsaari 2010; Julkunen 2010, 272–273; Juvonen 2010.)

Muisteluaineiston perusteella tytöt heräsivät tyttöenergian feminismiin vasta hiukan vanhempina, jolloin ilmiön on osannut liittää laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja on ryhtynyt kiinnittämään huomiota esimerkiksi sukupuolten esittämiseen kulttuurisessa kuvastossa tai miesten ja naisten erilaiseen asemaan työelämässä. Henni esimerkiksi toteaa, että ”niin aikasin mä en oo varmaan mitään tyttöenergia-asioita miettinytkään” (JpaN 9.2014), sillä tiedostamiseen ”pitää jotain omaa ajatusta ja tahtoo olla jo olemassa” (JpaN 7.2014). Alina muistelee lukeensa *Neiti Etsivä* -kirjasarjaa innostuneena tyttöetsivän hahmosta, jonka on kuitenkin yhdeksänvuotiaana nähnyt täysin luonnollisena kirjallisuuden toimijana ja samaistumiskohteena. Tyttöetsivän harvinaisuuden tajuaminen tapahtui vasta myöhemmin, kun hän huomasi, että seikkailusarjoissa on pääosassa usein poikaetsivä tai poikaryhmä. Samaan tapaan Suvi muistelee lukemiaan kirjoja ja miettii, ettei hänellä edes ollut käsitystä siitä, etteivät naiset ja tytöt voisi tehdä mitä tahansa, sillä vielä lukioikäisenä hän luki enimmäkseen naiskirjailijoiden teoksia. Vasta opiskellessa parikymppisenä tapahtui havahtuminen esimerkiksi ammattikirjoittamisen alan epätasa-arvoon. Asta puolestaan konkretisoi tätä kertomalla väitelleensä juuri mieskollegan kanssa naisten ja miesten palkkaeroista ja toteaa, ”kuinka paljon se liittyykään siihen että tavallaan

on ollut mahdollisuutta olla se toimija ja olla, koska mä olen kyllä aina ollut se joka on ehdottomasti puolustanut naisten etuja, ehkä jopa miesten etujen kustannuksella” (JpaN 17.2014).

Varmaankin käsite on nyt laajentunut. Aiemmin yhdistin sen ainoastaan Spice Girlsin kaltaisiin 90-luvun voimatyttöihin, nyt tyttöenergia näkyy minulle selvemmin sekä 90-luvun jälkeisessä että sitä edeltävässä ajassa. Eli en enää sen ajattele olevan aikajakumosta ”irrationaalinen” ilmiö, vaan se on tullut osaksi suurempaa kokonaisuutta ja osaan ehkä nyt enemmän myös ajatella sitä osana nykyistäkin minääni. (Henni, sähköposti.)

Lainauksessa tyttöenergia ei asetu ajallisesti tiukkarajaiseksi populaarikulttuurin ilmiöksi vaan osaksi jatkumoa ja muutosta. Rosalind Gill (2016) näkee postfeminismin olevan feministiselle mediatutkimukselle oivallinen analyttinen käsite, jonka avulla voi analysoida muutosta. Postfeminismissä on kyse jatkuvuudesta ja muutoksesta, jossa uudet ideat eivät vain korvaa vanhoja, vaan prosessissa on mukana uudet tavat ajatella feminismiä ja esimerkiksi misogyniaa sekä erilaisia jännitteitä ja ristiriitaisuuksia. (Mt. 625.) Terhi Nevalainen (2015, 202) esittää, että postfeminismi nimenomaan pyrkimyksessään irtaantua feminismistä on feministisen keskustelun jatke ja uudenlainen yritys heteroseksuaalisten valta-asemien purkamisessa. Rebecca Munfordin (2004, 143) tulkinnan mukaan Spice Girlsien aikanaan julistama feminismistä erottautuminen (*”feminism has become a dirty word. Girl Power is just a nineties way of saying it. We can give feminism a kick up the arse”*³²) ja feminismin ”perseelle potkaisu” tarkoittikin nimenomaan tätä uudenlaista, päivitettyä feminismiä ja feminismin tarpeellista muutosta, ei antifeminismiä tai takaiskua. Muistelijoista Niina näkee tämän siten, että tyttöenergia vaikutti siihen, ettei ”nykyajan nuorten tyttöjen tarvii enää pitää niin paljon meteliä itestään” (JpaN 17.2014). Tämä ei silti tarkoita sitä, että sukupuolten tasa-arvo olisi saavutettu vaan pikemminkin että seuraavat sukupolvet tekevät feminisminsä itselleen sopivaksi ja henkilökohtaisilla valinnoilla toteutettavaksi. Tyttöenergia asettuu postfeministisessä muutoksen tarkastelussa yhdeksi postfeministiseksi ilmiöksi, tietyn aikakauden populaarin feminismien muodoksi.

32. ”Feminismistä on tullut likainen sana. Tyttöenergia on 1990-luvun tapa puhua siitä. Voimme antaa feminisille potkun persauksille.” (Suom. AT.)

Yksilöllinen tyttöenergia

Postfeministinen voimaantuminen on pitkälti mielensisäistä ja yksilön valintaan perustuvaa, ei valtarakenteisiin tai syrjivien rakenteiden muuttamiseen suuntautuvaa. Holli (2002, 18–19) esittelee politiikantutkija Anne Phillipsin näkemyksiä tasa-arvokeskustelun hämärtymiseen liittyvistä tekijöistä. Yksi tekijä, joka on edistänyt kulttuurisen tasa-arvon etäännytmistä taloudellisesta ja poliittisesta, liittyy käsitteisiin *valtaistaminen* ja *voimaannuttaminen* (*empowerment*). Valtaistaminen, naisten vaikutusvallan lisääminen, viittaa syrjittyjen ryhmien, kuten naisten vallantunteen herättämiseen ja valtaresurssien käyttöönottoon. Ongelmaksi muodostuu se, kuinka käsite määrittelee vallan puhtaasti tahdon asiaksi sen sijaan, että valta kytkeytyisi politiikan tai talouden toimintaan ja rakenteisiin.

Se, ettei feminismi näyttäydä relevanttina tytöille, on suhteutettava sosiokulttuuriseen kontekstiin. Esimerkiksi Shelley Budgeonin (2001) havaintojen mukaan hänen haastattelemansa nuoret naiset eivät suoraanaisesti vastustaneet feminismiä vaan kyseessä oli enemmän tila, jossa feminismi on ”prosessissa” ja kytkeyty individualismiin. Tutkimukset, joissa on haastateltu amerikkalaisia 2000-luvun teini-ikäisiä feminismiin liittyvistä asenteista, ovat osoittaneet, että feminismiä popularisoiva tyttöenergiakulttuuri voi toimia jokaisen tytön henkilökohtaisena välineenä identiteetin rakentamisessa ja tyttöyden moninaisissa neuvotteluissa, sillä tytöt todella omaksuvat tyttöenergian retoriikan yksilön valinnasta. (Hains 2012; Currie ym. 2009; Zaslow 2012.) Yhteiskunnan kiireessä ja pätkätöiden prekaarissa työmarkkinatilanteessa yksilöllisyyden paine käännetään myönteiseksi. Sukupolvelle, jonka kokemusmaailmaa myös tyttöenergia leimaa, henkilökohtainen ja koti edustavat yksilöllisyyttä ja autonomiaa: halutaan säilyttää julkisen ja yksityisen raja, eikä valtion, yhteiskunnan tai kollektiivisten ideaalien pidä tulla sotkemaan yksityiselämää. Sukupuolten tasa-arvo määrittyy usein vain julkiselle alueelle. Osa nuorista keskiluokkaisista naisista on hyvin tietoisia yhtä aikaa tasa-arvodiskurssista ja tasa-arvorikkomuksista omissa perheissään. Rajaamalla tasa-arvonormin julkiseen voi olla tuntematta syyllisyyttä arjen sukupuolierosta. (Julkunen 2010, 234–235, 237.) Lisäksi postfeministisen mallin mukaisesti valintoja tekevällä naisella on oikeus haluta niin heteroseksuaalinen perhe, parisuhde, työ kuin perinteinen feminiininen ulkomuoto ilman seksismiä (Nevalainen 2015, 71).

Äitiydestä valintana muistelihoista puhuu ainoastaan yksi, joka nosti teeman esille feministisessä tyttöenergian kontekstissa. Huomionarvoista on se, etteivät muut ryhmän muistelihoista kyseenalaistaneet tätä lainkaan, vaan äitiys ja äidin kotiin jääminen valintana hyväksyttiin itsenäisiä, yksilöllisiä päätöksiä tekevän naisen tapana toimia nyky-yhteiskunnassa – siinä missä oikeutettiin myös hysteerinen shoppailu, yliseksuaalinen pukeutuminen tai promiskuiteettinen seksuaalikäyttäytyminenkin. ”Kotoilu”, paluu yksityiseen ja elämän hidastaminen, ”aitaminen” ovat tämän hetken kulttuurisia trendejä, joihin epävarmat työmarkkinat yhtä aikaa mahdollistavat ja pakottavat. (Julkunen 2010, 237; Rokkonen 2015.)

Myös feministisen aktivismin vähyys selittyy osin individualismilla. 1990-luvulla Suomessa lisääntyivät erilaiset aktivismin muodot, kuten eläinoikeus- ja ympäristöliikkeet. Vuosikymmenen nuoriso kerääntyi yhteen yhden asian liikkeiksi, joissa karsastettiin parlamentarismia. Tyypillisempää kuin tietoisien poliittinen toiminta, oli yksilöllisillä valinnoilla tehty politiikka, jota ei tarvitse edes kutsua politiikaksi. (Houni & Suurpää 1998, 9; Latvala 2000, 89.)

Angela McRobbie (2009) näkee, että postfeministisen yksilönvalintaan perustuvan kulttuurin lähetyvillä leijaillee feminismin etäinen idea, kuin ”aave”, jossa on jäljellä enää vain vähän siitä, mitä feminismi kerran tarkoitti. Poliittinen naisliike, joukkovoima ja sisaruus ovat kadonneet, tilalla on yksilöllisiä valintoja tekevä itsenäinen nainen. Postfeministinen subjekti onkin yksilösubjekti myös silloin, kun hän kohtaa sukupuolen epätasa-arvoa tai syrjintää, samoin silloin kun hän stressaantuu yksilöllisen elämänsä suunnittelusta ja monitoroinnista. Yksilö etsii terapiaa, konsultointia ja ohjausta, ja taistelee itsensä omilla valinnoillaan ”kuiville” tilanteessa kuin tilanteessa. (Jokinen 2015, 34; McRobbie 2007, 723.) Anne Maria Hollin (2002, 19) mukaan riittää, että ihminen ”*tuntee* (kursiivi alkuper.) itsensä tasa-arvoiseksi”, ikään kuin sisäiseksi teräsnaiseksi tai -mieheksi, jolla on valtaa ja toimintamahdollisuuksia. Tällöin sukupuoleen mahdollisesti liittyvät esteet pystytään ylittämään valitsemalla oikein.

Aineistoni muistelijoiden kokemukset tyttöenergian suhteesta feminismiin mukailevat niiden tutkimusten tuloksia, jotka on tehty ennen feminismin trendiksi nousua (Gill 2016) ja joissa on nähty nuorten suhtautuvan ristiriitaisesti feminismiin ja feministiksi identifioitumisen olevan heille haastavaa (Currie, Deidre & Pomerantz 2011; Dyer &

Hurd 2016; Houvouras & Carter 2008; Mühleisen 2007; Taylor 2011). Tutkimusten mukaan nuoret, esimerkiksi yliopisto-opiskelijat, hyväksyvät feministisen ideologian ja arvot, mutta he eivät tahdo määritellä itseään feministeiksi ja suhtautuvat feminismiin usein sekavin tuntein. Feministiksi identifioituminen tuntuu leimalta otsassa ja kytkeytyy yhä miesvihaan ja ammattipolitiikkaan, eikä sitä koeta itselle tarpeelliseksi jo saavutetun tasa-arvon vuoksi (Dyer & Hurd 2016). Nuorille feministeille keskeiset poliittiset kysymykset koskevat ruumiillisuutta, seksuaalisuutta ja väkivaltaa. Tärkeintä on kuitenkin oikeus määritellä itse oma feminisminsä. (Scharff 2011; Mühleisen 2007.) Raija Julkusen (2010, 239) sanoin: ”Yhdelle se voi olla rohkeutta ja toiselle rock’n rollia.”

Amerikkalaistutkijoiden (Currie ym. 2009, 133) mukaan se, mikä feminismistä tekee relevanttia tytöille tänä päivänä, ei ole välttämättä nuorten naisten identifioituminen juuri feministeiksi, vaan ennen kaikkea sen ymmärtäminen, ettei miesten ylivalta tai tyttöjen alistaisuus poikiin nähden voi jatkossa määrittää tyttöjen ajattelua tai heidän mahdollisuuksiaan siinä, mitä he haluavat olla tai millaisiksi tulla. Tyttöenergiailmiön aikaan brittityttöjä haastatellut Shelley Budgeon (1998) näki, että jo tuolloin tyttöjen käsityksissä identiteetti rakentui pitkälti valintaan ja itse-määräämisoikeuteen. Itsen ja kulttuuristen odotusten vuorovaikutuksessa nuoret naiset muokkasivat oman tapansa olla nainen. Myöhäismodernissa ajassa feminiinisydestä tuli mahdollisuus ja myös vastaus kysymykseen siitä, mitä tarkoittaa olla nuori nainen 1990-luvun lopun ristiriitaisessa kulttuurissa. Budgeonin tutkimille tytöille se oli tyttöenergian mukaista oikeutta olla juuri omanlaisena: ”*It means being whoever you want to be*” (mt. 140). Ongelmaksi yksilöllisessä feminismissä, jota tehdään yhteisön sijaan vain omassa elämässä toteutettavien feminististen valintojen kautta, muodostuu kuitenkin se, ettei yksilön välttämättä koskaan tarvitse ymmärtää ja tulla tietoiseksi feministisen liikkeen ja naisten vapautumisen historiasta (Henry 2004; Zaslow 2009, 151).

Henkilökohtaista emansipaatiota ja sukupuolten tasa-arvoa korostava pohjoismainen tyttöjä määrittelevä puhetapa tuottaa kuvan työstä, joka osaa kaiken ja pystyy kaikkeen. (Formark & Bränström-Öhman 2013, 4). 2000-luvun tyttöjen odotetaan ja vaaditaan olevan itseohjautuvia uusliberalistisia subjekteja (Gonick ym. 2009, 2). Myös Angela McRobbie (2007) on korostanut, että nykyajan ”huipputyttöjen” (*top-girls*), joiden

on mahdollisuus kouluttautua hyvin, pitää nyt kyetä kaikkeen: menestyä, saavuttaa ja vaatia oikeuksia. McRobbien mukaan yhteiskuntapoliittisen ohjauksen tasolla tyttöjä ei kontrolloida estoin ja kielloin, vaan heitä tönitään ja pusketaan tekemään kaikkea, olemaan vapaita ja käyttämään kaikki mahdollisuudet. Feminismii he eivät tarvitse, sillä naisten oikeuksista pitävät huolta niin tasa-arvokiintiöt kuin sukupuolivaikutusten arviointikin (Jokinen 2015, 34).

Uusliberalistisessa kilpailussa yksilöllinen ”tehotyttö” on joustava: samalla hän voi olla mitä vain tarvitaan ja olla mitä vain itse tahtoo. (Jokinen 2015, 40, 49.) Eräällä tavalla tyttöenergiatyttö on kapitalismin postfeministinen ”unelmaminiä”, joka on oppinut pärjäämään ja vaatimaan, mutta samalla taistelemaan ja selviytymään yksin. PMMP:n ”Työtöt”-kappaleeseen viitaten Eeva Jokinen (mt. 42) on todennut tällaisen ”itsensä kasvattamisen” olevan huokoisen yhteiskunnan ja sen uusliberaalin ohjauksen kuva. Muistelijat puhuvat samoista asioista kuitenkin siten, että puheesta kuuluu myönteinen sävy: niin halutessaan oli ja on mahdollista toimia. ”Menestyvän tytön” -diskurssin (Ringrose 2007; Taylor 2011) mukaisesti naiset ovat oppineet puhumaan itsestään postfeministisinä voittajina ja kääntämään vaatimukset mahdollisuuspuheeksi. Loputtomia vaatimuksia ei kuitenkaan vielä nuoruusikää käsittelevässä muistelupuheessa juurikaan tunnisteta tai käsitellä. Seuraavaa sukupolvea, haastatteluhetken ”nykytyttöjä” ja heidän entistä haasteellisempaa asemaansa yhä pornoistuneemmassa kulttuurissa muistelijat kyllä pohtivat ja vertaavat heitä omaan kiltiltä näyttävään lapsuuteensa.

Postfeminismin nähdään siis tarkoittavan joko feminismin onnistumista tai epäonnistumista, sillä se voidaan tulkita kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta: feminismin takaiskuna ja hylkäämisenä tai aikana feminismin voitokkaiden taisteluiden jälkeen, jolloin feminismi saavutuksineen on luonnollistunut (Henry 2004, 19). Tyttöenergiaa tarkastelleet tutkijat (Banet-Weiser 2004, 122; Driscoll 2002, 272) ovat pohtineet, voiko kansainvälisesti massatuotettu feminismi olla aitoa ja onko feminismi enää poliittista, kun se on tullut osaksi valtavirtaa ja esitetty ”tyttöenergian lävitse”? Näkemykseni mukaan feminismi ei ole tyttöenergian myötä epäonnistunut, vaan se on ainoastaan saanut uuden, postfeministisen muodon. Koska tyttö on aina ollut ikään kuin välissä ja kulttuurinen kiistakapula, ei ole ihme että tyttöenergian tytöistä on sukupolvien ketjussa

tullut myös feminismin kiistan symboleita. Näen, että myös aineistoni muistelijoiden mielestä tyttöenergia popularisoi feminismiä tarpeellisella tavalla ajaen tasa-arvon asiaa. Se, mitä akateemiset feministit ovat kritisoineet eniten – tyttöenergia pilaa feminismin poliittisuuden tai on liian kaukana siitä – on haastateltujen naisten mielestä nimenomaan hyvä asia. Populaarin feminismin malleista he ottavat sen mitä haluavat. He myös pystyvät ymmärtämään itse viestin paremmin, kun se on välitetty heille ikään kuin heidän omalla kielellään.

Ei valtaa ja voimaa vaan energiaa populaarifeminismistä

Laajan kulttuurisen ilmiön tarkastelemisessa ei voida sulkea historiallisia tai taloudellisia tekijöitä ulkopuolelle. Tyttöenergia oli selkeästi 1990-luvun kaupallinen ilmiö. Näkemykseni mukaan 1980-luvulla se olisi vielä ollut mahdotonta. Median näkökulma ei ollut vielä valmis tyttöjen ja naisten nousuun. Naisten piti nousta ensin esiin myös muilla alueilla – kuten politiikan kentällä. Runsaasti yhteiskunnallisia muutoksia ja sukupuolten tasa-arvoon liittyviä edistysaskeleita tapahtui tyttöenergiailmiön aikana ja kenties sen tuellakin. Tyttöenergia yksin ei ole syy laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, mutta ilmiöllä on muutoksessa oma roolinsa. Kaikkein selvimmin se on ollut osa naisten seksuaalisuuden esittämisen muutosta, naisten ja tyttöjen monipuolisen toimijuuden osoittamista sekä tyttöenergian populaarin tasa-arvoviestin välittämistä. Muistelijoiden kokemuksia ja tulkintoja kuunnellen tyttöenergia näyttäytyy epäpoliittisuudessaan poliittisena: tasa-arvotietoisuutta lisäävänä, silmiä avaavana ja polkuna kohti yksilöllistä feministisempää ajatusmaailmaa ja feminististä populaarikulttuuria.

Kulttuurin voi nähdä pitävän yhteiskunnalle peiliä, joka osoittaa sille millainen se on. Rosalind Gill (2007a, 202–203) näkee muiden feministitutkijoiden tavoin (esim. Glitre 2011; McRobbie 1991), että kiiltäväpintainen feminismi tarjoaa esimerkiksi naistenlehtien muodossa lukijoilleen mielihyvää tunnustaen ja esittäen naisten voimaa, taitoja ja kykyjä. Lehdet voivat tarjota hyödyllisiä ja voimaannuttavia neuvoja, joita soveltaa omassa elämässä, vaikkeivat suoraan feminismitä puhuisikaan (Gill 2007a, 202–203). Amerikkalaistutkijat Currie kumppaneineen (2009, 21) toteavatkin, että feminismin täytyy olla avoin uusille ja erilaisille mahdollisuuksille, jotka tuovat feminismin näkyviin erilaisten

esitysten muodossa. Kaupallisen tyttöenergiailmion valtavaa suosiota voi selittää ainoastaan sillä kulttuurisella ja sosiaalisella innostuksella, jonka tyttöyden normeja ja odotuksia heiluttanut kulttuuri saavutti (Gonick 2008). Kaupallinen medianäkyvyys osana niin kolmannen aallon kuin tyttöenergiankin feminisimiä on tärkeä osa sitä, mikä legitimoit tämän päivän feminisimiä (Banet-Weiser 2004, 136).

Tänä päivänä jopa postfeminismin käsite on mahdollista nähdä vanhentuneena, ja Rosalind Gill (2016) onkin ehdottanut, että voi hyvin olla että elämme jo ”post-postfeminististä” aikaa, jonka yhtenä piirteenä on feminismin trendikkyys. Hänen media-analyttisten tulkintojensa mukaan ”uuden sukupolven feminisimi” on osa nuorekasta ja muodikasta identiteettiä. Yhä useampi julkisuuden henkilö kansainvälisessä mediassa nimeää itsensä feministiksi osallistuen feminismin uudelleen näkyvämpään esittämiseen. Tässä populaarissa feminismissä voi kuitenkin nähdä ongelmana feminismin poliittisuuden tai sen merkityksen määrittelemättömyyden. (Gill 2016.) Nyky-Suomessa feminismin voi jo sanoa lähentyvän Gillin Iso-Britanniassa tunnistamaa trendiä, mutta vielä vuonna 2012, jolloin keräsin tutkimukseni aineistoa, feminisimi ja julkisfeministit eivät näkyneet mediassa. Feminismitä puhuessaan muistelijat eivät esimerkiksi tunnista ideologian muodikkuutta. Sen sijaan feminisimi – tai suomalaisessa kontekstissa selkeämmin tasa-arvo – näyttäytyy muistelijoiden puheessa tiedostavien, sivistyneiden naisten arvoksi, jollaisiksi kaikki muistelijat asemoituvat.

Päätän tämän luvun palaamalla tyttöenergia-sanan käännökseen. Nykyhetkestä käsin tehtävässä menneen tarkastelussa korostuu jokaisen sukupolven oma tapa ymmärtää aiempia historiallisia tapahtumia, sillä muistelu mahdollistaa elämäkokemusten tulkinnan ja menneen uudelleen arvioinnin erilaisista näkökulmista (Raninen-Siiskonen 1999, 36). Tutkimukseni kohderyhmän sukupolvipuhe esimerkiksi omista vanhemmistaan tai yhteiskunnallisesta muutoksesta on kollektiivista sukupolviymmärrystä historiasta. Vaikka naiset tulkitsevat tyttöenergiailmion merkityksiä sukupolvelleen ja itselleen eri tavoin, ilmiötä voi silti tulkita sukupolvi-ilmiönä. Muistelijoiden erilaiset henkilökohtaiset kokemukset koskevat sitä, kuinka merkittävä ilmiö oli. Kun katson laajemmin muistelijoiden joukkoa tyttöenergian kasvattamana sukupolvena ja tulkitsem heidän puhettaan, näen sukupolven jakavan yhteisen tulkinnan ilmiöstä. Sen mukaan tyttöenergia vaikutti aikanaan ihmisten

käsityksiin siitä, mitä ja miten tytöt ja naiset voivat tehdä, miten naiset voivat esittää seksuaalisuutta ja mitä feminismi on.

Tulkitsen muistelija-tyttöjen kokemuksia siten, että he ovat saaneet tyttöenergian populaarista feministisestä viestistä *energiaa*, eivät uudenlaista valtaa tai voimaa. Raija Julkusen (2010, 225–226) mukaan yhteiskunnallisessa ajattelussa vallasta on tullut monimutkaista ja monitahoista eikä vallan paikkoja ole aina helppo määrittää. Feminismi ja tasa-arvopolitiikka painottavat sukupuolta valtana: valta voidaan nähdä alistavana, valtauttavana ja tuottavana. Oman osansa valtakeskustelujen monimutkaisuuteen antavat *power*-käsitteen kaksi merkitysulottuvuutta, jotka tulevat esiin *empowerment*-käsitteen yhteydessä. Käsite on hämärä ja vihahteikas, kun sitä pyöritellään ja suomennetaan niin valtaistumiseksi, valtaistamiseksi, voimaannuttamiseksi ja voimaantumiseksi. Keskeisen osan valtaistaminen on saanut kehitys yhteistyössä ja väkivallan vastaisessa työssä, jolloin pyrkimyksenä on eriarvoisten valtarakenteiden ymmärtäminen, näkyväksi tekeminen ja purkaminen. (Julkunen 2010, 225–226; Kantola 2010.)

Kansainvälinen tyttötyöntekijöiden tapaaminen jo 1990-luvun alussa osoitti suomalaisille tutkijoille, etteivät brittiläiset tai pohjoismaiset tyttötyöntekijöiden tulokset vastaa heidän tuloksiaan. Suomalaisilla tytöillä nähtiin olevan kompetenssia ja monenlaisia strategioita toimia myöhäismodernissa yhteiskunnassa, jossa he ovat erilaisten odotusten ristipaineessa. (Lähteenmaa 2002.) Näen, että muualla maailmassa tytöt ehkä tarvitsivat enemmän heidän esille nostamistaan ja tyttöenergia-ilmio saattoi olla vielä merkittävämpi ja voimauttavampi kuin Suomessa. Kuten Jaana Lähteenmaa (mt.) huomautti jo tuolloin, ei suomalaisilla tytöillä ole välttämättä ollut samanlaista tarvetta esimerkiksi tutkijan – tai populaarikulttuurin – tekemään valtaistamiseen ja emansipoimiseen.

Tulkintani on, että suomalaisille tytöille *girl power* antoi ennen muuta energiaa. Jota pystyi soveltamaan omiin tarkoituksiinsa. Voimaa meillä oli jo ennestään. Suomalaisessa kulttuurissa oli ennestään vahvoja tyttöjä kuvastossaan ja naisilla tasa-arvoisempi asema kuin monessa muussa maassa. Tytöille tarvittiin lisäsysäys, bensaa moottoriin ja lisää pattereita. Niiden avulla ryhdyttiin tekemään ja toimimaan entistä enemmän samalla sukupuolten tasa-arvoon havahtuen. Siksi myös käänän *girl power*-ilmiön ”tyttövoiman” tai ”-vallan” sijaan *energiaksi*, joka säpsäytti.

Ilmiötä voi toki ajatella myös voiman tai vallan kielikuvien kautta. Kun katsoo tasa-arvon tilaa tämän päivän Suomessa, jossa on yhä muun muassa sukupuoleen perustuvaa syrjintää, häirintää, väkivaltaa ja vihapuhetta, eroja naisten ja miesten työelämään sijoittumisessa sekä palkoissa ja jossa sukupuoleen liittyvät kulttuuriset odotukset ja asenteet ovat yhä varsin stereotyyppisiä, tulee mieleen, että olisi *girl powerin* pitänyt nimenomaan voimaa ja valtaa ollakin. Toisaalta on syytä kysyä, kuinka paljon populaarikulttuuri voi muuttaa maailmaa. Pitääkö sen pyrkiä siihen? On toki myönteistä, jos ilmiö onnistuu myös muussa kuin massojen viihdyttämisessä ja rahan tuottamisessa tekijöilleen. Rakenteet tasa-arvon toteutumiseksi kuitenkin muuttuvat toisin, viihteellä on oma tehtävänsä. Voimaa ja valtaa rakenteiden muuttamiseen voi puolestaan käyttää tämä tyttöenergian kasvattama sukupolvi aikuisiksi vartuttuaan – muuttuuhan ilmiö, kuten media-aineistojen analyysin perusteella jo tunnistin, ”naisvoimaksi”, kun naiset saavat ja käyttävät valtaa.

8 Lopuksi

Kansainvälisen, selkeästi aikaan kytkeytyvän sukupuolittuneen tyttöenergiailmiön tarkastelu Suomen kontekstissa avaa yhden näkymän populaarikulttuurin sisältöjen ja käytön moninaisiin muotoihin ja niiden laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Olen tutkimuksessani lähtenyt liikkeelle asetelmasta, jossa nyt jo aikuiset naiset katsovat menneeseensä kriittisin silmin, suhteuttavat populaarikulttuuria omaan identiteettiinsä ja neuvottelevat tyttöenergian käsitteestä ja rajoista sekä ilmiön suhteesta tyttöyteen liittyviin teemoihin. Olen tulkinnut tyttöenergian olevan osa laajempaa postfeminististä ilmiötä ja populaarikulttuurinen sukupolvi-kokemus. Olen analysoinut sukupuolen, kasvukontekstin, sosiaalisten suhteiden, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden sekä samaistumisen ja ajattelumallien näkökulmia. Seuraavaksi esittelemäni tutkimustulokset vastaavat asettamiini tutkimuskysymyksiin: Miten tytöt muistelevat tyttöenergiailmiötä? Miten he tulkitsevat sitä nykyajan perspektiivistä? Millainen sukupolvi-ilmiö tyttöenergia oli suomalaisessa kontekstissa?

Vaikka tyttökulttuuria ja toimeliaita tyttöjä oli aiemminkin tavattu esimerkiksi tyttökirjallisuuden sivuilla, kansainvälisen tyttöenergiailmiön myötä kuvasto laajeni entisestään. Tytöt tulivat näkyviksi useammassa kulttuurin lajityypeissä. Tyttöenergia henkilöityi populaarikulttuurin työissä ja naisissa, se kuului kappaleissa ja kirjojen sivuilla, näkyi elokuvissa, televisiossa ja sarjakuvavuodissa. Tyttöenergiaa elettiin ja koettiin myös arjessa – kotibileissä, koulussa ja harrastuksissa, tanssien, laulaen, leikkien ja kirjoittaen. Tyttöjen oli lupa fanittaa toisia tyttöjä ja naisia, joita vihdoinkin näkyi. Oli lupa innostua ja oli lupa ”tyttöillä”. Tyttöjen elämässä tyttöenergia ilmeni eri tavoin, se koettiin kaikilla aisteilla, yksin ja erikseen, ja kukin käytti sitä omalla tavallaan ja omiin tarpeisiinsa – toisille se toimi voimaannuttavana, toisille se oli vain iskulause ilman suurempaa merkitystä. Keskeisesti tyttöenergia oli *jotain uutta* ja aineistoni tyttöjen sukupolven oma kokemus.

Olen halunnut selvittää, millaiset tyttöenergian piirteet tyttöjä puhuttelivat ja kuinka ne sopivat yhtäältä heidän elämäänsä, esimerkiksi tyttöyteen liittyvien kysymysten ja ongelmien käsittelyyn, jotka tyttöjen keskuudessa tuntuvat olevan ikiaikaisia, ja toisaalta niiden kysymysten käsittelyyn, johon aikakauden yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset

antoivat aihetta ja joita ne nostivat esiin. Tavoitteena on ollut ymmärtää tyttöenergiakulttuuriin liittyvää kulttuurista murrosta ja sen merkitystä suomalaisille tytöille sekä antaa ääni näille nyt 20–30-vuotiaille naisille ja nostaa kyseisen ryhmän kokemukset esiin. Lisäksi tavoitteena on ollut esittää retrospektiivinen tiivis ajankuva vuosituhanen vaihteen populaarikulttuurisesta maisemasta yhden sukupolvi-ilmiön avulla.

Luvussa neljä olen moniaineistaisen analyysin myötä esittänyt historiallisen kuvauksen Suomessa nähdystä ja koetusta tytöille suunnatusta tyttöenergiasta. Tyttöenergia oli kansainvälinen ilmiö, joka sai omat muotonsa myös Suomessa. Ilmiötä kotoutettiin esimerkiksi kansallisten tyttöbändien muodossa. Iskulause suomennettiin ”voiman” sijaan ”energiaksi”. Aikalaisaineiston perusteella tyttöenergia-termi oli monimerkityksellinen aikansa mediaslogan, johon kyettiin kuitenkin liittämään jokin yhteinen, jaettu ymmärrys.

Muisteluaineistossa esiin piirtyvä tyttöenerginen naissubjekti on postfeministinen: vapautunut, autonominen ja riippumaton yksilö, jonka elämässä naisystävyyden on keskeinen elementti. Subjektin toimijuus on kuitenkin sukupuolitettujen valtarakenteiden rajaamaa, sillä esimerkiksi heteronormatiivinen parisuhde näyttäytyy usein tavoiteltavana päämääränä. Tyttöenergiaan kohdistuva kritiikki onkin peräänkuuluttanut tyttörepresentaatioiden moninaisuutta. On kritisoitu yksipuolista valkoisen, kauniin, keskiluokkaisen heterotytön kuvaa, joka tuntuu edustavan kaikkia tyttöjä. Myös tämän tutkimuksen muisteluaineistossa mainitut tyttöenergiahahmot asettuvat lähes poikkeuksetta valkoisiksi, ainakin suhteellisen keskiluokkaisiksi ja toimeentuleviksi heterotytöiksi ja -naisiksi, joihin tutkimukseeni osallistuneet suomalaiset muistelijat naiset melko kitkattomasti kykenivät nuoruudessaan samaistumaan. Tyttöenergiakulttuurin voi tiivistää olevan tytöille suunnattu ja tyttöjä käsittelevä populaari kaupallinen ilmiö, joka kritisoidusta kapeudesta huolimatta vaikutti myönteisesti median tyttörepresentaatioiden monipuolistumiseen ja tosielämän tyttöjen elämään.

Luvussa viisi olen analysoinut muisteltua tyttöenergiaa tyttöjen kasvukontekstin sekä sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Tämän luvun keskeisenä tulkintakehyksenä toimivat nuoriso- ja populaarikulttuurin tutkimuksen keskustelut nuorten erilaisista mahdollisuuksista eri paikoissa ja sosiaalisten suhteiden merkityksestä. Vuosituhannen vaihteen Suomessa populaarikulttuurinen maisema ja toimijuuden mahdollisuudet eivät

olleet kaikille nuorille yhtäläiset, mikä kuuluu erilaisina tyttöenergian kuluttamisen muistoina. Tyttöenergiakulttuuri korostaa sukupuolieroa ja nostaa tyttöjä esille. Muistelussa käy ilmi, että tyttöenergian viesti ymmärrettiin, ja tytöt itse määrittivät sukupuolten välisiä rajoja ylpeinä omasta tyttöystävästään ja erityisyydestään – myös haastamalla sukupuolijärjestystä astuen maskuliinisen puolelle. Tyttöenergia yhdisti tyttöjä yhteisölliseksi porukaksi. Ystävyyttä korostanut kuvasto ja mallit kuitenkin syrjivät yksinäisiä ja ulkopuolelle jääviä, vaikka toisaalta tyttöjen populaarikulttuuri tarjosi heille myös tukea monipuolistuneiden hahmojen myötä. Tyttöenergiailmiö muutti populaarikulttuurin kenttää siten, että syntyi yhä enemmän erilaisia kulttuurisia tyttöjen paikkoja, jotka tarjosivat tilaa tytöille. Ilmiön medianäkyvyys ja todellisten tyttöryhmien esilläolo uudella tavalla osoitti myös muille, esimerkiksi vanhemmille, mitä kaikkea tyttöyteen voi liittyä. Lisäksi tyttöenergia venytti sukupuolijärjestyksen normistoa tarjoten tytöille erilaisia toimintamalleja.

Kuudennessa luvussa muistelijoiden tulkinnat suhteessa tutkittavaan ilmiöön ovat korostetummin aikuisen näkökulmasta tehtyjä. Luvun teemat ruumiillisuudesta ja seksuaalisuudesta sekä ilmiön laajemmasta merkityksestä itselle kytkeytyvät sukupuolen- ja tyttö tutkimuksen naisiksi kasvamisen tulkintoihin. Muistelijoiden jakama yhteinen kokemus on samaistumisen vaikeus, kulttuurisen kuvaston aiheuttamat paineet ja ristiriitainen suhtautuminen kaksijakoiseen ideaaliruumiillisuutta rakentaneeseen tyttö kuvastoon. Tästä ristiriitaisesta paineesta huolimatta tyttöenergiakulttuuri tarjosi myös tukea kehitysvaiheisiin ja toi uudella tavalla esille, että myös tytöt ja naiset voivat olla seksuaalisia toimijoita ilman moralisointia. Aikanaan paheksuttu yliseksuaalinen tyttöenergia ei tytöille tuolloin sellaisena näyttäytynyt. Pornoistunut katse on omaksuttu vasta aikuisena, minkä vuoksi muisteluun sisältyy myös runsaasti nykyajan ja menneen vertailua, erityisesti nykyajan kulttuurisen kuvaston paheksuntaa ja nykytyttöjen haasteellisemmän elämän arviointia.

Tutkimuksen menneeseen katsovan muistelunäkökulman avulla on ollut mahdollista etsiä vastauksia siihen, miten identiteetti muodostuu erilaisten tekijöiden ja yhteiskunnan kulttuuristen käytäntöjen rajalla. Tyttöenergian feminismiä popularisoiva kannustava asenne ja viesti näkyi eri tyttöjen omassa elämässä monin eri tavoin: rajojen ylityksinä, ulkonäkökokeiluina, tanssiryhminä, mutta myös laajempien ajatusmallien pohjana. Se tarkoitti voimaantumista, yhteisöllisyyttä ja myös vaihtoehtoa.

Toisaalta osalle tyttöenergia oli vain leikkiä, johon uudenlaiset tyttökuvasot tarjosivat lisää aineksia. Valtaosa muistelijoista kokee tyttöenergian kuitenkin olleen jollain tapaa mukana nuoruuden identiteettityössä, toisilla vahvemmin erilaisia tytön malleja ja mahdollisuuksia osoittaen, toisilla ajatuksia virittäen. Populaarikulttuuri ja sen tuottamat representaatiot toimivat tyttöjen identiteettityön yhtenä resurssina

Muistelijoiden kokemuksista kuuluu, kuinka kuluttamamme kulttuuri tarjoaa paitsi haaveita, myös uusia ajatuksia. Muistelijat näkevät tyttöenergiakulttuurin tarjonnan monia samaistumisen malleja, tunteiden käsittelyn kanavia sekä ajatuksia. Näen että populaarikulttuurin tyttöenergia muutti kulttuurista kuvaa tyttöydestä ja myös tyttöjen käsityksiä omista mahdollisuuksistaan. Luvussa seitsemän olenkin tulkinut tyttöenergian liittyvän postfeministisenä ilmiönä osaksi muistelijasukupolven laajempaa käsitystä sukupuolten tasa-arvosta. Tässä sukupuolentutkimuksen, erityisesti postfeminismin tulkintakehyksessä tyttöenergia asettuu ja ajoittuu osaksi yhteiskunnallista sukupuolten tasa-arvon muutosta ja siten ilmiö liittyy oleellisesti myös feminismin historiaan. Näen, että suomalaisen suhteellisen tasa-arvoisen yhteiskunnan kontekstissa tyttöenergia oli nimenomaan ”energiaa”. Se oli energiaa, joka lisäsi entisestään tyttöjen toimintakykyisyyttä ja ikään kuin toimi jo olemassa olevan moottorin tehokkaampana bensiininä, ei varsinaisesti valtana tai voimana. Ehkä populaarikulttuurin tehtävä ei valtarakenteiden muuttaminen ja tässä tapauksessa sukupuolten tasa-arvoon liittyvien ongelmien korjaaminen olekaan, mutta sillä voi massoja tavoittaessaan olla varsin suuri vaikutus ihmisten asenteisiin. Vaikka sukupuolten tasa-arvossa on Suomessakin vielä hyvin paljon tehtävää, oli tyttöenergialla vuosituhaten vaihteessa kuitenkin osansa siinä, mitä tämä sukupolvi esimerkiksi tulevaisuuden päättäjinä ja kasvattajina sukupuolten tasa-arvosta ajattelee.

Olen otsikoinut tutkimukseni otsikolla *Tyttöenergialla kasvaneet*. Otsikko viittaa tutkimukseni kahteen tehtävään: sen perusteella voidaan nähdä, millaisia vuosituhaten vaihteen populaarikulttuurisen *tyttöenergian representaatioiden tytöt* olivat, mutta samalla nähdään ennen kaikkea millaisia olivat *tyttöenergialla kasvaneet tytöt*. Tutkimukseni aineiston muistelijat ovat 1990-luvun tavallisia tyttöjä, jotka samaan tapaan kuin nuoret naiset edellisen vuosituhaten alussa kasvoivat kulttuurisen ”uuden tyttökuvan” rinnalla. Jazztyttöjen ja tyttöenergiatyttöjen ympärillä käytiin samanlaisia keskusteluja siitä, kuinka tytöt ovat hurjempia kuin

koskaan (Vehkalahti 2000, 162). Tyttöenergialla kasvaneet tytöt eivät näe itseään hurjina, mutta he tunnistavat olevansa tämän populaarikulttuurili-
miön sukupolvi, joiden nuoruudessa sukupuoleen liittyviä neuvotteluja
käytiin. Näkemykseni mukaan 1990-luvun tyttöenergia on populaari-
kulttuurinen kokemuksellinen sukupolvi-ilmiö, jonka tyttöenergian
kasvattamat, populaarin feminismiin sekä tasa-arvoistuvan yhteiskunnan
rinnalla kasvaneet nuoret kokivat. Tälle sukupolvelle tasa-arvoistuminen
ja tyttöenergia tapahtuivat samaan aikaan, ja heille tyttöenergia on
yksi tasa-arvon ja sen hiljattaisen etenemisen selitysmalleista. Ilmiö on
aikuisiksi naisiksi kasvaneille muistelijoille sukupolvikokemus, johon
reagoidaan voimakkaasti.

Kimmo Saariston (2003b) näkemyksen mukaan 1970–80-luku-
jen vaihteen punkkarit edustavat yhtä, ehkä viimeistä kollektiivista
sukupolvea. Minun tulkintani mukaan tyttöenergia on yksi viimeisiä
jaettuja sukupolven kytkettävissä olevia populaarikulttuurisia ilmiöitä
ennen internetin valtavirtaistumista. Sen kokemisen historia kertoo osal-
taan myös lasten- ja nuorten kulttuurien sekä vapaa-ajan muutoksesta.
Saariston mukaan punk-sukupolvesta voi puhua sukupolvena kolmessa
eri merkityksessä, jotka kaikki ovat sovellettavissa myös tyttöenergian
kohdalla. Ensinnäkin molemmissa oli kyse *sukupolvi-tietoisuudesta*, siitä että
sukupolvi itse ymmärtää itsensä sukupolvena. Tyttöenergian kasvattama
artikuloivat itsensä esimerkiksi emansipoituneena Disney-prinsessojen
sukupolvena, jota yhdistää yhtenäinen populaarikulttuuri. Toiseksi uusi
sukupolvi määrittyy *suhteessa aikuisiin*. Tyttöenergian kohdalla tämä jako
koski tyttöjä itseään ja seksuaalista kuvastoa paheksuvia aikuisia, joiden
näkemys eivät kohdanneet. Kolmanneksi sukupolven voi ymmärtää
suhteessa yhteiskuntaan yleisemmin. Punkin tavoin tyttöenergia julisti
energiaa ja herätystä sekä korosti itse tekemistä ja aktiivisuutta, pyrki
hylkäämään taustaideologian ja politiikan, mutta käsitteli ja nosti esille
uudenlaisia poliittisia kysymyksiä.

Tyttöenergia ilmiönä levisi mielestäni vuosituhanen vaihteen
Suomessa vesisuihkun tavoin. Kyse on ideologisesta suihkusta, jon-
ka pisarat levisivät vastustamattomasti ympäriinsä. Kaikki aikalaiset
huomasivat ilmiön, mutta osa kastui tyttöenergisessä suihkussa toisia
enemmän. Tyttöenergia vaikutti paitsi ajatusten tasolla, myös eri tavoin
kokijaruumiissa ja sellaisissa tuntemuksissa, joita on vaikea sanallistaa,
mutta jonka vertaiset tunnistavat. Tätä voisi kutsua myös affektiivisuudeksi

samaan tapaan kuin Monica Swindle (2011) on tunnistanut tyttöyden kokemuksen olevan affektin kaltainen ruumiilliseen tietoon ja kokemukseen perustuva tunne, jota voi muistella, palauttaa mieleen ja ilmentää uudelleen ruumiillisesti. Tyttöenergia näyttäytyy muistelijoiden puheessa affektina, jonka muistelussa jokainen palaa omaan kokemukseensa, omiin tunteisiinsa ja omaan ruumiiseensa. Kertomuksissa kuuluu, kuinka eri tytöille tyttöenergia merkitsi erilaisia asioita ja se koettiin eri intensiteeteillä. Tyttöyden tunne luo kuitenkin myös kollektiivista, affektiivista yhteisöllisyyttä, jollaisen jäljille tyttöenergian muistelijat aineistossani pääsivät. Lisäksi tyttöenergian affektiivisuus kuuluu muistoissa yksilöä energisoivana vaikutuksena. Kaarina Nikusen (2005, 225–339) mukaan affekti, tunteenomainen vaikutus, kytkeytyy hänen tutkimiansa televisiofanien katselukokemuksessa liikutukseen, kiihtymykseen ja siitä ammennettavaan energiaan, joka ilmenee fanikäytännöissä.

Keskeinen tyttöenergian piirre onkin energia, joka ruokki tekemistä, innostumista, iloa ja porukalla ryhtymistä. Mahdollisesti se sai aikaan myös voimaantumista. Tutkimukseen osallistuneet naiset painottivat ilmiöön liittynyttä myönteisyyttä, iloisuutta ja yhteisöllisyyttä, mutta ilmiöön tunnistettiin liittyvän myös ongelmia esimerkiksi naisruumiin esittämisessä. Tyttöenergiaa tytöt käyttivät kukin omiin tarkoituksiinsa eri tavoilla – toisille se tarjosi tukea yhteisöllisiin ystävyyssuhteisiin, toisille taas yksityisiin kasvavan ruumiin kysymyksiin. Tyttöenergia oli näkemykseni mukaan populaarikulttuurinen sukupolvikokemus myös siksi, että sen muisteleminen synnytti yhteisesti tunnistettavia muistoja. Samoja asioita tehtiin kyseisenä aikakautena tyttöjen keskuudessa eri puolilla Suomea. Hannele, joka osallistui sekä ensimmäiseen kokeelliseen ryhmään että lähes kaksi vuotta myöhemmin järjestämäni muisteluryhmään, kertoi molemmissa muistelutilanteissa osittain samoja tarinoita, eräänlaisia mielimuistoja. Näiden kertomusten voi päätellä olevan sellaisia, jotka hänelle kiteyttävät tyttöenergian kokemuksen. Havaintojeni mukaan kertomukset edustavat kuitenkin kiinnostavalla tavalla tyttöenergian eri puolia laajemmin ja myös muiden muistelijoiden jakamia tyttöenergiaailmiön keskeiskokemuksia: Spice Girlsin Helsingin konserttia, tyttöporukkaa räjäjänginä ja rajojen ylitystä, vertaisryhmän Spice Girls-leikkiä sekä ikään ja sukupuoleen liittyvää problematiikkaa faniudessa. Muita yhteisesti jaettuja tyttöenergiaan liittyviä keskeisiä avainkokemuksia ovat tulkintani mukaan tähän tutkimukseen osallistuneiden naisten

tuottaman muisteluaineiston perusteella seuraavat: samaistumisen vaikeus ruumiillisena kokemuksena, naisten hyväksytympi seksuaalinen toimijuus myönteisenä asiana, tyttöenergian tarjoamien mallien ja ajatusten hyödyntäminen omassa elämässä sekä tyttöenergiasukupolven käsitykset feminismistä ja sen roolista Suomessa.

Halusin tutkimuksessani osoittaa, että tyttöenergia oli muutakin kuin Spice Girls, johon ilmiö lähes automaattisesti aina synonyymien tavoin liitetään. Silti aineistossani ja tässä tutkimuksessa käsitellään paljon Spice Girlsä ja yhtyeen faniutta. Eräällä tavalla yhtye ja sen julkisuuteen nostama tyttöenergia vuonna 1996 oli se nimenomainen populaarikulttuurinen tapahtuma, sukupolven ilmiöön liittämä avainkokemus, jonka seurauksena laajempi populaarifeministinen kulttuuri sai nimityksen vaikuttaen myös yksilöiden elämään. Keskeisenä tyttöenergian kokemisen muotona tutkimukseni valossa näyttäytyykin juuri fanius. Janne Poikolainen (2015, 276–277) on nähnyt fani-ilmiöiden tarjoavan mahdollisuuksia tarttua muutosten virtaan tai asettua sitä vastaan. Lisäksi fanius voi toimia tapana kohdata esimerkiksi seksuaalisuuteen ja ruumiillisuuteen liittyviä nuoruuden muutoksia. (Mt.) Fanius, kuluttaminen ja media näyttävätkin olevan globaalille kulttuurille tyypillisiä identiteetin muodostuksen alueita, jotka ovat syrjäyttäneet ainakin osittain perinteiset identiteetin muodostuksen viitekehykset, kuten sosiaalisen luokan, perheen tai kansallisuuden (Nikunen 2005, 349). Kuitenkaan tyttöenergian tulkitseminen pelkäsi fani-ilmiöksi ei tee koko ilmiölle oikeutusta, sillä ilmiö oli laajempi ja sen käytön muodot olivat moninaiset. Nyt aikuisina menneeseen katsovat muistelijat näkevät faniuden taustalla myös muuta. He näkevät kapitalistisen kulutuskulttuurin aikuisen silmin, mutta myös faniuden kohteiden välittämien viestien merkityksen omassa elämässään.

Tyttöenergialla on tunnistettava aikansa ja historiansa sekä ilmiötä yhdistävä populaarifeministinen keskeisaate. Tyttöenergia ei kuitenkaan ollut sellainen ideologinen kulttuuri, joka yhdisti edeltävien sukupolvien nuorisoa, kuten vaikkapa vahvasti musiikissa ja muodissa näkynyt 1960-luvun hippiliike tai 1970-luvun vasemmistolaisuus. Tyttöenergia oli pienten ja isompienkin tyttöjen ”*do it yourself*”-kulttuuria. Tyttöenergisessä toiminnassa itse tekemisen ajatus toteutui samaan tapaan kuin punkissa tai protestiliikkeissä, tosin epäpoliittisena, mikäli tyttöjen toimintaa arvioidaan rakenteellisen vallan näkökulmasta. Ilmiönä tyttöenergia oli kuitenkin mielestäni poliittinen, vaikkakin poliittista liikettä pieni-

muotoisempi. Se myös kytkeytyy feminismin sukupolviseen historiaan (Henry 2004). Historiantutkimuksessa on viime vuosikymmeninä kiinnostuttu pienistä yksityiskohdista, lyhytaikaisista tapahtumista, yksilöistä ja yhteisöistä, joiden analysoiminen suhteessa pitkän keston rakenteisiin luo jännittäviä konflikteja (Peltonen 1996, 15). Historiantutkimuksen tavoite on osoittaa jatkuvuus ja vuorovaikutus, ei erotella tietyn hetken tapahtumien ulottuvuuksia. Samaan pyritään Rosalind Gillin (2016) mielestä postfeminismin käsitteellä. Pitkän keston rakenteissa on lyhyitä tapahtumajaksoja, pieniä hetkiä, joilla on vaikutusta pidempiin linjoihin. Näen, että suhteellisen lyhytaikainen tyttöenergiailmiö sen suurimman innostuksen aikana oli nimenomaan tällainen merkityksellinen tapahtuma populaarikulttuurin, feminismien, tyttöjen ja ylipäänsä sukupuolen kulttuurisen esittämisen historiassa. Lyhyellä tapahtumasarjalla, jopa pienellä yksityiskohdalla, on ollut suuri vaikutus esimerkiksi siihen, miten feminismiin ja ennen kaikkea sen sisältöihin suhtaudutaan.

Muisteluaineiston avulla kuullaan tyttöenergian kohderyhmän ääntä ja tulkintoja kyseisen kulttuurin vaikuttavuudesta ja merkityksistä. Pirjo Korkiakangas (1996, 45) näkee, että lapsuustutkimuksessa tehdyt uudelleenarvioinnit lapsuudesta voivat osaltaan muuttaa arkitodellisuuden lapsuuskäsityksiä. Kun ihminen selittää omaa toimintaansa, ei selitystä tule pitää todellisten syiden kuvauksena vaan tämänhetkisenä tulkintana toiminnalle (Seppänen 2005, 198). Muisteluaineiston lisäksi olenkin analysoinut ja kontekstualisoinut ilmiötä erilaisia aikalaisaineistoja hyödyntäen. Aikalaisaineistot ovat osaltaan onnistuneesti vastanneet siihen, millainen ilmiö tyttöenergia oli Suomessa ja millaisia muotoja se sai. Samalla aikalaisaineistot ovat toimineet myös eräänlaisina muistojen todisteina ja vahvistajina. Muistellun tyttöenergian muodot ovat monin paikoin tunnistettavissa myös aikalaisaineistoissa, mikä vahvistaa käsitystä sukupolvikokemuksesta.

Olen analysoinut tyttöenergiailmiötä yhdessä muistelijoiden kanssa vuorovaikutuksessa tuotetun muisteluaineiston valossa. Sen keskeisintä ydintä ovat muistelijoiden omat tulkinnat. 1980-luvun kulttuurintutkimus ja feministinen mediatutkimus uudistivat vastaanottotutkimustavalla, joka nosti kulttuurin kuluttajan aktiiviseksi osapuoleksi merkityksellistämisen prosessissa. Myös minä olen tässä tutkimuksessani lähtenyt siitä, että muistelijat ovat aktiivisia kokemustensa ja kuluttamansa kulttuurin tulkitsijoita. Olen tarkastellut muistelijoiden kokemuksia

kulttuurintutkimuksellisesti merkityksenantona, joka liittyy laajempaan kontekstiin. Kulttuuriteollisuus ja muut tekijät ovat määrittäneet populaarikulttuurin tietynlaiseksi, mutta kuluttajat antavat sille oman merkityksensä vastaanotossa. Tässä tutkimuksessa vastaanotto kulkee vielä ryhmäkeskustelun tulkintojen läpi.

Ryhmässä tehtävä muistelu on mielestäni ollut toimiva ja onnistunut aineistonkeruun menetelmä, kun olen halunnut kuulla sukupolven yhteistä ääntä ja tavoittaa tätä yhdessä jaettua kokemusta. Tutkimuksen metodologinen tavoite oli kehittää muistelutyön menetelmää, sillä vaikiintuneesta muistitietotutkimuksesta poiketen tässä tutkimuksessa on keskitytty nuorten muistoihin ja lähihistoriaan.

Tutkimukseen osallistuneille naisille muisteleminen oli pääosin mielekästä. He olivat osallistuessaan juuri sopivan ikäisiä muistelemaan ja tunnistamaan oman sukupolvensa nykyisyydessä. Muisteleminen ikään kuin tarpeeksi aikaisin, kun vielä muistetaan, on tärkeää paitsi yksilölle, myös historiallisuuden, syiden ja seurauksien ymmärtämiselle. Muistelumenetelmä oli toimiva tällaiseen nostalgisen ajanjakson ja populaarikulttuurin erilaisten kokijäänten kuulemiseen. Näen muistelun potentiaalisena ja tärkeänä metodina myös muidenkin kuin vanhuksiin ja etäälle menneisyyteen liittyvien tutkimusaiheiden käsittelyssä. Populaarikulttuuristen teemojen muisteleminen mahdollisti osallistujille vapauden päättää ja valita muistelutilanteessa, mitä kertoa ja kuinka. Toiset painottivat enemmän omia henkilökohtaisia kokemuksiaan, toiset puolestaan representaatioiden tasoa. Yhdessä muisteleminen oli innostavaa, ajoittain myös siinä mielessä ”liian innostavaa”, että aina perusteluja tai tulkintoja ei ehditty tai muistettu esittää. Ryhmämuotoisuus ja muistojen vertaaminen toivat myös esille muistelijoiden erilaisia positioita. Siten pystyin analysoimaan ja ottamaan esille myös sellaisia kokemuksia, jotka eivät ole yhdessä jaettuja vaan poikkeavia. Ilmiöön liittyvät muistot eivät ole vain myönteisiä, vaan siihen liittyen koettiin myös kielteisiä ja hankalia tunteita.

Tutkimukseni tulokset osittain toistavat ja vahvistavat tyttöenergiasta jo tehtyjä määritelmiä ja erinäisiä tyttökulttuureita käsitelleiden tutkimusten tuloksia esimerkiksi ystävyuden, tyttöyhteisöllisyyden ja tyttöjen fanikulttuurin tärkeydestä. Muistelunäkökulman vuoksi tutkimus tuotti kuitenkin myös tuloksia, jotka pitävät sisällään siinä määrin

merkittävästi reflektiota, että niiden avulla muisteltu ilmiö sijoittuu uudella ja kiinnostavalla tavalla osaksi laajempaa yhteiskunnallista ja poliittista kehystä. Aiempaan tyttöenergian tutkimukseen verrattuna tutkimusasetelmalleni on erityistä keskittyminen Suomeen sekä lähi-
 menneisyyteen ryhmämuotoisen muistelun kautta. Lisäksi asetelmasta on tehnyt erityisen oma osallistuvan tutkijan positioni, jossa olen samaan aikaan yksi tyttöenergialla kasvaneista muistelijoina omine muistoineni ja ilmiön kriittinen ja sitä laajempiin yhteyksiin suhteuttava tutkija. Olen koko tutkimusprosessin ajan tehnyt varsin tietoista itsereflektiota ja tiedostanut asemiani, joka on yhtä aikaa haastava ja ongelmallinen, mutta myös tutkimusaiheen ymmärryksen kannalta olennainen. Koen että ilmiön itsekin tyttöikäisenä kokeneena minun on helppo ymmärtää ja tulkita muistelijoiden kuvaamia kokemuksia mutta erityisesti sitä kulttuurista kuvastoa, josta he puhuvat ja joka on myös minulle tuttua.

Tutkimukseni tarkastelee suomalaisten 1980-luvulla syntyneiden suomalaisten naisten kokemusta. Muisteluaineistoa analysoimalla tyttöenergiailmiö näyttäytyy kokemuksissa tärkeänä mutta ennen muuta itse kuluttajia energisoivana populaarikulttuurina. Tutkimuksen aineistoon valikoitui muistelijoina, joka korostivat näitä piirteitä – feministisesti orientoituneet aikalaiset olisivat kenties tuottaneet kriittisempää näkemystä. Vaikka olen lähestynyt tyttöenergiailmiötä monista näkökulmista, ei tämä tutkimus kerro kaikkea tai muodosta täysin eheää kokonaiskäsitystä: näkökulmat, joista olen ilmiötä tarkastellut, ovat valintojen tulosta, ja ne voisivat luonnollisesti olla myös joitain toisia. Tyttöenergian ja postfeminismin jatkotutkimusta ajatellen kysymykset laajemmasta intersektionaalisuudesta ovatkin kiinnostavia. Nyt tutkimukseeni osallistui terveitä, valkoisia, keskiluokkaisia, Suomessa kasvaneita tyttöjä. Tutkijana siis tietyn mielessä kuuntelin vain massakulttuurin massatyttöjen ääntä, en esimerkiksi vammaisia, etniseltä taustaltaan erilaisia tai queer-tyttöjä, joiden kertomukset tyttöenergiasta ja vaikkapa sen toisin lukemisesta olisivat voineet avata kokonaan toisenlaisia tulkintoja. Jatkossa kiinnostavaa olisi myös tutkia tyttöenergiaan liittyviä muistoja vertailemalla kokemuksia kansainvälisesti eri maissa.

Sukupolven käsitteen soveltaminen populaarikulttuuriseen ilmiöön on haastavaa, eikä se suinkaan ole ongelmaton. Esimerkiksi Saariston (2003b) mukaan punkkarit eivät muodostaneet massamittaista sukupolvea,

ennemminkin kollektiivisen identiteetin tai tietyn lohkon nuorisokulttuurin kentällä yhtenä historiallisena ajankohtana. Siitä huolimatta esitän, että on perusteltua puhua kokemuksellisesta tyttöjen tyttöenergiasukupolvesta. Perustelen tätä tulkintaa sillä, että nykyinen media- ja idolimaisema on laajempi ja sirpaleisempi eikä synnytä enää samanlaisia sukupolvikokemuksia, joissa kaikki olisivat mukana. Sen sijaan 1990-luvulla kasvaneen sukupolven oli vielä pakko tehdä itse, innostua, luoda ja soveltaa yksilöinä tai ryhmänä, eikä juuri kukaan voinut olla huomaamatta sitä tyttöenergiaa, mikä liikkui todellisia tyttöjä käytännön ja asenteen tasolla.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimusaineistot

- Muisteluaineisto: kerääjä Aino Tormulainen, arkistoitu Suomen Kirjallisuuden Seuran Joensuun arkistoon JpaN1.2014–22.2014, JpaN 7.2017. (JpaN=Joensuu perinnearkisto/numero).
- Sähköposti, Henni, 14.5.2012.

Aikalaisaineistot

Arkistoaineistot

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto:

- Suomalaisen päivä 2.2.1999
- Yksi päivä mediaa 2001
- Kertomuksia suomalaisesta peruskoulusta 1996
- Leikkiperinne I ja II 1998

Suomen Musiikkiarkisto:

- 1990–2000 luvun lehtileikekokoelmat, AV-aineistot, levy-yhtiöiden tiedotteet, tallennetut internet-sivut.
- *Suosikki*-lehdet 1990–2003

Omat arkistot, tekijän hallussa:

- *Demi*-lehdet 1998–2008

Käytetyt lehtiaineistot (tarkat kirjoittaja- ja otsikkotiedot eivät ole kaikissa selvillä, sillä jutut ovat erilaisina lehtileikkeinä, esim. erään tutkimukseen osallistuneen 10-vuotiaana tekemästä keräilykansiossa, eikä niitä ole arkistoitu kaikkien arkistointiohjeiden mukaisesti).

- *Anna* 37/1999, ”Jonna Tervomaa tiennäyttävä tahtomattaan”, Kirsikka Saari.
- *Anna* 37/1999, ”Suomi-rockin itsenäisten naisten ilmiöstä”, Kirsikka Saari.

- *City* 03/1997, ”Suomirockin tulevaisuus”, Satu Keto.
- *Demi* 11/2006
- *Demi* 12/1999
- *Demi* 5/2000
- *Demi* 6/2006
- *Demi* 9/2003, Taina Värri.
- *Helsingin Sanomat* 26.5.1998 ”Maijan pitkä matka marraskuusta spice-kuuhun”, Anu Vilkmán
- *Helsingin Sanomat* Sunnuntai-liite 23.11.1997, Kari Ojanen.
- *Helsingin Sanomat* 26.5.1998 Mikko-Pekka Heikkinen.
- *Helsingin Sanomat* 3.3.2000, Sitruunapippuri, Mascara
- *Helsingin Sanomat* Nyt-liite 19/1998, 8.-14.5.1998.
- *Helsingin Sanomat* Nyt-liite 21.–27.8.1998, ”Diivailten”,
- *Helsingin Sanomat* Nyt-liite 48/1999, 3.-9.12.1999, Ilkka Mattila.
- *Helsingin Sanomat* Nyt-liite /2012, Leminen.
- *Iisalmen sanomat* (STT), 27.11.1996 Satu Keto.
- *Iisalmen sanomat* 8.3.2003, ”Gimmel huuma ylä-savossa, Lentoon -kiertue Kajaanista Iisalmeen ” Tapani Husso
- *Iisalmen sanomat* 9.3.2003, ”Gimmel-koneisto opetti konserttikäyt-täytymistä”, Pirjo Nenola.
- *Iltasanomat* 30.4.1994 ”Nylon Beat Romantiikkaa ja naisasiaa”, Pasi Kostiainen.
- *Iltasanomat* Viikonvaihte 23.5.1998 ”Oikeat Spaisarit ovatkin Es-poosta!”, Mikko Vienonen,
- *Iltasanomat* 17.10.1998, Ilvonen.
- *Iltasanomat* viikkoliite 11.11.2000, ”TikTak saa sedätkin sekaisin”, Sanna Ukkola.
- *Iltasanomat* Plussa 14.10.2006, Pasi Kostiainen.
- *Iltasanomat* 14.9.2007
- *Koululainen* Spice Girls sarjakuva-ihailijakuvaliite, kevät 1998 (tarkka ilmestymisajankohta ei tiedossa)
- *Metro*, 10.3.2004 (STT), ”Ikuisia murrosikäisiä”, Anja Krank.
- *Suosikki* 2/1997, ”Tyttö-poweria”, Virve Valli.
- *Suosikki* 5/1997, Vilma Vainikainen.
- *Suosikki* 2/1998, Nina Parikka.
- *Suosikki* 3/1998, Sami Aaltonen.
- *Suosikki* 7/1998, Antti Aro.

- *Suosikki* 10/1998, ”Pakkolevon” jälkeen Spice Girls yllättää -Susan Granger/Famous, käänös Meri Eskola.
- *Suosikki* 12/2009, Aino-Kuutamo Uusitorppa.
- *Suosikki* 8/2011.

TV-aineisto

Yle Elävä arkisto: *11-vuotiaiden minispaissareiden naisenergiaa Joensuussa*. Julkaistu 14.7.1998, kesto 5 min. Ohjelman tekijät: toimittajat Eija Sarinko ja Annamaija Manninen, leikkaaja Merja Lindgren, kuvaussihteeri Merja Lindgren, ohjaaja Merja Lindgren.

Kirjallisuus

Haapala, Laura (2000) *Tiktak*. WSOY.

Gargano, Luca & Vilkkumaa, Maija (2004) *Maija*. WSOY.

Omien nuoruuden dokumenttien aineisto (tekijän hallussa)

- Päiväkirjat 4 kpl (1993–94, 1995, 1996, 1996–2003)
- Kalenterit 5 kpl (1996–97)
- Suosikki koulukalenteri, 2001–2002, 2003–2004 (lukiolaiskalenterit), 2002–2003 (Pollux koulupäiväkirja), 2003)
- Ystäväni, koulutoverini -kirjat 3 kpl (1990–95, 1997–99, 2002–02)
- Vieraskirja 1995–2002 (johon kylässä käyneet kaverit kirjoittivat)
- Vihkot 3kpl, joihin kirjoitettu oppituntien aikana kaverityttöjen kanssa (1999–2001)
- Kirjeitä, kortteja, nauhoitettuja kasetteja, julisteita.

Tutkimuskirjallisuus

- Aapola, Sinikka (2002) Pikkutyttöjä vai puoliaikuisia? Tytöt, vanhemmat ja kontrolli. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: SKS, 129–147.
- Aapola, Sinikka (1999) *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. Helsinki: SKS.
- Aapola Sinikka (1992) Helsinkiläistyttyjen ystävyysuhteet: ihanteina itsenäisyys, läheisyys ja monipuolisuus. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: SKS, 83–102.
- Aapola, Sinikka & Gonick, Marnina & Harris, Anita (2005) *Young Femininity: Girlhood, Power and Social Change*. New York: Palgrave Macmillan.
- Aaltonen, Sanna (2011) Tytöt ja maine. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 269–304.
- Aaltonen, Sanna (2006) *Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (2002) Johdanto. Tyttöyden monet tulkinnat. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: SKS, 7–18.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävytydet. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 29–56.
- Aho, Anne & Taskinen, Anne (2004) *Rockin korkeat korot. Suomalaisen naisrockin historia*. Helsinki: WSOY.
- Ahonen, Sirkka (1998) *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa*. Historiallisia tutkimuksia 202. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Alanen, Leena (2001) Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Län sosiologiaan*. Tampere: Vastapaino, 97–115.
- Autio, Minna (2006a) Legoista Leviksiin – kuluttajaksi kasvun aakkoset. Teoksessa Hanna Lehtimäki & Juha Suoranta (toim.) *Kasvattajan brändikirja*. Helsinki: Finn Lectura, 13–26.
- Autio, Minna (2006b) *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Autio, Minna (2004) Pimulook tyttöjen pukeutumisessa. Teoksessa Anna Anttila (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema. Pubeenvuoroja kulutuskuultuurin seksuaalisoinnin vaikeuksista*. Raportteja 284. Helsinki: STAKES, 32–40.
- Autio, Minna & Heinonen, Visa (2002) Nuorten kulutuksen moraalit ja moraalitalous. Teoksessa Minna Autio & Ilpo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 24. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 204–231.

- Apo, Satu (2001) *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin*. Helsinki: SKS.
- Apo, Satu (1999) *Myyttinen nainen*. Teoksessa Satu Apo (toim.) *Suomalainen nainen*. Helsinki: Otava, 9–23.
- Apo, Satu (1990) Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 62–80.
- Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (2016) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Arthurs, Jane (2003) *Sex and the City* and Consumer Culture: Remediating Postfeminist Drama. *Feminist Media Studies*. 3 (1), 83–98.
- Anttila, Anna (2005) ”Mulla se alko aina diskossa sillee jos tanssi sen kanssa” Varhaisnuorten diskot romanttisen kulttuurin näyttämönä. Teoksessa Helena Saarikoski (toim.) Leikkikentiltä. *Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Helsinki: SKS, 255–290.
- Anttila, Anna (2002) Varhaisnuorten romanttinen seurustelu. Teoksessa Tapio Kuure & Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) *Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen – siirtymävaiheen tarkastelua*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes, 66–71.
- Anttila, Anna; Ojanen, Karoliina; Saarikoski, Helena & Timonen, Sanni (2011) Tyttöjen juttuja. Tyttökulttuurin monimuotoiset tilat. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 135–172.
- Anttonen, Salli (2017) *A Feel for the Real: Discourses of Authenticity in Popular Music Cultures through Three Case Studies*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 108. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Banet-Weiser, Sarah (2004) Girls Rule!: Gender, Feminism, and Nickelodeon. *Critical Studies in Media Communication*. 21 (2), 119–139.
- Baumgardner, Jennifer & Richards, Amy 2000/(2010) *Manifesta. Young Women, Feminism, and the Future* (10th Anniversary ed.). New York: Farrar, Strauss and Giroux.
- Baumgardner, Jennifer & Richards, Amy (2004) *Feminism and Feminity: Or How We Learned to Stop Worrying and Love the Thong*. Teoksessa Anita Harris (toim.) *All About the Girl. Culture, Power, and Identity*. London and New York: Routledge, 59–67.
- Browne, Ray B. (2006) *Popular Culture as the New Humanities*. Teoksessa Harold E. Jr Hinds & Marilyn F. Motz & Angela M. Nelson (toim.) *Popular Culture Theory and Methodology. A Basic Introduction*. The University of Wisconsin Press: Popular Press, 75–84.
- Budgeon, Shelley (2001) Emergent Feminist(?) Identities Young Women and the Practice of Micropolitics. *European Journal of Women's Studies*. 8 (1), 7–28.
- Budgeon, Shelley (1998) “I’ll tell you what I really, really want”: Girl Power and Self-identity in Britain. Teoksessa Sherrie A. Inness (toim.) *Millennium Girls. Today's Girls Around the World*. New York: Rowman & Littlefield, 115–143.
- Cavicchi, Daniel (1998) *Tramps like us: music & meaning among Springsteen fans*. Oxford University Press.

- Chang, Jeff (2005) *Can't Stop Won't Stop. Hiphopsukupolvien historia* (suom.) Laura Haavisto. Helsinki: LIKE.
- Cherland, Meredith Rogers (1994) *Private practices. Girls reading fiction and constructing identity*. London: Taylor & Francis Ltd.
- Conaway, Cindy (2007) "You Can See Things that Other People Can't": Changing Images on the Girl with Classes, from *Gidget* to *Daria*. Teoksessa Sherrie. A. Inness (toim.) *Geek chic: Smart women in popular culture*. New York: Palgrave Macmillan, 49–63.
- Coulter, Natalie (2010) Looking for Savvy Girls in the Post-Girl-Power Era. *Jeunesse: Young People, Texts, Cultures* 2 (1), 177–187.
- Currie, Dawn H. & Kelly, Deidre M. & Pomerantz, Shauna (2011) Skater Girlhood: Resignifying Femininity, Resignifying Feminism. Teoksessa Rosalind Gill & Christina Scharff (toim.) *New Femininities. Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 293–305.
- Currie, Dawn H. & Kelly, Deidre M. & Pomerantz, Shauna (2009) 'Girl Power'. *Girl Reinventing Girlhood*. Mediated Youth vol.4. New York: Peter Lang Publishing.
- Duffett, Mark (2013) *Understanding Fandom. An introduction to the study of media fan culture*. New York & London: Bloomsbury.
- Driscoll, Catherine (2008) Girl Today. Girls, Girl Culture and Girl Studies. *Girlhood Studies* 1 (1), 13–32.
- Driscoll, Catherine (2002) *Girls: Feminine Adolescence in Popular Culture and Cultural Theory*. New York: Columbia University Press.
- Driscoll, Catherine (1999) Girl Culture, Revenge and Global Capitalism: Cybergirls, Riot Grrrls, Spice Girls. *Australian Feminist Studies* 14 (29), 173–193.
- During, Simon (1993/1999) Introduction. Teoksessa Simon During (toim.) *The Cultural Studies Reader*. Second edition, 1–28. London & New York: Routledge.
- Dyer, Suzette & Hurd, Fiona (2016) Changing perceptions about feminists and (still not) claiming a feminist identity. *Gender and Education* 28, 1–15.
- Elfving, Sari (2006) Kokemuksia sukupolvinäkökulmasta. Teoksessa Juha Herkman & Pirjo Hiidenmaa & Sanna Kivimäki & Olli Löytty (toim.) *Tutkimusten maailma. Suomalaista kulttuurintutkimusta kartoittamassa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 87. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 191–200.
- Eräsaari, Leena (2010) Miksi hyvinvointivaltio on tärkeä naisille? Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 210–222.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998/2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, Outi (2010) Muisti, kertomus ja oral history-liike. Teoksessa Pertti Grönholm & Anna Sivula (toim.) *Medeiaasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Historia mirabilis 6. Turun Historiallisen Yhdistyksen referee-sarja. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys Ry, 60–81.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006) Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 25–48.

- Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija (2006) Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 7–24.
- Fiske, John (2006) Understanding Popular Culture. – Hinds, Harold E. Jr.; Motz Marilyn F. & Nelson, Angela M. (toim.) *Popular Culture Theory and Methodology. A Basic Introduction*. The University of Wisconsin Press: Popular Press, 118–126.
- Fleegal, Stacia M. (2008) Like Mother-Daughter, Like Daughter-Mother. Constructs of Motherhood in Three Generations. Teoksessa Ritch Calvin (toim.) *Gilmore Girls and the Politics of Identity. Essays on Family and Feminism in the Television Series*. Jefferson, North Carolina and London: McFarland & Company Inc, 143–158.
- Formark, Bodil & Brånström-Öhman, Annelie (2013) Situating Nordic Girls' Studies. *Girlhood Studies* 6 (2), 3–10.
- Fritzsche, Bettina (2004) Spice Strategies: Pop Feminist and Other Empowerments in Girl Culture. Teoksessa Anita Harris (toim.) *All About the Girl. Culture, Power, and Identity*. New York and London: Routledge, 155–162.
- Gauntlett, David (2002/2008) *Media, Gender and Identity. An Introduction*. 2nd. Edition. London & New York: Routledge.
- Ginzburg, Carlo (1996) *Jobtolankoja. Kirjoituksia mikrobistoriasta ja historiallisesta metodista*. Suom. Aulikki Vuola. Helsinki: Gaudeamus.
- Gill, Rosalind (2016) Post-postfeminism? New feminist visibilities in postfeminist times, *Feminist Media Studies* 16(4), 610–630.
- Gill, Rosalind (2007a) *Gender and the media*. Cambridge: Polity.
- Gill, Rosalind (2007b) Postfeminist media culture: elements of a sensibility. *European Journal of Cultural Studies* 10 (2), 147–166.
- Gillis, Stacy & Howie, Gillian & Munford, Rebecca (toim.) (2004) *Third Wave Feminism. A Critical Exploration*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: New York: Palgrave Macmillan.
- Gissler, Mikka; Orre, Soili & Puhakka, Tiina (2004) Tilasto-osuus. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi*. Nuorten elinolut -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes, 18–56.
- Glitre, Kathrina (2011) Nancy Meyers and "Popular Feminism". Teoksessa Melanie Waters (toim.) *Women on Screen: Feminism and Femininity in Visual Culture*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 17–30.
- Gonick, Marnina (2008) Girl Power. Teoksessa Claudia Mitchell & Jacqueline Reid-Walsh (toim.) *Girl Culture. An Encyclopedia, Volume One*. Greenwood Press: Westport, 310–314.
- Gonick, Marnina & Renold, Emma & Ringrose, Jessica & Weems, Lisa (2009) Rethinking Agency and Resistance. What Comes After Girl Power? *Girlhood Studies* 2 (2), 1–9.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (1992) Tyttöjen toiseus opetuksessa ja koulutuksessa. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: SKS, 314–327.
- Grossberg, Lawrence (1995) *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. (suom. & toim.) Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Ensio Puoskari & Timo Uusitupa, Tampere: Vastapaino.

- Grünn, Karl (2001) Seurustelusta seksiin. Teoksessa Tuula Korolainen (toim.) *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*. Helsinki: Tammi, 284–290.
- Hains, Rebecca C. (2012) *Growing up with Girl Power. Girlhood on Screen and in Everyday Life*. Mediated Youth vol 15. New York: Peter Lang.
- Hains, Rebecca C. (2009) Power feminism, mediated: Girl power and the commercial politics of change. *Women's Studies in Communication* 32(1), 89–113.
- Hains, Rebecca C. (2008) The Origins of the Girl Hero. Shirley temple. Child Star and Commodity. *Girlhood Studies* 1 (1), 60–80.
- Hains, Rebecca C. & Thiel-Stern Shayla & Mazzarella Sharon R. (2011) “We Didn’t Have Any Hannah Montanas”: Girlhood, Popular Culture, and Mass Media in the 1940s and 1950s. Teoksessa Mary. C. Kearney (toim.) *Mediated Girlhoods: New Explorations of Girls’ Media Culture*. New York: Peter Lang, 114–132.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. (suom. ja toim.) Mikko Lehtonen & Juha Herkman, Tampere: Vastapaino.
- Halbwachs, Maurice (1992) *On Collective Memory*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Harinen, Päivi (2014) Kilometrien eristämät? Nuorten arkea syrjäkyläkontekstissa. Teoksessa Sami Myllyniemi Sami (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto, 153–169.
- Harjunen, Hannele (2010) Sukupuolituneen ruumiin muodot ja merkitykset. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 241–242.
- Harris, Anita (toim.) (2004a) *All About the Girl. Culture, Power, and Identity*. New York and London: Routledge.
- Harris, Anita (2004b) *Future Girl. Young women in the twenty-first century*. New York and London: Routledge.
- Harris, Anita & Shields Dobson, Amy (2015a) Editorial: Post-girlpower: globalized mediated femininities. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*. 29 (2), 143–144.
- Harris, Anita & Shields Dobson, Amy (2015b) Theorizing agency in post-girl power times. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*. 29 (2), 145–156.
- Hasanen, Kirsi & Koivunen, Tuija & Kolehmainen, Marjo (2010) Minä olen muistanut. Huomioita vuosituuhannen vaihteen suomalaisesta feminismistä. *Naistutkimus* 1/2010, 35–46.
- Hatch, Kristen (2011) Little Butches: Tomboys in Hollywood Film. Teoksessa Mary C. Kearney (toim.) *Mediated Girlhoods: New Explorations of Girls’ Media Culture*. New York: Peter Lang, 75–92.
- Haug, Frigga and others (1987) *Female Sexualization. The Collective Work of Memory*. London: Virago.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi (2001) Siivet varpaiden välissä. Nuortenkirjallisuuden teemoja ja virtauksia. Teoksessa Tuula Korolainen (toim.) *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*. Helsinki: Tammi, 219–237.
- Heikkinen, Kaija (2010) Sukupuoli ja etnisyys tiedon paikantumisessa. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 215–233.

- Heinonen, Visa (2003) ”James päällä joka säällä”. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: SKS, 456–479.
- Henry, Astrid (2004) *Not my mother's sister: Generational conflict and third-wave feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hey, Valerie (1997) *The company she keeps: An ethnography of girls' friendship*. Buckingham: Open University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvi-tutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Semi Purhonen & Tommi Hoikkala & J.P. Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuuluu? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 270–294.
- Holli, Anne Maria (2002) Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet. Teoksessa Anne Maria Holli & Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta/ Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: WSOY, 12–30.
- Honkatukia, Päivi; Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006) Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorveli (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tietolipas 211. Helsinki: SKS, 296–317.
- Hopkins, Peter E (2010) *Young People, Place and Identity*. Routledge: London and New York.
- Houni, Pia & Suurpää, Leena (1998) *Kuvassa nuoret*. Tampere: Tampere University Press.
- Houvouras Shannon & Carter, J. Scott (2008) The F Word: College Students' Definitions of a Feminist. *Sociological Forum* 23 (2), 234–256.
- Huuha, Essi & Tormulainen, Aino (2017) *Ysärikirja*. Jyväskylä: Atena.
- Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Johanna Ruusu-vuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 90–118.
- Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. <http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf> (luettu 10.1.2016).
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005/2009) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusu-vuori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- Häkkinen, Antti (2013) Suomalaiset sukupolvet, elämäntilanne ja historia – Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa Antti Häkkinen & Anne Puuronen, Anne & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (toim.) *Sosiaalinen albumi: Elämäntavat sukupolvien murroksessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 139. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 21–55.
- Härkönen, Marketta (2001) Perheiden salatut elämät. Teoksessa Tuula Korolainen (toim.) *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*. Helsinki: Tammi, 253–260.
- Inness, Sherrie A. (2007) Introduction. Who Remembers Sabrina? Intelligence, Gender, and the Media. Teoksessa Sherrie. A. Inness (toim.) *Geek chic: Smart women in popular culture*. New York: Palgrave Macmillan, 1–9.

- Jackson, Sue & Vares, Tiina (2015) 'Too many bad roles for us girls': Girls, female pop celebrities and 'sexualization'. *Sexualities* 18 (4), 480–498.
- Jeronen, Eeva (1998) Spice Girls. Utta naista etsimässä. *Musiikin suunta* 3, 5–9.
- Jukarainen, Pirjo & Tuhkunen Anne (2004) Imagosta identiteettiin – raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi*. Nuorten elinlot-vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura & Nuorisosaiani neuvottelukunta & Stakes, 94–105.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino, Tampere.
- Julkunen, Raija (2002) Timanttejäkin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset Teoksessa Anne Maria Holli & Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Helsinki: WSOY, 32–49.
- Julkunen, Raija (1999) Sukupuoli, työ, hyvinvointivaltio. Teoksessa Satu Apo (toim.) *Suomalainen nainen*. Helsinki: Otava, 79–100.
- Juvonen, Tuula (2010) Naisaktiivisuuden muuttuvat ehdot. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 257–274.
- Jokinen, Eeva & Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (2015) Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7–30.
- Jokinen, Eeva (2015) Tohkeisuus. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 31–51.
- Jokinen, Kimmo (2014) Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa Kaisa Vehkalhti & Leena Suurpää (toim.) *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 250–271.
- Jokinen, Kimmo (2003) Kirjoitetut rockmuistot. Musiikki muistina. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää pahaa rock'n'roll. Sosiologiaa kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Helsinki: SKS, 40–61.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskursianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jyrkämä, Jyrki (2001) Aika tutkimuksessa ja elämänsäkulussa. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 117–157.
- Jyränki, Juulia (2010) Sukupuolten tasa-arvoa koskeva lainsäädäntö Suomessa. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 307–314.
- Kaarninen, Mervi (2010) Nuorisokulttuurin läpimurto. Teoksessa Kai Häggman & Pirjo Markkola & Markku Kuisma & Panu Pulma (toim.) *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Helsinki: WSOY, 168–185.
- Kaarninen, Mervi (1995) *Nykyajan tytöt: Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 1930-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

- Kaartinen, Marjo & Salmi, Hannu & Tuominen, Marja (2016) *Maamme. Itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*. Helsinki: SKS
- Kaklamanidou, Betty (2013) *Genre, Gender and the Effects of Neoliberalism: The New Millennium Hollywood Rom com*. New York and London: Routledge.
- Kallioniemi, Kari (1991) Kapinaa, viihdettä vai taidetta? Rockkulttuurin aikakausi. Teoksessa Kari Kallioniemi & Hannu Salmi (1991) *Populaarikulttuurin historiaa*. Avoimen korkeakouluopetuksen julkaisuja, kulttuurihistorian etäopetus. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 123–149.
- Kallioniemi, Kari & Salmi, Hannu (1991) *Populaarikulttuurin historiaa*. Avoimen korkeakouluopetuksen julkaisuja, kulttuurihistorian etäopetus. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Kangas, Sonja & Kuure, Tapio (2003) *Teknologisoituva nuoruus*. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes.
- Kantola, Johanna (2010) Sukupuoli ja valta. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 78–87.
- Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus* 25 (4), 17–28.
- Karkulehto, Sanna (2011) *Seksin mediamarkkinat*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kearney, Mary Celeste (2015) Sparkle: luminosity and post-girl power media. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*. 29 (2), 263–273.
- Kearney, Mary Celeste (2011) Introduction: Girls' Media Studies 2.0. – Kearney, Mary C. (toim.), *Mediated Girlhoods: New Explorations of Girls' Media Culture*. New York: Peter Lang, 1–14.
- Kearney, Mary Celeste (2004) Recycling Judy and Corliss: Transmedia Exploitation and the First Teen-Girl Production Trend. *Feminist Media Studies* 4 (3), 265–95.
- Kekki, Lasse (2001) Hyvää homoa tarvitaan aina – vai tarvitaanko? Laitelan Kalle ja homoseksuaalisuuden representaatiot suomalaisessa saippuasarjassa *Salatut elämät*. Teoksessa Anu Koivunen & Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) *Populaarin lumo – mediat ja arki*. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen julkaisuja, sarja A, N:o 46, Mediatutkimus. Turku: Turun yliopisto, 272–284.
- Keller, Jassalynn Marie (2012) *Virtual Feminisms. Information, Communication & Society*. 15 (3), 429–447.
- Keskinen, Vesa (2001) *Kiirettä pitää. Kaverit, koti, koulu ja nuorten vapaa-aika Helsingissä 2000*. Helsingin kaupungin tietokeskus tutkimuksia (2001)10. Helsinki: Helsingin kaupunki, tilastokeskus.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Gretchel, Anu & Laine, Sofia & Merikivi, Jani (2011) Nuorten tilat. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, 57–91.
- Kilpiö, Kaarina & Kurkela, Vesa & Uimonen, Heikki (2015) *Koko kansan kasetti: C-kasetin käyttö ja kuuntelu Suomessa*. Helsinki: SKS.

- Knuutila, Seppo (2010) Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 19–42.
- Knuutila, Seppo (1994) Kaiken kattava kulttuuri. Teoksessa Jari Kupiainen & Erkki Sevänen (toim.) *Kulttuurintutkimus. Jobdanto*. Tietolipas. 130. Helsinki: SKS, 9–31.
- Koffman Ofra & Orgad Shani & Gill Rosalind (2015) Girl power and 'selfie humanitarism'. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*. 29 (2), 157–168.
- Koivunen, Anu (2006) Queer-feministinen katse elokuvaan. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iiris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen media-tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 80–106.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne 1996/(2004) Paikantuminen. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 271–292.
- Koivunen, Anu; Paasonen, Susanna & Pajala, Mari (2001) Populaarin strategiat ja taktikat. Teoksessa Anu Koivunen & Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) *Populaarin luno – mediat ja arki*. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen julkaisuja, sarja A, N:o 46, Mediatutkimus. Turku: Turun yliopisto, 14–25.
- Kokkonen, Sara (2015) *Kapina ja kaipuu. Kuliaiset tyttökirjat*. Helsinki: Avain.
- Kokkonen, Sara (2013) *Rasavillejä ja romantikkoja. Rakkaat suomalaiset tyttökirjat*. Helsinki: Avain.
- Kontula, Anna (2009) *Tästä äiti varoitti*. Helsinki: Into Kustannus.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004) *Ympäristöprotestin neljäs aalto: Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Minerva
- Kopomaa, Timo (2000) *Kännykkä-yhteiskunnan synty. Tihentyvä arki, tiivistyvä kaupunki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Korkiakangas, Pirjo (2006) Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 120–144.
- Korkiakangas, Pirjo (1999) Muisti, muistelu, perinne. Teoksessa Bo Lönnqvist & Elina Kiuru & Eeva Uusitalo (toim.) *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155. Helsinki: SKS, 155–176.
- Korkiakangas, Pirjo (1996) *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Kansantieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Korkiamäki, Riikka (2015) ”Jos mä nyt voisin saada ystäviä” – ulkopuolisuus vertaisuhteissa nuorten kokemana. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkäinen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jänntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolat vuosikirja 2014*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 38–50.
- Kortelainen, Kaisu (2008) *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus*. Helsinki: SKS.
- Kortelainen, Kaisu (2006) Tehdasyhteisöistä kirjoitettu kartta. Teoksessa Seppo Knuutila & Pekka Laaksonen & Ulla Piela (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: SKS, 291–307.

- Koskijoki, Maria (1997) Esine muiston astiana. Teoksessa Katarina Eskola & Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämästä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 269–285.
- Kosonen, Ulla (1998) *Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta*. SoPhi Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosonen, Ulla (1997) Nähdäksi tulemisen kaipuu ja häpeä. Teoksessa Eeva Jokinen (toim.) *Ruumiin siteit. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Tampere: Vastapaino, 21–41.
- Kovala, Urpo & Saresma, Tuija (toim.) (2003) *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmiöistä*. Tietolipas 195. Helsinki: SKS.
- Kuula, Arja (2006a) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, Arja (2006b) Yksityisyysdenuojo tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorveli (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tietolipas 211. Helsinki: SKS, 124–140.
- Kuusipalo, Jaana (1999) Suomalaiset naiset politiikassa. Teoksessa Satu Apo (toim.) *Suomalainen nainen*. Helsinki: Otava, 55–78.
- Kuivas, Saija (2003) Avainkokemuksesta Avaimeen. Suomalaisen hiphop-genren mannheimilainen sukupolvianalyysi. *Nuorisotutkimus* 1/2003, 21–36.
- Kulmalainen, Taru (2015) *Tyttöjen kaverisuosio. Etnografinen tutkimus yläkoulun epävirallisista järjestyksistä*. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies. No 103. Joensuu: Itä Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
- Kullmann, Kim & Strandell, Harriet & Haikkola, Lotta (2012) Lapsuuden muuttuvat tilat. Näkökulmia lapsuuteen 2000-luvulla. Teoksessa Harriet Strandell & Lotta Haikkola & Kim Kullman (toim.) *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Tampere: Vastapaino, 9–26.
- Kurki, Tuulikki (2010) Tutkimuspäiväkirja aineiston, teoreettisten näkökulmien ja tutkijan vuoropuheluna. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 160–177.
- Kuure, Tapio; Vuori, Mika & Gissler, Mika (2002) Johdanto. Teoksessa Tapio Kuure & Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) *Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen – siirtymävaiheen tarkastelua*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes, 10–13.
- Kyrölä, Katariina (2006) Ruumi, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen media-tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 107–128.
- Käyhkö, Mari (2011) Koulu tyttö tutkimuksen näyttämönä. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Johdatus tyttö tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 89–133.
- Käyhkö, Mari (2006) *Siivojaksi oppimassa: Etnografinen tutkimus työläistyöstä puhdistuspalvelualan koulutuksessa*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Laakkonen, Erja (2015) *Aikuisuuden kulttuuriset kuvat 25–35-vuotiaiden naisten haastattelupuheissa ja naistenlehtiteksteissä*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 69. Joensuu: University of Eastern Finland.

- Laine, Timo (2015) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.
- Lappalainen, Päivi (2001) Yhdestä kahdeksi vai kahdesta yhdeksi? Tyttöjen sarjakirjat naiseuden neuvottelupaikkoina. Teoksessa Anu Koivunen & Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) *Populaarin lumo – mediat ja arki*. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen julkaisuja, sarja A, N:o 46, Mediatutkimus. Turku: Turun yliopisto, 307–321.
- Latvala, Pauliina (2005) *Katse menneisyyteen. Folkloristinen tutkimus suvun muistitiedosta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1024. Helsinki: SKS.
- Latvala, Tero (2000) *Aktivismin alkuvoimaa. Katsaus 1990-luvun nuorten maailmoihin*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Laukkanen, Marjo (2007) *Sähköinen seksuaalisuus. Tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa*. Acta Universitatis Lapponiensis 114, Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Laukkanen, Marjo & Mulari, Heta (2011) Tyttöjä mediassa, tyttöinä mediassa. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Johdatus tyttötytökäyttöön*. Tampere: Vastapaino, 173–212.
- Laurén, Kirsi (2006) *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisen suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1093. Helsinki: SKS.
- Lemish, Dafna (2003) Spice World: Constructing Femininity the Popular Way. *Popular Music and Society* 26 (1), 17–29.
- Lemish, Dafna (1998) Spice Girls' Talk: A Case Study in the Development of Gendered Identity. Teoksessa Sherrie A. Inness (toim.) *Millennium Girls. Today's Girls Around the World*. New York: Rowman & Littlefield, 145–167.
- Lempiäinen, Kirsti (2002) Kansallisuuden tekeminen ja toisto. Teoksessa Tuula Gordon & Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 19–36.
- Leppänen Taru (2010) *Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Liikkanen, Mirja (2000) Yleisöt ja niistä tietäminen. Teoksessa Maarja Linko & Tuija Saresma & Erkki Vainikkala (toim.) *Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, tutkimuksesta ja elämäntähteydestä*. Katarina Eskolan juhla-kirja. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 65. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 136–149.
- Liljeström, Marianne (2004) Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Lincoln, Sian (2005) Feeling the Noise: Teenagers, Bedrooms and Music. *Leisure Studies*, 24 (4), 399–414.
- Lipponen, Ulla (1990) Tyttöjen taputusleikki – feminiinistä kulttuuria? Teoksessa Aili Nenola & Senni Timonen (toim.) *Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista*. Helsinki: SKS, 105–144.
- Loivamaa, Ismo (2016) *Lastenkamarin aarteet*. Helsinki: Avain.

- Lotz, Amanda D. (2001) Postfeminist Television Criticism: Rehabilitating Critical Terms and Identifying Postfeminist Attributes. *Feminist Media Studies*, 1 (1), 105–121.
- Luukka, Minna-Riitta (2003) Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen Demi-lehden palstoilla. Teoksessa Tuija Modinos & Annikka Suoninen (toim.) *Merkkillinen media. Tekstit nuorten arjessa*. Soveltavan kielentutkimuksen laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 17–38.
- Lähteenmaa, Jaana (2002) Tyttöjä pelastamassa. Mistä ja miksi? Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: SKS, 271–286.
- Lähteenmaa, Jaana (2001) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmään kuulumisten ulottuvuuksista*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 14. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lähteenmaa, Jaana 1989: *Tytöt ja rock*. Tutkimuksia ja selvityksiä 2. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen Keskus ry.
- Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari (1992) Johdanto. Tyttö tutkimuksen palmikkoja punomassa. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttö kulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: SKS, 9–21.
- Makkonen, Elina (2005) Lapsuus menneen ja nykyisen vuoropuheluissa: kaltimolaisten muistelupuheen tarkastelua. Teoksessa Helena Saarikoski (toim.) *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: SKS, 83–104.
- Makkonen, Elina (2004) *Muistin mukaan. Joensuun yliopiston suullinen historia*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Makkonen, Elina (1996) Menneisyyttä piirtämässä. Muistikartat tehtaalaislapsuuden elinympäristön kuvaajina. Teoksessa Kaisu Kortelainen & Sinikka Vakimo (toim.) *Tradition edessä. Kirjoituksia perinteestä ja kulttuurista*. Kultaneito I. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura: Joensuu, 147–157.
- Manninen, Aino (2010) Nuorten naisten matka lapsuudenkodista omaan kotiin. Teoksessa Anni Vilkkio & Asko Suikkanen & Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 192–212.
- Marin, Marjatta (2001) Tarkastelunäkökulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 17–48.
- Markkola, Pirjo (2002) Vahva nainen ja kansallinen historia. Teoksessa Tuula Gordon & Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 75–90.
- Matero, Johanna 1996/(2004) Tieto Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 245–269.
- McRobbie, Angela (2009) *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*. London: Sage.
- McRobbie, Angela (2007) TOP GIRLS? *Cultural Studies* 21 (4–5), 718–737.
- McRobbie, Angela (2004) *Notes on postfeminism and popular culture: Bridget Jones and the new gender regime*. Teoksessa Anita Harris (toim.) *All About the Girl: Culture, Power, and Identity*. New York: Routledge, 3–14.

- McRobbie, Angela (1997) More! New sexualities in girl's and women's magazines. Teoksessa Angela McRobbie (toim.) *Back to reality? Social experience and cultural studies*. New York: St. Martin's Press, 190–209.
- McRobbie, Angela (1991) *Feminism and youth culture: From 'Jackie' to 'Just seventeen'*. Basingstoke: Macmillan.
- McRobbie, Angela & Garber, Jenny (1976/2003) Girls and Subcultures. Teoksessa Stuart Hall & Tony Jefferson (toim.) *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. London: Taylor & Francis, 209–222.
- Meltzer, Marisa (2010) *Girl Power. The Nineties Revolution in Music*. New York: Faber and Faber, Inc.
- Metsä-Tokila, Piia (2011) Työläismoraali vastarinnan legitimoitina. Poliittisten naisvankien muistitietoaineistojen käyttö historiantutkimuksessa. Teoksessa Sami Lakomäki & Pauliina Latvala & Kirsi Laurén (toim.) *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuun aineistoihin*. Suomen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1314. Helsinki: SKS, 96–113.
- Middleton, David & Edwards, Derek (1990) Conversational Remembering: a Social Psychological Approach. Teoksessa David Middleton & Derek Edwards (toim.) *Collective Remembering*. Inquiries in Social Construction series. London, Wewbury Park, New Delhi: SAGE, 23–45.
- Miettinen, Sari (2009) *Poikatyttö Masa sukupuolijärjestyksen määrittäjänä ja purkajana. Sukupuolen (queerit) strategiat Tuija Lehtisen Mirkka-sarjassa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Taiteiden tutkimuksen laitos: Kotimainen kirjallisuus. Turun yliopisto: Turku. [<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/50573/gradu2009miettinen.pdf?sequence=1>] (luettu 25.9.2015).
- Miettinen, Sari (2004) Maika ja Masa. Poikatyttöys Tuija Lehtisen nuorisoromaaneissa *Janne ja tyrmäävä maalitykki* ja *Mirkka ja riparikesä*. Teoksessa Viola Parente-Čapková (toim.) *Sanelma. Kotimaisen kirjallisuuden vuosikirja 2003–2004*. nr. 9–10. Turun yliopisto: Turku, 37–56. [<https://www.utu.fi/fi/yksikot/hum/yksikot/kotimainen-kirjallisuus/Documents/sanelma03.pdf>] (luettu 25.9.2015).
- Miettinen, Katja-Maria (2009) *Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentäluuku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*. Bibliotheca Historica 126. Helsinki: SKS.
- Mikkola, Hanna (2012) ”Tänään työ on kauneus, on ruumis on laihuus”. *Feministinen luenta syömishäiriöiden ja naissukupuolen kytköksistä suomalaisissa syömishäiriöromaanissa*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 27. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Mikkola, Henna (2002) *Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 73. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mintz, Lawrence E. (2006) Notes Towards a Methodology of Popular Culture Study. Teoksessa Harold E. Jr. Hinds & Marilyn F. Motz & Angela M. Nelson (toim.) *Popular Culture Theory and Methodology. A Basic Introduction*. The University of Wisconsin Press: Popular Press, 155–162.
- Mitchell, Claudia & Reid-Walsh, Jacqueline (2008) Introduction. Teoksessa Claudia Mitchell & Jacqueline Reid-Walsh (toim.) *Girl Culture. An Encyclopedia, Volume One*. Greenwood Press: Westport, xxiii–xxxii.

- Moilanen, Laura-Kristiina & Sulkunen, Susanna (2006) Johdanto: Aika ja identiteetti. Teoksessa Laura-Kristiina Moilanen & Susanna Sulkunen (toim.) *Aika ja identiteetti. Katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS, 7–34.
- Moring, Anna (toim.) (2006) *Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa*. Helsinki: Otava.
- Mulari, Heta (2015) *New Feminisms, Gender Equality and neoliberalism in Swedish Girl Film 1995–2006*. Turku: Turun yliopisto.
- Mulari, Heta (2009) ”Me näymme ja kuulumme”: 1990-luvun uusi naiseus ruotsalaisessa televisiosarjassa *Glappet* (1997). *Läbikuva* 22 (3), 6–22.
- Munford, Rebecca (2004) ’Wake Up and Smell the Lipgloss’: Gender, Generation and the (A)politics of Girl Power. Teoksessa Stacy Gillis & Gillian Howie & Rebecca Munford (toim.) *Third Wave Feminism. A Critical Exploration*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: New York: Palgrave Macmillian, 142–153.
- Myllyniemi, Sami (2015) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyniemi, Sami (2009) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Mühleisen, Wencke (2007) Mainstream Sexualization and the Potential for Nordic New Feminism. *NORA–Nordic Journal of Women’s Studies*. 15 (2–3), 172–189.
- Mäkelä, Janne (2003) Epäonnistumisen tuottaminen teinipopissa. *Nuorisotutkimus* 1/2003, 59–63.
- Männistö, Tiina (2003) *Haluathan tulla todelliseksi naiseksi? Naisruumiin tuottaminen Suomessa ilmestyneissä nuoren naisen oppaissa 1890–1972*. Historian laitoksen julkaisuja 63. Turku: Turun yliopisto.
- Nenola, Aili (1999) Suomalainen naistutkimus. Tasa-arvosta ongelmien tiedostamiseen. Teoksessa Satu Apo (toim.) *Suomalainen nainen*. Helsinki: Otava, 159–169.
- Nevalainen Petri (2005) *Suomi-rockin tiekartta*. Jyväskylä: Gummerus.
- Nevalainen, Terhi (2015) *Pinkit piikkikorot. Chick lit -kirjallisuuden postfeministiset sisällöt ja lukijat niiden merkityksellistäjänä*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 67. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Nevalainen, Terhi & Tormulainen, Aino 2012. ”Naiset, jotka haluavat kaiken. Keskustelua postfeministisestä kulttuuri-ilmioistä.” *Naistutkimus* 25 (1), 35–40.
- Nieminen, Matti (2003) Ei ghettoja, ei ees kunnan katuja. Hiphop suomalaisessa kontekstissa. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää paha rock’n’roll. Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*, 168–190. Helsinki: SKS.
- Niemelä, Kati (2002) Rippikoulu ja Prometheus-leiri aikuistumisriiteinä. Teoksessa Tapio Kuure & Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) *Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen – siirtymävaiheen tarkastelua*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes, 106–118.

- Nikunen, Kaarina (2008) Uusia katseita faniudesta faniuksiin. Teoksessa Kaarina Nikunen (toim.) *Fanikirja. Tutkimuksia nykykulttuurin fani-ilmioistä*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7–14.
- Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta tv-ohjelmien faniudesta vuosittu-hannen taitteen Suomessa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Nikunen, Kaarina (2003) Soturiprinsessan matkassa. Televisiosarja *Xena* ja faniuden merkitykset. Teoksessa Urpo Kovala & Tuija Saresma (toim.) *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmioistä*. Tietolipas 195. Helsinki: SKS, 112–140.
- Nikunen, Kaarina & Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (2005) ”Anna meille tänä päivänä meidän... Eli kuinka porno työntyi osaksi arkea.” Teoksessa Kaarina Nikunen & Susanna Paasonen & Laura Saarenmaa (toim.) *Jokapäiväinen pornomme. Media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino, 7–29.
- Oinas, Elina (2011) Tyttötutkimuksen näkökulmia ruumiillisuuteen. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Jobdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 305–342.
- Oinas, Elina (2004) Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 209–227.
- Oinas, Elina (2001a) *Making Sense of the Teenage Body. Sociological Perspectives on Girls, Changing Bodies and Knowledge*. Åbo Akademi University Press: Turku
- Oinas, Elina (2001b) Ruumiita akatemiassa! Sosiaalitteellistä välttelyä. innostusta ja teoretisointia. – Puuronen, Anne & Välimaa, Raili (toim.), *Nuori ruumis*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 23. Helsinki: Gaudeamus, 17–29.
- Oinas, Elina & Collander, Anna (2007) Tjejgrupper – rosa rum, pippifeminism, hälsofrämjande? Teoksessa Elina Oinas & Jutta Ahlbeck-Rehn (toim.) *Kvinnor, kropp och hälsa*. Lund: Studentlitteratur, 275–299.
- Ojanen, Karoliina (2011a) *Tyttöjen toinen koti. Etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1319, Tiede. Helsinki: SKS.
- Ojanen, Karoliina (2011b) Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historian ja keskusteluihin. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Jobdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 9–43.
- Ojanen, Karoliina (2010) Tyttötutkimus. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 123–127.
- Ojanen, Karoliina (2008) Tyttötutkimuksen tytöt: keskusteluja tyttöyden moninaisuudesta ja tyttöjen vallasta. *Elore* 15 (1), 1–17.
- Ollila, Anne K. (2004) Luonto Lapissa, menestys muruina maailmalla – alueet lapilaisten nuorten tulevaisuuskuviissa. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi*. Nuorten elinolit -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvotelukunta & Stakes, 84–93.
- Onyx, Jenny & Small, Jennie (2001) Memory-work: The Method. *Qualitative Inquiry*. 7 (6), 773–786.

- Paasonen, Susanna (2010) Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 39–49.
- Pajala, Mari (1999) Terveisiä maustemaailmasta! Spice Girls -fanit tuottajina ja kuluttajina. *Lähikuva* 1, 27–42.
- Palmgren, Ann-Charlotte (2014) *Göra ätstörd: om flickskap, normativitet och taktik i bloggar*. Åbo Akademi: Åbo Akademi University Press.
- Palmu, Tarja (2007) Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – yhteenkietoutumia. Teoksessa Päivi Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohdista koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 137–150.
- Papp, Krista; Kontula, Osmo & Kosonen, Kati (2000) *Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 36/2000. Helsinki: Väestöliitto.
- Paumo, Milla (2012) Paljon puhetta pissiksistä – tyttöys määrittelykysymyksenä. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 124. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 83–115.
- Peltonen, Ulla-Maija (2003) *Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 894. Helsinki: SKS.
- Peltonen, Ulla-Maija (1996) *Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 657. Helsinki: SKS.
- Peltonen, Matti (1996) Carlo Ginzburg ja mikrohistorian ajatus. Teoksessa Carlo Ginzburg *Johdantolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista*. Suom. Aulikki Vuola. Helsinki: Gaudeamus, 7–34.
- Poikolainen, Janne (2015) *Musiikkifanius ja modernisoituva nuoruus. Populaarimusiikin ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun alkuun*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 168. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Portelli, Alessandro (2006) Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 49–64.
- Projansky, Sarah (2007) Mass Magazine Cover Girls. Some Reflections on Postfeminist Girls and Postfeminist Daughters. Teoksessa Yvonne Tasker & Diane Hegra (toim.) *Interrogating Postfeminism. Gender and the Politics of popular Culture*. Durham and London: Duke University Press, 40–72.
- Puuronen, Vesa (2003) Pihasakeista alakulttuureihin. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: SKS, 373–395.
- Puuronen, Vesa (1997) *Johdatus nuorisotutkimukseen*. Nuorisotutkimusseura ry. Tutkimuksia 1/97. Tampere: Vastapaino.
- Puusa, Anu (2011) Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: Johtamistaidon opisto JTO, 73–87.

- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2011) Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimusläbestymistävän valintaan*. Helsinki: Johtamistaidon opisto JTO, 47–57.
- Puustinen, Liina; Ruoho, Iris & Mäkelä Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 15–44.
- Purhonen, Semi (2007) *Sukupuolvien ongelma: Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvi-tietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Purse, Lisa (2011) Return of the "Angry Woman": Authenticating Female Physical Action in Contemporary Cinema. Teoksessa Melanie Waters (toim.) *Women on Screen: Feminism and Femininity in Visual Culture*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 185–198.
- Pöysä, Jyrki (2015) *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Kultaneito XVII. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Pöysä, Jyrki (2010) Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 331–360.
- Pöysä, Jyrki (2006) Matkalla kaupunkiin ja aikuisuuteen. Nuoren joensuulaisen kirjoitet-tujen paikkakokemusten lähilukua. Teoksessa Seppo Knuuttilla & Pekka Laaksonen & Ulla Piela (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: SKS, 156–170.
- Pöysä, Jyrki (1997) *Jätkän Synty: Tutkimus Sosiaalisen Kategorian Muotoutumisesta Suomalaisessa Kulttuurissa ja Itäsuomalaisessa Metsätyöperinteessä*. Helsinki: SKS.
- Rasmuson, Sarah (2008) Chick lit. Teoksessa Claudia Mitchell & Jacqueline Reid-Walsh (toim.) *Girl Culture. An Encyclopedia, Volume One*. Greenwood Press: Westport, 227–234.
- Ramazanoglu, Caroline & Holland, Janet (2002) *Feminist Methodology. Challenges and Choices*. London: Sage.
- Raninen-Siiskonen Tarja (1999) *Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 766. Helsinki: SKS.
- Rantala, Irma (2015) Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 108–133.
- Rajalahti, Hanna (2006a) *Eläytymisestä omiin tarinoihin: televisiosarja katsojien keskustelussa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Rajalahti, Hanna (2006b) Saippuasarjan lumo. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 244–264.
- Read, Barbara (2010) Britney, Beyoncé, and me – primary school girls' role models and constructions of the 'popular' girl. *Gender & Education* 23 (1), 1–3.
- Reay, Diane (2001) 'Spice Girls', 'Nice Girls', 'Girlies', and 'Tomboys': Gender discourses, girls' cultures and femininities in the primary classroom. *Gender and Education*. 13 (2), 153–166.

- Reid-Walsh, Jacqueline & Mitchell, Claudia (2004) Girls' Web Sites: A Virtual "Room of One's Own"? Teoksessa Anita Harris (toim.) *All About the Girl. Culture, Power, and Identity*. New York and London: Routledge, 173–182.
- Renold, Emma (2008) Tomboy. Teoksessa Claudia Mitchell & Jacqueline Reid-Walsh (toim.) *Girl Culture. An Encyclopedia, Volume Two*. Greenwood Press: Westport, 578–580.
- Ringrose, Jessica (2007) Successful girls? Complicating post-feminist, neoliberal discourses of educational achievement and gender equality. *Gender and Education* 19 (4), 471–489.
- Rokkonen, Lilli Aini (2015) Moratorio. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylä: Nykykulttuuri, Jyväskylän yliopisto, 112–133.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne Sari & Paavilainen, Eija (toim.) (2011) *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro.
- Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Leena-Maija (2010) Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Rossi Leena-Maija (2006a) Heteronormatiivisuus. Käsitteen elämää ja kummastelua. *Kulttuurintutkimus* 23(3), 19–28.
- Rossi, Leena-Maija (2006b) Mainonta sukupuolituontantona. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 62–79.
- Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Venla (2016) "Mitä Spice Girls opetti minulle." *Helsingin Sanomat* Kulttuuri, lauantaisesse 20.8.2016.
- Ruoho, Iris (1993) *Gender on Television Screen and in Audience. Family Serial as a Technology of Gender*. Teoksessa Ulla Carlsson (toim.) *Nordisk forskning on kvinnor och media*. Nordicon Sverige 3/1990. Göteborg: Nordicom, 81–92.
- Rättyä, Kaisu (2005) *Suvi Kinosta seuraten. Näkökulmia Jukka Parkkisen trilogiaan*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rättyä, Kaisu (1997) *Ratsaille ja seikkailuun. Suomalaisia nuorten sarjakirjoja*. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu.
- Saarikangas, Kirsi; Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.) (2004) *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Helsinki: Tammi.
- Saarikangas, Kirsi (2006) *Eletyt tilat ja sukupuoli: asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1099. Helsinki: SKS.
- Saarikoski, Helena (2009) *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä*. Helsinki: SKS.
- Saarikoski, Helena (2008) Miten Spice Girlsä leikitään. Teoksessa Kaarina Nikunen (toim.) *Fanikirja. Tutkimuksia nykykulttuurin fani-ilmiöistä*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 72–94.
- Saarikoski, Helena (2001) *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi.

- Saarikoski, Petri (2004) *Koneen lumo. Mikrotietokoneharrastus Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin*. Nykykulttuurin julkaisuja 83. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Saaristo, Kimmo (2003a) Sittenkin vain rock'n'rollia. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää paha rock'n'roll. Sosiologia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Helsinki: SKS, 7–18.
- Saaristo, Kimmo (2003b) Me noustiin kellareista. Suomalaisen rockin uusi aalto 1978–1981. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää paha rock'n'roll. Sosiologia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Helsinki: SKS, 91–112.
- Saarenheimo, Marja (2012) *Muistamisen vimma. Kirjoituksia muistista ja unohtamisesta*. Tampere: Vastapaino
- Saarenheimo, Marja (1997) *Jos etsit kadonnutta atkaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen*. Tampere: Vastapaino.
- Salasuo, Mikko (2014) Sukupolveni soundtrack – Populaarimusiikki 1970-luvulla syntyneiden kirjoitetuissa nuoruusmuistoissa. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Leena Suurpää (toim.) *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 178–199.
- Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2006/6. Helsinki: yliopistopaino.
- Salmi, Hannu (2001) Menneisyyskokemuksesta hyödykkeisiin – historiakulttuurin muodot. Teoksessa Jorma Kalela & Ilari Lindroos (toim.) *Jokapäiväinen historia*. Tietolipas 177. Helsinki: SKS, 134–149.
- Salmenniemi, Suvi (2014) Feminismi, naisliike ja tasa-arvon paradoksit. Teoksessa Arja Rosenholm & Suvi Salmenniemi & Marja Sorvari (toim.) *Naisia Venäjän kulttuurihistoriassa*. Helsinki: Gaudeamus, 290–315.
- Salmenniemi, Suvi & Ratilainen, Saara (2014) Kapitalismin ”uusi nainen”. *Idäntutkimus* 3/2014, 3–14.
- Salonen, Marko (2005) *Hiljainen heteroseksuaalisuus? Nuoret, suojaikäraja ja itsemäärääminen*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saresma, Tuija (2010) Kokemuksen houkutus. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 59–74.
- Saresma, Tuija (1999) ”Kiehtova ja ärsyttävä Ally McBeal. Tv-sarjan feminististä luentaa”. *Kulttuurintutkimus* 16 (2), 3–15.
- Scharff, Christina (2011) The New German Feminisms: Of Wetlands and Alpha-Girls. Teoksessa Rosalind Gill & Christina Scharff (toim.) *New Femininities. Postfeminism, neoliberalism and Subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 265–278.
- Seppä, Tiina (2010) Samassa tilassa tekstin kanssa – kansanrunousaineistojen lukemisesta ja ymmärtämisestä. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 409–425.
- Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsemiselle*. Tampere: Vastapaino.
- Siivonen, Jonita (2006) Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen media-tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.

- Simonen, Leila (1995) *Kiltin tytön kapina. Muistot, ruumis ja naiseus*. Naistieto Ky. Jyväskylä: Gummerus.
- Suoninen, Annikka (2003) Tietokone taipuu moneksi – mutta mihin sitä käytetään? Teoksessa Sonja Kangas & Tapio Kuure (toim.) *Teknologisoituvu nuoruus*. Nuorten elinolut -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes, 56–73.
- Strong, Catherine (2011) *Grunge: Music and Memory*. Surrey: Ashgate.
- Swindle, Monica (2011) Feeling Girl, Girling Feeling: An Examination of “Girl” as Affect. *Rhizomes: Cultural Studies in Emerging Knowledge* 22/2011. <http://www.rhizomes.net/issue22/swindle.html> (luettu 2.5.2016).
- Särmä, Saara (2014) *Junk feminism and nuclear wannabes: Collaging parodies of Iran and North Korea*. Tampere: Tampere University Press.
- Taft, Jessica K. (2004) Girl Power Politics: Pop-Culture Barriers and Organizational Resistance. Teoksessa Anita Harris (toim.) *All About the Girl. Culture, Power, and Identity*. New York and London: Routledge, 69–78.
- Tally, Margaret (2008) Representations of Girls and Young Women in Film as an Entry Point to Studying Girl Culture. Teoksessa Claudia Mitchell & Jacqueline Reid-Walsh (toim.) *Girl Culture. An Encyclopedia, Volume One*. Greenwood Press: Westport, 107–115.
- Tasker, Yvonne & Negra, Diane (toim.) (2007a) *Interrogating Postfeminism. Gender and the Politics of popular Culture*. Durham and London: Duke University Press.
- Tasker, Yvonne & Negra, Diane (2007b) Introduction: Feminist Politics and Postfeminist Culture. Teoksessa Yvonne Tasker & Diane Hegra (toim.) *Interrogating Postfeminism. Gender and the Politics of popular Culture*. Durham and London: Duke University Press, 1–25.
- Taylor, Carol A. (2011) ‘Hope in failure’: A Level students, discursive agency, post-feminism and feminism. *Gender and Education* 23 (7), 825–841.
- Thompson, Paul (1987/1988) *The Voice of the Past. Oral History*. Second edition. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvoori, Johanna (2005/2009) Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilaantee ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Timonen, Eija (2005) *Perinteestä mediavirtaan. Kansanperinteen muuntuminen arkitömuistiinpanoista lastenkulttuuriksi*. Tietolipas 209. Helsinki: SKS.
- Tuan, Yi-Fu (2006) Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Seppo Knuuttila & Pekka Laaksonen & Ulla Piela (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: SKS, 15–30.
- Tuomaala, Saara (2011) Menneisyyden tytöt ja tyttöjen tarinat. Marginaalista haastajiksi? Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt: johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 45–87.
- Tuomaala, Saara (2006) Sukupuolen kokemuksista muistitietohistoriaan. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 271–291.

- Tuomaala, Saara (2005) Yhteiskunnallisesta äitiydestä naisten elämänhistorioihin. Suomen naishistorian suuntaviivoja 1970-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Elina Katainen & Tiina Kinnunen & Eva Packalén & Tuomaala Saara (toim.) *Oma pöytä. Naiset historiankirjoittajina Suomessa*. Helsinki: SKS, 357–376.
- Tuovinen, Paula (2014) *Isien ja tyttörien kertomuksia yksinhuoltajaperheestä*. Jyväskylän Jyväskylän yliopisto.
- Tolonen, Tarja (2002) Suomalaisuus, tavallisuus ja sukupuoli nuorten näkemyksissä. Teoksessa Tuula Gordon & Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomi-neitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 246–266.
- Tolonen Tarja (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa: ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tormulainen, Aino (2012) ”Demi-tyttö” ihastuu, rakastuu ja horjuttaa heteroutta – Seksuaalisuuden käsittely Demi-lehdessä. *Nuorisotutkimus* 3/2012, 25–38.
- Tormulainen, Aino (2010) *Kohiti monipuolisempaa tyttöyttä. Demi-lehden tuottama tyttöys ja muutoksen paikat*. Julkaisematon kulttuurintutkimuksen/naistutkimuksen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Humanistinen osasto. Suomen kieli ja kulttuuritieteet.
- Torsti, Pilvi (2012) *Suomalaiset ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Töyry, Maija (2006) Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa Anna Mäkelä & Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 207–225.
- Ukkonen, Taina (2006) Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: SKS, 175–198.
- Ukkonen, Taina (2000) *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuksestomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 797. Helsinki: SKS.
- Utrio, Kaari (2006) *Suomen naisen tie. Pirtistä parlamenttiin*. Helsinki: Tammi.
- Vakimo, Sinikka (2010) Tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII*. Joensuu: Suomen Kansantutkijain Seura, 79–113.
- Valaskivi, Katja (2012) Autenttisuutta osmoosilla – japanilainen populaarikulttuuri osana elämää. – Salasuo, Mikko; Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.), *Katukulttuuri. Nuorisoesintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 124. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 33–63.
- Valaskivi, Katja (2009) *Pokemonin perilliset. Japanilainen populaarikulttuuri Suomessa*. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja A 110. Tampere: Tampereen yliopisto. Tiedostusopin laitos.
- Valtonen, Anu (2011) Ryhmäkeskustelut laadullisena metodina. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: Johtamistaidon opisto JTO, 88–101.
- Valtonen, Anu (2005/2009) Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 223–241.

- Vehkalahti, Kaisa (2000) Jazz-tyttö ja naistenlehtien siveä katse. Teoksessa Kari Immonen & Ritva Hapuli & Maarit Leskelä & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Modernin lumo ja pelko. Kymmenen kirjoitusta 1800-1900-lukujen vaihteen sukupuolisuudesta*. Helsinki: SKS, 130–168.
- Veikkola, Eeva-Sisko (2002) Sukupuolten asema tilastoissa. Teoksessa Anne Maria Holli & Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Helsinki: WSOY, 50–69.
- Vilkko, Anni (2010) Eletyn tilan kertominen. Teoksessa Anni Vilkko & Asko Suikkanen & Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 35–58.
- Voipio, Myry (2015) *Emanšipaation ja ohjailun ristivedossa. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys. 1889–2011*. Jyväskylä Studies in Humanities 263. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Voipio, Myry (2013) Light, Love and Desire. The New Wave of Finnish Girls' Literature. *Girlhood Studies* 6 (2), 119–135.
- Voipio Myry (2008) Palkeenkieli helmassa. *Onnimanni* 2008/4, 12–17.
- Vänskä, Annamari (2012) *Muodikas lapsuus. Lapset mainoskuivissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vänskä, Annamari (2006) *Vikuroivia vilkaisuja: Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus*. Taidehistoriallisia tutkimuksia 35. Helsinki: Taidehistorian seura.
- Webb, Jen (2009) *Understanding Representation*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Westman, Karin (2007) Beauty and the Geek: Changing Gender Stereotypes on the Gilmore Girls. Teoksessa Sherrie. A. Inness (toim.) *Geek chic: Smart women in popular culture*. New York: Palgrave Macmillan, 12–20.
- Wilska, Terhi-Anna (2004) Nuorten kollektiivinen sukupolvitietoisuus nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät. Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiainneuvottelukunta, 100–113.
- Winch, Alison (2013) *Girlfriends and Postfeminist Sisterhood*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Wyn, Johanna (2012) Peer Groups. Teoksessa S. Talburt & N. Lesko (toim.) *Keywords in Youth Studies: Tracing Affects, Movements, Knowledges*. New York; Abingdon: Routledge, 92–97.
- Zaslow, Emilie (2009) *Feminism, Inc. Coming of Age in Girl Power Media Culture*. New York: Palgrave Macmillan.
- Zwaan, Koos; Duits, Linda & Reijnders, Stijn (2014) Introduction. Teoksessa Linda Duits & Koos Zwaan & Stijn Reijnders (toim.) *The Ashgate Research Companion to Fan Culture*. Farnham, Surrey: Ashgate, 1–6.
- Österlund, Mia (2011) Kaunokirjallisuuden tyttölaboratorio. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt? Johdatus tyttöutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 213–248.
- Österlund, Maria (2005) *Förkläddä flickor. Könsoverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo:Åbo Akademi University Press.

Österlund, Mia & Söderberg, Eva & Formark, Bodil (2013) Litteratur och konst som flickforskningens teoretiska språngbräda. Teoksessa Mia Österlund & Eva Söderberg & Bodil Formark (toim.) *Flicktion. Perspektiv på flickan i fiktionen*. Malmö: Universus Academic Press, 11–25.

Liitteet

Liite 1. Muisteluryhmien mainos

Lähetin 20.1.2012 alla olevan mainoksena toimineen avoimen Facebook-kutsun tapahtumaan 94 ystävälleni, jotka sopivat kohderyhmään tai joiden ajattelin olevan aiheesta kiinnostunut ja jakavan mainosta.

TYTTÖENERGIAA!

Tarjolla on kiinnostavaa ja varmasti monia ajatuksia, naurua ja unohtuneita muistoja herättävää keskustelua mukavassa seurassa. TULE JAKAMAAN KOKEMUKSESI JA MUISTOSI – JA YLLÄTY KUINKA HAUSKAA YHDESSÄ MUISTELU ONKAAAN!

Ärsyttikö, vihastutti vai ihastuttiko tyttöduo Nylon Beat? Katsoitko jonkun elokuvan niin usein että VHS-nauha kului puhki? Oliko kaverisi hurahtanut Spice Girlsiin tai kolahtiko jokin muu 1990-luvun/vuosituhanen vaihteen suosikki?

TARVITSEN TIETOA, MUISTOJA, KOKEMUKSIA LAPSUUTESI-NUORUUTESI AJAN ILMIÖSTÄ POPULAARIKULTTUURIA KÄSITTELEVÄÄ TUTKIMUSTANI VARTEN. Jokainen muisto ja kokemus on minulle arvokas! Tule muisteluryhmään Sinä 1980-luvulla syntynyt nuori nainen, joka haluat jakaa muistoja nuoruudestasi, ja erityisesti 1990-luvulla alkaneesta kulttuuri-ilmioistä. Jos sinulla on muistoja, kokemuksia tai sanottavaa – niin positiivista kuin negatiivistakin – ”tyttöenergiasta”, olet tervetullut keskustelemaan yhdessä muiden kanssa.

Muisteluryhmät kokoontuvat Joensuussa arki-iltoina kevään 2012 aikana. Ryhmät ovat osa Itä-Suomen yliopistoon valmistelemaani kulttuurintutkimuksen väitöskirjaa, joka käsittelee naiseksi kasvamisen ja populaarikulttuurin kytköksiä. Ikäni puolesta kuulun itsekin tyttöenergian kokeneeseen sukupolveen ja vetämässäni muisteluryhmissä toimin osittain myös mukana muistelijana.

Tarjolla on kahdenlaisia vapaamuotoisia, keskustelevia muisteluryhmiä, joihin osallistujat voivat hakeutua ottamalla yhteyttä tutkijaan (yht.tiedot lopussa).

- ”Pikaryhmä” (kokoontuu 1–2 kertaa kevään 2012 aikana noin kahden tunnin ajan).
- Usean tapaamisen vertaisryhmä (max. kaksi eri ryhmää kokoontuu 4–6 kertaa kevään 2012 aikana, yhdessä sovittuina aikoina noin kahden tunnin ajan käsitellen joka tapaamiskerralla eri teemakokonaisuutta).

Muisteluryhmään osallistuminen ei vaadi ennakoivaltautumista eikä mitään

erityisiä taitoja. Taustasi saa olla millainen tahansa, kunhan täytät pääkriteerit: olet 1980-luvulla syntynyt nainen. Riittää että olet valmis osallistumaan ryhmän toimintaan aktiivisesti ja kiinnostunut jakamaan omaan nuoruutesi sijoittuvia muistoja yhdessä ikäistesi kanssa. Näihin keskusteluihin ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia! Kaikkien tutkimukseen osallistujien muistelijoiden anonymiteetistä ja henkilötietojen suojaamisesta huolehtii luottamuksellisesti tutkija. Muisteluryhmien keskustelut nauhoitetaan.

Ilmoittaudu mukaan muistelemaan 15.2.2012 mennessä osoitteeseen aino.tormulainen@gmail.com

Kokoon ryhmät osallistujien aikataulutoiveiden ja taustojen perusteella ja ilmoitan ensimmäisen kokoontumisajan, jolloin ryhmä yhdessä voi sopia seuraavat kokoon-tumiset.

Ilmoittautumisen yhteydessä kerro:

- nimesi ja yhteystietosi (puhelinnumero ja sähköpostiosoite)
- syntymävuotesi
- nuoruusvuosiesi kotipaikka
- koulutustausta/ammatti
- ilmoita myös kummasta ryhmästä (pika vai vertaisryhmä) olet kiinnostunut ja mikä olisi sinulle paras kokoontumisaika (ensimmäinen tapaaminen helmikuun lopussa-maaliskuun alussa).

Lisätietoja FM Aino Tormulainen, aino.tormulainen@gmail.com Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus

Myöhemmin tulossa muisteluryhmiä myös 1980-luvulla syntyneille miehille ja tämän ikäpolven kasvattajille (vanhemmat, opettajat yms.).

Liite 2. TAUSTATIETOJA Populaarikulttuurin tyttöenergiaa käsittelevään väitöstutkimukseen

Tiedot ovat tutkimuksen taustaksi. Tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä siis missään vaiheessa julkisteta yksilöidysti. Tutkimuksessa aineisto anonymisoidaan siten, ettei haastateltavia voi tunnistaa.

Nimi:

Syntymävuosi ja ikä nyt:

Asuinpaikka nyt:

Asuinpaikka lapsuus- ja nuoruusvuosina (mainitse myös asuinpaikan luonne esim. maaseutu, lähiö tms.):

Harrastukset nuoruudessa:

Koulutus (listaa koulut ala-asteesta korkeimpaan koulutukseen, ja niissä viettämäsi vuodet esim. Kontiolahden yläaste 1998–2001):

Ammatti:

LAPSUUDEN/NUORUUDEN PERHETAUSTA:

Vanhempien/perheessä eläneiden aikuisten syntymävuodet, koulutustausta ja ammatit:

Äiti/Isä/Muu(t):

Mahdolliset sisarukset ja heidän syntymävuotensa (esim. isovelji 1981):

Liite 3. YHTEYSTIEDOT JA TUTKIMUSINFORMAATIO, jaettu jokaiselle muistelijalle

KIITOS ETTÄ OSALLISTUT MUISTELURYHMÄÄN!

Itä-Suomen yliopistoon valmistelemani kulttuurintutkimuksen (sukupuolentutkimus erikoistumisalana) väitöstutkimukseni käsittelee 1990-luvun puolivälin paikkeilla Suomeenkin rantautunutta tytöille suunnattua populaarikulttuurista ilmiötä, ”Girl Poweria”, suomalaisittain tyttöenergiaa ja sen kokemista. Tutkimukseni avulla voidaan ymmärtää paremmin nykyisten parikolmekymppisten elämänarvoja ja -valintoja sekä hahmottaa sitä kulttuurista kehystä, jossa tämä sukupolvi on kasvanut. Tyttöenergia-kulttuurin tutkimus on sukupuolen tuottamisen, naiseksi kasvamisen ja populaarikulttuurin kytköksien kannalta kiinnostavaa. Tämä tutkimus tarkastelee kyseisen ilmiön sukupolvikokemusta, 1980-luvulla syntyneiden nuorten aikuisten muistojen avulla

- Tutkimusaineiston tuottamista varten kootussa muisteluryhmässä jokaista osallistujaa koskevat luottamuksen ja vaitiolovelvollisuuden periaatteet. Ryhmässä jaetut asiat ovat luottamuksellisia.

- Tutkimusaineistossa jokaisen osallistujan anonymiteetti suojataan eli osallistuja sanomisineen tehdään aineistossa tunnistamattomaksi tutkijan toimesta. Tutkimusjulkaisuihin valittavissa haastatteluotteissa ei esitetä haastateltavien tai muiden haastatteluissa mainittujen henkilöiden nimiä tai muita tunnistetietoja, joista henkilö voidaan välittömästi tunnistaa.

- Tutkimukseen osallistujilla on oikeus nähdä aineisto, jonka tuottamiseen on osallistunut, niin halutessaan.

- Muisteluryhmän kokoontumiset tallennetaan nauhoittamalla keskustelut kahdella eri taltiointivälillä. Nauhat ovat tutkija Aino Tormulaisen hallussa tutkimuksen tekemisen ajan.

- Tutkimukseen osallistujalla on oikeus keskeyttää muisteluryhmään osallistuminen niin halutessaan.

- Haastatteluaineisto (äänitallenteet sekä kirjatut tekstitiedostot) arkistoidaan Suomen Kirjallisuuden Seuran (SKS) perinnekirjastoon tutkimuksen päätyttyä tieteellisen jatkokäyttöön. Arkistoidun aineiston tutkimuskäyttöä koskevat SKS:n käyttösäännöt ja -rajoitukset: aineistoa saa käyttää ainoastaan tutkimustarkoituksiin suojaten haastateltavien yksityisyyden.

- Jos muistelutapaamisen jälkeen mieleesi tuli tarina, jonka ehdottomasti haluaisit jakaa, voit myös kirjoittaa muistosi ja lähettää sen sähköpostilla minulle.

Yhteystiedot: Aino Tormulainen, aino.tormulainen@gmail.com

Omaa muistiaan voi virkistää palaamalla nuorena kuluttamasi kulttuurin pariin, lukemalla päiväkirjaa, katsomalla valokuvia yms. Voit myös tuoda muisteluryhmän tapaamisiin näitä muistinvirkistäjiä mukana.

Liite 4. Aikajana

Muisteluaineistossa mainitut populaarikulttuurin tuotteet Suomessa. Tyttöenergianimikkeiksi laskettavat on tummennettu. Logiikka aikajanassa on sellainen, että listaan olen pyrkinyt merkitsemään kyseisen tuotteen Suomessa ensimmäistä kertaa näkymisen vuosi, kuten kirjan suomennoksen tai tv-sarjan Suomessa näyttämisen vuosi. Suluissa olevat vuodet kertovat joissain tapauksissa Suomen ensiesityksestä, mutta pääosin esimerkiksi tv-sarjan tuotannon alkamisvuoden tuotantomaaissa ja musiikin kohdalla uran alkamisen tai ensimmäisen albumin ja julkisuuteen nousun. Osan kohdalla päättymisajankohta on selkeästi tiedossa, osalta on nähty jo useita comebackejä ja jatko-osia, minkä vuoksi lisäksi on merkitty eri ajanjaksoja.

<1980	Musiikki	Janis Joplin	1962–70
		Katri Helena	1963–
		Paula Koivuniemi	1966–
		Muska Babitzin	1971–
		Abba	1974–83
		Blondie	1976–82, 1997–
		Björk	1977 (1993)
		Whitney Houston	1977–2012
		Leevi & Leavings	1978–2003
	TV-sarjat	Dr. Who	1963–
		Emmerdale	1972–
		Charlien enkelit	1976–1981
	Battlestar Galactica	1978–79, 2004–2009	
Elokuvat	Lumikki	1937	
	Prinsessa Ruusunen	1950	
	Maija Poppanen	1964	
	Aristokatit	1970	
	Carrie	1976	
Kirjat	Kalevala	1841	
	Pikku naisia (L.M. Alcott)	1916–	
	Anna ystävämmä (L.M. Montgomery)	1920 (1908)	
	Rouva Bowary (G. Flaubert)	1928	
	Neiti etsivä (C. Keene)	1930–	
	Uljas uusi maailma (A. Huxley)	1944	
	Sinuhe egyptiläinen (M. Waltari)	1945	
	Peppi Pitkätossu (A. Lindgren)	1946	
	Kalle mestarietsivä (A. Lindgren)	1953	
	Anne Frankin päiväkirja	1955	
	Viisikko-sarja (E. Blyton)	1956	
	Tiina-sarja (A. Polva)	1956–1986	
	Marikki (A. Lindgren)	1960	
	Poikamiestyttö (H. Valtonen)	1966	
	Onneli ja Anneli (M. Kurenniemi)	1966–	
	Eläinten vallankumous (G. Orwell)	1969	
	Kolme etsivää -sarja (R. Arthur)	1972–	
	Taru sormusten herrasta (Tolkien)	1973–1975	
	Nummelan ponitalli (M. Jalo)	1977–	
	Noidan käsikirja (E. Maple ym.)	1979	
	Pikku vampyyri (A. Sommer-Bodenburg)	1979–	
Lehdet	Koululainen	1945–	
	Aku Ankka	1951–	
	MeNaiset	1952–	
	Regina	1959–	
	Suosikki	1961–2012	
	SinäMinä	1969–	
	Hevoshullu	1972–	
	Maaailman vahvin nalle / Bamse	1973–	
	Soundi	1975–	
	Eläinmaailma	1978–2007	

1980-luku	Musiikki	Celine Dion	1980–
		Metallica	1981–
		Tavaramarkkinat	1982–1986
		Janet Jackson	1982–
		Madonna	1982–
		Faith No More	1982–1998
		Bon Jovi	1983
		Cyndi Lauper	1983
		Värttinä	1983–
		Red Hot Chili Peppers	1983–
		CXM	1985–
		Kaija Koo	1986
		Roxette	1986
		No Doubt	1986–
		Radiohead	1986–
		Sinead O'Connor	1986–
		Ace of Base	1986 (1990)
		Nirvana	1987–1994
		Jewell	1987–2006
		Mariah Carey	1988–
	PJ Harvey	1988–	
	Anna Hanski	1989	
	Courtney Love (Hole)	1989–	
	En vogue	1989–	
	Don Huonot	1989–2003, 2010, 2014	
	TV-sarjat	MTV	1981
		Avara luonto	1984–
		Macgyver	1985–1992
		Tyttökullat	1985–1992
		Anna ystävämme	1985–2000
		My little pony	1986–
		Kauniit ja rohkeat	1987– (1992)
		Turtles	1987–1996
		Susikoira Roi	1987–88
		Roseanne	1988–1997
		Speden Spelit	1988–2002
		Simpsonit	1989–
		Alfred J.Kwak	1989–1992 (91–92)
		Elämä voittaa	1989–1993
	Elokuvat	Ronja ryövärintytär	1984
		Terminator	1984
Breakfast club		1985	
Mitt liv som hund		1985	
Hopeanuoli		1986	
The Labyrinth		1986	
Kirjat	Pörräinen lentää hämärässä (M. Gripe)	1980	
	Ronja Ryövärintytär (A. Lingren)	1981	
	Nancy (D. Spungen)	1983	
	Sanna & Sam (A. Jaantila)	1985–	
	Nimeni on Nunnu (K. Pirttimäki)	1987	
	Mirkka-sarja (T. Lehtinen)	1987–	
	Haavikon ravitalli (M. Jalo)	1987–2001	
	Ratsutyttö-sarja (M. Jalo)	1989–	
	Laura-sarja (T. Lehtinen)	1989–	
Neea hevostyttö (M. Jalo)	1989–1993		
Lehdet	Rumba	1983–	
	Villivarsa	1983–2016	
	Image	1985–	
	Barbie-lehti	1986–	
	MeKaks	1988–	
	Trendi	1989–	

1990	Musiikki	Prodigy Toni Braxton Radio mafia Cranberries (The) Destiny's Child Raptori	1990– 1990– 1990–2003 1990–2003, 2009– 1990–2006 1990–92
	TV-sarjat	Emilie, Emilien tytär Naarassusi Muumit Ruusun aika Blossom – kullannuppu Beverly Hills 90210 Matka maailman ympäri 80 päivässä	1990– 1990–1991 1990–1992 1990–1992 1990–1995 1990–2000 1990 (1985)
	Elokuvat	Cry baby Pieni merenneito Pretty Woman Saksikäsi Edward	1990 1990 1990 1990
	Kirjat	Hullu luokka-sarja (K. Ikola) Kissan kuolema (T. Väyrynen) Kuka pelkää noitia (R. Dahl) Matilda (R. Dahl) Vaniljasyndrooma (T. Lehtinen)	1990– 1990 1990 1990 1990
	Musiikki	Apulanta Hunajamelonit LeAnn Rimes Missy Elliot TLC Tehosekoitin	1991– 1991– 1991– 1991– 1991– 1991–2004
1991	TV-sarjat	Hynttyyt yhteen	1991–1995
	Elokuvat	Paistetut vihreät tomaatit Terminator 2 Thelma ja Louise	1991 1991 1991
	Kirjat	Anne-sarja (J. Estoril) The Babysitter's Club (A. Martin) Roskisprinssi (T. Lehtinen) Belgarionin taru (D. Eddings)	1991 1991– (1986) 1991 1991–1993
	Musiikki	Cardigans (The) CatCat Sanna Kurki-Suonio Rednex	1992– 1992– 1992– 1992 (1995)
1992	TV-sarjat	Marienhof Kaukametsän pakolaiset Melrose Place Todella upeeta	1992 (1994–2002) 1992–1995 1992–1999 1992–2012
	Elokuvat	Aladdin	1992
	Kirjat	Yölaukka (T. Sandberg) Bertin päiväkirjat (Jacobsson & Olsson)	1992 1992 (1987)
	Lehdet	Pelit Kissafani Seiska	1992– 1992– 1992–

1993	Musiikki	Laura Voutilainen 1993– Pandora 1993– Shania Twain 1993– Backstreet Boys 1993 (1997) Shampoo 1993–2000 Boyzone 1993–2007	
	TV-sarjat	Gladiaattorit (Suomen) 1993–1994 Hugo 1993–1995 Metsolat 1993–1995 Puhtaat valkeat lakanat 1993–1996 Tohtori tuli kaupunkiin 1993–1998 The Nanny 1993–1999 Isojen poikien leikit 1993–2000 Salaiset kansiot 1993–2002	
	Elokuvat	Gilbert Grape 1993 Jurassic Park 1993 Piano 1993	
	Kirjat	Luukoira (S. Price) 1993 Lasse-sarja (Jacobsson & Olsson) 1993– (1984) Sandman-sarjakuva (N. Gaiman) 1993– (1988) Katja-sarja (E. Rafaelssen) 1993–2001	
	Lehdet	Jääkiekkolehti 1993–	
	1994	Musiikki	Robyn 1994 Nordman 1994– Rasmus 1994– Scooter 1994– Solid Base 1994– Taikapeili 1994–2000 Movetron 1994–2000, 2007– Spice Girls 1994–2001 Ultra Bra 1994–2001 Skunk Anansie 1994–2001, 2009– E–rotic 1994–2003 Quano Apes 1994–2006, 2009–
TV-sarjat		Blondi tuli taloon 1994–1995 Niin sanottu elämäni 1994–1995 Vintiöt 1994–1995 Lisa ja pojat 1994–1998 Sweet Valley High 1994–1998 Viiden juttu 1994–2000 Frendit 1996–04 (1994–) Lista TOP-40 1994–2009 Teho-osasto 1994–2009	
Elokuvat		Kissan kuolema 1994 Leijonakuningas 1994 Tahdon naimisiin 1994 Pikku naisia 1994 Pulp Fiction 1994 Reality Bites 1994	
Kirjat		Ikkunaprinsessa (T. Lehtinen) 1994 Sofian maailma (J. Gaarder) 1994 Mystery Club (F. Kelly) 1994–	

1995	Musiikki	Alanis Morissette 1995 Me & My 1995– Paradisio 1995– Nylon Beat 1995–2003 Aikakone 1995–98
	TV-sarjat	Jyrki 1995–2001 Xena 1995–2001 Kotikatu 1995–2012
	Elokuvat	Batman Forever 1995 Clueless 1995 Dangerous minds 1995 Kummeli Stories 1995 Pocahontas 1995 Strange Days 1995 Suolaista ja makeaa 1995
	Kirjat	Kroppa ja koppa (Loikkanen ym.) 1995 Eva & Adam (M. Gahrton) 1995– Eläinten arkki -sarja (L. Daniels) 1995–2002 Pappilan ponityöt (M. Jalo) 1995–2003
	1996	Musiikki
TV-sarjat	Prätkähiiret 1996–1997 Kolmas kivi auringosta 1996–2001 Sabrina teininoita 1996–2003 Seitsemäs taivas 1996–2007	
Elokuvat	Noitapiiri 1996 Notre Damen kellonsoittaja 1996 Romeo & Juliet 1996 Scream 1996	
Kirjat	Hepo (M. Burgess, Signal-sarja) 1996 Saskia (B. Hall) 1996 SikABlleet (K. Manninen) 1996 Tiikerin lapsi (T. Hayden) 1996 Kundi kesätukkainen (T. Lehtinen) 1996 Vilman koiraklubi (P. Romppanen) 1996 Wheel of Time (R. Jordan) 1996–	

1997	Musiikki	Alexia	1997
		Anouk	1997
		Aqua	1997
		Bitch Alert	1997
		Daze	1997
		Sitruunapippuri	1997
		Meredith Brooks	1997–
		Natalia Imbruglia	1997–
		Five	1997–2001
		TV-sarjat	Daria
	Ally McBeal		1997–2002
	Dharma & Greg		1997–2002
	Tähtiportti		1997–2007
	Hercules		1997
	Elokuvat	Epätavallista elämää	1997
		Fifth Element	1997
Neitoperho		1997	
Sairaana kaunis maailma		1997	
Spice World		1997	
Jackie Brown		1997	
Tiedän mitä teit viime kesänä		1997	
Titanic		1997	
Kirjat	Asvalttisoturi (T. Lehtinen)	1997	
	Sinä Minä ikuisesti (Pohl & Gieht)	1997	
	Sweet Valley High (F. Pascal)	1997–	
1998	Musiikki	A-teens	1998
		Billie Piper	1998
		Dr. Bombay	1998
		Jonna Tervomaa	1998
		Maija Vilkkumaa	1998–
		S.O.A.P.	1998–2000
		TV-sarjat	Enkeleitä ja pikkupiruja
	Salatut elämät		1998–
	Freaks and Geeks		1998–1999
	Felicity		1998–2001
	Tyttö ja pizzapaikka		1998–2001
	Dawson's Greek		1998–2003
	Sinkkuelämää		1998–2004
	Power Puff girls – tehotyöt		1998–2005
	Siskoni on noita		1998–2006
	Will & Grace		1998–2006
	Elokuvat		Can't hardly wait
		Fucking Ämal	1998
		Mulan	1998
		Rakastunut Shakespeare	1998
		Tulennielijä	1998
Villit kuvat		1998	
Kirjat	Bridget Jones – Elämäni sinkkuna (H. Fielding)	1998	
	Sara@crazymail.com (T. Lehtinen)	1998	
	Harry Potter (J.K. Rowling)	1998– (1997)	
Lehdet	Demi	1998–	

2002	Musiikki	Jenni Vartiainen Gimmel PMMP	2002– 2002–2004 2002–2013
	TV-sarjat	Laura Juulian totuudet Everwood Popstars	2002 2002 2002–2006 2002–2004
	Elokuvat	Lilja 4-ever Parempi kuin Beckham Tie mombasaan	2002 2002 2002
	Kirjat	Vampyyrin oppipoika (D. Shan) Pane mua (V. Despentes)	2002 2002
2003	Musiikki	Beyoncé Pikku G	2003 2003–2008
	TV-sarjat	Kumman kaa Radio Free Roscue O.C. Älä kerro äidille Tunteet pelissä Idols	2003–2005 2003–2006 2003–2007 2003–2007 2003–2012 2003–
	Elokuvat	Espoon viimeinen neitsyt Helmiä ja sikoja Hymypoika Thirteen Kill Bill I	2003 2003 2003 2003 2003
	Kirjat	Game of Thrones (R.R. Martin)	2003–
	Musiikki	Irina Jane	2004– 2004–2007
2004	TV-sarjat	L-koodi Täydelliset naiset House	2004–2009 2004–2012 2004–2012
	Elokuvat	Mean Girls Bridget Jones Elämä jatkuu	2004 2004

2005–	Musiikki	Lady Gaga	2005–
		Rihanna	2005–
		Adele	2008
		Chisu	2008
	TV-sarjat	Bones	2005
		Supernatural	2005–
		Näkijä	2005–2011
		Puhelintyön tunnustukset	2007
		Sons of Anarchy	2008–2014
		Glee	2009–2015
		Nurse Jackie	2009–2015
		Samaa sukua	2010–2015
		Klikkaa mua	2011–2014
		Märät säpikkäät	2012–
	Elokuvat	Tyttö sinä olet tähti	2005
		Juno	2007
		Kids Svensk	2007
		Twilight	2008
		Inglourious Bastards	2009
	Kielletty hedelmä	2009	
	Prinsessa ja sammakko	2009	
	Sisko tahtoisin jäädä	2010	
	Tähkää	2010	
	Nälkäpeli	2012	
Kirjat	www.liisanblogi.net (T. Lehtinen)	2006	
	Leijuva linna (Diana Wynne Jones)	2006	
	Rebecca-sarja (T. Lehtinen)	2007	
	Puhdistus (S. Oksanen)	2008	
	King kong -tyttö (V. Despentes)	2008	
	Huorasatu (L. Gustafsson)	2011	
Lehdet	Veli	2006–2008	
	Miss Mix	2007–2013	

Tiivistelmä

Tyttöenergialla kasvaneet. Postfeministisen populaarikulttuuri-ilmion yhdessä muistellut merkitykset

Tutkimuksessa tarkastellaan populaarikulttuurin tyttöenergiaa osana aikansa suomalaista yhteiskuntaa. Tutkimus tuo tyttöenergiaa ja postfeminismia käsittelevään keskusteluun historiallista perspektiiviä analysoimalla 1990–2000-lukujen vaihteen populaarikulttuurista ilmiötä muistelu- ja aikalaisaineistojen valossa. Tarkastelu keskittyy siihen, millainen ilmiö tyttöenergia oli Suomessa, millaisia muotoja se sai ja miten ilmiön kohde-ryhmän tytöt, nyt jo aikuiset naiset, sitä muistelevat ja tulkitsevat tämän päivän näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto muodostuu tätä tutkimusta varten kootusta, ryhmämuotoisesti tuotetusta muisteluaineistosta, johon osallistui 30 muistelijaa. Lisäksi aineistoa täydentää aikalaisaineisto: tyttöenergiaa käsittelevät media-aineistot, arkistoaineistot ja tutkijan henkilökohtaiset dokumentit.

Tutkimuksen laajempänä viitekehyksenä on 1990-luku ja vuosituhanen vaihe Suomessa. Kyseisenä aikana tapahtui monia nuorten elämään arjen tasolla vaikuttaneita muutoksia, kuten internetin valtavirtaistuminen ja mediakentän laajentuminen, mutta myös yhteiskunnallisia muutoksia useista sukupuolten tasa-arvon edistysaskeleista esimerkiksi maan ensimmäisen naispresidentin valintaan vuonna 2000. Samaan aikaan kansainvälinen feminismia popularisoiva tyttöenergia nosti tyttöjä aktiivisiksi toimijoiksi populaarikulttuurin kuvastoissa. Tutkimus analysoi muisteluaineiston perusteella sitä, millaista oli kasvaa tytöstä nuoreksi naiseksi tyttöenergian rinnalla. Lisäksi tutkimus selittää millainen ilmiö tyttöenergia oli Suomessa.

Sisällöllisesti tarkastelu painottuu kolmeen tyttöenergia-ilmion ulottuvuuteen. Ensinnäkin tutkimuksessa tarkastellaan ilmiön määrittelyä ja sen kansallista kokemista moniaineistoisesta näkökulmasta käsin. Toiseksi keskitytään muisteluaineiston niihin tyttöenergia-ilmiota koskeviin kertomuksiin, jotka nähdään nyt aikuisena osana oman elämän siirtymäkausia, sosiaalisten suhteiden, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden kehittymistä sekä roolimallien asettumista. Kolmanneksi tarkastellaan ilmiötä ja siihen liitettäviä muistoja suomalaisen yhteiskunnan ja postfeminismin

kontekstissa. Eri ulottuvuuksien tarkastelu tuo esille Suomessa koetun tyttöenergian kytkeytymisen osaksi sukupolvikokemuksia, sukupuolen rakentumista ja feminismin nykykeskusteluja.

Tutkimus osoittaa, että tarkasteltuna aikana tyttöenergia oli populaarikulttuurinen sukupolvikokemus, joka oli sukupuolittunut ja kokemuksellinen. Tyttöenergia oli kaupallinen ja tietoisesti melko nuorille, jopa lapsille suunnattu. Sen keskeisiksi piirteiksi aineistossa määrittyivät tyttö- ja naistoimijuus, yhteisöllisyys, feminiinisyys, rohkea asenne ja sukupuolten tasa-arvo, joiden myötä tyttöenergia asettuu osaksi laajempaa postfeminististä kulttuuri-ilmiotä. Tutkimus näyttää, että tyttöenergiailmiö teki näkyviksi monia sukupuoleen liittyvien määritysten muutoksia, mikä suomalaisessa kontekstissa asettui sopivasti yhteiskunnallisten tasa-arvon edistysaskeleiden rinnalle. Yhteiskunnallinen muutos taas heijastui ja näkyi populaarikulttuurin muutoksissa ja sitä kautta vaikutti myös tyttöjen elämän, asenteiden ja mallien uudistumiseen. Tyttöenergia rikkoi monin tavoin sukupuolijärjestystä ja uudisti totuttuja ajattelutapoja toimien tarpeellisenä sukupuolivallan horjuttajana.

Asiasanat: *girl power, tyttöenergia, tyttökulttuuri, lastenkulttuuri, tyttö-tutkimus, tyttöys, populaarikulttuuri, postfeminismi, feminismi, fanius, sukupuoli-identiteetti, sukupolvi, sukupolvikokemus, muistitieto, muistelu, kollektiivinen muisti, 1990-luku, 2000-luku, identiteetti, sukupuoli-identiteetti, kulttuuri-identiteetti*

Sammandrag

Uppvuxna på flickenergi. Betydelsen av det postfeministiska populärkultur-fenomenet i gemensam hågkomst

I denna studie granskas populärkulturens flickenergi som en del av det finländska samhället av sin tid. Studien ger ett historiskt perspektiv åt debatten om flickenergi och postfeminism genom att analysera fenomenet inom populärkulturen från 1990–2000-talsskiftet i ljuset av hågkomst- och samtidsmaterial. Studien fokuserar på hurdan fenomenet flickenergin var i Finland, hurdana former det tog och hur flickorna som var målgrupp för fenomenet, som nu är vuxna kvinnor, minns och tolkar fenomenet ur dagens perspektiv. Forskningsmaterialet består av hågkomstmaterial som samlats för denna studie och producerats i en grupp på 30 personer. Dessutom kompletteras materialet av samtidsmaterial: mediematerial, arkivmaterial och forskarens personliga dokument som behandlar flickenergi.

Forskningens större referensram utgörs av 1990-talet och millennieskiftet i Finland. Under denna period skedde flera förändringar som påverkade ungdomars vardag; till exempel blev användningen av internet vanligare och mediefältet utvidgades, men det skedde också samhällsförändringar och framsteg inom jämställdheten mellan könen, till exempel valet av landets första kvinnliga president år 2000. Samtidigt lyfte den internationella flickenergin som populariserade feminismen fram flickor som aktörer inom populärkulturen. På basis av hågkomstmaterial analyserar studien hur det var att växa upp från flicka till ung kvinna vid sidan om flickenergin. Dessutom utreder studien hur fenomenet flickenergi såg ut i Finland.

Innehållsmässigt fokuserar sig studien på tre dimensioner av flickenergifenomenet. För det första granskar studien hur fenomenet definieras samt hur det upplevs på nationell nivå ur flera olika materials perspektiv. För det andra koncentrerar sig studien på de berättelser om flickenergi från hågkomstmaterial som nu i vuxen ålder ses som delar av livets övergångsfaser, utvecklingen av sociala förhållanden, kroppsligheten och sexualiteten, samt etableringen av rollmodeller. För det tredje granskas fenomenet och relaterade minnen inom kontexten för det finländska

samhället och postfeminismen. Granskningen av olika dimensioner lyfter fram kopplingen mellan flickenergin som upplevdes i Finland och generationserfarenheter, könets uppbyggnad och dagens feministiska debatter.

Studien visar att under perioden som granskas var flickenergin en populärkulturell generationserfarenhet som var köns- och upplevelsebaserad. Flickenergin var kommersiell och riktades medvetet till ganska unga personer, till och med barn. I materialet definieras flickors och kvinnors aktörskap, gemenskap, femininitet, en modig attityd och jämställdhet mellan könen som centrala drag, och i och med dessa ses flickenergin som en del av det mer vidsträckta postfeministiska kulturfenomenet. Studien visar att flickenergifenomenet synliggjorde förändringar i flera bestämningar som relaterar till könet, vilket i den finländska kontexten lämpligt placerades jämsides med framstegen inom jämställdheten i samhället. Förändringarna i samhället avspeglades och visade sig i förändringarna i populärkulturer, och därigenom påverkade de också förnyelsen av flickornas liv, attityder och modeller. På många sätt bröt flickenergin mot könsordningen och förnyade de bekanta tankesätten i och med den att fick könsväldet att vackla.

Ämnesord: *girl power, flickenergi, flickkultur, barnkultur, flickundersökning, flickhet, populärkultur, postfeminism, feminism, fans, könsidentitet, generation, generationsupplevelse, generationserfarenhet, hågkomstmaterial, hågkomst, kollektivt minne, 1990-talet, 2000-talet, identitet, kulturell identitet*

Abstract

Growing up with girl power. Meanings of post-feministic popular culture phenomenon gained through joint reminiscence

The study examines the popular culture phenomenon of girl power as part of the Finnish society of its time. The study introduces a historic perspective to the discussion on girl power and post-feminism by analysing the popular culture phenomenon of the late 1990s to early 2000s using data compiled from reminiscence material and contemporary material. The examination focuses on the type of phenomenon that girl power was in Finland, the forms it took and the way in which the girls in the phenomenon's target group, now adult women, remember the phenomenon and interpret it from today's perspective. The study data is formed from the reminiscence material of 30 participants that was compiled for this study and produced in groups. The data is also complemented with contemporary material: media data on girl power, archive data and the researcher's personal documents.

The study's broader framework is the 1990s and the new millennium in Finland. During this period, there were many changes affecting the everyday life of young people, such as the mainstreaming of the internet and the expansion of the media field, and also social changes, from the progress made in the promotion of gender equality to the election of the country's first female president, for example, in 2000. At the same time, the international phenomenon of girl power that popularised feminism made girls into active agents in popular culture images. The study analyses on the basis of reminiscence material what it was like to grow up as a girl into a young woman alongside girl power. The study also explains the girl power phenomenon in Finland.

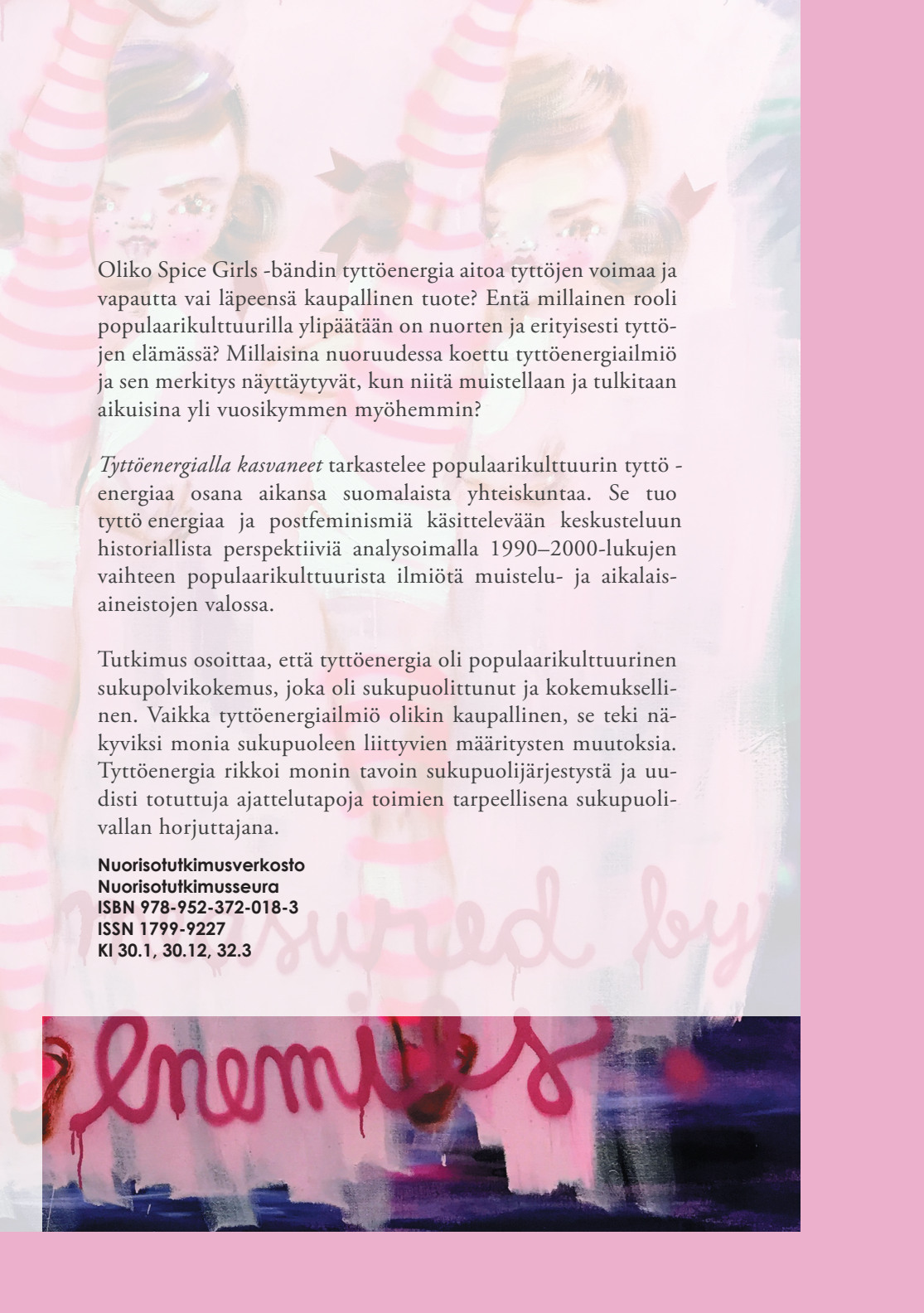
The content of the examination focuses on three dimensions of girl power. Firstly, the study examines the definition of the phenomenon and its national experience based on a multi-data approach. Secondly, the study focuses on the accounts in the reminiscence material regarding the girl power phenomenon, which the adults now consider part of the transitional periods of life, the development of social relationships, corporality and sexuality, and taking on role models. Thirdly, the study

examines the phenomenon and the memories that can be connected with it in the context of Finnish society and post-feminism. The examination of different dimensions highlights the way in which the girl power experience in Finland is linked to gender experiences, construction of gender and modern discussion on feminism.

The study shows that during the period examined, girl power was a popular culture gender experience that was gendered and experiential. Girl power was commercial and consciously directed at young people, even children. In the data, its key features were defined as the agency of girls and women, community, feminism, a bold attitude and gender equality, alongside which girl power is part of a wider post-feminist cultural phenomenon. The study shows that the girl power phenomenon highlighted many changes in the definitions related to gender, which in the Finnish context was suitably placed alongside the progress of social equality. The societal change was reflected and seen in the changes in popular culture and thus also affected the girls' lives, their attitudes and the renewal of models. Girl power broke the gender system in many ways and renewed customary ways of thinking, functioning as a necessary destabiliser of the gender power order.

Keywords: girl power, girl culture, children's culture, girl studies, girlhood, popular culture, post-feminism, feminism, fandom, gender identity, generation, generation experience, oral history, reminiscence, collective memory, 1990s, 2000s, identity, cultural identity

Oliko Spice Girls -bändin tyttöenergia aitoa tyttöjen voimaa ja vapautta vai läpeensä kaupallinen tuote? Entä millainen rooli populaarikulttuurilla ylipäätään on nuorten ja erityisesti tyttöjen elämässä? Millaisina nuoruudessa koettu tyttöenergiailmiö ja sen merkitys näyttäytyvät, kun niitä muistellaan ja tulkitaan aikuisina yli vuosikymmen myöhemmin?

Tyttöenergialla kasvaneet tarkastelee populaarikulttuurin tyttö -energiaa osana aikansa suomalaista yhteiskuntaa. Se tuo tyttö energiaa ja postfeminismiä käsittelevään keskusteluun historiallista perspektiiviä analysoimalla 1990–2000-lukujen vaihteen populaarikulttuurista ilmiötä muistelu- ja aikalaisaineistojen valossa.

Tutkimus osoittaa, että tyttöenergia oli populaarikulttuurinen sukupolvikokemus, joka oli sukupuolittunut ja kokemuksellinen. Vaikka tyttöenergiailmiö oli kaupallinen, se teki näkyviksi monia sukupuoleen liittyvien määritysten muutoksia. Tyttöenergia rikkoi monin tavoin sukupuolijärjestystä ja uudisti totuttuja ajattelutapoja toimien tarpeellisena sukupuolivallan horjuttajana.

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
ISBN 978-952-372-018-3
ISSN 1799-9227
KI 30.1, 30.12, 32.3

